

130. TORSTAINA 16. JOULUKUUTA 1999

kello 10

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

- 1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000 4388
 Hallituksen esitys HE 40/1999 vp
 Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 33/1999 vp
 Talousarvioaloite TAA 1—1042/1999 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Sinikka Mönkäre /sd
 Petri Neittaanmäki /kesk
 Sauli Niinistö /kok
 Pirkko Peltomo /sd
 Veijo Puhjo /vas
 Virpa Puisto /sd
 Kimmo Sasi /kok
 Suvi-Anne Siimes /vas

Nimihuuto

Nimihuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Tuija Brax /vihr
 Rakel Hiltunen /sd
 Anne Huotari /vas
 Anneli Jäätteenmäki /kesk
 Kyösti Karjula /kesk
 Tarja Kautto /sd
 Risto Kuisma /rem
 Kalervo Kummola /kok
 Jaakko Laakso /vas
 Paavo Lipponen /sd
 Markku Markkula /kok

Nimihuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Risto Kuisma /rem
 Virpa Puisto /sd
 Rakel Hiltunen /sd
 Veijo Puhjo /vas

Eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä olevat edustajat

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskuntatyöhön liittyvissä virkatehtävissä ovat

16.12. edustajat

Anneli Jäätteenmäki /kesk

Sauli Niinistö /kok

16. ja 17.12. edustajat

Tuija Brax /vihr

Gunnar Jansson /r

16.—18.12. edustaja

Paula Kokkonen /kok

16.—20.12. edustajat

Tarja Kautto /sd

Jaakko Laakso /vas

Merkitään.

Sairauspoissaolot

Puhemies: Ilmoitetaan, että sairauden vuoksi eduskuntatyöstä on poissa

16.12. edustaja

Sinikka Mönkäre /sd

Merkitään.

Talousvaliokunnan jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Kiviniemi vapautusta talousvaliokunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että talousvaliokunnan täydennysvaali toimitetaan huomenna perjantaina pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään huomenna kello 9.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Korkea-oja vapautusta Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtuuskunnan täydennysvaali toimitetaan huomenna perjantaina pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään huomenna kello 9.

Ehdotus puhemiehelle ja varapuhemiehille tulevasta määrärahasta niiden kulujen korvaamiseksi, joita heillä on ollut valtiopäivien aikana

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtiovarainvaliokunta on kirjelmässään kuluvaan kuun 15 päiväältä tehnyt ehdotuksen määrärahasta, jonka puhemies ja varapuhemiehet saavat niiden kulujen korvaukseksi, joita heillä on ollut valtiopäivien aikana. Tämä kirjelmä on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2000

Ainoa käsittely

Hallituksen esitys HE 40/1999 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 33/1999 vp

Talousarvioaloite TAA 1—1042/1999 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 33.

Pääluokka 22

Eduskunta

Puhemies: Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääluokasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Esa Lahtela /sd: momentilta 22.02.74 poistettavaksi eduskunnan lisätilojen suunnitteluun ehdotettu 2 000 000 markan määräraha. (TAA 511)

2. Liisa Hyssälä /kesk: momentille 22.14.21 lisäyksenä 1 100 000 mk lapsiasiainvaltuutetun viran perustamiseksi eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan. (TAA 282)

Keskustelu:

Esa Lahtela /sd: Teen ehdotuksen n:o 1.

Marjaana Koskinen /sd: Kannatan.

Liisa Hyssälä /kesk: Teen ehdotuksen n:o 2.

Ossi Korteniemi /kesk: Kannatan ed. Hyssälän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1 ja 2 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Kansanedustajat hyväksytään.

Luku 02 Eduskunnan kanslia

Äänestys ed. E. Lahtelan ehdotuksesta n:o 1

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 141 jaa- ja 29 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 28. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 09 Valtiontilintarkastajat hyväksytään.

Luku 14 Eduskunnan oikeusasiamies

Äänestys ed. Hyssälän ehdotuksesta n:o 2

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 116 jaa- ja 54 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 28. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 30 Eduskunnan kirjasto ja luku 99 Eduskunnan muut menot hyväksytään.

Pääluokka 24

Ulkoasiainministeriön hallinnonala

Puhemies: Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääluokasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Sakari Smeds /skl: momentille 24.30.66 lisäyksenä 50 000 000 mk maa- ja aluekohtaisen kehitysyhteistyön lisäämiseksi. (Vastalause 2)

2. Jouko Jääskeläinen /skl: momentille 24.50.66 lisäyksenä 2 000 000 mk vapaaehtois-

ten kansalaisjärjestöjen avustuskuljetusten tukemiseen ja projektihankkeisiin lähialueille Venäjälle ja muihin IVY-maihin. (TAA 320)

3. Päivi Räsänen /skl: momentille 24.99.50 lisäyksenä 500 000 mk Suomen Idäntyö UP ry:lle humanitäärisen avustustoimintaan. (TAA 794)

Keskustelu:

Sakari Smeds /skl: Teen ehdotuksen n:o 1.

Päivi Räsänen /skl: Kannatan tehtyä ehdotusta.

Jouko Jääskeläinen /skl: Teen ehdotuksen n:o 2.

Bjarne Kallis /skl: Kannatan.

Päivi Räsänen /skl: Teen ehdotuksen n:o 3.

Sakari Smeds /skl: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—3 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Ulkoasiainhallinto hyväksytään.

Luku 30 Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Äänestys ed. Smedsin ehdotuksesta n:o 1

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 157 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 25. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 50 Yhteistyö Keski- ja Itä-Euroopan, Venäjän ja muiden IVY-maiden kanssa

Äänestys ed. Jääskeläisen ehdotuksesta n:o 2

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 135 jaa- ja 39 ei-ääntä; poissa 25. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 99 Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot

Äänestys ed. Räsäsen ehdotuksesta n:o 3

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 3 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 128 jaa- ja 45 ei-ääntä; poissa 26. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokka 25

Oikeusministeriön hallinnonala

Puhemies: Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääluokasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Ossi Korteniemi /kesk: momentille 25.01.51 lisäyksenä 500 000 mk lapinkylien ja lappalaiskulttuuri- ja perinneyhdistys ry:n avustamiseen. (TAA 424)

2. Sakari Smeds /skl: momentille 25.50.21 lisäyksenä 10 000 000 mk vankeinhoitolaitoksen toimintamenoihin. (Vastalause 2)

3. Lauri Oinonen /kesk: momentille 25.50.74 lisäyksenä 10 000 000 mk Haapamäen vankilan olemassa olevien suunnitelmien päivittämiseen ja rakennustöiden aloittamiseen. (TAA 670)

4. Sakari Smeds /skl: momentille 25.50.74 lisäyksenä 40 000 000 mk vankeinhoitolaitoksen uudisrakennuksiin ja perusparannuksiin. (Vastalause 2)

Keskustelu:

Ossi Korteniemi /kesk: Teen ehdotuksen n:o 1.

Hannes Manninen /kesk: Kannatan ed. Korteniemen ehdotusta.

Sakari Smeds /skl: Teen ehdotuksen n:o 2.

Päivi Räsänen /skl: Kannatan tehtyä ehdotusta.

Lauri Oinonen /kesk: Teen ehdotuksen n:o 3.

Seppo Lahtela /kesk: Kannatan tehtyä ehdotusta.

Sakari Smeds /skl: Teen ehdotuksen n:o 4.

Päivi Räsänen /skl: Kannatan tehtyä ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—4 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Ministeriö ja sen yhteydessä toimivat viranomaiset

Äänestys ed. Korteniemen ehdotuksesta n:o 1

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 127 jaa- ja 49 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 22. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 10 Tuomioistuinlaitos, luku 30 Oikeusapu ja luku 40 Syyttäjä- ja ulosottolaitos hyväksytään.

Luku 50 Vankeinhoitolaitos

Äänestys ed. Smedsin ehdotuksesta n:o 2

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 143 jaa- ja 29 ei-ääntä; poissa 27. (Ään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Oinosen ehdotuksesta n:o 3

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 3 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 142 jaa- ja 36 ei-ääntä; poissa 21. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Smedsin ehdotuksesta n:o 4

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 4 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 147 jaa- ja 30 ei-ääntä; poissa 22. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luvun kohdalla mietinnössä oleva lausumaehdotus 1 hyväksytään.

Luku 70 Vaalimenot hyväksytään.

Pääluokka 26**Sisäasiainministeriön hallinnonala**

Puhemies: Viime istunnossa julistettiin yleiskeskustelu pääluokasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskustanksliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

1. Lauri Oinonen /kesk: momentille 26.75.21 lisäyksenä 2 000 000 mk erikoispoliisikoirien koulutukseen. (TAA 671)

2. Ismo Seivästä /skl: momentille 26.75.21 lisäyksenä 10 000 000 mk poliisitoimen toimintamenoihin. (Vastalause 2)

3. Jukka Vihriälä /kesk: momentille 26.75.21 lisäyksenä 5 000 000 mk poliisille huumeiden vastaiseen toimintaan. (Vastalause 1)

4. Klaus Bremer /r: luvun 26.75 perusteluissa lausuttavaksi: "Poliisin sisäistä työnjakoa tulee tarkistaa siten, että huumeiden torjunnalle, omaisuusrikosten kuten autovarkauksien sekä kotirauhan piiriin ulottuvan rikollisuuden torjunnalle ja katurauhan valvonnan jaetaan nykyistä enemmän voimavaroja."

5. Leea Hiltunen /skl: momentille 26.80.21 lisäyksenä 5 000 000 mk pelastustoimen toimintamenoihin. (Vastalause 2)

6. Pentti Tiusanen /vas: momentille 26.90.21 lisäyksenä 750 000 mk Vaalimaan rajanylityspaikan henkilöstöresurssien vahvistamiseen. (TAA 901)

7. Jukka Vihriälä /kesk: momentille 26.90.21 lisäyksenä 3 000 000 mk rajavartiolaitokselle henkilöstömenoihin. (Vastalause 1)

9. Lauri Kähkönen /sd: momentin 26.97.31 perusteluissa lausuttavaksi: "että määrärahasta saa käyttää 35 000 000 markkaa Pohjois-Karjalan palvelutason turvaamiseen." (TAA 486)

10. Lauri Oinonen /kesk: momentille 26.97.31 lisäyksenä 500 000 000 mk jaettavaksi alle 4 000 asukkaan kunnille kansalaisten peruskoulutuksen, perusterveydenhoidon ja vanhus-tenhuollon ja lasten päivähoitoon turvaamiseksi. (TAA 672)

11. Olavi Ala-Nissilä /kesk: momentille 26.97.34 lisäyksenä 110 000 000 mk kuntien harkinnanvaraiseen rahoitusavustukseen. (Vastalause 1)

12. Sakari Smeds /skl: momentille 26.97.34 lisäyksenä 100 000 000 mk kuntien harkinnanvaraiseen rahoitusavustukseen. (Vastalause 2)

13. Olavi Ala-Nissilä /kesk: momentille 26.98.43 lisäyksenä 50 000 000 mk maakuntien kehittämisrahaan. (Vastalause 1)

15. Lauri Oinonen /kesk: momentille 26.98.61 lisäyksenä 300 000 mk Keuruun, Mäntän, Vilppulan, Multian ja mahdollisesti Kuoreveden kuntien yhteistyöselvityksen tekemiseen. (TAA 673)

Keskustelu:

Lauri Oinonen /kesk: Teen ehdotuksen n:o 1.

Seppo Lahtela /kesk: Kannatan tehtyä ehdotusta.

Ismo Seivästö /skl: Teen ehdotuksen n:o 2.

Leea Hiltunen /skl: Kannatan tehtyä ehdotusta.

Jukka Vihriälä /kesk: Teen ehdotuksen n:o 3.

Ossi Korteniemi /kesk: Kannatan ed. Vihriälän ehdotusta.

Klaus Bremer /r: Teen ehdotuksen n:o 4.

Kari Myllyniemi /kesk: Kannatan tehtyä ehdotusta.

Leea Hiltunen /skl: Teen ehdotuksen n:o 5.

Jukka Vihriälä /kesk: Kannatan.

Pentti Tiusanen /vas: Teen ehdotuksen n:o 6.

Matti Vähänäkki /sd: Kannatan.

Jukka Vihriälä /kesk: Teen ehdotuksen n:o 7.

Matti Väistö /kesk: Kannatan ed. Vihriälän ehdotusta.

Lauri Kähkönen /sd: Teen ehdotuksen n:o 9.

Erkki Kanerva /sd: Kannatan ed. Kähkösen ehdotusta.

Lauri Oinonen /kesk: Teen ehdotuksen n:o 10.

Seppo Lahtela /kesk: Kannatan.

Olavi Ala-Nissilä /kesk: Teen ehdotuksen n:o 11 kuntien harkinnanvaraisesta avustamisesta.

Liisa Hyssälä /kesk: Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta.

Sakari Smeds /skl: Teen ehdotuksen n:o 12.

Päivi Räsänen /skl: Kannatan ed. Smedsin ehdotusta.

Olavi Ala-Nissilä /kesk: Teen ehdotuksen n:o 13 maakuntien kehittämisrahasta.

Liisa Hyssälä /kesk: Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta.

Lauri Oinonen /kesk: Teen ehdotuksen n:o 15.

Seppo Lahtela /kesk: Kannatan ehdotusta n:o 15.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 1—7, 9—13 ja 15 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Sisäasiainministeriö, luku 02 Ulkomaalaisvirasto, luku 05 Lääninhallitukset, luku 06 Rekisterihallinto ja luku 07 Kihlakunnat hyväksytään.

Luku 75 Poliisitoimi

Äänestys ed. Oinosen ehdotuksesta n:o 1

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 136 jaa- ja 41 ei-ääntä; poissa 22. (Ään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Seivästön ehdotuksesta n:o 2

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 130 jaa- ja 49 ei-ääntä; poissa 20. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Vihriälän ehdotuksesta n:o 3

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 3 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 124 jaa- ja 54 ei-ääntä; poissa 21. (Ään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Bremerin ehdotuksesta n:o 4

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 4 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 119 jaa- ja 56 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 22. (Ään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 80 Pelastustoimi

Äänestys ed. L. Hiltusen ehdotuksesta n:o 5

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 5 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 131 jaa- ja 46 ei-ääntä; poissa 22. (Ään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 90 Rajavartiolaitos

Äänestys ed. Tiusasen ehdotuksesta n:o 6

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 6 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 157 jaa- ja 20 ei-ääntä; poissa 22. (Ään. 15)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Vihriälän ehdotuksesta n:o 7

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 7 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 124 jaa- ja 54 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 20. (Ään. 16)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 97 Avustukset kunnille

Äänestys ed. Kähkösen ehdotuksesta n:o 9

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 9 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 163 jaa- ja 16 ei-ääntä; poissa 20. (Ään. 17)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Ed. Kuisma merkitään läsnä olevaksi.

Äänestys ed. Oinosen ehdotuksesta n:o 10

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 10 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 169 jaa- ja 9 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 20. (Ään. 18)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puhemies: Ed. Ala-Nissilän ehdotus n:o 11 ja ed. Smedsin ehdotus n:o 12 ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään niiden välillä ja sitten voitaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

1) Äänestys ed. Smedsin ehdotuksen n:o 12 ja ed. Ala-Nissilän ehdotuksen n:o 11 välillä

Ehdotus n:o 12 "jaa", ehdotus n:o 11 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 57 ei-ääntä, 36 tyhjää; poissa 21. (Ään. 19)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ehdotuksen n:o 12.

2) Äänestys ed. Smedsin ehdotuksesta n:o 12 mietintöä vastaan

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 12 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 121 jaa- ja 58 ei-ääntä; poissa 20. (Ään. 20)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luvun kohdalla mietinnössä olevat lausumaehdotukset 2 ja 3 hyväksytään.

Luku 98 Alueiden kehittäminen

Äänestys ed. Ala-Nissilän ehdotuksesta n:o 13

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 13 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 127 jaa- ja 52 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 19. (Ään. 21)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Oinosen ehdotuksesta n:o 15

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 15 "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 162 jaa- ja 17 ei-ääntä; poissa 20. (Ään. 22)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Pääluokka 27

Puolustusministeriön hallinnonala

Yleiskeskustelu:

¹ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainvaliokunta on viime vuosina sekä varsinaisten talousarvioiden että lisäbudjettien yhteydessä kantanut huolta kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toimintaedellytyksistä. Tällä kertaa huoli konkretisoitui valiokunnan mietinnössä 20 miljoonan markan lisäyksenä puolustusmateriaalihankintoihin.

Keskustan vastalauseessa lähdemme yhteensä 30 miljoonan markan lisäystarpeesta, siis 10 miljoonaa markkaa yli nyt hallituspuolueiden sopimasta tasosta. Kotimainen puolustustarviketeollisuus elää vuosina 1999—2000 kriittisiä vuosiaan. Hieman kärjistäen voisi sanoa, että nyt ratkaistaan, onko meillä vuoden 2000 jälkeen kotimaista puolustustarviketeollisuutta lainkaan.

Vuorineuvos Björn Mattssonin johtama puolustustarviketeollisuuden kehittämistä selvittänyt toimikunta luovutti elokuussa yksimielisen loppuraporttinsa. Toimikunta katsoi, että kotimaisen puolustustarviketeollisuuden alhainen tilauskanta edellyttää sille kohdennettavaa noin 200—300 miljoonan markan vuositason lisärahoitusta niin tänä kuin ensi vuonnakin. Tänä vuonna tämä ei toteutunut eikä näytä toteutuvan ensi vuonnakaan. Kuluvan vuoden lisäbudjetissa saatiin vain 20 miljoonaa markkaa lisäystä kenteätykkien hankkimiseen. Nyt eduskunta lisää varsinaiseen talousarvioon saman summan.

Valtiovarainvaliokunta on mietinnössään muistuttanut nykyisen hallituksen hallitusohjelman kirjauksesta: "Kotimaisen puolustusmateriaaliteollisuuden toimintaedellytykset pyritään turvaamaan sekä riittäväillä kotimaisilla tilauksilla ja tuotekehityshankkeilla että edistämällä alan kansainvälistä yhteistyötä." Olisi ollut suotavaa, että tämä hallitusohjelman linjaus olisi konkretisoitunut ennen muuta jo ensi vuoden talousarvioesityksessä.

Kotimainen puolustusteollisuus ei pysy pystyssä sen kummemmin hallitusohjelman kirjauksilla kuin valiokunnankaan mietinnössään lausumilla kauniilla sanoilla. Ainoa, mikä tässä tilanteessa auttaa, on yksinkertaisesti raha. On välttämätöntä, että Puolustusvoimat saa jo vuoden 2000 ensimmäisessä lisätalousarviossa lisäämäärärahoja hankintoihinsa kotimaiselta puolustusteollisuudelta.

On hyvä, että hallitus on edes talousarvioesityksensä puolustusministeriön pääluokan perustelujen selvityksensä ottanut valtiovarainvaliokunnan pariinkin mietintöönsä jo aiemmin kirjaaman tavoitteen, jonka mukaan vähintään puolet puolustushankintamäärärahoista tulisi kohdistaa kotimaahan. Tähän saakka tämä osuus on ollut vain noin 15 prosentin paikkeilla. Jotta tämä tavoite onnistuisi, tulisi myös tuotekehitysvaroja ohjata nykyistä enemmän puolustusvälineiteollisuuden käyttöön.

Arvoisa rouva puhemies! Muistutan tässä yhteydessä vielä eduskunnan vastauksesta keväällä 1997 annettuun hallituksen puolustuspoliittiseen selonteeseen. Eduskunta totesi tuolloin, että kotimaisen puolustustarviketeollisuuden toiminnan turvaaminen on keskeinen osa Suomen itsenäisen puolustuksen taloudellista ja sotilaallista perustaa. Vain tällä tavalla rakennetaan uskottavuutta ja luottamusta myös kansainväliseen teolliseen yhteistoimintaan ja kotimaisten hankintojen osuuden kasvattamiseen kilpailukykyisellä tavalla. Mikäli käy niin, että kotimainen puolustustarviketeollisuus ei jatkossakaan saa tilauksia, menetetään suomalaista korkeatasoista vaikeasti korvattavaa alan osaamista. Samalla vaarannetaan kansalliset intressit myös kansainvälisessä yhteistyössä, johon voidaan osallistua ainoastaan riittävän korkeatasoisella osaamisella. Mikäli tämä teollisuudenala ajetaan alas, on sitä hyvinkin vaikea tulevaisuudessa luoda uudelleen, vaikka halua siihen esimerkiksi kriisien yllättäessä ilmaantuisikin.

2 Lauri Oinonen /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Haluan yhtyä edellä ed. Vihriälän esittamiin näkemyksiin kotimaisen puolustustarviketuotannon välttämättömyydestä. Minä uskon, että me kaikki olemme kutakuinkin yhtä mieltä siitä, että monessa suhteessa suomalainen puolustustarviketuotanto on maailman parasta, ja nimenomaan laatuksymys pienelle maalle on hyvin tärkeä. Tietysti on olemassa nykyajan teknis-

tyvässä maailmassa sellaisia artikkeleita, joita ei ole mielekästä kotimaassa valmistaa. Siinä on turvauduttava tuontiin. Mutta, kuten ed. Vihriälä mainitsi, juuri tämä osuus, noin puolet materiaalihankinnoista, on kyllä ehdottomasti syytä saada kotimaiselta puolustustarviketuotannolta. Kriisiaikana ei ole kovin helppoa kovin nopeasti kohottaa puolustustarviketuotannon valmiutta. Tilanteen mukaan se toki on mahdollista, mutta siinä on myös oma vaikeutensa, koska monia muita asioita on silloin myös huolehdittava. Samalla me tarvitsemme osaavan henkilöstön, joka on juuri puolustustarviketuotannosta perillä, mihin edellinen puhuja viittasi.

Materiaalinen valmius on yksi osa puolustustamme. Viime vuosina meillä ovat reservin kertausharjoitukset jääneet perin vähiin. Jossain määrin reserviläisten vapaaehtoinen maanpuolustustahto on korvannut tätä vapaaehtoisten harjoitusten muodossa, mutta tämä ei ole suinkaan riittävää, vaikka kuvaakin maanpuolustushalukkuutta. Näen, että meidän on välttämätöntä kuroa umpeen se aukko, joka kertausharjoituksiin on muutaman kuluneen vuoden aikana tullut. On aivan hyvä, että me olemme lisäämässä tuntuvas-tikin määrärahoja kertausharjoituksiin, mutta aukko, joka menneinä vuosina on tullut, olisi myös syytä kuroa umpeen. Tiedämme, kuinka erilaiset tekniset välineet ovat eri aselajeissa, muun muassa viestissä, mutta kaikkialla muual-lakin, voimakkaasti viime aikoina kehittyneet ja muuttuneet, ja sen takia kertausharjoituskoulutus juuri on välttämätöntä. Varsinkin tulevaisuudessa näen tämän sen takia välttämättömäksi, että on tullut kuuden kuukauden palvelusaika. Tehokkaalla koulutuksella on sinä aikana saatavissa kyllä niitä taitoja, joita puolustuksessa tarvitaan, mutta erityisesti on välttämätöntä, että kertausharjoituksissa pidetään maanpuolustustaitoja ja -kykyä yllä.

Listassa, jossa on tuotu esille erilaisia näkökohtia budjetin täydennykseksi, varmasti näillä kaikilla on oma perusteltu tarkoituksensa. Maanpuolustus on kokonaisuus, jossa ketju on niin vahva kuin heikoin lenkki.

3 Antero Kekkonen /sd: Arvoisa rouva puhemies! Minusta on tärkeää, että tässä salissa nouse esiin kysymys kotimaisesta puolustusväline-teollisuudesta. Sehän on kuitenkin paalutettu kovinkin arvovaltaisesti. Se turvaaminen on hallitusohjelmassa. Sitten on vuorineuvos Matts-

sonin työryhmän aivan yksimielinen paperi, joka korostaa samaa asiaa. Aivan niin kuin ed. Vihriälä hetki sitten totesi, oliko se 15 prosentin luokkaa, mitä Suomen armeija tilaa kotimaiselta puolustusvälineiteollisuudelta tällä hetkellä. Se on kansainvälisessä vertailussa luokattoman vähän. En tähän hätään oikein taida muistaa maata, jossa armeija tilaisi omalta teollisuudeltaan niin vähän kuin Suomen armeija tekee tällä hetkellä.

Kaiken kaikkiaan se tietotaito, joka puolustusvälineiteollisuuteen liittyy, on mitä suurimmassa määrin myös turvallisuuskysymys. On kysymys siitä ammattitaidosta, jota tarvitaan pahan päivän varalle. Tähän oikeastaan kävisi hyvin se sama fraseologia, jota on käytetty silloin, kun on puhuttu merimiehistä kansallisen turvallisuuden takaajina. Ei siis siitä sen enempää. Katseet kohdistuvat nyt siihen, miten Puolustuslaitos suunnitaa hankintansa.

4 Ilkka Kanerva /kok: Arvoisa puhemies! Ehkäpä tämän vuoden lokakuun lopulla, kukaties marraskuun alkupuolella, kuitenkin reippaat kuukauden päivät takaperin jätti mietintönsä valtiosihteeri Saaren johdolla toiminut työryhmä, jonka ydinsanoma on se, että nykyinen puolustusneuvosto on aihetta lakkauttaa.

Nykyisinhän puolustusneuvosto on toiminut itse asiassa vuosikymmeniä neuvoa-antavana, asioita valmistelevana, suunnittelevana, mutta ennen muuta eri tahoja yhteen nitovana elimenä, jossa ulko- ja turvallisuuspolitiikan, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kannalta kaikki olennaiset elementit ovat samaan aikaan edustettuina. Sen puheenjohtaja toimii pääministeri, paitsi silloin, kun paikalla on tasavallan päämies, joka läsnä ollessaan tietysti johtaa tuossa elimessä puhetta, ja hallituksen eri tahot ovat mukana.

Puolustusneuvostolla ei kuluneina vuosikymmeninä ole ollut mahdollisuutta tehdä ensimmäistään sitovaa päätöstä, vaan päinvastoin se on toiminut neuvottelukunnanomaisesti yhteistoimintaelimenä, joka on laatinut arvioita ja esittänyt johtopäätöksiä siitä, millä tavoin puolustus- ja turvallisuuspolitiikan asioita tulee poliittisessa päätöksenteossa ottaa lukuun.

Erityisesti puolustusneuvoston asema on korostunut olosuhteissa, joissa on nyttemmin 90-luvulla luovuttu parlamentaaristen puolustuskomiteoiden käytöstä, jotka ovat olleet ennen muuta tietysti puolustusmateriaalituotannon, puolustusmateriaalikysymysten, kyseessä ollen hyvinkin

merkittävä instrumentti. Puolustusneuvoston vaatimustaso, tavallaan laatutaso, on ollut huomattavasti sitäkin korkeammalla sen vuoksi, että se on tehnyt kulloisessakin ajankohdassa taustarivioita niille turvallisuuspoliittisille päätöksille, jotka ovat olleet maan poliittiselle johdolle olennaisia. Se on ollut tavallaan aika luonteva yhteistoimintaelin, joka edustaa tietysti selvästi kansanvallan elementtejä raskaan sarjan kysymyksissä puolustuspolitiikasta puhuttaessa. Nyt tämä elin esitetään valtiosihteeri Saaren mietinnössä lakkautettavaksi.

Esityksen taustana on ensi vuonna voimaan astuva perustuslaki. Siinä tämän kaltaisen elimen olemassaolo ei enää ole mahdollista, ja niinpä asiaa pohtimaan asetettiin työryhmä, joka sanoo mietinnössään, että se sai toimeksiannossaan kaksi vaihtoehtoa harkittavaksi: joko puolustusneuvostosta tai sen tyyppisestä elimestä säädettäisiin lailla tai sen tehtävät osoitettaisiin toisaalle. Saaren työryhmä päätyi esittämään toimivallan siirtoja hajautetusti eri osoitteisiin eikä suinkaan esitä sellaista lainsäädäntöä ollenkaan, joka mahdollistaisi tämän kaltaisen elimen jatko-olemassaolonkin. Onkin aihetta kysyä, miksi valtiosihteeri Saaren työryhmä ei ole edes rivin vertaa mietinnössään selvittänyt sitä vaihtoehtoa, että säädettäisiin kyseisen tyyppisen elimen jatkosta lainsäädäntöteitse. Eduskuntahan on sen vuoksi maassa olemassa, että se käsittelee uutta lainsäädäntöä luodakseen pohjaa tämän kaltaisten toimintojen käytännön toteutukselle.

Nykyiset puolustusneuvostolle kuuluvat tehtävät ehdotetaan siirrettäväksi puolustusministeriölle ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittiselle valiokunnalle. Pääosa puolustusneuvoston käytännön tehtävistä siirrettäisiin perustettavalle turvallisuus- ja puolustusasiain komitealle. Sen jäsenet olisivat virkamiehiä, eivät poliitikkoja, eivätkä näin ollen edustaisi sitä kansanvallan elementtiä, jota puolustusneuvosto selkeästi edustaa.

On aihetta esittää oletamus, että tuon kaltaisen järjestelyn, jota työryhmä esittää, painoarvo ei ole läheskään samaa luokkaa kuin sellaisen elimen, jossa eri poliittiset tahot, eri asiantuntijatahot ja virkamiestaho ovat samaan aikaan saman pöydän ympärillä sitoutuneesti katsomassa, mikä on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan, puolustuspolitiikan, kannalta olennaista. Painoarvon kannalta on tärkeää, että turvallisuus- ja puolustuspoliittiset kysymykset voidaan käsitellä kaik-

kien relevanttien tahojen yhteistoiminnasta lähtien, ettei päästettäisi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa minkäänlaista riskiä toteutumaan, että eri tahoilla sommitellaan erilaisia vaihtoehtoja Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteuttamisen käytännön sovellutuksista.

On myös syytä antaa arvoa sille, että Suomessa on maanpuolustuskysymyksissä ja puolustuspoliittisissa asioissa erittäin vahva kansalaismielipide, joka näkyy varsin monessa eri yhteydessä. Jos lähdemme sille tielle, että puolustuspolitiikan kyseessä ollen, joka on tietysti herkkä turvallisuuspolitiikan alue ja altis myös poliittisille intohimoille, annetaan tämän arvon ikään kuin hajota käsiimme, niin uskon, että emme ole tekemässä valtiollisesti kovin viisasta linjausta tässä yhteydessä.

Sen lisäksi on aihetta alleviivata Suomen toimintaympäristöä Euroopassa ollessamme luomassa kriisinhallintajärjestelmää. Tietäessämme, minkä tyyppisiä kansainvälisiä uhkakuvia on Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ja puolustuspolitiikan osalta muutoinkin edessä, tietäessämme kansainvälisten suhteitten monimutkaisuuden, itse asiassa tarve sellaisen yhteisen linjauksen tekemiseen, johon eri tahot voivat yhteisesti myös sitoutua, on vain nousemaan päin. On tärkeää, että yhteistä kansallista ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa pohtimassa on mahdollisimman arvovaltainen, yhteisesti samanaikaisesti saman pöydän ympärillä istuva elin. Suomessa on hyvä kokemus tämän kaltaisesta elimestä paitsi puolustusneuvoston historiasta jo sinänsä myös esimerkiksi talousneuvostosta, jossa eri tahot toimivat säännönmukaisesti yhdessä, eri talouspolitiikan, työmarkkinapuolen, tutkimuslaitosten ja poliittisen puolen tahot, poliittinen ja virkamiespuoli mukaan lukien, toimivat saman pöydän ääressä ja voivat sitoutua varsin pitkälle sellaisiin selvityksiin ja näkökohtiin, joita talousneuvostossa tuodaan esille.

Kun nyt näyttää siltä, että puolustusneuvoston lakkauttaminen olisi enemmän tai vähemmän poliittinen tosiasia, niin toivoisin, että ei syntyisi sellaista arvovaltakiistaa, että asia pitäisi runnomalla ajaa läpi, jos löytyy tarkoituksenmukaisempia uusia mahdollisuuksia. Jos puolustusneuvosto pitää lakkauttaa, niin toivoisin talousneuvoston esimerkkiin viitaten, että Suomessa voitaisiin Saaren työryhmän jatkeeksi suorittaa selvitys erään tyyppisen kansallisen turvallisuusneuvoston perustamisesta. Tämä elin ei

myöskään olisi päättävä, vaan neuvoa-antava elin, jollainen on tullut entistä välttämättömämmäksi ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisen merkeissä entistä monimutkaisemmaksi ja vaikeammaksi käyvässä kansainvälisessä toimintaympäristössä.

Turvallisuusneuvostoon tarvittaisiin edustus ulkopoliittikan johdon puolelta, tietysti yhtä lailla sotilaspolitiikan puolelta, siellä tarvittaisiin taloudellista asiantuntemusta, ja sen julki lausumattomana tarkoituksena olisi tietysti luoda tukijalka Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Sitä johtaisi pääministeri, paitsi silloin, kun paikalla olisi presidentti, joka noissa olosuhteissa tietysti istuisi nuijan varressa. Tämä olisi mielestäni hyvin selkeä käytännön sovellutus siitä perustuslain uudesta määreestä, jossa tasavallan presidentti johtaa ulkopoliittikkaa yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Siellä olisi presidentti, siellä olisivat asianomaiset ministerit, siis ainakin pääministeri, ulkoministeri, puolustusministeri ja valtiovarainministeri, ja mainitut eri virkamiestahot, niin että se kattaisi myös tietysti sanokaamme olennaiset taloudelliset tutkimustahot, Suomen Pankin, mahdollisesti eduskunnan joitakin tahoja, talouselämän tahoja, ilman muuta pääesikunnan ja eri tapauksissa erilaisia alan asiantuntijoita, samassa pöydässä samanaikaisesti. Siksi toivon, että asiaa voitaisiin hieman väljemmin uusien olosuhteiden valossa harkita ja ottaa arvioitavaksi tämän tyyppisen kansallisen turvallisuusneuvoston perustaminen puolustusneuvoston sijasta.

5 Klaus Bremer /r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Saatan tulkita nyt puolustusvaliokunnan puheenjohtajaa väärin, mutta joka tapauksessa haluaisin korostaa kuitenkin hänen mielipiteidensä jälkeen, että puolustusneuvosto oli pelkästään neuvoa-antava elin. Nyt kun tulee hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta Hutva, se tulee käsittelemään aivan samoja asioita, mutta Puolustusvoimien komentajan asema vahvistuu tuntuvasti sillä, että häntä kuullaan asiantuntijana omissa erikoisasioissaan ja silloin Hutvassa, jossa todella tehdään myös päätöksiä ja joka ei ole pelkästään neuvoa-antava.

6 Antero Kekkonen /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Puolustusneuvostokysymys on tärkeämpi kuin miltä se päälle päin

näyttää. Niin kauan kuin me elimme yya-Suomessa, turvallisuuspolitiikka oli selkeästi jaoteltu. Oli se, mitä sotilaat hoitavat, ja se muu, jota korostettiin. Sen jälkeen olemme siirtyneet maailmaan, jossa nämä rajat ovat olennaisesti hämmentyneet, on Kforia, on Iforia, on sellaisia rauhan- turvaamistoimia, joita on aika mahdotonta määritellä mitenkään perinteisin termein. Tästä mielestäni loogisesti pitäisi seurata se, että on koordinoiva elin, jollainen voisi olla juuri puolustusneuvosto. Kun sitä nyt esitetään lakkautettavaksi, se ei saa merkitä sitä, ettei tilalle tulisi jotakin. Tässä suhteessa asetun lämpimästi kannattamaan ed. I. Kanervan esitystä siitä, että selvitetäisiin, mitä tarvitaan tilalle.

Ed. I. Kanervalla oli jo aika pitkälle menevät ehdotuksetkin sen suhteen. Niihin en osaa näin ykskaks ottaa kantaa, mutta olen ehdottomasti sitä mieltä, että turvallisuuspolitiikan tultua entistä vivahteikkaammaksi, entistä moniulotteisemmaksi, ikään kuin entistä rajattommaksi, tilanne edellyttää koordinoivaa elintä, joka voisi olla jotain sellaista, mistä ed. Kanerva täällä puhui.

Puhemies: Muistutan edelleen, että vastauspuheenvuoro pyydetään seisaalleen nousten ja sanomalla "vastauspuheenvuoro" ääneen. Mutta sitä ennen ministeri Enestam, olkaa hyvä.

7 Puolustusministeri Jan-Erik Enestam: Arvoisa rouva puhemies! Minusta on hyvin tärkeää, että asiasta käydään tässä salissa keskustelua. Ehkä kuitenkin poiketen ed. I. Kanervan käsityksestä ja myös ed. Kekkosen puheenvuorosta haluaisin korostaa, että nimenomaan Hutvan, hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministeri- valiokunnan, asemaa muutetaan. Kun se kuitenkin jo nyt käsittelee ja koordinoi ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja päättää siitä, tulee ikään kuin puuttuva ulottuvuus, puolustuspolitiikka, myös sen toimenkuvaan mukaan, jolloin on ehjä kokonaisuus. Itse näen monta hyvää puolta tässä, koska tällä tavalla ikään kuin puolustuspolitiikan asemaa korostetaan. Erona on nimenomaan se, minkä ed. Bremer toi esiin, että siellä todella tehdään päätökset. Tarkoituksena on myös kehittää Hutvan toimintaa sillä tavalla, että se säännöllisin välein kokoontuu niin sanottuun pitkään istuntoon, jossa todella käsitellään niitä asioita, joita puolustusneuvostossa käsiteltiin aikaisemmin, enkä pidä esitystä kovinkaan huonona.

8 Ilkka Kanerva /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee ministeri Enestamin käyttämään puheenvuoroon, sen osalta on sanottava, että aivan samalla logiikalla, ministeri Enestam, tulisi lopettaa talousneuvosto, sillä hallituksen sisäisenä elimenä toimii talouspoliittinen ministerivaliokunta, niin kuin nyt on tarkoitus olla Hutvan merkeissä. Hutva on hallituksen sisäinen elin, ja sen painoarvo, poliittinen merkitys, virkamiesvalmistelu, on ihan ilmiselvää. Mutta eihän se poista sitä tarvetta, josta puhuin, laveammasta perspektiivistä, joka on ikään kuin kivi- jalka Suomen puolustuspolitiikalle, sen nivomiseksi yhteen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa kiinteäksi kokonaisuudeksi niin, että siinä ovat kaikki relevantit tahot mukana. Siksi, ministeri Enestam, oma käsitykseni poikkeaa teidän käsityksestänne siltä osin, että juuri tällaisten laveampien taustojen selvittämiseksi, poliittisesti nivomiseksi yhteen niin, että eri tahot voivat siihen sitoutua, kuten tapahtuu aika pitkälti talousneuvostossa, niin kuin ministeri Enestam erittäin hyvin tietää, tällaista tarkoitusta varten olen puhumassa turvallisuusneuvostosta, joka auttaisi, tukisi ja loisi pohjaa sille toiminnalle, jota edustamanne hallintosektori Suomessa on viemässä hyvin tehokkaasti eteenpäin.

9 Olli Nepponen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn lämpimästi edustajien Ilkka Kanervan ja Antero Kekkosen ajatuksiin siitä, että on selvä heikennys, jos päätetään puolustusneuvoston lakkauttamisesta. Uuden mallin kanssa voidaan jotenkin elää, sehän on selvää, mutta merkittävää on juuri se, että puolustusneuvostossa on voitu hyvin laajalla rintamalla eri yhteiskunnallisia näkemyksiä tuoda esiin, miten Puolustusvoimia voidaan kehittää, ja tehdä myös merkittäviä linjauksia, jotka aikaan tulevat päätöksiksi niillä tasoilla, joilla päätökset tehdään. Puolustusministerin nyt esittämät perustelut eivät ole riittäviä tälle muutokselle, ja näen, että olisi tehtävä selvitys, miten voitaisiin taata tilanne niin, että puolustusneuvoston kaltainen elin jatkaisi toimintaansa, jotta perusta yleiselle maanpuolustustahdolle tulisi myös päättävien elimien osalta esille.

10 Puolustusministeri Jan-Erik Enestam: Arvoisa puhemies! Haluan varmuuden vuoksi sanoa, että minä en kuulu niihin, jotka ovat ajaneet puolustusneuvoston lakkauttamista. Kun olen is-

tunut jo viidettä vuotta siellä, niin tiedän varsin hyvin, mitä siellä tapahtuu. Halusin kuitenkin sanoa sen, että se, mitä tilalle on ajateltu, ei ole niin huonoa, vaan senkin kanssa voidaan elää edellyttäen, että niin sanottuja pitkiä istuntoja kehitetään siihen suuntaan, että saman kaltaista keskustelua, mitä puolustusneuvostossa on käyty, voidaan ylläpitää. Kokoonpano on hyvin poliittinen, ja myös sotilasedustusta siinä on. Erona on, että samalla tehdään päätöksiä, ja se on minusta aika ratkaisevaa.

¹¹ **Ilkka Kanerva /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puolustusneuvoston tehtävään esitetään siirrettäviksi kolmeen eri osoitteeseen: ensinnäkin puolustusministeriöön tietyistä yhtäällä ja toiseksi ministeri Enestamin mainitsemman Hutvan, hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan, käsittelyyn — ja alleviivaan vielä kerran: hallituksen sisäisenä elimenä toimii Hutva — ja sitten pääosa siirtyy turvallisuus- ja puolustusasiainkomitealle, joka on virkamieskomitea. Minulla ei ole pennin vertaa, ei edes palaneen puupennin vertaa, virkamiehiä vastaan, mutta, ministeri Enestam, he edustavat sitä toimeksianto- ja tehtävämäärittelyä Suomessa, joka virkamiehille kuuluu. Sen painoarvon valmistelu- ja suunnittelutyössä pitäisi olla niin vahva, että sillä olisi myös poliittista ominaispainoa, ja epäilen suuresti, että tuollainen virkamiestyöryhmä ei omaa sitä poliittista painoarvoa, joka tuolla työllä pitäisi olla. Eivätkä sitä tietenkään kompensoi hallituksen sisäisen elimen kokoukset, ovat ne lyhyitä tai pitkiä, vaan se työ, jossa liitetään yhteen näitä eri arvoja, eri tulokulmia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Pyydän, että tätä asiaa vakavasti vielä mietittäisiin ja otettaisiin huomioon muutakin kuin mainitun virkamiestyöryhmän mietintö, jota valtiosiihteeri Saaren työryhmä edustaa, sinänsä ansiokas selvitys, mutta tämä toinen puoli, tämä lisäarvopuoli, jää tuossa työryhmässä kokonaan selvittämättä. Lainsäädäntötyön kautta on välttämätöntä lähestyä asiaa niin, että jonkin muotoisen turvallisuusneuvosto, olkoon sen nimi puolustusneuvosto, turvallisuusneuvosto, mikä tahansa, voisi kuitenkin tässä tapauksessa varsin ansiokas työtään jatkaa. Niin kuin ed. Kekkonen totesi, sillä on ollut erittäin merkittävä vaikutus puolustuspolitiikan eheyden kannalta.

¹² **Olli Nepponen /kok** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En lähde nyt toistamaan enää, mitä ed. Ilkka Kanerva toi esiin. Palaisin vain yhteen asiaan. On hyvin arveluttavaa, että työryhmälle, joka tämän valmisteli, annettiin rajattu tehtävä eikä laaja-alaista tehtävää, miten tämä asia olisi voitu järjestää niin, että se sopeutuisi tähän uuteen malliin, jonka perustuslain uudistus toi meille.

¹³ **Puolustusministeri Jan-Erik Enestam:** Arvoisa puhemies! On selvää, että pitää vielä selvittää, koska tämä on työryhmän mietintö, jota ei ole vielä viety poliittisen keskustelun läpi. Siltä osin asia on aivan selvä.

Halusin vielä korostaa, että eivät nämä kolme eri tahoja elä eristäytyneitä elämää, vaan nehan tietenkin muodostavat kokonaisuuden, josta viesti kulkee, ja eihän virkamiestyöryhmä tietenkään poliittisia päätöksiä voi tehdä, vaan ne tehdään niissä elimissä, missä poliitikot istuvat.

Kaiken kaikkiaan keskustelu on ollut ohjaavaa, ja kiitoksia siitä.

¹⁴ **Mikko Kuoppa /vas:** Arvoisa puhemies! Muutamia asioita puolustusministeriön pääluokasta.

On tietenkin hyvä, että uudisrakennus- ja perusparannusrahoja lisätään budjettiin tämän vuoden 193 miljoonasta 243 miljoonaan, sillä rakentaminen antaa työtä varmaan sadoille rakennustyöläisille, se antaa myös varusmiehille paremmat palvelumahdollisuudet ja samoin myös parantaa henkilöstön työskentelyolosuhteita. Siinä mielessä on hyvä, että perusparannus- ja uudisrakennusrahoja lisätään, mutta toisaalta on myös nähtävä, että nämä rahat kohdistuvat nyt pääsääntöisesti Itä-Suomeen, koska varuskuntia siirretään sinne päin. On tietenkin luonnollista, että siellä tarvitaan myös uusia rakennuksia ja uusia tiloja. Sen sijaan muu Suomi jää suurista tarpeista huolimatta vähän lapsipuolen asemaan.

Toisena asiana täällä puhuttiin myös kotimaisen puolustustarviketeollisuuden työllisyydestä tai hankinnoista. Haluan muistuttaa, että valitettavan usein käy niin, että varsinaisessa budjetissa hankitaan erilaisia aseita ulkomailta, puolustusvälineitä ulkomailta, ja lisäbudjettien varassa on kotimaisen puolustusvälineeteollisuuden työllisyys. Sitä mielestäni ei voi pitää oikeana linjana.

Haluan myös muistuttaa siitä, kun nyt on tulossa helikopterihankinnat, että eduskunnalle kerrottaisiin mahdollisimman tarkasti todellinen hinta, mitä niistä maksetaan. Jos katsoo esimerkiksi Hornet-hankintojen hintaa, niin indeksi- ja valuuttakurssimuutokset ovat nostaneet hintaa todella rajusti. Alkuvuonna on arvioitu, että tänä vuonna menee noin 770 miljoonaa markkaa indeksi- ja valuuttakurssimuutoksiin, jotka ovat pääasiassa Hornet-maksuja. Todellisuudessa ilmeisesti tänäkään summa ei riitä, vaan koska dollarin kurssi on noussut huomattavasti enemmän, joudutaan maksamaan vielä enemmän valuuttakurssimuutoksia, ja kun mahdollisesti uudet helikopterit hankitaan USA:sta, valuuttakurssiriski on todella suuri silloin. Se aiheuttaa puolustusmenoihin jatkuvan korkean tason.

Meillehän vakuutettiin, että kun Hornet-hankinnat saadaan maksettua, puolustusministeriön pääluokan menotaso alenee, mutta näyttää siltä, että menot jäävät edelleenkin Hornetien nostamalle korkealle tasolle. Se on tietenkin sitten pois valtion muista tärkeistä menoista. Mielestäni tulevaisuudessa tulisi miettiä paljon tarkemmin ja antaa eduskunnalle tarkempi kuva siitä, mikä todellinen kauppahinta on. Kun Hornetien indeksikorotukset ja valuuttakurssimuutokset otetaan huomioon, sieltä on todella useiden miljardien markkojen lisälasku tullut, ja kun ei vielääkään tiedetä loppujen lopuksi, mitä ne tulevat maksamaan, mielestäni se on kohtuutonta.

Suomessa ase- ja kalustohankintoihin on käytetty paljon rahaa. Vuoden 1993 jälkeen joka vuosi on ostettu vähintäänkin yli 3 000 miljoonalla markalla aseita, puolustusvälineitä. Suurimmillaan hankinnat ovat olleet lähes 5 miljardia markkaa vuonna 1998, ja ensi vuonnakin niiden arvioidaan olevan 3 700 miljoonaa markkaa. Jos jostain säästöä haetaan, mielestäni Puolustusvoimien asevarusteluohjelmista tulisi löytää sitä niin, ettei vähennettäisi kotimaisia hankintoja sillä tavalla, että se vaarantaa kotimaisen puolustusvälineiteollisuuden työllisyyden.

Ed. Puisto merkitään läsnä olevaksi.

¹⁵ **Harry Wallin /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Muutama havainto puolustuspääluokasta.

Kuten ed. Vihriälä totesi, viimeaikaisesti emme ole pystyneet käyttämään kotimaiseen puolustusteollisuuteen riittävästi määrärahoja. Näkisin, että taustalla ovat kuitenkin Esko Ahon hallituksen tekemät isot päätökset materiaalihankinnoista. Hornetien hankinta, sitten myöhemmin helikopterihankinta, on vienyt ison osan käytettävissä olevista määrärahoista, jolloin kotimaiselle puolustusteollisuudelle on jäänyt riittämättömästi rahaa käytettäväksi hankintoihin. Tästä on joutunut erityisesti kärsimään Nammo-Patrian Lapuan tehdas, joka on meidän äänestysalueellamme oleva tuotantolaitos. Vielä on otettava huomioon se, että Elisabeth Rehnin ollessa puolustusministerinä hankittiin Itä-Saksasta valtava määrä ammustarvikkeita, joita on tällä hetkellä varastot täynnä joka paikassa. Jotkut asiantuntijat sanovat, että ne patruunat, mitkä on varastoitu, eivät ole ympäristöystävällisiä, mutta kaipa ne onkin varastoitu sotatilaa varten, jolloin niiden ei ehkä kaikkia kriteerejä tarvitse täyttääkään. Näin on annettu ymmärtää. (Ed. Kekkonen: Ne olivat halpoja.) — Ne olivat halpoja, mutta ne eivät ehkä olleetkaan parasta mahdollista laatua.

Tästä on ollut seurauksena se, että Nammo-Patrian Lapuan tehdas on joutunut vaikeuksiin. Siellä on jouduttu irtisanomaan henkilökuntaa, jouduttu uusiin järjestelyihin. Kun puolustusvaliokunta on tavannut tehtaan edustajia, sekä johtoa että työntekijöiden edustajia, on todettu yhteisesti, että Nammo-Patrian Lapuan tehdas on nykyaikainen, erittäin hyvä, pohjoismaisista yhtiöistä ehkä paras, mutta ongelmaksi on tullut se, että meillä ei ole rahaa materiaalihankintoihin pienkaliiberiaseiden patruunoihin.

Tästä syystä onkin tärkeää, että kun hallitusryhmien edustajat tarkastelivat budjettia uudelleen, siihen tuli 20 miljoonan markan lisämääräraha puolustusvälineiteollisuuden hankintoihin. Tästä 20 miljoonan markan määrärahasta tulisi-kin riittävästi osoittaa Nammo-Patrian Lapuan tehtaan pienkaliiberiaseiden patruunahankintoihin, jolloin voitaisiin ensi vuonna päästä ohi tämän vaikean ajan ja näin tukea kotimaisen puolustusvälineiteollisuuden työllisyyttä, joka on erittäin tärkeä, onhan se sellaista osaamista, mitä meillä on enää vain vähän jäljellä. Lähtökohta kuitenkin tähän vaikeaan tilanteeseen ovat Esko Ahon hallituksen isot hankinnat, jotka ovat vie-

neet kotimaisen puolustusvälineiteollisuuden määrärahoja.

Edustajat R. Hiltunen ja Puhjo merkitään läsnä oleviksi.

16 Valto Koski /sd: Arvoisa rouva puhemies! Puolustuslaitoksen piirissä tapahtuneet organisaatiomuutokset ovat vaikuttaneet muun muassa siihen, että suuri joukko Puolustuslaitoksen henkilöstöä on joutunut siirtymään uusiin toimipaikkoihin. Muun muassa Valkealan Vekarajärvelle on siirtynyt useita kymmeniä henkilöitä. Tämä muutos on merkinnyt sitä, että toisaalta on syntynyt ongelma lähtöpaikkakunnalle tyhjien asuntojen muodossa ja toisaalta taas ongelmia on myös niillä paikkakunnilla, joissa Puolustuslaitoksen henkilökunnalle tarvittaisiin uusia tiloja.

Tiedän, että Puolustuslaitoksella esimerkiksi Valkealan Vekarajärven alueella olisi tyhjiä asuntoja, jotka olisivat peruskorjauksen tarpeessa. Näin ollen niitä ei voi ennen korjaustoimenpiteitä käyttää. Ongelma on tietysti monitahoinen. Ensinnäkin ihmiset joutuvat hakeutumaan Puolustuslaitoksen toiminta-alueen ulkopuolelle, jos sieltäkään asuntoja löytyy. Toisaalta kysymys on aika pienistä määrärahoista. Esimerkiksi Vekarajärven kasarmialueella olevat kiinteistöt ovat 30 000 markan määrärahaa per asunto vailla ja pystyttäisiin ottamaan kohtuullisen pienellä määrärahalla tuottavaan käyttöön.

Tiedän, että Puolustuslaitoksen piirissä on parhaillaan menossa kiinteistöjärjestelyjen uudistaminen. Saattaa olla, että kun kiinteistöjärjestelyuudistuksen on tarkoitus astua voimaan vuoden 2001 alusta, niin tähän asiaan tulee jonkinlainen ratkaisu. Toivoisin kuitenkin, että tämän tyyppinen asuntopolitiikka ja asuttamispolitiikka, jotka tällä hetkellä on muun muassa Valkealan Vekarajärven alueella, voitaisiin saada sillä tavoin järjestykseen, että asuntojen tarve ja henkilöstön tarpeet siltä osin ja myös Puolustuslaitoksen kiinteistöjen tuottavuus voisivat kohdata toisensa. Tulenkin esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä, että Vekarajärven varuskunnan alueelle voitaisiin tähän ongelmaan varata määrärahoja.

17 Pertti Turtiainen /vas: Arvoisa rouva puhemies! Puolustusvoimien materiaalihankinnat ja se, millä tavalla Suomessa pystytään säilyttämään se osaaminen ja tietotaito, mikä liittyy Puolustusvoimien materiaalien ja laitteiden rakentamiseen, on asia, joka on tärkeää säilyttää Suomessa. Se, mitä tässä on tehty, on ollut hyvin syklisiä useina vuosikymmeninä. Se on osaltaan aiheuttanut sen, että jatkuvasti ovat puolustusvälineiteollisuuden työpaikat vaarassa ja samoin millä tavalla ne turvataan. Sen vuoksi pitäisi kiinnittää enemmän mielestäni huomiota tietynlaiseen pitkäjänteisyyteen hankinnoissa sekä puolustusvälineiteollisuuden ja armeijan yhteistoimintaan siinä, miten näitä hankintoja toteutetaan. Täällä on tullut esille, että tietynlainen 50 prosentin hankintavalmius on omalta kotimaiselta teollisuudelta, mutta mielestäni se ei riitä. Kyllä meidän pitäisi pyrkiä korkeampaan prosentitasoon hankinnoissa, että pystytään turvaamaan työpaikat ja osaamisen taso. Koska jos sitä ei turvata, käy niin, että vuotoa tapahtuu muualle ja sen jälkeen ollaan tilanteessa, että meillä ei ole ammattitaitoa eikä laatutaitoa. Silloin joudutaan siihen tilanteeseen, että hankinnat joudutaan toteuttamaan ulkopuolelta Suomen rajojen, ja saat-ta-a olla, että kalliimmalla hinnallakin.

Mahdollisuuksia tässä on. Olen aikaisemmassa puheenvuorossani Sonera-asiaan liittyen esittänyt, miten näitä rahoja voitaisiin käyttää, viittannut kohteina tutkimukseen ja kehitykseen. Silloin tulee esiin puolustusvälineiteollisuuden korvaava toiminta. Tutkimus- ja kehitysrahoja voitaisiin käyttää puolustusvälineiteollisuuden sisällä korvaavaan toimintaan. Siihen on ihan liian vähän kiinnitetty huomiota, koska osaamistaito mahdollistaa hyvin monien erilaisten alihankintojen saamisen niin Suomesta kuin Euroopasta-kin tähän puolustusvälineiteollisuuden toimintaan mukaan.

On ollut toivottava ja hyvä asia, että puolustusministeri Enestam on paikalla. Hän voisi varmasti vastata kysymykseeni liittyen Patria Industriesin omistusjärjestelyihin, joista lisätalousarvion yhteydessä päätettiin. Liittyvätkö nämä osaltaan Puolustusvoimien materiaalihankintoihin niin helikopterien kuin muidenkin hankintojen osalta vai mikä tässä on menossa? Patria Industriesin henkilökunta on varsin kiinnostunut siitä, mihin tässä ollaan menossa. Eilen viimeksi he olivat kokoontuneet Jyväskylään. He ovat hämmästyneitä siitä, että henkilökunnalle ei ker-

rota yhtään mitään siitä, mitä omistusjärjestely tarkoittaa. Jossakin vaiheessa henkilöstölle ja samoin eduskunnalle pitää kertoa, mitä nämä omistusjärjestelyt tarkoittavat.

¹⁸ **Antero Kekkonen /sd:** Rouva puhemies! Kun itse olen Patria Industriesin toiminnassa luottamusmiesjohdossa mukana, niin kuuntelin erittäin tyytyväisenä, oikeastaan iloisena sitä, mitä ed. Turtiainen sanoi. Minun ajatukseni kulkevat hyvin samalla tavalla.

Epäily näistä omistusjärjestelyistä — en tiedä voiko ministeri siihen vastata. Minusta asioilla, jotka ed. Turtiainen otti rinnakkain esiin, ei välttämättä ole mitään yhteyttä toistensa kanssa. Minä tiedän ne epäluulot, mitä henkilökunnan piirissä on, ja olen muun muassa eilen keskustellut asiasta heidän kanssaan.

Ed. Kuoppa antoi sen kuvan, joka on vähän samanlainen kuin minullakin on — se pitäisi tarkistaa — että nämä suuret hankinnat ulkomailta tehdään varsinaisessa budjetissa ja pienet hankinnat kotimaasta tulevat lisäbudjeteilla. Se on järjestelmä, joka on huono. Se on juuri sitä lyhytjänteisyyttä, sitä vähän poukkoilua, josta on syytä olla huolissaan silloin, kun on näin tärkeästä asiasta kysymys. Eli samaan pitkäjänteisyyteen, mihin ed. Turtiainen viittasi, pitäisi kuulua myös se, että budjettikäytäntöä muutettaisiin siihen suuntaan, että isot, perustavaa laatua olevat ratkaisut tulisivat varsinaisten budjettien kautta ja sitten, jos jotain täytyy tehdä lisäbudjettien kautta, niin mieluummin se ulkomainen panos. Koska pitkäjänteisyys on nyt se, mitä tarvitsee sekä sotaväki että ennen kaikkea tämä teollisuus.

Arvoisa rouva puhemies! En ole Ahon hallituksen puolustaja millään tavoin, mutta sen verran haluaisin ed. Kuopalle sanoa, kun hän sanoi, että täällä ei ollut tarkkaa tietoa siitä, mitä Horneetit maksavat, että kyllä sellainen tieto oli. Kyllä niiden koneiden runkojen hinnat tiedettiin, mitä ostettiin. Sitä, että valuuttakursseissa on tapahtunut niin suuria muutoksia, ei voinut tietää pääministeri Aho eikä sitä tiedetty täällä oppositiossa. Sitten mitä muuta lisähintaa on tullut, niin ne ovat taas asejärjestelmiä ja suojaamisjärjestelmiä, jotka ovat tulleet siihen lisäksi. Minä en ainakaan tunnusta olleeni tietämätön siitä, mitä Horneetit maksavat. Kyllä informaatio oli hyvin täsmällistä tuolloin, lukuun ottamatta valuuttakurssimuutoksia. Minulla on se käsitys, että ku-

kaan ei, edes Soros, olisi silloin tiennyt, miten maailmassa siinä suhteessa tulee käymään.

¹⁹ **Olli Nepponen /kok:** Arvoisa rouva puhemies! On todella niin, että Esko Ahoa on turha syyllistää Hornet-hankinnoista, jotka tehtiin suuren yksimielisyyden vallitessa tilanteessa, jossa maailma oli aika toisenlainen. Monenlaisia uhkia oli näkyvissä. Siinä, että ei suojauduttu valuuttakurssimuutoksilta, asiantuntijat voivat katsoa peiliin. Sen jälkeisissä päätöksissä monta kertaa tehtiin tuo suojautuminen eikä hinta nousut.

Kun tarkastellaan puolustusmateriaalihankintoja, yhdyn niihin, jotka ovat täällä kantaneet huolta kotimaisen puolustusvälineiteollisuuden säilymisestä. On ilahduttavaa, että tässä eduskuntavaiheessa on voitu lisätä määräraha, tosin vain 20 miljoonaa markkaa, jolla voidaan jollakin lailla viedä kotimaista teollisuutta tämän vaikean vaiheen ylitse. Kun 70- ja 80-luvulla olin Pääesikunnassa, silloin puolustusmateriaalihankinnoissa oli sääntö: kolmasosa Neuvostoliitosta, kolmasosa lännestä ja kolmasosa kotimaasta. Siirryttäessä 90-luvulle asetettiin vaatimus, että vähintään puolet pitäisi hankkia kotimaasta. Valitettavasti on niin, että tuohon ei ole päästy. Pitäisi löytyä keinoja, joilla tuo tavoitetaso selvästi saavutetaan.

On todella valitettavaa, että asejärjestelmissä on siirrytty niin korkean teknologian järjestelmiin, että suomalainen korkeakaan teollisuus ei pysty sellaisia järjestelmiä tuottamaan, pystyy kyllä tuottamaan niihin osatoimintoja. Nyt kun Pohjoismainen puolustusvälinemateriaaliyhteistyö edistyy, on yhteisiä yrityksiä ja ostetaan ristiin, kenties tuo tavoitetaso tulevina vuosina saavutetaan, vaikkakin kun seuraa Ruotsin puolustusvoimien kehitystä, siellä myös määrärahoja vähennetään.

Kantaisin myös huolta Puolustusvoimien rakennuskannasta, josta täällä on tuotu esiin näkemyksiä. Valitettavasti määrärahojen niukkuuden johdosta on rakennuskanta päässyt heikkeneeseen merkittävässä määrin. On monenlaista ongelmaa, ja myös tilaongelmia nyt, kun on perustettu valmiusyhtymät. On tullut suuria varuskuntia, joissa muun muassa Kajaanissa ongelmat ovat vain pahentuneet huolimatta siitä, että sinne on rakennustöitä pystytty suunnittelemaan.

Valtiovarainvaliokunta kiinnitti huomiota Puolustusvoimien kiinteistöhallinnon uudelleen-

järjestelyihin. Toivon mukaan, kun nyt parhaillaan käydään valtiovarainministeriön ja puolustusministeriön ja Pääesikunnan välillä neuvotte-luja, mikä on lopullinen ratkaisu, Puolustusvoimien erityispiirteet ja näkemykset tulisivat mahdollisimman hyvin huomioon otetuiksi niin, että Puolustusvoimien varuskunnissa olisi vain yksi toimija, mikä olisi nykyisen järjestelmän jatkamista. Mitkä muodot yksityiskohtaisuudessaan olisivat? Tietenkin itse kannattaisin sitä, että myös kiinteistötoiminnan järjestelyn pitäisi olla selvästi puolustushallinnon näpeissä, koska siihen liittyy niin paljon erityispiirteitä, joita vain puolustushallinnon sisällä voidaan hallita muun muassa turvallisuuskäsitteiden perusteella.

Nyt puolustusbudjetissa on otettu askel siihen suuntaan, mitä valtioneuvoston puolustuspoliittinen selonteko aikanaan linjasi, valitettavasti ei kuitenkaan siinä määrin, vaan ollaan vielä muutama sata miljoonaa jäljessä, mikä näkyy vaikeutena, vaikka lisäys tuo tullessaan hyvinkin myönteisiä piirteitä. Lähes nollatasolla olleet kertausharjoitukset voidaan nostaa noin 20 000 miehen kouluttamiseen, tosin vain lyhyiksi ajoiksi, kun tavoitetaso on yli 30 000 miestä. Mutta hyvä näinkin, että alkuun päästään; tavoitteet pitää suhteuttaa niihin tiukkoihin raameihin, millä budjetti tehdään. Toivottavasti ensi vuonna on mahdollisuus myös lisätä tuota määrärahaa, koska kertausharjoitukset ovat oleellinen osa meidän koulutusjärjestelmäämme.

Toimintamenojen niukkuus näkyy myös Ilmavoimien lentotunneissa, joskin ongelma on tietenkin myös toisenlainen, kun lentäjäpako on koetellut melkoisessa mitassa Ilmavoimiamme, mikä on tullut myös erittäin kalliiksi. Tosin nyt viimeisimmät Finnairin päätökset viestittivät, että pakoa enää tuskin tapahtuu. Tässä vain Puolustusvoimien omatkin toimenpiteet kulkivat jälkijunassa ja pääsi tapahtumaan korvaamattomia vahinkoja.

Toimintamenojen niukkuus näkyy myös siinä, että Puolustusvoimien henkilöstö ei voi osallistua täydellä teholla koulutus- ja muuhun toimintaan, koska rajoituksia ylityö- ja muissa tapahtumissa on. Näin ollen aikaa myöten olisi päästävä niihin suosituksiin, jotka on tehty. Mutta niinkin hyviä lisäyksiä kuin on, joudutaan ainakin nyt lähtemään tällä mitoituksella, joka kuitenkin tuo jo selvää parannusta, vaikka-kaan ei riittävästi.

²⁰ **Puolustusministeri Jan-Erik Enestam:** Arvoisa rouva puhemies! Mitä ed. Turtiaisen kysymykseen Patria Industries -yhtymästä tulee, en valitettavasti voi paljon kertoa. Viittaan siihen, mitä ed. Kekkonen sanoi, mutta on tietenkin selvää, että henkilökuntaa pitää pitää ajan tasalla, jottei turhan takia levottomuutta synny.

Yhdyn ed. Kekkoseen siinä, että jotta saavutettaisiin pitkäjänteisyyttä, puolustusmateriaalihankintamäärärahojen pitäisi olla tietenkin varsinaisessa budjetissa. Siihen ei nyt valitettavasti ole ollut toistaiseksi mahdollisuuksia, ja siksi on ollut pakko tyytyä tähän. On ollut hyvä, että edes tämä vaihtoehto on ollut olemassa.

Ed. Nepposen ja myös edellisissä puheenvuoroissa kosketeltiin kotimaista puolustusmateriaaliteollisuutta. Siinä oli vuorineuvos Mattsonin työryhmä, jonka kaikki esitykset olivat minusta hyviä. Pitäisi vain saada riittävästi rahaa, jotta ne voidaan toteuttaa. Kuitenkin, kuten ed. Nepponenkin totesi, tässä nyt yhteistyörintamalla tapahtuu aika paljon, pohjoismaisella yhteistyörintamalla, ja ensi vuonna Suomesta tulee Weag:n, Länsi-Euroopan puolustusmateriaaliryhmän, jäsen, mikä luo uusia yhteistyömahdollisuuksia, tavoitteena tietenkin, että siellä voitaisiin hyödyntää meidän korkeaa osaamistamme. Kyllä kai kuitenkin realistista on lähteä siitä, että bulkkitarvake joudutaan muualta ostamaan, mutta korkeaan teknologiaan kannattaa tälläkin alueella keskittyä.

Lopuksi mitä kiinteistöhallintoon tulee, ainakin tässä vaiheessa vielä valtiovarainministeriön ja puolustusministeriön virkamiehet hyvässä hengessä etsivät ratkaisua. Toivon, että sellainen myöskin syntyy, jossa puolustushallinnon erikoisluonne pystytään hoitamaan, ja ainakin tässä vaiheessa näyttää hyvältä.

²¹ **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa puhemies! Otan vain yhteen asiaan tässä ilolla kantaa. Nimittäin valtiovarainvaliokunnan mietinnössä todetaan huoli siitä, että jatkuva Ilmavoimien lentäjäpoistuma on todellisuutta. Mietinnössä todetaan, että lentäjien nykyinen koulutuksen järjestämistapa on hyvin suhdanneherkkä. Liikenneministeriön asettaman työryhmän muistio on valmistunut: koulutuksen kalleuden, koulutettavien pienen määrän sekä olemassa olevien resurssien tehokkaan hyödyntämisen vuoksi työryhmä päätyi kannattamaan keskitettyä ratkaisua.

Tietysti Satakunnan kansanedustajana iloitsen siitä, että työryhmä on esittänyt, että ammatilientäjien peruskoulutusta järjestettäisiin Porissa sijaitsevan Finnairin ilmailuopiston pohjalta. Tiedetään, että Finnairin ilmailuopiston ammatilientäjien opintolinja toimii Porin lentokentän maastossa. Tuo kenttä tarjoaa todella mahdollisuudet myös koulutuksen lisäämiseen. Perusrakenteen kaiken kaikkiaan siellä on kunnossa, vaikka ehkä joitakin lisäinvestointeja tarvittaisiin. Ennen kaikkea Porin ammattikorkeakoulu ja monialainen Satakunnan ammattikorkeakoulu tarjoavat korkeatasoista asiantuntevaa tutkimus- ja koulutusyhteistyötä Ilmailuopiston käyttöön ja siellä on toimivat laatuja järjestelmät.

Valiokunnan lausumaehdotus toteaa: "Eduskunta edellyttää, että ammatilientäjien koulutus järjestetään asiasta valmistuneen liikenneministeriön työryhmämuistion pohjalta." Olisin toivonut, että tähän olisi jo rahaakin osoitettu mahdollisesti 40 miljoonaa markkaa, mutta jaksan uskoa ja toivoa, että asia etenee myönteisesti lausumaehdotuksen pohjalta.

²² **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Täällä on keskusteltu muun muassa puolustustarviketeollisuudesta. Olen joissakin yhteyksissä kiinnittänyt huomiota, kuten teen nytkin, siihen että puolustustarviketeollisuus ikään kuin nimikkeenä harhaanjohtaa niitä siviilitarkoituksiin aivan erinomaisesti soveltuvia sovellusmahdollisuuksia, joita nykyisellä puolustustarviketeollisuudella voidaan tuotantoon tuotteita tuottaa.

Palaisin, arvoisa puhemies, myöskin hetki sitten käytyyn keskusteluun puolustusneuvoston tehtävistä. Toteaisin, että puolustusneuvosto oli niin sanotusti "vanhan vallan instrumentti". Kun perustuslaki on muuttunut, presidentin ja valtioneuvoston työskentelysuhde on muuttunut ja myöskin puolustuspolitiikan asema on määritelty ulko- ja turvallisuuspolitiikan alle tai, niin kuin aikaisemmin oli, turvallisuuspolitiikka oli tapana jakaa puolustuspolitiikkaan ja ulkopoliitiikkaan, tavallaan tämä yhtälö elää koko ajan. Sikäli en ainakaan itse näe mitään erityisen vakavaa siinä, jos maassamme järjestelmä kehittyisi nimenomaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan, siis hallituksen sisäisen elimen, sekä puolustus- ja turvallisuuspoliittisen neuvottelukunnan suuntaan, koska tässä ilmeisesti virkamiesvalmistelu olisi sillä tasolla, jolla se osaaminen ehkä parhaiten olisi otettavissa käyttöön.

²³ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kekkonen käytti minusta hyvän ja perusteellisen lyhyen puheenvuoron, jossa hän totesi, että pitkäjänteisyyttä tulee olla puolustuspolitiikassa sekä sotaväen että puolustustarviketeollisuuden osalta. Tähän on helppo yhtyä. Näinhän asia on, jos me aiomme pitää omat puolustusvoimat ja sitä kautta turvata maan turvallisuutta.

Ed. Wallin ainakin kahteen kertaan otti kantaa siihen, että kaikki ongelmat, joita nyt esimerkiksi kotimaisessa puolustustarviketeollisuudessa on, johtuisivat Esko Ahon hallituksesta ja niistä ratkaisuista, joita silloin jouduttiin tekemään. Pitää muistaa, että sillä vaalikaudella tehtiin todella merkittäviä ratkaisuja. Suomesta tuli Euroopan unionin jäsen. Siihen liittyy myöskin se, että me olemme eurooppalaistaneet suomalaisia puolustusvoimia ja menneet siihen viitekehykseen, mihin me kuulumme. Tästä voimme olla monta eri mieltä. Myöskin minulla on ollut erilainen kanta, mutta nyt kun siellä ollaan, Puolustusvoimia ja puolustustarviketeollisuutta pitää edelleen kehittää.

Ed. Wallin puhui lämpimästi Nammo-Patrian puolesta. Näinhän asia on. Meillä on tässä nyt lisäesityksenä 20 miljoonaa markkaa puolustustarviketeollisuuteen. Jaosto oli 30 miljoonan markan kannalla, mutta se ei mennyt valitettavasti hallituspuolueiden välisissä neuvotteluissa läpi. Mutta kun keskustalla on täällä vastalause, esitän 10 miljoonaa markkaa lisää, ed. Wallin voisi tulla tämän esityksen taakse, niin voisimme sitten tukea myöskin Nammo-Patriaa siellä Lapualalla, meille hyvin läheistä teollisuusyksikköä.

²⁴ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Ensinnäkin arvostan kovasti sitä, että ministeri Enestam on tämän pääluokan kohdalla paikalla eduskunnassa ja pystyy ottamaan kantaa niihin kysymyksiin ja esityksiin, mitä täällä todetaan. On myöskin arvokasta se, että eduskunta keskustelee Suomen varuskuntien tilasta ja omasta puolustusteollisuudestamme.

Puhemies! Kun me kuitenkin elämme myöskin maailmaa, missä kansainväliset tapahtumat ja kansainväliset järjestöt, myöskin puolustukselliset järjestöt, vaikuttavat meidän omiin kustannuksiimme ja kannanottoihimme, haluaisin mielelläni kuulla ministeri Enestamin mielipiteen ainakin parista asiasta.

Kun ministeri Enestamin johtaman puolueen presidenttiehdokas Rehn on useaan otteeseen vaatinut Nato-selvityksiä, kuulisin mielelläni ministeri Enestamin näkemyksen, tarvitsemmeko me lisää Nato-selvityksiä vai emmekö ja mihin näillä Nato-selvityksillä sitten pyritäisiin.

Toinen asia, josta mielelläni kuulisin ministeri Enestamin mielipiteen, on se keskustelu, jota käydään Ruotsissa lähinnä vihreiden taholta kriisinhallintajoukoista. On aloitettu keskustelu siitä, että se on uusi EU-armeija, sillä on suora Nato-yhteys ja se johtaa Ruotsin ennemmin tai myöhemmin Natoon sitä kautta ja tulee merkitsemään myös yhteistä puolustusta. Meillähän hallitus on koko ajan korostanut sitä, että kysymys ei ole yhteisestä puolustuksesta vaan kriisinhallintajoukoista. Olisi myös mielenkiintoista kuulla, koska ministeri Enestamilla on meistä varmaan parhaat tiedot siitä, mitä tulee tapahtumaan Länsi-Euroopan unionille eli Weu:lle, jossa Suomi on tarkkailijajäsenenä.

25 Reijo Laitinen /sd: Arvoisa rouva puemies! Täällä on ihan kivasti käyty keskustelua puolustusvälineiteollisuutemme tilasta ja tulevaisuuden näkymistä. Tilanne on tällä hetkellä erittäin problemaattinen johtuen siitä, että olemme toteuttaneet suuria hankintoja, mikä on merkinnyt sitä, että ei ole enää ollut voimavaroja suunnata kotimaiselle puolustusvälineiteollisuudelle. Hornet-hankinnat ovat rasittaneet puolustusbudjettiamme ja rasittavat edelleenkin muutaman vuoden ajan varsin merkittävästi, ja nyt, kun tulevat kuljetushelikoptereitten hankinnat, ne rasittavat omalta osaltaan myös tätä pääluokkaa.

Useassa puheenvuorossa on todettu, että materiaalihankintoihin olisi saatava pitkäjänteisyyttä. Näin juuri. Eduskunta on useaan otteeseen lausunut mielipiteensä, että kun omien Puolustusvoimemme hankinnat teollisuudellemme ovat tällä hetkellä luokkaa alta 20 prosenttia, ne tulisi nostaa tasolle 50 prosenttia. Se on aivan oikean suuntainen linjaus. Mattssonin työryhmä omassa mietinnössään, raportissaan, mikä se olikaan, esitti, millä tavoin tuo tavoite voitaisiin toteuttaa.

Kuljetushelikoptereitten osalta aivan välttämätöntä on se, mitä eduskunta on lausunut, että vastaostot toteutetaan täysimääräisesti ja mahdollisimman paljon niistä kohdistetaan kotimaiselle puolustusvälineiteollisuudelle. Meillä on kyllä valmiudet ottaa vastaan myös uusia haasteita teollisuuden osalta edellyttäen tietenkin si-

tä, että voidaan myös käyttää tutkimus- ja kehittämispanostuksia, niin kuin nyt on mahdollista.

Tällä hetkellä kotimaisen puolustusvälineiteollisuuden välitön tarve olisi saada lisätilauksia noin vajaan 300 miljoonan markan edestä. Kun valiokunnassa ja valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaostossa asiaa selviteltiin ja asiantuntijoita kuultiin, olemme tulleet vakuuttuneiksi siitä, että ehdotus, mikä sisältyy Mattssonin toimikunnan raporttiin ja mitä teollisuus on esittänyt, on aivan kohdallaan eli se ei ole ylimitoitettu. Lähdemme siitä, että budjettiin tulee saada lisämäärärahoja hankintoihin. Valitettavasti se jäi nyt erilaisten neuvottelujen jälkeen 20 miljoonan markan tasolle. Turvallisuus- ja puolustusjaosto esitti korkeampaa summaa.

Ensi vuosi ja vielä vuosi 2001 teollisuutemme osalta ovat kriisivuotia. Jos ensi vuonna lisätalousarvion kautta ei saada lisämäärärahoja, se merkinnee sitä, että teollisuudessa joudutaan jälleen kerran tilanteeseen, että työvoimaa supistetaan. Neuvottelut asian osalta teollisuudessa on jo aloitettu. Meillähän on tällä hetkellä vajaat 2 000 ihmistä, anteeksi, reippaastikin alle 2 000, noin 1 200 ihmistä varsinaisesti puolustusvälineiteollisuuden palveluksessa. Toki se välillisesti työllistää enemmän niin, että luku on reippaasti 2 000.

Omistusjärjestelyitten osalta lisätalousarvion käsittelyssä lähdettiin siitä, että valtion omistusosuutta Patriassa supistetaan 50,1 prosenttiin. Se on raju muutos, kun perinteisesti olemme lähteneet siitä, että tämän teollisuudenalan tulisi olla vahvasti valtion omistuksessa ja sitä kautta ohjauksessa ja tukemassa itsenäistä puolustustamme. Minulla on sellainen käsitys, että Patrian osalta haetaan, ei pelkästään kotimaista omistusta, vaan myös ulkomaista omistusta. Olen ymmärtänyt niin, että tavoitteena on se, että Patria jossain vaiheessa listautuu. Silloin joutuu kysymään, onko tämä tie, jos näin on, oikea. Siitä kannasta, jonka valiokunta ja myös eduskunta ovat ottaneet, että Patrian osalta ei voida mennä omistusjärjestelyjen suhteen alle 50,1 prosentin, pitää tiukasti pitää kiinni. Jos vielä sen alle mennään, käy sillä tavalla, että eduskunnan käsistä karkaa tämän varsin tärkeän toimintalohkon ohjaus.

Palaan vielä kuljetushelikoptereitten hankintoihin. Nyt, kun yhteispohjoismainen tarjous on jätetty, käy toivottavasti niin, että kun käydään Pohjoismaiden välillä taistelua työnjaosta, puolustusministeri, hallitus ja virkamiehet saisivat sellaisen tuloksen aikaan, että mahdollisimman

paljon työstä ohjautuisi Suomeen. Niin kuin aikaisemmin sanoin, meillä on edellytykset kyllä siihen olemassa. Ruotsihan on perinteisesti näissä kädenväännöissä hyvin pärjännyt. Minä luulin niin, että tässä käydään nyt tämän hankinnan osalta, kun pohjoismaisesta työnjaosta puhutaan, maaottelua Suomi—Ruotsi. Toivottavasti maaottelu kääntyy meille positiiviseen suuntaan.

Aivan lopuksi, puhemies, totean vielä sen, että puolustusministerin ja ministeriön on valmisteltava jo seuraavaa lisätalousarviota varten ehdotukset siitä, että kotimaiselle puolustustarviketeollisuudelle saadaan ohjattua lisää tilauksia, ja se tarkoittaa sitä, että lisäbudjetin kautta saamme määrärahoja puolustusministeriön hallinnonalalle.

26 Puolustusministeri Jan-Erik Enestam: Arvoisa rouva puhemies! Mitä ed. Elon kysymyksiin tulee, äskenhän on julkaistu Nato-tutkimus Thomas Riesin toimesta, ja minä yhdyin kyllä Jaakko Iloniemeen siinä, että olisi toivottavaa, että tällaisia vapaitten tutkijoiden tutkimuksia tulisi lisää, jotta kunnon kansalaiskeskustelua voitaisiin käydä, kun Natosta joka tapauksessa keskustellaan. Sen sijaan en ole sitä mieltä enkä ole myöskään koskaan esittänyt, että hallituksen pitäisi teettää selvitystä, koska se antaisi täysin väärät signaalit. Mutta vapaitten tutkijoiden on hyvä tässä, kun asiasta kuitenkin keskustellaan, antaa lisää tietopohjaa.

Mitä EU:n uuteen kriisinhallintaan tulee, niin pitää ensinnäkin muistaa, että Suomen ja Ruotsin aloitteesta päätettiin, että on kyse niin sanotuista Petersbergin tehtävistä eli sotilaallisesta ja siviilikriisinhallinnasta, vain siitä. Kyllä tämä on myös Ruotsin hallitukselle varsin selvä. Se on sitten vähän toinen asia, että käsittääkseni Ruotsissa oppositio haluaa tehdä tästä isomman numeron kuin mihin on syytä. Mitään euroarmeijaa tai EU-armeijaa ei tästä todellakaan tule.

27 Ismo Seivästö /skl: Arvoisa puhemies! Henkilöstön riittävyys niin Ilmavoimissa kuin myös Merivoimissa on Puolustusvoimien kannalta erittäin keskeinen kysymys.

Keskustelussa on noussut esille jo Ilmavoimien tilanne, ja haluaisin nyt painottaa myös, että saman tyyppisiä ongelmia on Merivoimien puolella. Valitettavasti sieltäkin on siirtymää siviili-puolelle, ja osittain jopa saattaa tulla uhatuksi se erittäin korkeatasoinen koulutus, jonka Merivoi-

mat ovat henkilöstölle ja varusmiehille antaneet. Tähän kysymykseen luonnollisesti toivon, että puolustusministeri ja puolustusministeriö kiinnittävät vakavaa huomiota. Kysymys osittain liittyy myös meidän huoltovarmuuteemme. Tässä suhteessa puolustusministeriön ja liikenneministeriön toimenkuvat ovat vähän saman suuntaisia ja samalla välillä, eli että niin merenkulun turvaaminen Puolustusvoimien taholta kuin myös kauppalaivaston taholta on ensiarvoisen tärkeää turvallisuutemme ja huoltovarmuutemme kannalta.

28 Kari Uotila /vas: Arvoisa rouva puhemies! Kotimaisen puolustusvälineiteollisuuden tila on todella huolestuttava ja se vaikuttaa työllisyyteen. Kun täällä on viitattu moneen kertaan, minä vuoksi kotimaisella puolustusvälineiteollisuudella on ollut niin vähän liikkumavaraa hankkia työtä viime vuosina, niin kyllä siinä on aivan selkeästi muutama syy: Hornet-hankinnat, niiden kustannukset, kustannusten karkaaminen niin sanotusti käsistä ja sinällään järkevät suuret hankinnat kuten muun muassa rynnäkkökiväärihankinta Kiinasta, kymmenien kilometrien tavarajunan verran materiaalia entisestä DDR:stä. Kyllä materiaalia nyt on niin paljon, että on ollut vaikea tässä yhteydessä näiden hankintojen mukaan tehdä tilaa kotimaiselle puolustusvälineiteollisuudelle ja sen tuotannolle. Ei siitä pääse mihinkään.

Mutta kun muun muassa ed. Kuoppa varoittelee tulevasta helikopterihankinnasta ja vertasi sitä Hornet-hankintaan, niin täytyy nyt kuitenkin muistaa, että kuljetushelikopterihankinta on järjestetty myös eduskunnan kannalta ihan eri tavalla kuin aikoinaan Hornet-hankinta. Kun eduskunnassa silloiset hallituspuolueet ja niiden ryhmänjohtajat ja edellisen hallituksen ministerit 17.3.98 päättivät kuljetushelikopterihankinnasta, niin siinä yhteydessä tämän hankinnan osalta oli jo aikaisemmin päätetty, että sitä seurataan eduskunnan näkövinkkelistä eri tavalla. Ministeri Tainahan jo aiemmin oli asettanut niin sanotun helikopterityöryhmän, jossa on merkittävimpien eduskuntapuolueiden jäsenet ja muita asiantuntijoita, joilla on tehtävä valvoa kuljetushelikopterihankinnan toteutumista siten, että se täyttää muun muassa ne ehdot, joita eduskunta sille viime kaudella asetti.

Työryhmän tehtävänä toimeksiannon mukaan on seurata ja valvoa koko valmiusyhtymien varustamisen tilausvaltuuden, erityisesti kuitenkin

helikoptereiden hankinnan, valmistelua ja toteutusta sekä toimia yhteistyöfoorumina ja välittää hankkeiden kannalta keskeistä informaatiota edellä mainituille tahoille. Tilausvaltuus, niin kuin tiedätte, ulottuu vuoteen 2006 asti, ja näin ollen myös eduskunnan seuranta ulottuu sinne.

Mikä nyt on ajankohtainen tilanne kuljetushelikopterihankinnassa? Kuten tiedätte, tarjouspyyntö yhteispuhjoismaisesta helikopterihankinnasta on lähetetty marraskuun 29 päivänä, ja kun helikopterityöryhmän jäsenenä minulla on ollut tilaisuus seurata tämän hankkeen etenemistä, voin vakuuttaa, että se on aika täsmälleen mennyt niiden nuottien mukaan, mitä eduskunta viime kaudella edellytti. Eduskuntahan toivoi ennen muuta yhteistyötä Pohjoismaiden kanssa, se edellytti vastaostojen täysimääräistä toteutumista, se edellytti suomalaisen puolustusaineteollisuuden aseman turvaamista vastaostojen osalta, se edellytti, että kyseisten helikopterien tulee soveltua myös pelastustehtäviin siviilihallinnon osalta jne. Täytyy sanoa, että tältä osin hanke tässä vaiheessa näyttää toteutuvan näiden reunaehdojen mukaisesti.

Kun muun muassa ed. Laitinen toivoi pohjoismaiseen yhteistyöhön liittyen muun muassa koulutuksen ja huoltojärjestelyjen osalta yhteistyötä ja mahdollisimman suurta osuutta tästä Suomeen, tästä on tietenkin pyrittävä pitämään kiinni ja toimittava näin. En näe ollenkaan mahdollista sitä, että joko koulutuksen tai tukeutumisyjärjestelmien, huoltojärjestelmien, kautta Suomi pystyisi tässä yhteisessä hankinnassa saamaan aika merkittävän osan tätä operatiivista työtä suomalaisten tehtäväksi.

Sinällään tämä hanke johtuen Pohjoismaiden erilaisista tarpeista ja toiveista saattaa hyvinkin johtaa siihen, että syntyy aika mittava yhteispuhjoismainen helikopterihankinta mutta hankitaan eri tyyppisiä helikoptereita. Lähinnä Norjan toiveet fregatilta tapahtuvasta toiminnasta poikkeavat helikopterin painoon liittyen niin paljon muiden asettamista vaatimuksista, että todennäköisesti joko Norja jossain vaiheessa putoaa kokonaan hankkeesta pois tai sitten hanke tapahtuu niin, että hankitaan yhdessä mutta hankitaan kahdenlaisia helikoptereita. Tämä on hyvinkin mahdollista.

Kun ministeri Enestam on paikalla, on syytä ehkä palauttaa mieleen vielä se, että kun tehtiin kyseinen päätös, jossa niin sanotut saattohelikopterit, taisteluhelikopterit, jätettiin tilausvaltuu-

desta ulos ja tilausvaltuutta pienennettiin 1,6 miljardilla markalla, silloin eduskunta tällä päätöksellään myöskin totesi, että lisäbudjetin tilausvaltuuksien supistaminen otetaan huomioon tulevaisuudessa budjettikehyksissä puolustusministeriön osuutta supistaen. Tämä on tietenkin aika kova vaatimus, kun tiedetään, että puolustushallinnon osalta on kuitenkin koko ajan uusia vaatimuksia ja ensi vuoden budjettiin liittyenkin on kaksi aika mittavaa uutta tilausvaltuuspäätöstä. Maavoimilla on omia toiveitaan, Merivoimilla on omia toiveitaan. On varmaan aika haastava tehtävä tässä yhteydessä huolehtia myös siitä, että kun tilausvaltuutta valmiusyhtymien varustamisen ja helikopterihankinnan osalta todella pienennettiin, tämä myöskin näkyy tulevissa budjettikehyksissä niitä pienentävänä tekijänä.

²⁹ **Puolustusministeri Jan-Erik Enestam:** Arvoisa puhemies! Lyhyesti vain liittyen Hornet-hankintoihin: Kun niistä puhutaan ed. Uotilan tapaan, on kyse menneen talven lumesta. Pitää ensinnäkin huomioda, että tilausvaltuudet olivat 13,5 miljardia ja se, mitä sen päälle on tullut, on puhtaasti kurssivaihtelua. Ei mikään eduskunnan asettama työryhmä tai muukaan olisi siihen pystynyt vaikuttamaan. Kannattaa myöskin huomata, että niitäkin on hankittu sadan prosentin vastaastoilla, joiden myötä on luotu paljonkin työpaikkoja.

³⁰ **Olli Nepponen /kok:** Rouva puhemies! Minäkin vielä palaisin Hornet-hankintaan. Valitettavasti menneinä vuosina oli niin, että kun Ilmavoimat sai hankintansa lävitse, siinä ei ollut kuitenkaan kaikkia perusteita selvitetty. Totean kuitenkin, että Hornet-hankinta oli välttämätön puolustuksellemme, hävittäjät vanhenivat. Se oli todella hyvä hankinta, mutta ennen kaikkea se kiristi toimintamenojen osuutta, mikä näkyy muun muassa siinä, että kertausharjoitukset jouduttiin lähes nollaamaan ja muita toimintoja oleellisesti vähentämään.

Täällä nousi esiin kriisinhallinta. Siinä annan tunnustuksen hallitukselle ja niille valmistelijoille, jotka loivat perusteet sille, että huippukouksissa voitiin tehdä hyvin johdonmukainen päätös. Siitähän ei tule euroarmeijaa vaan kriisinhallinnan yhteinen joukko. Jokainen maa itse päättää, minkälaiset joukot laittaa, ja itse päättää, milloin osallistuu. Tämä oli juuri se, jonka pienet maat saivat sisällytettyä tuohon lausu-

maan. Tämä on varmasti hyvä ja nimenomaan, kun Suomi aikanaan Ruotsin kanssa oli edelläkävijä tehdessään aloitteen tästä yhteisestä kriisinhallinnasta.

³¹ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa rouva puemies! Pidän merkittävänä huolena sitä, että mikäli kotimainen puolustustarviketeollisuus ei lähivuosina saa riittävästi tilauksia, samalla menetetään suomalaista alan osaamista kenties pysyvästi, kun teollisuutta joudutaan ajamaan alas. Alan osaamisen menetys merkitsee myös puolustuskyvyn vajetta, minkä vuoksi asiaan tulee suhtautua erityisellä vakavuudella. Toinen ajankohtaisempi ongelma on tietysti niiden paikkakuntien, esimerkiksi oman kotikaupunkini Riihimäen, työllisyystilanne, jotka ovat merkittävästi panostaneet puolustusmateriaaliteollisuuteen.

Ed. Vihriälän esittämä 10 miljoonan markan määräraha on melko pieni verrattuna puolustusmateriaaliteollisuuden kehittämistä selvittäneen toimikunnan edellyttämään 200—300 miljoonan markan vuosittaiseen lisärahoitukseen kriittisille vuosille 1999—2000, mutta kuitenkin askel oikeaan suuntaan.

³² **Reijo Laitinen /sd:** Arvoisa rouva puemies! Ei se ole, ministeri Enestam, sillä tavalla, että Hornet-hankinnasta puhuminen on menneen talven lumia, ei ole. Se rasittaa meidän puolustusbudjettiamme erittäin voimakkaasti vielä muutaman vuoden ajan. Totta kai määrärahan suuruutta voidaan perustella sillä, että kurssi-muutokset ovat johtaneet siihen, että loppulasku on noin 17 miljardia markkaa. Olisi tullut varautua suojaamalla mahdolliset kurssivaihtelut. Näin ei valitettavasti tehty.

Kuljetuskoptereitten osalta eduskunta ymmärtääkseni on tähän suureen massiiviseen hankintaan ottanut nyt vähän tiukemmat ohjaket kuin Hornetien osalta. Mielenkiintoista olisi ministeriltä kuulla, kun olette useaan kertaan julkisuudessa sanonut, että kuljetuskopterit ilman saattokoptereita eli taistelukoptereita ovat lähes käyttökelvottomia, missä vaiheessa te viette hallitukseen mahdollisen esityksen siitä, että Suomeen tulisi hankkia taisteluhelikoptereita. Olen ymmärtänyt niin, että kun olette julkisuudessa tästä puhunut, asiaa on mietitty ja mietitään puolustusministeriössä. Toivoisin, vaikka kyselytunnista ei olekaan kysymys, että voisitte tähän omalta osaltanne antaa eduskunnalle lisävalaistusta, jot-

ta pystyttäisiin jollakin tavalla varautumaan mahdolliseen esitykseen.

Materiaalihankintojen osalta on vielä todettava se, mihin ed. Uotila aivan oikein viittasi, että 90-luvun alkupuolella Suomi varustautui materiaalihankintojen osalta ehkä enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Hornetien lisäksi suoritettiin muita massiivisia hankintoja. Elisabeth Rehn oli puolustusministeri Ahon hallituksen aikana, kun Suomeen ostettiin muun muassa Kiinasta ja entisestä Itä-Saksasta 200 000 rynnäkkökivääriä, mikä merkitsi sitä, että kotimainen rynnäkkökiväärien valmistus joudutaan ajamaan alas sillä tavalla, että keväällä 2000 valmistuvat viimeiset rynnäkkökiväärit puolustusvälineiteollisuudesta. Päätös yksinään merkitsi sitä, että sillä ajetaan alas noin 20 vuoden tuotanto, eli se määrä, mikä hankittiin Rehnin ollessa puolustusministerinä, merkitsi kotimaisen tuotannon osalta 20 vuoden tuotantoa. Näin isosta asiasta on kysymys.

Sen lisäksi hankittiin erilaista kalustoa myös muista maista, muun muassa Venäjältä, sillä tavalla, että meillä on varikoilla sellainen tilanne, että materiaalia notkuu metsissä puiden alla aivan hurjat määrät. Läheskään kaikkea ei ole pystytty viemään suojaan. Todennäköisesti hankitussa materiaalissa on täysin käyttökeltvotontakin tavaraa. (Eduskunnasta: Ei ole!) — Minä luulen, että on. — Ei ainakaan näillä resursseilla, mitä varikoilla on käytettävissä, pystytty kymmeneen vuosiin kaikkea saamaan käyttökuntoon. Luulen, että näiden vuosien aikana osa siitä materiaalista vanhentuu. Tässä olisi tietysti mahdollisuus teollisuudelle. Jos puolustusministeriö valmistelisi asiaa sillä tavalla, että tämä materiaali voitaisiin siirtää puolustusteollisuuden käsiteltäväksi, niin sillä tavalla erityisesti kriisin aikana, kun teollisuus on kriisissä, turvattaisiin teollisuutemme työllisyyttä. Siellä on paljon sellaista työtä, joka voitaisiin teollisuudessa tehdä. Toivoisin, että ministerin johdolla tätä asiaa voitaisiin vähän voimakkaammin valmistella ja viedä eteenpäin siihen suuntaan, että näin voisi tapahtua.

Mitä tulee kriisinhallintaan, edustaja, kenraali Nepponen puhui täällä asiantuntemuksella. Siihen ei ole mitään lisättävää. Näinhän asia juuri on, ja päätökset, jotka tehtiin, ovat juuri sen kaltaisia kuin ed. Nepponen totesi.

Ilmavoimien toimintaedellytyksistä ihan muutama sana. Säästötoimet ovat olleet niin rajuja, että lentotuntien määrät ovat valitettavasti supis-

tuneet, mikä taas on merkinnyt sitä, että Kuoreveden hallissa huoltotoiminta on vähentynyt ja työllisyys uhattuna.

Valtiovarainvaliokunnan turvallisuus- ja puolustusjaostossa saatiin selvitystä siihen, mikä tilanne on. Sen selvityksen mukaan, minkä me saimme, Ilmavoimille olisi tullut kohdentaa noin 30 miljoonaa markkaa siihen, että lentotoiminta voitaisiin nostaa asianmukaiselle tasolle. Kun asiaa selvitimme perusteellisemmin, niin saimme tiedon Pääesikunnasta, että sisäisin siirtoin pystytään ehkä noin 20—30 miljoonaa markkaa tähän tarkoitukseen löytämään rahaa, joten jaosto ja valiokunta eivät esittäneet lentotoiminnan rahoittamiseen lisää määrärahaa.

Kun täällä on viitattu ammattilähtäjien koulutukseen, kannanotto, mikä sisältyy valtiovarainvaliokunnan mietintöön, on hyvä. Tämähän tarkoittaa sitä, että me jäämme odottamaan mahdollista määrärahaesitystä niin, että ammattilähtäjien koulutus järjestetään asianmukaisella tavalla. Tuon selvityksen mukaan se on järkevää toteuttaa nimenomaan Porissa.

Puhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 16.

Täysistunto keskeytetään kello 11.58.

Täysistuntoa jatketaan

kello 16

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Mikkola.

Pääluokka 27

Yleiskeskustelu jatkuu:

³³ **Kari Myllyniemi /kesk:** Herra puhemies! Ed. Laitinen, ja taisi olla myös ed. Uotila, kolme neljä tuntia sitten eduskunnassa puolustusministerille yksivakaasti totesivat, että Horneteista on

tullut taakka Suomen budjetille. Toteaisin tässä samassa yhteydessä, että kyllä ne Hornetit myös turvaavat Suomen budjetin toteuttamisen. Me sentään saamme itse täällä vapaasti päättää budjetista. Asiat voisivat olla toisellakin tavalla.

Arvoisa puhemies! Olen huolissani Kajaanin varuskunnasta. Varuskunta vaatisi varmaankin yli 300 miljoonan investoinnit, jotta se olisi kunnossa. Nyt sinne tulee investointeja korkeintaan vain muutama kymmenen miljoonaa, kun ensi vuonnakin pitäisi olla suurin piirtein 100 miljoonaa, jotta asiat olisivat jotenkuten menossa eteenpäin. Ei voi olla oikein eikä tasapuolista, että pohjoisen pojat joutuvat olemaan huonommissa oloissa varusmiespalvelusta suorittamassa kuin etelässä, eikä varsinkaan, kun parin tunnin matkan päässä olisi Oulun varuskunta täydessä hyvässä kunnossaan edelleenkin.

Kajaanin varuskunta on joka tapauksessa laitettava pikaisesti kuntoon. Kajaanissa on puutettava kaikesta. Kun esimerkiksi viimeiset lopettavat aamupalan, ovat kohta jo toiset tulossa lounasta syömään. Kajaanissa on 60-paikkainen ampumarata, kun Oulussa olisi 360-paikkainen ampumarata ja edelleenkin hyvässä kunnossa. Kajaanissa sekin on kunnostettava. Kun Kajaaniin tulee samalla kertaa yhtenä päivänä — voitte ajatella, varusmieskoulutuksen saaneet — 2 000 alokasta, se edellyttää silloin, että kaikki paikat ovat hyvässä kunnossa, jotta päästään hyvään alkuun. Jos varusmiespalveluksesta jäävät huonot ja ikävät muistot, saattaa sillä olla jopa maanpuolustukseen heikentävä vaikutus. Kun kerran Puolustuslaitoksessa tehdään muutoksia, on niihin myös taloudellisesti varustauduttava.

³⁴ **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa puhemies! Paikallani muutama sana. Oikeastaan pyysin puheenvuoron siinä vaiheessa, kun ed. Laitinen piti ennen taukoa puheenvuoron, jossa hän totesi, jotta tänä päivänä Puolustusvoimien kalusto on puiden alla metsissä. Nyt, kun tässä ollaan lisää kalustoa näköjään hankkimassa, toivoisin, että pysyille tehtäisiin katotkin sinne päälle, jotta kaikki piiput eivät ruostuisi ihan tukkoon.

Sen takia perinteinen puheenvuoro tässä yhteydessä, koska tuntuu siltä, että asehankintoihin löytyy yleensä varoja aika herkästi, mutta jos on sosiaalipuolesta kyse, niin sinne ei tunnu löytyvän millään. Kun sosiaalipuolella on muutamista miljoonista tai ihan pienistä rahoista kiinni, niin kun siitä nau'utaan, tuntuu, ettei millään löydy

kassan pohjalta rahaa, mutta asehankintoihin löytyy nopeasti aina 20 miljoonaa tai mikä summa milloinkin. Tässäkin on tietysti arvoista kysymys.

Olen kuitenkin kokenut sillä tavalla, että suomalainen puolustusjärjestelmä ja tämänhetkinen kalusto on suhteellisen hyvää. Kun vielä se osataan tehdä, että kalusto hankitaan kotimaasta, myös kengät ja näkkärit ja mitä kaikkea viime aikoina on hankittukin. Pitäisi etsiä sellaiset systeemit, jotta onko EU-säännöksissä kiertomahdollisuus, niin että ei tarvitse kilpailuttaa vaikkapa sen näkkärin osalta. Tuntuisi, että varuskunnat voisivat ostaa lähempää, jotta ei tarvitsi koko maassa kilpailuttaa. En tiedä, käykö se, mutta kysymys on siitä, millä tavalla suomalaista työllisyyttä voitaisiin parantaa sillä, jotta kaikki hankinnat tehdään Suomesta. Sillä tavalla ei annettaisi työtä ulos, niin kuin tällä hetkellä on tapahtunut.

³⁵ **Klaus Bremer /r:** Arvoisa herra puhemies! Täällä on esitetty arvostelua Puolustusvoimien pilottikoulutuksesta. Se on tullut esille monessa eri puheenvuorossa. Haluan tehdä kertakaikkisen selväksi sen, että vika ei ollut Puolustusvoimissa. Vika oli aivan yksiselitteisesti Ilmailuhallituksen tavassa arvioida ammattpilottien tarvetta siviili-ilmailussa.

Meillä oli yksi ainoa lentokoulu, joka koulutti ammattpilotteja, Helsingin Ilmailuteoria, joka vuonna 95 näki, että on tulossa valtava ammatpilottien väje. Se lähti hakemaan ammatikoulutusyhteistyötä Vantaan ammattioppilaitoksen kanssa. Liikelaitostettu Ilmailulaitos näki siinä vaiheessa, että tässä oli lihava bisnespala, ja halusi valloittaa itselleen tämän ammatikoulutuksen, antoi väärän lausunnon Hitistä, Ilmailuteoriasta, ja ajoi vähitellen Ilmailuteorian konkursiin, minkä jälkeen Ilmailulaitos halusi ottaa itselleen tämän ammatikoulutuksen. Se vain ei onnistunut sillä seurauksella, että kolme vuotta myöhemmin, vuonna 98, olimme keskellä pilottivajetta, joka sen jälkeen oli peitettävissä vain tekemällä erittäin houkuttelevia tarjouksia Ilmailuvoimille. Mutta vika ei ollut Ilmavoimissa.

Sitten toinen asia, johon haluaisin puuttua täällä käydyn keskustelun osalta: Täällä on moneen kertaan tuotu esille Hornetit ja Hornetien hinnat. Pitää muistaa, että meidän oli pakko hankkia uusia puolustautumishimmeleitä, ja valinta kohdistui sitten Hornetiin. Kun Horneteissa

liikutaan isojen lukujen laissa, joka on vaikeatajuinen asia useimmille ihmisille, otan aivan pienen esimerkin omasta elämästäni.

Jouduin luopumaan omasta rakkaasta helikopteristani, joka oli Ilmavoimien vanha suihkukopteri, ja vaihtamaan sen mopokopteriin, kaksipaikkaiseen pieneen helikopteriin, koska se soveltui paremmin siihen työhön, jonka sain. Sen uuden mopokopterin hinta oli 120 000 dollaria. Siinä välissä, kun sen ostin ja lopulta sen maksoin, dollarin hinta nousi markan per dollari. Te voitte kuvitella, että kun lentolaite maksoi ostettaessa 0,5 miljoonaa markkaa, sen hinta nousi yli 100 000 markkaa pelkästään pienen kurssimuutoksen takia.

Kun puhutaan Horneteista, yksi Hornet ei maksa 0,5 miljoonaa markkaa niin kuin minun mopohelikopterini. Se maksaa 220 miljoonaa markkaa, yksi Hornet. Kun kauppaa alettiin käydä, dollarin hinta oli 4,15. Se on nyt käynyt pahimmillaan 5,95:ssä. Mutta jos me laskemme, että dollarin hinta, 1,20 markkaa muuttuu, siinä meillä on 3 miljardin ero 64 Hornetin kohdalla eli juuri se ero, joka on syntynyt 14 miljardista 17 miljardiin. (Ed. Kuoppa: Se tekee 5 miljardia!) — Ed. Kuoppa, jos ero on 5 miljardia, teidän täytyy vain sitten laskea, kuinka paljon eroa syntyy, kun dollari todellisuudessa on noussut nyt 1,80 markkaa. Se selittää hinnanmuutoksen. Ne ovat sellaisia asioita, joiden kanssa meidän on elettävä, valitettavasti. Toivon, että täällä nähdään näiden isojen lukujen laki oikealla tavalla.

³⁶ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Edustaja viittasi äsken siihen kysymykseen, että suuret varuskunnat aiheuttavat varusmiespalvelun käytännön toteutumiselle vaikeuksia. Todella olisi toivottavaa, että varusmiespalvelus voisi olla kaikille motivoiva, maanpuolustustahtoa lisäävä ja yhteiskuntakelpoisuutta kaitkin tavoin edistävä.

Menen kysymykseen, joka liittyy Puolustusvoimien rakennuslaitokseen. Mielestäni se on nyt hyvin toimiva kokonaisuus, joka itse on tehnyt itsensä hyvin edistykseksi ja tehokkaaksi. Mielestäni sitä ei pidä käydä hajottamaan sillä tavalla kuin tietyt suunnitelmat ovat olemassa. Toimivat kokonaisuudet on syytä säilyttää ja muistaa ne erityistehtävät, joita varten Puolustusvoimat eri sektoreilla on olemassa. On myös etu, että varuskuntien palveluksessa olevalla väellä on edullisia asuntoja lähellä työpaikkaa ja lähel-

lä niitä tehtäviä, joissa heitä tarvitaan valmiuden, mutta myös varusmiesten kasvatuksellisten tehtävien takia.

37 Matti Kangas /vas: Arvoisa puhemies! Myös minä kannan huolta kotimaisen puolustusvälineteollisuuden määrärahoista. Ne pitää taata budjetissa. Armeijan hankinnat pitää suorittaa kotimaasta silloin, kun niitä kotimaassa valmistetaan, eikä ulkomailta, kuten Rehn teki, kun hankki aseita Itä-Saksasta ja Kiinasta, ja mistä niitä tulikaan. Sen seurauksena kotimaassa tuli työttömyyttä.

Puolustusvälineteollisuutta tulisi kehittää siihen suuntaan, että rinnan tehtäisiin myös siviilituotteita. Näin taattaisiin parempi työllisyys työpaikoilla ja sillä alalla, kun armeijan ostot eivät aina ole tasasuuruisia joka vuosi. Armeijan saneeraukset varmaan tulevat jatkumaan eteenkinpäin. Esimerkkinä voi olla Ruotsi, joka järjestee uudelleen puolustustaan. Tekniikka tulee varusmiesten tilalle. Tämä varmaan pitemmällä tähtäyksellä Suomessakin pitää ottaa huomioon ja tähän varautua. Kuitenkin mielestäni myös puolustusvälineteollisuudella ja armeijalla tulee olla työnantajan vastuu työntekijöistään. Ken on mennyt sinne töihin joskus, hänestä pitää sitten huolehtia.

38 Kari Rajamäki /sd: Herra puhemies! Hornet-kaupoista: Kun turvallisuus- ja puolustusjaostossa kaudella 91—95 olimme ja niitä pohdimme, täytyy sanoa, että kyllä se pohditutti erityisesti sosialidemokraatteja monella tavalla, nimittäin se tilauksen mitoitus, toisaalta juuri valuuttakursseihin liittyvät riskit ja toisaalta myös Maavoimien kehittämiseen liittyvät ongelmat. Silloinhan ei tietysti ollut kaikkia DDR:n kauppapaikutuksia, jotka pelastivat sitten tietyt Maavoimien hankinnat, sillä tavalla vielä käytettävissä. Vastakauppoihin liittyvä kritiikki oli myös silloin esillä. Koko kauden voitiin todeta, että mitään todellista vientiä tukevaa kauppaa ei puheista huolimatta tullut. Se oli vain Hornet-tilausvaltuuden laajuuden myyntitapa.

Jaostohan yritti valtiovarainministeri Viinan kanssa käydä keskustelua hallituksen suuntaan, että tilausvaltuutta olisi vähän rajallisemmin käytetty ja katsottu myöhemmin tilannetta uudestaan. Näin ei kuitenkaan valtiovarainministeri Viinan missään nimessä halunnut tehdä, ja sosialidemokraatit jättivät mitoitukseen, ei Hor-

netien tilaukseen sinänsä, vaan mitoitukseen erivän mielipiteen.

Hyvin tärkeää on nyt tässä raamikeskustelussa, kun tiukkaa kehysbudjetointia edelleen on harjoitettu valtiontaloudellisistakin syistä, että me taistelimme täällä viime kaudella taisteluhelikopteritilauksen nurin, johon keskusta kyllä on edelleen rakastunut kovasti. Nimittäin voidaan kuvitella, mitä tänä päivänä se kumuloituva tilausvaltuus olisi vaikuttanut tällä hetkellä muiden pääluokkien tiukkaan tilanteeseen, muun muassa sosiaaliturvaan ja moniin muihin asioihin.

Myös Puolustuslaitoksen kiinteistöjen hallinnon osalta on tärkeää pitää erillisyyss siinä yllä. Sen puolesta puhuvat tietysti työllisyyden ohella myös turvallisuuteen liittyvät erityistekijät Puolustusvoimien toiminnan kannalta.

39 Olli Nepponen /kok: Arvoisa puhemies! Ed. Esa Lahtela kantoi huolta Puolustusvoimien kotimaisista hankinnoista. On todettava, että varuskunnat hankkivat pääsääntöisesti suurimman osan esimerkiksi elintarvikkeistaan lähialueilta kiintein sopimuksin. Mitä tulee näkkäriin, toimittaja on tänä vuonna kotimainen, mutta kuitenkin pääosa viljasta joudutaan tuomaan ulkomailta, koska ruista ei ole saatavilla.

Ed. Rajamäki totesi, että Hornetit veivät Maavoimilta rahaa, noin lyhyesti sanottuna. Totta se on. Maavoimia on jouduttu kehittämään aina Ilmavoimien hankintojen tahdissa, mutta ilman Horneteja eivät myöskään Maavoimat voi toimia, joten ei niitä voi asettaa rinnakkain. Molempia tarvitaan. Meillä on nyt erittäin hyvä hävittäjätorjunta, joka luo edellytykset myös Maavoimien käytölle, ja Maavoimien vuoro on nyt alkamassa, kun valmiusyhtymiä saatetaan parempaan valmiuteen, niin kuin eduskunta on selkeästi päättänyt, ja siinä ensimmäisenä vaiheena hankitaan nyt kuljetuskopterit, muuta liikkuvuutta ja tulivoimaa sekä taistelukestävyyttä kehitetään. Joskus hamassa tulevaisuudessa ovat mahdollisesti vuorossa tulitukihelikopterit, saattokopterit, niin kuin niitä on sanottu. Nythän niitä ei onneksi ole hankinnassa.

40 Pentti Tiisanen /vas: Arvoisa puhemies! Ed. Nepponen ammatimiehenä kiinnitti huomiota näkkileipään. Muutama vuosi sitten jouduimme kritisomaan todella armeijaa siitä, että näkkileipä ostettiin suoraan Ruotsista. Nyt se os-

tetaan Vaasan Myllyltä. Näkkileipä tehdään suomalaisin voimin, mutta firman omistaja sillä välin vaihtui ja on nyt tanskalainen.

Arvoisa puhemies! Todella yhdyn niihin ajatuksiin, että Rakennuslaitoksen ja yleensäkin armeijan pitää pitää huolta myös kasarmeista, niiden terveellisyydestä. On homekasarmeja, joissa sekä kantahenkilökunta että nimenomaan asevelvolliset altistuvat vakavalle homealtistumalle. Tämä on hyvin ongelmallinen asia. On hyvin isänmaallista pitää noista puitteista huolta.

Lopuksi totean, puhemies, että pääluokka 27 on ollut se, joka on absoluuttisesti viime vuosina kasvanut.

Yleiskeskustelu pääluokasta 27 julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraavat pääluokkaa koskevat, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskuskansliaan kirjallisina jätetyt, edustajille monistettuina ja numeroituina jaetut ehdotukset tehdään keskustelun kuluessa:

2. Mikko Kuoppa /vas: momentille 27.01.74 lisäyksenä 7 000 000 mk Lylyn viestivarikon akkuhuoltolan rakentamiseen. (TAA 467)

3. Jukka Vihriälä /kesk: momentille 27.10.16 lisäyksenä 10 000 000 mk puolustusmateriaalihankintoihin. (Vastalause 1)

4. Lauri Oinonen /kesk: momentille 27.10.21 lisäyksenä 30 000 000 mk kertausharjoitusten järjestämistä varten. (TAA 674)

Keskustelu:

Mikko Kuoppa /vas: Teen ehdotuksen n:o 2.

Pertti Turtiainen /vas: Kannatan ed. Kuopan ehdotusta.

Jukka Vihriälä /kesk: Teen ehdotuksen n:o 3.

Ossi Korteniemi /kesk: Kannatan ed. Vihriälän ehdotusta.

Lauri Oinonen /kesk: Teen ehdotuksen n:o 4.

Kari Myllyniemi /kesk: Kannatan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on tehty ehdotukset n:ot 2—4 ja niitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Puolustusministeriö

Äänestys ed. Kuopan ehdotuksesta n:o 2

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 2 "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyskone ei toimi. Äänestetään seisomaan nousten.

Pyydän "jaa" äänestäviä nousemaan seisomaan.

Tämän jälkeen toteaa

Toinen varapuhemies: Pyydän nyt "ei" äänestäviä nousemaan seisomaan.

Kun tämä on tapahtunut, toteaa

Toinen varapuhemies: "Jaa" äänestäviä on enemmistö.

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 10 Puolustusvoimat

Äänestys ed. Vihriälän ehdotuksesta n:o 3

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 3 "ei".

Toinen varapuhemies: Pyydän "jaa" äänestäviä nousemaan seisomaan.

Tämän jälkeen toteaa

Toinen varapuhemies: Pyydän nyt "ei" äänestäviä nousemaan seisomaan.

Kun tämä on tapahtunut, toteaa

Toinen varapuhemies: "Jaa" äänestäviä on enemmistö.

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Oinosen ehdotuksesta n:o 4

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 4 "ei".

Toinen varapuhemies: Pyydän "jaa" äänestäviä nousemaan seisomaan.

Tämän jälkeen toteaa

Toinen varapuhemies: Pyydän nyt "ei" äänestäviä nousemaan seisomaan.

Kun tämä on tapahtunut, toteaa

Toinen varapuhemies: "Jaa" äänestäviä on enemmistö.

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luvun kohdalla mietinnössä oleva lausumaehdotus 4 hyväksytään.

Luku 30 Kansainvälinen rauhanturvaamistointa ja luku 99 Puolustusministeriön hallinnonalan muut menot hyväksytään.

Pääluokka 28

Valtiovarainministeriön hallinnonala

Yleiskeskustelu:

⁴¹ **Klaus Bremer /r:** Arvoisa puhemies! Tulen puuttumaan kahteen asiaan, jotka molemmat ovat valtiovarainministeriön käsissä joko muuttaa parempaan tai pitää ennallaan. Ensimmäinen koskee tapaa, jolla valtion budjettiesitys tehdään, tapaa, jolla noudatetaan ... (Hälinää)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Pyydän, että kaikista huolimatta tässä istuntosalissa olisi muutoin kohtuullisen hiljaista, mutta ed. Bremerillä on puheenvuoro.

Puhuja: Kiitoksia, herra puhemies! Puutun siis tapaan, jolla eduskunnalle ilmoitetaan seuraavan vuoden tärkeimmät luvut. Siinä on periaatteellinen virhe, jälkeensääneisyys, kehittymättömyys, verrattuna mihin tahansa liike-elämän yrityksen budjettiin. Jopa pienimmänkin yrittäjän budjetti

on kehittyneempi ja antaa enemmän informaatiota kuin valtion perinteinen budjettiesitys. Nimitäin jokaisessa taloudellisessa päätöksessä on yrittäjän pakko nähdä päätökseen liittyvät hyvät asiat ja myös sen mukanaan tuomat haitat, huonot asiat. Valtion budjettiesityksessä nähdään ainoastaan, millä tavalla mahdollisimman paljon tuloja saadaan valtion kassaan, ja vastaavasti, millä tavalla menopuolta minimoidaan. Ei nähdä mitään kielteisiä seurannaisvaikutuksia, jotka yleensä johtuvat siitä, että valtion tulopuolta lisätään tai tukimäärärahoja pienennetään.

Annan tästä esimerkin, joka liittyy liikenneverotukseen, liikenneverotukseen sen takia, että tästä hallitus teki aivan yksimielisen päätöksen seurannaisvaikutusten selvittämiseksi vuonna 96, mutta tämä seurannaisvaikutusselvitys yhä edelleen antaa odottaa itseään. Kuvitellaan, että liikenneverotuksella liikennöimisen hintaa nostetaan, nostetaan ja nostetaan. Otan niin yksinkertaisen esimerkin kuin että bensalitran hintaa nostetaan, nostetaan. Meillä on hyvin paljon sellaisia kotitalouksia, jotka eivät voi luopua oman auton käytöstä. Työväenluokka, jos näin perinteisestä luokkajaosta voidaan puhua, on Suomen autoistunein henkilöryhmä, kansalaisryhmä: 93 prosenttia niin sanotun työväenluokan perheistä on autoistunut. Tällaisessa tilanteessa, jossa on vietävä lapset päivähoitoon, on vietävä lapset harrastuksiin, on kuljettava paikoissa, joihin ei joukkoliikenne kuljeta, ei voida luopua omasta autosta.

Kun yhä enemmän rahaa menee perheen kukkarosta autoon, perhe joutuu säästämään esimerkiksi paitakierroksen ostamisessa, kenkäkierroksen ostamisessa, kodin remontoimisessa, kotimaanmatkan tekemisessä. Kun tuhannet ja jälleen tuhannet perheet tekevät samalla tavalla, jossain Suomessa kaatuu paitatehdas, jossain kenkätehdas, remonttiliikkeitä, kotimaan matkailuyrityksiä, syntyy konkurssseja, syntyy työttömyyttä kulutusketjun toisessa päässä, mutta tästä ei haluta olla tietoisia, kun tehdään budjetia, eikä haluta ilmoittaa sitä.

Näinhän kävi vuonna 96, kun hallitus sopiesaan budjetista teki yksimielisen päätöksen selvittämään liikenteen verotuksen kerrannaisvaikutukset. Sitä selvitystä on pyydetty moneen kertaan. Sitä ei tule, ja valtiovarainministeriössä henkilö, joka vastaa liikenneverotuksesta, kylmästi on sanonut, että ei tule. Sitä ei haluta kertoa. Näin on ylipäättänsä koko budjetin osalta.

Mitä varten näin tehdään? Tämä on yleinen, johdonmukainen linja valtiovarainministeriössä, ja näen, että selvitystä ei tehdä sen takia, että se avaisi ovet näkemään, millä tavalla siirretään veroja maksettavaksi toisenlaisella nimellä, kustannuksina, kansalaisille. Puhutaan veron alentamisesta, mutta todellisuudessa, kun seurannaisvaikutuksia lisätään, se on ihan sama kuin veronkorotus. Se jää kansalaisille maksettavaksi. Palveluista, jotka he ennen ovat saaneet verorahoilla, he joutuvat nyt maksamaan. Sitä vain sanotaan kustannusten kasvamiseksi, kustannusten lisääntymiseksi. Kansalainen maksaa sen, mutta se on veronsiirtoa ilman, että sitä sanotaan veroksi.

Tämä on sellainen heikkous ja itse asiassa tietynlaista hienovaraista kansalaisten, jos ei nyt pettämistä, mutta kuitenkin sellainen silmänkääntötempu, josta minun mielestäni pitäisi päästä pois. Tulenkin esittämään yleisperusteluihin lausumaa, että valtion talousarvioesitykseen tulee liittää mahdollisimman luotettava arvio tulojen maksimoimisesta ja menojen minimoimisesta aiheutuvista kansantaloudellisista seurannais-, kerrannaisvaikutuksista.

Arvoisa puhemies! Sitten toiseen asiaan.

Valtiovarainministeriön suojeluksessa on myös liikelaitoshuuma, liikelaitosuudistus ja siihen liittyvä yhtiöittämiskehitys, ja tässä on jokin aivan pahasti pielessä, nimittäin se, että valtion liikelaitoksen sisälle jää viranomainen tekemään työtä, viranomainen, joka määrää sillä toimintalueella yritysten menestymisestä, yritysten kuihtumisesta. Viranomainen jää valtion liikelaitoksen sisälle valtion liikelaitoksen palkkaamaksi henkilökunnaksi. Valtion liikelaitos maksaa viranomaisen toimintakulut, ja kun valtion liikelaitos sen jälkeen, kun viranomainen on varmistanut liikelaitokselle ehdottoman monopoliaseman ja mahdollisesti tuhonnut määräyksillään yksityisen kilpailun eli yksityiset veronmaksajat, tekee loistavaa voittoa, tämä valtion liikelaitos maksaa voittobonuksia viranomaisilleen. Tämähän on aivan siivotonta! Jokaisen tässä salissa ja tässä talossa työtään tekevän kansanedustajan tulisi nähdä se kieroutunut oikeuskäsitys, joka liittyy siihen, että valtion viranomainen on työntekijänä valtion liikelaitoksessa.

Miksi tätä ei sitten muuteta? Tästähän on loistava esimerkki Ilmailulaitoksessa. Ilmailulaitoksessa ilmailuviranomainen tuhoaa ainoan yksityisen liikennelentäjäkoulun, mikä meillä on täällä, esimerkkinä vain, saadakseen itselleen sen

ammattikoulutuksen. Ilmailulaitos tekee sitä ja tätä, paljon muutakin, tuhoaa catering-palvelut, yksityisen kilpailun Ilmailulaitoksen kentillä. Tästä on vaikka kuinka paljon esimerkkejä. Ilmailulaitos tekee 96 miljoonaa voittoa vuodessa, ja odottamattoman hyvästä tuloksesta maksetaan palkinto sitten viranomaisille, jotka ovat järjestäneet tämän voiton.

Sama kehitys, pelkään, on tulossa Tielaitoksen uudistukseen. Pelkään, että Merenkulkulaitos tulee saamaan saman kuvion, lukuisat valtion liikelaitokset. Tämä pitäisi kyllä muuttaa, tämä pitäisi estää ehdottomasti. Se on kertakaikkisen siivotonta.

Näinpä, arvoisa herra puhemies, yleisperusteluihin haluan liittää eduskunnan lausuttavaksi: "Valtion liikelaitos- ja yhtiöittämiskehityksessä erotetaan viranomaistoiminnot valtion liikelaitoksen yhtiön palkka- ja toimintamenoriippuvuudesta".

⁴² **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Tässä valtiovarainministeriön pääluokan osalla on syytä kosketella lyhyesti valtiotyöntantajaa ja valtion laitoksia, valtiota, työnantajana. Tämä asia liittyy tähän pääluokkaan. Yleisperusteluosassa oikeastaan ainoa kohta, mihin valiokunta kiinnittää huomiota — yleisperustelut tehtiin valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa — on juuri virastojen toimintamenomäärärahat. Valiokunta kuuli eri valtion laitoksia, esimerkiksi Vankeinhoitolaitosta ja Rajavartiolaitosta ja Puolustuslaitosta, poliisitointa jne. eri yhteyksissä.

Kysymys siitä, mikä on valtiotyöntantajan vastuu työntekijöistään tänä päivänä. Mielestäni valtion työntekijä on palkkansa ja työpaikkansa ansainnut. Tänä päivänä on tilanne se, että monissa julkisen sektorin töissä, johon luen myös kunnat, on se tilanne, että on mittava työuupumus erilaisissa tehtävissä, varsinkin hoitoalan tehtävissä. Toisaalta valtio työntantajana ei ole kilpailukyinen monilla aloilla. Tämä on näkynyt ehkä selvimmin lentäjien osalta, mutta tänään näkyy monissa muissa asioissa. Valtiotyöntantajan pitäisi pystyä uudistamaan palkkajärjestelmäänsä ilman muuta. Nyt se seikka, että toimintamenomäärärahoihin ei ole lainkaan budjetoitu palkankorotuksia, johtaa siihen, että palkkausjärjestelmän uudistaminen on erittäin vaikeata. Tämä kävi asiantuntijakuulemisessa ilmi.

Kun valtion seuraavaa sopimusta aikanaan tehdään, valiokunta piti selvänä, että se aiheuttaa kustannuspainetta. Mikäli sopimustarkistuksen johdosta ei budjetoida lisää määrärahaa, merkitsee se virastoille säästämistä ja toimintojen sopeuttamista. On paikallaan korostaa, kuten valiokunta teki, että tilanne on nyt erilainen verrattuna kuluvaan vuosikymmenen alussa olleeseen tilanteeseen. On ilmeistä, että säästöjä ei enää voida tehdä ilman virastojen tärkeiden toimintojen alasajoa. Tilanne vaihtelee myös virastokohtaisesti merkittävästi. Vaikein tilanne on niissä virastoissa, joissa henkilöstömenojen osuus toimintamenoista on poikkeuksellisen suuri. Esimerkkinä tällaisista voidaan mainita, kuten totesin ja kuten valiokunnan mietinnössä todetaan, poliisitoimi, Rajavartiolaitos ja Vankeinhoitolaitos.

Virastojen toimintamenomäärärahat on mitoitettu vuoden 2000 talousarvioesitykseen niin niukoiksi, ettei niillä kyetä rahoittamaan sopimuskorotuksia ilman henkilöiden vähentämishukkaa. Kuitenkin virastojen toimintaedellytykset täytyy turvata myös mahdollisten sopimuskorotusten jälkeen siten, että niillä on käytettävissään riittävä henkilöstö toiminnoistaan selviytymiseen. Vankeinhoitolaitoksen osalta esimerkiksi todettiin, että jos ei budjetoida palkankorotusvaraa, se merkitsee esimerkiksi sadan vanginvartijan irtisanomista. Tilanne olisi kerta kaikkiaan katastrofaalinen, kun tiedämme, mikä tilanne jo tällä hetkellä on.

Palkkakilpailukyky on myös valtiotyönantajalle tärkeä. Valtiosektorin sopimusneuvottelujen tueksi on piakkoin valmistumassa selvitys valtion budjettitalouden henkilöstön palvelusuhteen ehdoista, niiden kehityksestä ja perusteista koskevasta tietopohjasta. On tosiasia, että valtio on menettänyt hyvää työvoimaa jo tähän mennessä, ja kiristyvässä kilpailussa työvoimasta valtion on työnantajana määrätietoisesti ja hyvisä ajoin parannettava omaa kilpailuasemaansa. Valtiovarainvaliokunnassa kuultiin myös monia valtiosektorin työntekijäjärjestöjä, ja niiden viesti oli kyllä selkeä.

Eduskunta tulee lausuneeksi, mikäli valtiovarainvaliokunnan mietintö hyväksytään: "Virastojen toimintamäärärahojen tasoon palataan jo ensimmäisen lisätalousarvion yhteydessä siinä vaiheessa kun sopimuskorotusten taso on tiedossa." Tämä ei ole ponsilause, vaan valiokunnan yleisperustelutekstiä.

Valtion palkkausjärjestelmän uudistus on virastoittain etenevä, saadun selvityksen mukaan hallituksen tärkeänä pitämä sopimusperusteinen prosessi. Tämä tietysti vaikuttaa laajemminkin virastojen johtamis- ja toimintakulttuuriin. On selvää, että palkkausjärjestelmän uudistaminen jossain määrin aiheuttaa lisäkustannuksia ja siihen on varauduttava.

Valtion nykyisen virkamieslain säätämisen yhteydessä eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan siitä, että lakiin pohjautuvaa virkamiesten nimittämistä määräajaksi ja sen perusteita seurataan. Seurannassa on yhtäältä voitu havaita virkamieslain mukaisten määräaikaisten palvelussuhteiden käytön edellytysten toteutuvan siinä, että pysyväisluonteisia tehtäviä teetetään edelleen monissa virastoissa määräaikaisella henkilöstöllä. Hallitusohjelmassahan on kirjaus, jonka mukaan hallitus edistää julkisen sektorin henkilöstöpolitiikassa pysyvien palvelussuhteiden syntymistä.

Tosiasia on, että virastot ovat tämän vuosikymmenen ajan joutuneet sopeuttamaan toimintansa niukkojen toimintamäärärahojen mukaan. Tästä on ollut seurauksena paikoin työtahdin kohtuutonkin kiristymisen. Vähenevällä henkilöstömäärällä on pyritty entistä parempaan tulokseen, ja tämä viime kädessä näkyy todella työuupumuksena työpaikoilla. Tämähän aiheuttaa myöskin kustannuksia jollain aikavälillä yhteiskunnalle. Valtiovarainvaliokunta on pitänyt mahdollisena sitä, että täten muodostuvat kustannukset olisivat jopa suurempia kuin riittävän henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset.

Myöskin valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt huomiota valtion henkilöstön sosiaaliturvatuksien säilyttämiseen yksityistämisen ja yhtiöittämistilanteessa. Valtion painatuskeskuksesta muodostetun yhtiön edustajat olivat valiokunnassa kuultavina, ja he esittivät hieman kärkevästi, että valtiotyönantajan suhtautumista työntekijöihinsä voidaan verrata hevosenhoito-ohjeisiin. Näin ei kai sentään ole tilanne, mutta voimakasta kritiikkiä sieltä tuli.

Valtiovarainministeriö on antanut valiokunnassa ymmärtää, että virastoissa on löysyyttä ja että palkkamäärärahojen lisäystä ei tarvitse ehkä lisätalousarviossaakaan budjetoida. Mielestäni tämä on epärealistinen linja. Keskusta ainakin katsoo, että valtiotyöntekijä ja kuntatyöntekijä

tänään Suomessa on myös kohtuullisen palkan-
sa ja työpaikkansa ansainnut.

⁴³ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa herra puhe-
mies! Tulen tekemään tämän pääluokan ainoan
muutosesityksen ryhmämme budjettivastalau-
seen mukaisesti, eli esitämme Tullilaitokselle 20
miljoonan markan lisäystä huumeiden salakulje-
tuksen torjuntaa edistämään.

Huumeiden salakuljetus on viime vuosina
huolestuttavasti lisääntynyt, ja erityisen huoles-
tuttavaa on se, että Suomesta on näyttänyt kehiti-
tyneen myös huumeiden läpikulkumaa muihin
Euroopan unionin maihin. Mielestäni Tullin toi-
mintamahdollisuuksia tulee nykyisestään lisätä.

Tässä muutosesityksessä kiinnitämme erityi-
sesti huomiota liikuteltaviin läpivalaisulaittei-
siin, joiden avulla voidaan muun muassa rekka-
autoja nykyistä tehokkaammin tutkia raja-ase-
milla. Tällainen liikuteltava läpivalaisulaite on
käytössä Vaalimaan asemalla, mutta monista
muista se puuttuu. Toki on niin, että myös Tullin
henkilöstöresursseihin tulee niin ikään panostaa
ja ennen kaikkea henkilökunnan ajanmukaiseen
koulutukseen.

⁴⁴ **Matti Saarinen /sd:** Arvoisa herra puhe-
mies! Tämän budjetin palautekeskustelun yhtey-
dessä on paljon pohdittu eduskunnan budjettival-
taa. Siihen osittain liittyy myös se kysymys,
kuinka informatiivinen budjettikirja on. Kun me
kansanedustajat kannamme huolta siitä, millä ta-
valla eduskunnan ponnet ja lausumat otetaan
huomioon budjetin valmistelussa, niin eräänä te-
kijänä voisi olla aivan tällainen suhteellisen yk-
sinkertainen ja tekninen asia, että seuraavaan tulo-
ja menoarvioesitykseen tulisi merkitä asian-
omaisille meno- tai tulokohdille, mitenkä edus-
kunnan ponnet ja lausumat on niissä yhteyksissä
otettu huomioon, ja jos niitä ei ole voitu ottaa
huomioon, niin millä perusteella ne on evätty.

Hallinnolla on resurssit tähän. Nyt kansan-
edustajan on äärettömän vaikeata verrata mietin-
töjä ja kaiken maailman aloitteita suhteessa hal-
lituksen budjettiesitykseen. Hallituksella on vah-
vat resurssit budjetin valmistelussa. Olisi aika
yksinkertaista esimerkiksi seuraavaa tulo- ja me-
noarviota laadittaessa peilata sitä valmistelun ai-
kana niihin ponsiin ja lausumiin, joitten hintaluoa-
kaksi vuonna 2000 valtiovarainministeri Niinistö
on täällä palautekeskustelussa ilmoittanut 6,5
miljardia markkaa. On selvää, että se on niin iso

summa, että siitä varmaan joudutaan tinkimään,
mutta meidän kansanedustajien työtä helpottaisi
äärettömän paljon, jos me löytäisimme koko
tämä kuvion ensi vuoden syyskuussa meille jaet-
tavasta vuoden 2001 talousarvioesityksestä.

⁴⁵ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Valtiovarainmi-
nisteriön tärkeä mutta myös epäkiitollinen tehtä-
vä on vuosittain arvioida tulo- ja menoarviossa,
kuinka paljon valtio saa tuloja, ja sen jälkeen sit-
ten esittää, kuinka paljon valtiolle tulee menoja.
Kun verrataan viime päivien keskustelua täällä
eduskunnassa ja toisaalta esimerkiksi eilen julki-
suuteen tulleita tietoja, joiden mukaan valtion ve-
rokertymä saattaa olla tänä vuonna 5—8 miljard-
ia markkaa enemmän kuin on arvioitu lähinnä
sen takia, että pörssikurssit ovat nousseet niin
voimakkaasti, niin ehkä tämä keskustelu saa oi-
keat mittasuhteet. En suinkaan syytä valtiova-
rainministeriötä siitä, että valtiovarainministeriö
olisi tahallaan ainakaan tätä asiaa aliarvioinut.

Puhemies! On aika mielenkiintoista todeta,
että Mandatum Pankin arvion mukaan valtiontalou-
den ylijäämä on sekä ensi että seuraavana
vuonna noin 20 miljardia markkaa. Tässä tode-
taan muun muassa se, että valtio saa Nokian vuo-
sien 94—95 optio-ohjelmien seurauksena tänä
vuonna noin 5 miljardia markkaa verorahoja, joi-
ta ei ole siis budjettiin sisällytetty.

Puhemies! Syyttämättä ketään haluan esittää
arveluni siitä, että mielestäni naljailu, jota valtio-
varainministeri Niinistö esitti eduskunnalle va-
jaan 400 miljoonan markan lisäyksistä, oli tur-
hanaikaista. Sitä paitsi eduskuntahan osoitti
myös vastaavat säästöt omassa esityksessään.

⁴⁶ **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Haluan
tukea ed. Elon ja muidenkin näkemyksiä siinä,
että valtion budjetissa kaikki mahdolliset talou-
delliset liikkumatilat pyritään jo budjettivaihees-
sa kartoittamaan, että ikään kuin siellä ei ole mi-
tään sellaista väljää, joka liittyy osakeomistami-
seen tai tuleviin kauppoihin.

Haluaisin myös korostaa, että valtiovarainmi-
nisteriön tulisi yhdessä muiden ministeriöiden
kanssa tarkastella valtion henkilöstöä myös siitä
näkökulmasta, että pysyviin tehtäviin myös val-
tiolla kiinnitettäisiin pysyvä henkilöstö. 90-lu-
vuon aikana ovat laman vaikutukset muuttaneet
ihmisten työsuhteita myös valtion kentässä. Sen
takia tämä ikään kuin tilanteen stabilisoituminen
pitäisi nyt ottaa huomioon ja pyrkiä pysyviin työ-

suhteisiin kautta valtion kentän, myös valtionyhtiöt mukaan lukien.

47 Leea Hiltunen /skl: Arvoisa herra puhemies! Puheenvuoroni keskittyy vain kohtaan Tullilaitos. Totean, että huumeidien salakuljetus ja sen lisääntyminen ja kaikki se toiminta, mikä siihen liittyy ongelmiseen, on tiedostettu ja vakava tilanne on nostettu hyvin monissa puheenvuoroissa tämän syksyn aikana esille.

Kysyin kyselytunnilla 23.9., mikä käsitys hallituksella on Tullilaitoksen toiminnasta. Onko siellä riittävät valmiudet esimerkiksi laitteistojen ja henkilöstöresurssien osalta ja miten tämä tullaan huomioimaan budjetissa, esimerkiksi läpivalaisulaitteiden hankintamahdollisuuksien lisääminen?

Ministeri Siimes vastasi, että Tullin voimavarat valvonnan suhteen ovat kohtuullisissa kanteissa, mutta niin Tulli kuin monet muutkin valtion laitokset kärsivät toki siitä, että tarpeet ja toiveet ovat suuremmat kuin taloudelliset mahdollisuudet. Esimerkiksi huumeiden salakuljetuksen kontrollia vaikeuttaa se, että salakuljettajien keinot ovat erittäin kekseliäitä. Toisaalta ministeri totesi vastauksessaan, että laitteet ovat hyvin kalliita. Nämä ovat sellaisia tarpeita, joita ei yhdellä rysäyksellä pystytä aina edes tyydyttämään, vaikka tahtoaikin olisi.

Olin nyt todella toivonut, että esimerkiksi valtiovarainvaliokunnan mietinnössä olisi tämä asia nostettu esille epäkohtana ja esitetty korjaustavoitteita, visioita, miten ja millä aikataululla asia tullaan korjaamaan, mahdollisesti jo seuraavassa budjetissa. Näen, että läpivalaisulaitteiden hankintaan pitäisi pikaisesti saada määrärahoja, aivan kuten ed. Räsänen esitti.

48 Esa Lahtela /sd: Arvoisa herra puhemies! Kohdassa 07 näkyy taas yksi hedelmä yksityistämismimmasta, mikä valtiollakin on menossa. Kasvinjalostuslaitoksen osalta tässä todetaan, jotta 2 miljoonaa pitää laittaa eläkevastuiden kattamiseen. Tämä on iso kysymys sinällään. Kun tällaisia tehdään, niin pitää kysellä myös, onko yksityistämisessä yleensä järkeä. Tässä näkyy se, jotta kun eläkevastuu siirtyy yksityisille, niin valtio joutuu maksamaan eläkevastuun jonkun yksityisen eläkelaitoksen kassaan. Me emme tavalta tiedä sitä, minkä verran tämä kokonaisuudessaan maksaisi, jos olisi valtion hommana katta eläkevastuut Valtiokonttorin kautta, ja mitä

se yksityisen laitoksen kautta on. Todennäköisesti yksityinen kassa joka tapauksessa siinä vetää voiton välistä. Jos se olisi valtion hommana, niin se olisi plus miinus nolla -tilanteessa eikä tarvitsisi voittoa tulla yhtään. Sen takia nämä kaikki pitäisi niissä tilanteissa, kun yksityistämistä tapahtuu, arvioida kokonaisuutena.

Toinen kysymys, josta ed. Elo ja kumppanit ovat kantaneet huolta, on se, millä tavalla budjetointi yleensä toteutuu. Kyllä minä kansanedustajana haluaisin nähdä oikeat luvut, esimerkiksi mitä pääomatulovero-odotus vaikuttaa tässä kokonaisuudessa. Menneet viikot osoittavat, miten pienistä asioista me loppujen lopuksi kinasimme, 0,5 promillesta, minkä väitetään meidän lisäystemme olleen. Kuitenkin ne rahat ovat moninkertaiset, jotka vaikka pääomaveron korotuksen osalta tulisivat näkyviin. Niitä olisi yhtä hyvin voitu käyttää lisäysten kattamiseen eikä olisi tarvinnut puuttua kuntien valtionosuuksiin.

49 Pentti Tiusanen /vas: Arvoisa puhemies! Mielestäni valtiovarainministeriön pitäisi olla ainakin niin paljon palveluministeriö, että se ottaisi ed. Saarisen esiin nostaman asian huomioon, eli sen, millä tavalla valtiovarainministeriö perustelee sitä, että se ei eduskunnan edellyttämiä ponsia ota huomioon ja että nämä perustelut olisivat myös budjettikirjassa, budjettiesityksessä. Tämä olisi varsin hyvä tapa selvittää yhdessä näitä asioita, ei niin, että valtiovarainministeriö aina on jonkinlaisessa törmäyskurssissa eduskunnan kanssa, niin kuin tässä 0,5 promillen asiassa, johon edellinen puheenvuoron käyttäjä viittasi. Näin ollen toivon, että ed. Saarisen tärkeällä asialla on kantavuutta ja se tulisi myöhemmin vakavasti harkittavaksi.

50 Pia Viitanen /sd: Arvoisa herra puhemies! Kuten edellinenkin puhuja näköjään myös minä innostuin pyytämään puheenvuoron ed. Saarisen erittäin hyvästä huomiosta, että eduskunnan lausumien tulisi olla mukana budjettikäsittelyssä. Eduskunnan budjettivallasta, siitä millainen on budjetin rakenne jne., on ensi vuoden talousarvion yhteydessä lukemattomia kertoja tässäkin salissa kriittisin äänensävyin keskusteltu. Toivon, että kaikenlaiset parannusehdotukset otetaan todella vakavasti jatkossa huomioon.

Samassa yhteydessä haluan myös viitata tulevaisuusvaliokunnan erittäin hyvään lausuntoon, joka on mietinnön yhteydessä ja josta todella

voimme lukea siitä kehittämistarpeesta ja tämän hetken ongelmista, joita tämänhetkiseen budjetitikäytäntöön tässä talossa liittyy. Toivon, että myös se otetaan erittäin vakavasti jatkossa huomioon.

⁵¹ **Susanna Rahkonen /sd:** Arvoisa puhemies! Minua on pohdituttanut eduskunnan rooli silloin, kun tulot ylittyvät. Mikäli valtiovarainministeriön arviot todella heittävä tulopuolella yläkanttiin, olisi tärkeä pohtia, mikä osa ylimenevästä osasta käytetään yhteiskunnallisten epäkohtien korjaamiseen ja mikä velan lyhentämiseen.

Mielestäni tällaista periaatekeskustelua olisi käytävä nimenomaan eduskunnassa. Nimittäin useat vuositason säästöt ovat osoittaneet, että niistä aiheutuakin enemmän menoja, esimerkiksi vaikkapa lastenpsykiatrian laiminlyönti, johon nyt on onneksi tulossa hieman lisärahoitusta. Siksi kamreerimainen vuotuinen numerosäästöihin tuijottaminen ei aina ole sitä ainoaa järkevää talouspolitiikkaa, vaan tarvitaan laajempaa näkökulmaa, ja sitä löytyy nimenomaan eri sektoreilta.

⁵² **Kalevi Olin /sd:** Arvoisa puhemies! Lyhyesti toean eräiden puheenvuorojen innoittamana, että valtiovarainministeriön kohdalla on kyllä keskusteltava myös vallan kolmijako-opista: lainsäädäntövalta—tuomiovalta—toimeenpanovalta. Mielestäni budjetin valmistelussa ja käsittelyssä eduskunnassa tulisi muistaa, että valtio-neuvosto tekee esityksen eduskunnalle myös valtiovarainhallinnosta ja sen menoista, mutta että kun asia on eduskunnassa, niin se on eduskunnassa. Silloin toimeenpanevan ja valmistelevan tahon roolin pitäisi asettautua siihen, mihin se perustuslain mukaankin kuuluu.

⁵³ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Ed. Rahkonen provosoi vastaamaan. Ensinnäkin on erinomaisen hyvä, että toistaiseksi on nyt ollut sillä tavalla, että tulot ovat olleet ennakoitua suurempia niin, että todellisia negatiivisia yllätyksiä ei ole tullut.

Toisessa osassa taas ed. Rahkonen oli ilmiselvästi oikeassa, että liian kamreerimainen suhtautuminen menotalouteen voi olla äärimmäisen kohtalokasta. Meillä on tästä kuuluisa esimerkki 90-luvun alkupuolelta, jolloin eräs nimeltä mainitsematon hallitus sai aikaiseksi sen, että se teki

miljardileikkaukset, jotka aiheuttivat 1,5 miljardin menolisäykset. Että näinkin voi käydä.

⁵⁴ **Maria Kaisa Aula /kesk:** Arvoisa puhemies! Tässä on ollut keskustelua tulojen arvioinnista. Kuten esittelypuheenvuorossani sanoin, valtiovarainvaliokuntahan sai aika perusteelliset selvitykset ministeriöltä koskien sitä kritiikkiä, jota Valtiontalouden tarkastusvirasto esitti taannoin syksyllä. Totesimme, että siihen meillä ei ollut mitään jatkohuomautettavaa.

Sen sijaan, mitä tulee ensi vuoden tulojen arviointiin, valiokuntahan toteaa mietinnössään, että siihen liittyy vääjäämättä monia epävarmuustekijöitä. Koska emme tiedä palkkaratkaisujen tasoa, se vaikuttaa tietysti tulokertymään. Polttoaineiden tai raakaöljyn hinnankorotus vaikuttaa esimerkiksi arvonnalisäverokertymään. Sen takia me juuri esitimme, että ensi keväänä sopivaan aikaan hallitus palaisi tähän asiaan ja toisi eduskunnalle tarkennettuja arvioita tulojen kertymisestä. Varmaan ensi keväänä se parhaiten sopisikin kehyskokonaisuuden käsittelyn yhteyteen, koska varmasti helmikuun puolella jo palkkaratkaisuistakin ainakin jonkinlaiset perusteet ovat tiedossa.

Ed. E. Lahtela oli huolestunut pääomaveron kertymästä. Mietinnössä on kyllä aivan tarkkaan todettu, että se on 700 miljoonaa markkaa valtion osalta, että ei siinä ole mitään epäselvyyttä. Sillä nähdäkseen katetaan ainakin osittain eläkeläisten sairausvakuutusmaksun korotuksia ym., joten kyllä se raha on tässä jo yhteen kertaan käytetty.

Yleiskeskustelu pääluokasta 28 julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy pääluokan yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Pääluokkaa koskevat ehdotukset

Seuraava pääluokkaa koskeva, hyväksytyn menettelytavan mukaisesti keskustuskansliaan kirjallisena jätetty, edustajille monistettuna ja numeroituna jaettu ehdotus tehdään keskustelun kuluessa:

1. Päivi Räsänen /skl: momentille 28.40.21 lisäyksenä 20 000 000 mk tullilaitoksen toimintamenoihin. (Vastalause 2)

Keskustelu:

Päivi Räsänen /skl: Teen ehdotuksen n:o 1.

Sakari Smeds /skl: Kannatan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on tehty ehdotus n:o 1 ja sitä on kannatettu.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Päätökset:

Luku 01 Valtiovarainministeriö, luku 03 Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, luku 05 Valtiokonttori, luku 07 Valtion maksamat eläkkeet ja korvaukset, luku 10 Valtiontalouden tarkastusvirasto, luku 18 Verohallinto ja luku 39 Eräät siirrot Ahvenanmaan maakunnalle hyväksytään.

Luku 40 Tullilaitos

Äänestys ed. Räsänen ehdotuksesta n:o 1

Mietintö "jaa", ehdotus n:o 1 "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyskone ei toimi. Äänestetään seisomaan nousten.

Pyydän "jaa" äänestäviä nousemaan seisomaan.

Tämän jälkeen toteaa

Toinen varapuhemies: Pyydän nyt "ei" äänestäviä nousemaan seisomaan.

Kun tämä on tapahtunut, toteaa

Toinen varapuhemies: "Jaa" äänestäviä on enemmistö.

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Luku 52 Tilastokeskus, luku 60 Valtion kiinteistölaitos, luku 70 Hallinnon kehittämiskeskus, luku 80 Hallinnon uudistaminen ja eräät henkilöstöhallinnon tukitoimenpiteet, luku 81 Eräät hallinnonaloittain jakamattomat menot, luku 82 Korvaukset rahastoille ja rahoituslaitoksille, luku 84 Kansainväliset rahoitusosuudet, luku 90

Suomen maksuosuudet Euroopan unionille ja luku 99 Muut valtiovarainministeriön hallinnonalan menot hyväksytään.

Pääluokka 29

Opetusministeriön hallinnonala

Yleiskeskustelu:

⁵⁵ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd:** Arvoisa puhemies! Ilman arvoja ei ole sivistystä eikä humanismia. Yleiskeskustelussa toin esiin opetusministeriön pääluokassa käsitellyistä asioista jo yliopistojen perusvoimavaraongelmat sekä lasten ja nuorten mielenterveyteen ja hoitoon liittyvät ongelmat. Sen vuoksi keskityn tässä puheenvuorossa muutamaa tärkeisiin yksityiskohtiin, joihin valtiovarainvaliokunta teki muutoksia opetusministeriön hallinnonalalle.

Haluan kuitenkin näin aluksi sanoa kiitoksen myös sivistysvaliokunnalle, jonka talousarvio-lausunnosta oli paljon hyötyä myös sivistys- ja tiedejaoston työskentelylle. Valtiovarainvaliokunta onkin monin osin voinut viitata sivistysvaliokunnan lausuntoon ja yhtyä sen kannanottoihin.

Haluan todeta myöskin yhden asian. Suomi ykköstietoyhteiskuntana on sellainen asia, joka pitää saada toimivaksi jo nuorista alkaen aina ikääntyviin ihmisiin asti. Tähän asiaan tulee kiinnittää huomiota valtion tulevissa toiminnoissa sekä opetusministeriössä että Opetushallituksessa.

Valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että koulujen uudisrakentamiseen ja peruskorjaukseen osoitettiin riittämättömästi määrärahoja. Kasvukeskuksilla on suuri rakentamistarve, jotta ne pystyvät turvaamaan välttämättömät peruspalvelut nopeasti kasvavan väestön tarpeita varten. Toisaalta peruskorjausmäärärahojen tarve kasvaa yleisesti ottaen koko maassa koulurakennuskannan vanhetessa ja erityisesti viime vuosina ilmitulleen homeongelman vuoksi. Keväällä 1999 tehdyn selvityksen mukaan sisäilmakosteus- ja homevaurioista johtuvien hankkeiden kustannusarvio vuosille 2000—2003 oli yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen hankkeiden osalta noin 2,5 miljardia markkaa. Valtionosuus näihin hankkeisiin olisi noin 1 miljardi markkaa. Valiokunta on kiirehtinyt niin sanotun homekouluongelman poistamis-

ta ja lisännyt rakennuttamismäärärahoja 30 miljoonalla markalla. Samalla valtionosuuksien rakentamisaikaista myöntämisvaltuutta on korotettu 45 miljoonalla markalla. Totean tässä, että summat ovat vieläkin riittämättömiä. Toivon, että saamme seuraavan vuoden aikana selkeät suunnitelmat näiden ongelmien poistamiseksi.

Opetustoimen investointien osalta hallitus ilmoittaa talousarvioehdotuksen perusteluissa, että perustamiskustannusten erillisen valtionosuusjärjestelmän lopettaminen selvitetään helmikuun 2000 loppuun mennessä. Valtiovarainvaliokunta toteaa kannanottonaan, että asiaa on aivan riittämättömästi valmisteltu. Jotta valiokunta voisi hyväksyä mahdollisen uudistuksen, se korostaa erityisesti sitä, että perustamishankkeisiin maksettavien valtionosuuksien siirtäminen käyttökustannusten yksikköhintoihin voisi aiheuttaa muun muassa sen, että pienillä kunnilla ja yleensä pienten yksiköiden investoinnit olisivat käytännössä mahdottomia.

Toinen asia, mitä valiokunta muutti, on taiteen perusopetuksen määräraha. Laki taiteen perusopetuksesta tuli voimaan kuluvan vuoden alusta. Sen mukaan laajennettiin taiteen perusopetuksen mahdollisuuksia siten, että laskennalliseen opetustuntimäärään perustuvaa rahoitusta voidaan myöntää kaikkien taiteenalojen oppilaitoksille, kun sitä aikaisemmin voitiin myöntää vain musiikkioppilaitoksille. Hallituksen talousarvioehdotus ei kuitenkaan sisältänyt määrärahoja muiden taiteenalojen perusopetuksen opetustuntikohtaiseen valtionosuuteen. Jotta uuden lainsäädännön mukainen laajennus voitaisiin aloittaa, valiokunta lisäsi määrärahoja 4,5 miljoonaa markkaa.

Valtiovarainvaliokunta on huolestunut ammatillisen lisäkoulutuksen määrärahojen voimakaasta supistamisesta. Määrärahojen raju vähentäminen on valiokunnan mielestä ristiriidassa elinikäisen oppimisen ja aikuisväestön kasvavien koulutustarpeiden kanssa. Riittävän ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäminen ja sen laadun turvaaminen sekä sen kehittäminen tulee vaarantumaan.

Ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten ja valtakunnallisten erikoisoppilaitosten järjestämä koulutus muodostaa lähes puolet ammatillisen lisäkoulutuksen kokonaismäärästä. Nämä oppilaitokset ovat saaneet perusvoimavaroikseen 10 prosentin toiminta-avustuksen. Toiminta-avus-

tus on luotu sitä varten, että eri koulutuksen järjestäjät olisivat rahoitusmuodoista riippumatta samalla lähtöviivalla maksullisen palvelutoiminnan järjestämisessä. Se on tarkoitettu tukemaan ja kannustamaan koulutuksen järjestäjiä, ylläpitämään aikuiskoulutuksen erityisosaamista, joka on tärkeää. Momentin perustelujen selvitysoosan mukaan toiminta-avustus on tarkoitettu laskea 7 prosenttiin vuonna 2000. Valtiovarainvaliokunta edellyttääkin, että toiminta-avustus on 9 prosenttia vuonna 2000, ja on lisännyt talousarvioon 27 miljoonaa markkaa käytettäväksi toiminta-avustuksen korottamiseen.

Valtiovarainvaliokunta ja koko eduskunta ovat useana vuonna kiinnittäneet huomiota liikunnan määrärahojen suhteelliseen osuuteen veikkausvoittovaroista. Muun muassa kuluvan vuoden talousarvion käsittelyn yhteydessä eduskunta edellytti, että vuoden 2000 talousarviossa liikunnan osuutta veikkausvoittovaroista lisätään. Ilolla voin todeta, että valtiovarainvaliokunta on osaltaan voinut korjata tilannetta. Valiokunta ehdottaa 15 miljoonaa markkaa lisäystä liikunnalle. Lisämäärärahasta 8 miljoonaa markkaa on tarkoitettu koululaisten iltapäivätoiminnan kehittämiseen ja 7 miljoonaa markkaa lähiliikuntapaikkojen rakentamisavustuksiin.

Teattereiden osalta valiokunta on voinut tyydytyksellä todeta, että talousarvioehdotuksessa teatteriryhmille myönnettäviin harkinnanvaraisiin avustuksiin ehdotetaan miljoonan markan korotusta. Valtiovarainvaliokunta katsoo, että koko teatterikentän valtiontukea tulee selvittää muuttuneessa tilanteessa siten, että myös teatteriryhmien toimintamahdollisuudet paranevat.

Arvoisa puhemies! Haluaisin ottaa esille erään teknisen muutoksen. Valtiovarainvaliokunta alkoi tehdä oikeudenmukaista korjausta kirjasto-määrärahoihin. Eli me siirsimme teknisesti 20 miljoonaa markkaa kirjastoille valtionosuuksista, ja veikkausvoittovaroista taas ohjautui tuki liikuntatoimeen. Tämä on yksi askel parempaan suuntaan. Kun käytiin yleiskeskustelua, valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto kuunneltuaan asiantuntijoita halusi yksimielisesti tuoda korjauksen valtiovarainvaliokunnalle.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on työskennellyt koko syksyn. Olemme saaneet aikaan yksimielisestikin useita merkittäviä korjauksia, mutta voin todeta, että työ on kesken, jotta tosiaankin voisim-

me todeta, että olemme sivistysvaltiossa, joka kantaa huolta kaikista opiskeluun liittyvistä asioista ja kysymyksistä.

⁵⁶ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Aivan aluksi haluan yhtyä ed. Tykkyläisen, jaoston puheenjohtajan, esittelyyn monilta osin. Veimme jaostossa yksimielisesti muutamia hankkeita eteenpäin. Kiitän samalla ed. Tykkyläistä hyvästä jaoston vetämisestä ja hyvästä yhteistyöstä jaostotyöskentelyssä.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunta on kiinnittänyt mietinnössään monin sanoin, myös hyvällä tavalla, huomiota isoihin kysymyksiin, joita ei ole kuitenkaan pystytty mietintövaiheessa korjaamaan. Yksi asia on yksikköhinnat ja niiden jälkeenjääneisyys.

Valtiovarainvaliokunta mietinnössään kahdella lausumaehdotuksella ottaa kantaa myös tärkeisiin, isoihin kysymyksiin, muun muassa yliopistojen perusrahoituksen tilanteeseen, joka on todella huono. On arvioitu, että vaje siellä on noin miljardi markkaa. Lausumaesityshän sanoo, että määrärahavaje tulee korjata kuluvalle vaalikaudella, joten siinä on selvää evästyksiä myös valtioneuvostolle siitä, mitä tulevana vuosina budjetissa tulisi tehdä.

Toinen lausumaehdotus liittyy lasten- ja nuortenpsykiatrien tilanteeseen. Kuten tässäkin salissa on tullut jo tälläkin viikolla selvästi esille, myös psykiatreista on huutava pula. Koulutuksen lisäämiseen, että saadaan kentälle lisää psykiatreja, tulisi puuttua jopa erityiskeinoin.

Opetusministeriön hallinnonalan osalta budjettimietintö sisältää myös muutamia merkittäviä puutteita. Jo aiemmin lakeina käsitellyt asiat esiopetuksesta ja myös opiskelijoiden asumisliikistä ovat asioita, joista keskusta on katsonut, että ne ovat jääneet puolitiehen. Keskustan mielestä olisi pitänyt esiopetukseen pystyä tuomaan mukaan myös rahoitus kuljetuksiin; pelkkä ponsi ei riitä.

Toinen kysymys on opiskelijoiden asumisliiksestä. Olemme iloisia siitä, että lisä on nostettu 80 prosenttiin, mutta siitä emme voi olla iloisia emmekä kannattaa sitä, että rahat tähän otettiin seurakunnilta.

Keskustan vastalauseen kohdat suhteessa budjettimietintöön liittyvät kahteen asiaan: ensinnäkin koulujen rakentamisrahoihin ja rahoitusjärjestelmään ja toiseksi ammatilliseen lisäkoulutukseen, ja siellä sekä rahoihin että järjestelmään.

Koulujen rakentamisrahoista kaksi näkökohtaa: määrärahojen taso ja järjestelmä. Koulujen rakentamismäärärahat, kun puhutaan perustamiskustannuksista, joka tarkoittaa uusien koulujen rakentamista ja myös vanhojen koulujen peruskorjausta, ovat pudonneet viime vuosina erittäin jyrkästi, vaikka samaan aikaan kuitenkin tarpeet ovat kasvaneet sekä home-, kosteusongelmien vuoksi että myös sen vuoksi, että Suomen peruskoulukantakin hyvin pitkälle on tullut peruskorjausikänsä. On rakennettu 60- ja 70-luvuilla, ja nyt pitäisi korjata. Toisaalta kasvukeskukissa ja pääkaupunkiseudullakin hallitsematon muuttoliike on aiheuttanut paljon uutta rakentamistarvetta.

Vaikka valtiovarainvaliokunta lisäsi 30 miljoonaa markkaa koulujen rakentamismomentille, siitä huolimatta tämän vuoden tasosta ensi vuodelle jää edelleenkin leikkausta 25 miljoonaa markkaa. Edelleenkin tästä vuodesta ensi vuoteen nähden leikataan. Jos verrataan vuoden 97 tasoon, silloin leikkausta on peräti yli 200 miljoonaa markkaa. Tämä on minusta sellainen asia, että sitä ei pysty poistamaan pelkästään 30 miljoonan markan lisäyksellä. Ed. Tykkyläisenkin puheenvuorossaan kiinnitti tähän määrärahojen niukkuuteen huomiota. Minä itse pidän sitä yhtenä ihan kohtalonkysymyksenä tulevien vuosien kannalta. Jos ajatellaan sitä, että meillä korostetaan toisaalta tietoyhteiskuntaa ja sitä, että tarvitaan kouluihin jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus oppia käyttämään tietokoneita, niin samaan aikaan fyysiset olosuhteet, missä lapset ja nuoret käyvät koulua, eivät ole kunnossa. Eivät lapset kuitenkaan vielä sentään voi tietokoneessa koulua käydä.

Esimerkkejä siitä, mikä on tarve tällä hetkellä, on joka puolelta Suomea. Asiantuntijana oli muun muassa Länsi-Suomen läänin maaherra Koski. Hän kertoi, että Länsi-Suomen läänin alueella pelkästään on 2,3 miljardin markan edestä yleissivistävällä puolella koulurakentamistarpeita tuleville neljälle vuodelle. Itä-Suomen läänissä on sata kouluhanketta jonossa, ja se tarkoittaa rahassa lähes miljardia markkaa, ja sitten vielä erikseen kasvukeskusten tarpeet.

Toinen kysymys on järjestelmän lopetus. Nyt hän selvittää erillisen valtionosuusjärjestelmän lopettamista helmikuun loppuun saakka. Valtiovarainvaliokunta kuten myös sivistysvaliokunta ja hallintovaliokuntakin lausunnoissaan toki suhtautuivat aika tavalla epäillen ja epärii-

den siihen, että tämä erillinen järjestelmä lopetettaisiin, mutta ei ollut valmiutta sanoa selkeästi "ei". Keskusta vastalauseessaan sanoo selvästi "ei", että ei missään tapauksessa tulisi lopettaa tätä erillistä rahoitusjärjestelmää. Seuraukset olisivat erittäin huonot. Sehän tarkoittaisi sitä, jos esimerkiksi siirrettäisiin pelkästään ikään kuin lisänä yksikköhintoihin, että vain varakkaat, isot kunnat pystyisivät jatkossa rakentamaan ja vähävaraisemmat, köyhemmät kunnat sitten eivät.

Arvoisa puhemies! Keskustan mielestä saman tyyppisiä ongelmia on myös ammatillisen lisäkoulutuksen puolella sekä määrärahan että myös rahoitusjärjestelmän suhteen. Ammatillisen lisäkoulutuksen määrärahat laskevat ensi vuodelle 160 miljoonaa markkaa tämän vuoden tasosta, ja tämä lisäkoulutuksen määrärahojen lasku ja leikkaus on ollut todella jyrkkä. Kolmen viime vuoden aikana ne on suoraan sanoen lähes puolitettu sieltä miljardista markasta. Nyt niitä on vähän yli 500 miljoonaa markkaa. Tämän vuoden leikkaus ensi vuoteen opiskelijapaikkoina tarkoittaa sitä, että jos tänä vuonna vuositasolla on ollut 39 000 opiskelupaikkaa, ensi vuonna on 20 000, eli nämä opiskelupaikat lähes puolittuvat.

Arvoisa puhemies! Lisäksi hallituksella on suunnitelma lopettaa tämäkin rahoitusjärjestelmä. Vuonna 96 edellinen eduskunta, tämä sali, hyväksyi vasta ammatillisen lisäkoulutusjärjestelmän hankintajärjestelmän, lääninhallituspohjaisen hankintajärjestelmän rahoitusjärjestelmäksi, ja silloin eduskunta otti kantaa, antoi pöytäkirjan, jonka mukaan järjestelmän toimivuutta tulisi seurata vuoteen 2001 saakka. Tästä huolimatta jälleen tehtiin budjettivalmistelussa niin, että eduskunnan pöytäkirja ei otettu huomioon vaan nyt työryhmä selvittää asiaa. Määräaika on muistakseni tammikuun puoleenväliin saakka. Se tarkoittaa sitä, että tämän selvityksen jälkeen, kun kehysbudjetit ja suunnitellaan ja vuoden 2001 budjetointia aletaan tehdä, on aikataulu vielä tämä lainsäädäntöalalle ja tuoda ensi vuonna eduskuntaan tämä lopettamisesitys. Keskusta ei voi hyväksyä tätä, ja viittaa myös siihen, että tässäkin asiassa sivistysvaliokunta oli erittäin varauksellinen ja sanoi, että näillä tiedoilla ei pitäisi lähteä tätä järjestelmää ajamaan alas.

Mitä järjestelmän alasajaminen tarkoittaisi? Tästä saadaan kahdenlaista viestiä. Kentältä sanotaan, että järjestelmä toimii hyvin, mutta täältä yläpäästä, ministeriöiden puolelta, annetaan ymmärtää, että eivät olisikaan asiat kunnossa. Minä

näen niin, että yhdessä järjestelmän muutos näiden superleikkauksien kanssa merkitsee väistämättä sitä, että tänä aikana, jolloin aikuiskoulutuksen vaatimukset ovat sekä määrän että laadun suhteen erittäin kovat, koska työelämä muuttuu, työtehtävät muuttuvat, väestö ikääntyy, vaatimukset ovat erittäin suuret, niin kun samaan aikaan rahoitusta pienennetään, ei siinä voi oikein muuta ajatella johtopäätöksenä kuin, että väistämättä laatuakin heikkenee. Tämä tarkoittaa käytännössä myös suuria ongelmia aikuiskoulutuskeskuksissa. Moni tuntee sen oman alueensa osalta, ja niin myös minä. Tiedän, että esimerkiksi Pohjois-Karjalan ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa suuri joukko henkilöstöstä on määräaikaissa työsuhteissa. Jo nämä leikkaukset tästä vuodesta ensi vuoteen tulevat tarkoittamaan sitä, että henkilöstöä on väkisin pakkosupistaa.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä keskusta tulee tekemään tästä myös selkeän esityksen, että tätä järjestelmää ei tulisi lakkauttaa, ja myös samat asiat perustamiskustannusten osalta, ja sinne esitämme myös lisämäärärahaa.

⁵⁷ **Mikko Elo /sd:** Puhemies! Edustajat Tykkyläinen ja Vehviläinen ovat käyttäneet hyvät puheenvuorot siitä, miten ensi vuoden talousarviossa määrärahat jakautuvat opetusministeriön pääluokassa. Omalta osaltani kiinnittäisin huomiota lyhyessä puheenvuorossani kieltenopetukseen, ja vaikka sitä ei näy yksittäisellä momentilla, sanoisin kuitenkin, että kieltenopetus Suomessa vaatii paljon rahaa ja vaivaa. Tässä yhteydessä yritän käyttää tällaisen käytännön kielenopettajan puheenvuoron, koska olen puolet työelämästäni ollut kieltenopettajana ja puolet eduskunnassa, joten jonkinlainen kuva on tullut siitä, mitä kieliä Suomessa pitäisi opettaa, ja myös siitä, miten niitä pitäisi opettaa.

Mitä tulee kieltenopetuksen ongelmiin, tosiasiahan on tietysti se, että meidän oma äidinkieliemme on hyvin erikoinen ja poikkeaa niin merkittävästi kaikista muista kielistä, että me emme juuri saa apua vieraitten kielten opiskelussa omasta äidinkielestämme. Se on todella merkittävä ero esimerkiksi moniin muihin eurooppalaisiin kieliin. Esimerkiksi, jos vertaa ranskaan ja Englantiin, ne ovat kuitenkin sanastollisesti monessa suhteessa erittäin lähellä ja helpottavat toinen toistensa oppimista. Vaikka välttämättä rans-

kalaiset eivät kovin hyvin englantia osaa tai englantilaiset ranskaa, siitä huolimatta oppiminen ainakin teoriassa olisi paljon helpompaa.

Puhemies! Mitä tulee kielten oppimisen ja opetuksen tarpeeseen, voidaan sanoa, että tässä on tapahtunut räjähdysmäinen muutos. 90-luvulla Suomi on tempautunut mukaan kansainvälistymiseen entistä voimakkaammin, mikä on ainakin omasta mielestäni muuttanut suomalaisten eri kielten oppimisen tarvetta. Tässä on tapahtunut selvä painopisteen muutos, johon puheenvuorossani myöskin tulen kiinnittämään huomiota.

Ensinnäkin, puhemies, joitakin realiteetteja. Tosiasia on se käytännön kokemuksen perusteella, että monella suomalaisella aikuisiässä olevalla henkilöllä on suuria vaikeuksia ilmaista itseään täsmällisesti kirjallisesti. Jo omalla äidinkiellällä on erinomaisen suuria vaikeuksia ilmaista täsmällisesti. Väittäisin, että toisella puolella aikuisväestöä on aika vaikeata ilmaista itseään esimerkiksi yleisönosaston kirjoituksessa, koska teksti on sellaista, ettei se ole varmaan julkaisemiskelpoista. Tämä on mielestäni realiteetti. Olen monta kertaa keskustellussa esimerkiksi ruotsin kielestä, johon tulen vielä, kuullut, että kyllä me kaikki opimme kolmea neljää kieltä. Se on mielenkiintoinen näkökohta, koska en ole käytännössä nähnyt, että näin tapahtuisi. Palaan myös siihen, mitä tarkoitan kielen osaamisella, kielen hallitsemisella.

Puhemies! Muistan pari—kolmekymmentä vuotta sitten, kun ehkä nuorena miehenä seurasin tarkemmin missikilpailuja. Kun kysyttiin missien kielitaitoa, yleensä keskikoulupohjalta missiehdokkaat sanoivat, että he hallitsevat suomea, ruotsia ja englantia. On aika mielenkiintoista, että keskikoulupohjalta väitetään hallittavan suomea, ruotsia ja englantia. Jokainenhan meistä tietysti ilmoittaa mitä tahansa, ja se on sitten muiden pääteltävissä ja arvioitavissa, kuinka hyvää tämä hallitseminen on, mutta minä väitän, että kielen hallitseminen on paljon enemmän kuin vanhalta keskikoulupohjalta, että oli lukenut muutaman vuoden ruotsia tai englantia.

Puhemies! Minun kokemukseni on, että suomalaisilla, päinvastoin kuin usein sanotaan, on useimmiten ylimitoitettu kuva omasta kielitaidostaan. Se osaksi johtuu myöskin siitä, että ulkomaalaiset ihastelevat, että voi voi, sinähän sanot muutaman lauseen tällä kielellä, mitä minäkin puhun äidinkielenäni. Suomalaiset innostu-

vat siitä, että minullahan on todella hyvä kielitaito.

Puhemies! Tällä hetkellä sekä Euroopan neuvostossa että Euroopan unionissa on asetettu tavoitteeksi kahden vieraan kielen oppiminen äidinkielen lisäksi. Olimme ed. Isohookana-Asunmaan kanssa Euroopan neuvoston kulttuurikomitean kokouksessa viime viikolla, missä todettiin, että vuonna 2001 on Euroopan neuvoston eurooppalaisten kielten vuosi. Tästä tulenkin siihen, mitä kieliä suomalaisten sitten pitäisi opiskella, jos lähdetään siitä realiteetista, että oppimiskyky ja oppimisaika ovat kuitenkin rajallisia? Minun käsittääkseni englantia on tullut aivan ylivoimaisen tärkeäksi kieleksi Suomessa, ja kun keskustelussa pakkoruotsista olen havainnut, että sanotaan esimerkiksi ruotsin kielen alkeiden osaamisen olevan yleissivistystä, mielestäni todellista yleissivistystä, jota suomalaiset tarvitsevat, on kohtuullisen hyvä englannin kielen taito. Jokainen taas arvioikoon itse, mitä on kohtuullisen hyvä englannin kielen taito. Jokainen varmaan asettaa itselleen omia vaatimuksiaan sen suhteen.

Kun muutama päivä sitten tapasin erään tanskalaisen henkilön, aikuisen henkilön, hän sanoi, että kun nykyään tanskalaiset ja ruotsalaiset kohtaavat, varsinkin nuorempi sukupolvi puhuu aina englantia keskenään (Ed. Wideroos: Ei pidä paikkaansa!), koska kielet, ed. Wideroos, ovat niin paljon kuitenkin erilaistuneet. — Ed. Wideroos, jos te nyt väitätte toista, tosiasia on kuitenkin se, että Ruotsissa jokainen tanskalainen filmi, joka näytetään, on tekstitetty ruotsin kielellä, ja päinvastoin Tanskassa, kun näytetään ruotsalainen filmi, siinä on tanskalainen teksti. Tämä on tosiasia, kaikkea muuta ed. Wideroos voi väittää. (Ed. Wideroosin välihuuto) — Puhemies! Jos saisin puheenvuoron. Ed. Wideroos varmasti voi käyttää myöhemmin sitten puheenvuoron.

Puhemies! Haluaisin todeta, että kaikista ei, se on minun kokemukseni myös pitkältä ajalta opettajana, tule kielitaitureita, monen kielen puhujia, ei vaikka kuinka haluaisi, opettajakin haluaisi sitä. Se on aivan sama kuin se, mitä olemme puhuneet käden taidoista. Kaikista ei tule käden taitajia. Esimerkiksi allekirjoittaneesta ei koskaan varmaan olisi tullut kovin hyvää puuseppää tai kirvesmiestä, ja on ehkä sittenkin parempi, etten ruvennut puusepäksi tai kirvesmieheksi, koska ne pöydät ja ikkunat eivät varmaan pysyisi paikallaan, mitä minä olisin ruvennut tekemään.

(Ed. Gustafsson: Edustaja on kovin vaatimaton nyt!) — Se perustui myöskin kokemukseen, joten se ei ole mitään vaatimattomuutta.

Haluan kuitenkin todeta, että me tarvitsemme todella ruotsin kielen taitoa tässä maassa. Me tarvitsemme todellista ruotsin kielen taitoa, ed. Wideroos, ei sellaista, että me olemme muuttaman vuoden lukeneet koulussa, millä ei ole mitään tekemistä. Aivan hämmästyttävää oli, kun olin yhden kauden poissa eduskunnasta 91—95 ja olin opettajana, että tuli ylioppilaita, jotka eivät enää erottaneet vara- ja ha-verbiä, siis niin pitkän, kuuden vuoden oppimisen jälkeen. Eihän näillä tuloksilla — kun mennään Tukholmaan, siellä joka torilla myydään suomalainen, joka ylioppilastutkinnossa saa suhteellisen huonon arvosanan. Sillä kielitaidolla ei vain käytännössä tee mitään. Se on ihan hyvä, mutta sillä ei tee käytännössä yhtään mitään. Mielestäni realiteetit nyt pitäisi tunnustaa tässä kielikeskustelussa eikä vain tunteenomaisesti lähteä siitä, että kaikkien pitää oppia ruotsia.

Ehkä yksi kokemus vielä, kun toimin ammatikorkeakoulun opettajana. Ammatikorkeakoulu-uudistushan toi sen uudistuksen, että ammattikoulusta oli suoraan mahdollisuus tulla lukemaan insinööriksi, jota mahdollisuutta ei ennen ollut olemassa. Näillä opiskelijoilla oli usein yläasteen kolmen vuoden ruotsin kielen taito, ja nyt ammatikorkeakouluasetus asettaa vaatimuksen, että heidän on suoritettava niin sanottu virkamiestutkinto. Minun kokemuksen opettajana on, että se on lähes mahdoton käytännössä. Jokainen ruotsin kielen opettaja joutuu katsomaan tätä läpi sormiensa. Haluaisin tietysti muitakin ruotsin kielen opettajia keskustelemaan tästä asiasta, mutta se on vain näin. Monta kertaahan on niin, että esimerkiksi pojat, jotka tulevat ammattikoulusta lukemaan insinööriksi, ovat erittäin käteviä, ovat erittäin käytännöllisiä ihmisiä, ovat usein matemaattisesti lahjakkaita, teknisesti lahjakkaita, mutta syystä tai toisesta — joko heiltä puuttuu kielellinen lahjakkuus tai heillä ei muuten ole kiinnostusta. Eikä se ole opettajasta kiinni. Olin eräässä keskustelussa. Ed. Wideroos sanoi, että se on opettajasta kiinni. Siitäkin se voi olla, mutta kun oppimistulokset samassakin ryhmässä ovat hyvin erilaisia erilaisten henkilöiden kohdalla, se ei voi olla pelkästään opettajasta kiinni.

Toisin erään näkökohdan vielä ruotsin kielen opetukseen Suomessa. Olisin toivonut, että halli-

tus olisi pystynyt seuraamaan sitä aikataulua, joka ministeri Raskilla oli, eli ylioppilastutkinnon rakenneuudistus olisi voitu ottaa käyttöön vuoden 2001 alusta, mutta nyt kompromissin tuloksena näin ei käy. Niin kuin on todettu, 90 prosenttia ikäluokasta kuitenkin on valinnut ruotsin kielen kokeilukouluissa. Me tarvitsemme ihmisiä, jotka todella osaavat ruotsia, pystyvät palvelemaan esimerkiksi ed. Wideroosia ja ministeri Biaudet'ta ruotsin kielellä, jos he sitä haluavat. Kysymys on nimenomaan siitä, että pitää olla henkilöitä, jotka osaavat sitä, jotka pystyvät antamaan sillä palvelua, jotka täyttävät sen asetuksen pykälän, jossa todetaan, että tällainen vaadittava taito virkamiehellä todella täytyy olla eikä vain teoriassa.

Puhemies! Ehkä vielä yksi näkökohta. Minä toivoisin, että kun tätä keskustelua jatketaan, niin keskusteltaisiin myös siitä, että me saisimme myös riikinruotsalaisia opettajia opettamaan ruotsia. Ei se tarkoita sitä, etteivät suomenruotsalaiset opettajat osaisi ja hallitsisi ruotsin kieltä riittävästi, jota he ovat koulutettuja opettamaan, mutta niin kuin me tiedämme, esimerkiksi täällä Helsingissä — ministeri Biaudet on täältä kotoisin — on hyvin tavallista se, että lapset puhuvat välitunnilla suomea keskenään ja heidän ruotsin kielen taitonsa on todella horjuva. Suomen kielen taito on useissa tapauksissa paljon parempi kuin ruotsin kielen taito. Ministeri Biaudet, kyllä me molemmat tiedämme tämän ongelman, se on todellinen ongelma täällä pääkaupunkiseudulla ja monissa muissa kaksikielisissä kaupungeissa. Se ongelma pitää tunnustaa, muuten siihen ei koskaan päästä käsiksi. Pitää todella osata sitä ruotsia, ettei tule henkilöitä, jotka eivät osaa kumpaakaan kieltä, eivät suomea eivätkä ruotsia. Minusta se on kaikkein valitettavin tapaus. Yhä useammin — ainakin sen mukaan, mitä minä olen lukenut Hufvudstadsbladetia — näitä tapauksia on pääkaupunkiseudun kouluissa.

Herra puhemies! Ehkä ihan lopuksi vielä totean, että minun mielestäni myös Suomen EU-jäsenyys ja tämä kansainvälistymisen vauhti, josta olen puhunut, muuttivat suomalaisten kielitaidon tarvetta. Olen usein väittänyt ja väitän tässäkin, että ranskan kieli on meillä unohdettu kieli, ja sen näkee myös meidän kauppa- ja kulttuurisuhteissamme Ranskan kanssa, kun vertaakaan, jossa meillä on perinteisesti pitkät oppimisperinteet. Saksaahan Suomessa osataan, ja meillä on erittäin laaja kauppavaihto Saksan kanssa.

Sillä on perinteitä, mutta se liittyy myös kielen osaamiseen. Mitä enemmän Suomessa opiskeltaisiin ranskaa, sitä helpommin me myös voisimme päästä Ranskan markkinoille, olen aivan varma siitä asiasta.

Aivan lopuksi, puhemies, vielä yksi näkökohta, joka koskee ammattikorkeakoulujen vieraskielistä opetusta. On tullut useita valituksia minulle siitä, että kun siellä suomalaiset opettajat opettavat englannin kielellä jotain ainetta, niin opiskelijat väittävät, että opettajat eivät osaa englantia, heillä ei ole siis koulutusta siihen kieleen, ja etteivät he osaa myöskään oikein sitä ainetta. Nyt saadaan väärä mielikuva englannin kielestä, koska opettajalla on hyvin alkeellinen taito, eikä opita sitä ainetta, jota opetetaan. Olen tehnyt tästä asiasta pari kirjallista kysymystä, olen saanut niihin vastauksia, ja asiaan on luvattu parannusta, mutta jatkuvasti tulee opiskelijoilta valituksia siitä, että tässä suhteessa on suuria ongelmia. Tämä osoittaa taas kerran sen, että meillä suomalaisilla tuntuu olevan ylimitoitettu kuva siitä, että me puhumme sujuvasti vieraita kieliä. Ei kielitaito ole ollenkaan niin yksinkertainen asia kuin monta kertaa suomalaiset näyttävät kuvittelevan.

Puhemies! Sanoisin ihan lopuksi, että kaikki eivät opi kaikkea. Eräs aikaisempi opetusministeri väitti joskus 70-luvulla, että kaikki oppivat kaiken. Kieltenkin osalta tämä tarkoittaa sitä, että me emme voi vaatia sitä, että esimerkiksi jokainen suomalainen opettelee kolmea neljää vierasta kieltä sillä tavalla, että sillä olisi käytännön merkitystä. Sen takia meidän pitää tehdä jakoa eri kielten välillä. Toisten pitää opiskella toisia kieliä, toisten taas toisia. Mutta kerran vielä sanon, että mitä tulee ruotsin kieleen, me tarvitsemme hyvää ruotsin kielen taitoa, tarvitsemme sitä kauppavaihtoon, kulttuurivaihtoon ja monista muun muassa historiallisista syistä.

Toinen varapuhemies: Kohdistamatta huomiot kehenkään yksittäiseen edustajaan muistutan siitä, että me olemme sopineet, että puheenvuorot eivät kestäisi yli 10:tä minuuttia.

⁵⁸ **Katri Komi /kesk:** Arvoisa puhemies! "Sairas eläin ei tunne virka-aikoja. Ei ymmärrä, että kärsi maanantaihin. Pienet viikkorahat keräykseen tytöltä. Kyse eläinlääketieteellisen tiedekunnan suurelääkintöön päivystyksestä — hänelle hoitohevosen hengestä." Näin kuvasi eräs hevostyttö vallitsevaa tilannetta.

Yliopistollinen eläinsairaala on osa eläinlääketieteellistä tiedekuntaa. Sen tehtävät ovat opetus-, tutkimus- ja palvelutoiminta. Eläinsairaala jakaantuu pien- ja suurelääkintöön. Vaikka eläinsairaala voidaan vaatia taloudellisesti mahdollisimman tehokasta toimintaa, sen ei voida edellyttää olevan itsensä kannattava laitos. Eläinsairaalan päätehtävään on alan tutkimuksen ja opetuksen tukeminen. Samalla se on eläinsojellisesti erittäin tärkeä instanssi. — Ja huomio nyt: Talousarvioaloite, jota puheeni koskee, ja puheenvuoro on periaatteittain valmisteltu jo paljon ennen eläinlääketieteellisen siirtokeskustelua. Toinen huomio: puheenvuoro ja määräraha-aloite eivät ota kantaa eläinlääketieteellisen tiedekunnan siirtoon puoleen tai toiseen. Olen vain erittäin huolissani suurelääkintöön päivystyksen turvaamisesta.

Eläinsairaalan tulee maamme johtavana kliinisen eläintenhoidon asiantuntijana seurata alan kansainvälistä tietotaidon ja välineistön kehitystä ja soveltaa sitä oloihimme sopivaksi. Sairaalan piiriin on vuosien työn tuloksena saatu koulutuksi ammattitaitoinen henkilökunta vastamaan näihin haasteisiin. Heidän osaamistaan ei kannata heittää hukkaan. Nyt ei enää puhuta vain välinehankintojen loppumisesta, kuten viime vuosina, vaan koko suurelääkintöön päivystyksen loppumisesta.

Euroopan unionin arviointiryhmä helmikuussa 1999 toi julki vakavan huolensa siitä, että eläinlääketieteellisen tiedekunnan koulutuksesta vastaava opettajakunta on huomattavasti suositustasoa vähäisempi ja tiedekunnan muu resurssointi vajavaista. Eräiltä keskeisiltä osa-alueilta puuttuu opetusvirka tietääkseni kokonaan.

Euroopan unionin evaluointiraportissa todettiin, että nykyinen Helsingin yliopiston rahoitusjärjestelmä ei ota riittävällä tavalla huomioon kliinistä opetusta sisältävien oppialojen erityistarpeita ja sen edellyttämää opettajatarvetta. Johdopäätöksensä lienee, että loppututkimusten määrää voidaan nostaa ainoastaan tinkimällä potilaiden hoidosta tai opetuksen laadusta.

Arvoisa puhemies! Suomessa on noin 60 000 hevosta. Suurelääkintöön potilasmäärä on vaihdellut vuosien 94 ja 98 välillä 1 100—1 600 hevosen paikkeilla per vuosi. Ähkyn leikkaaminen vaatii vähintään neljä ihmistä ja pitkän jälkihoidonkin. Vuonna 97 hevosklinikka hoiti päivystysaikana noin 300 hevosta, joista ähkypotilaita oli 26. Päivystys turvaa eläinten hengen li-

säksi sen, että eläinlääketieteellisen opiskelijoil- la on riittävästi opetusmateriaalia. Äkilliset tapa- ukset ovat opetuksellisesti ja tutkimuksellisesti erittäin tärkeitä. Kiireellistä, päivystysluonteista hoitoa vaativia eläimiä tuodaan suurelääklini- kalle paikallisen eläinlääkärin antaman ensihoi- don jälkeen pitkienkin matkojen takaa. Lisäksi päivystys toimii puhelinapuna monille kunnan- tai kaupungineläinlääkäreille päivystysaikana.

Suurelääklinikka joutunee rahapulassaan lo- pettamaan ilta- ja viikonloppupäivystyksensä. Päivystyksen lopettaminen koskettaisi jokaista hevosta Suomessa, koska eläinlääketieteellisen tiedekunnan suurelääklinikka on maan ainoa ympärivuorokautinen hevossairaala. Sinne tosi- aan tuodaan hevosia hoitoon ja laajoihin tutki- muksiin koko Suomesta, myös Pohjois-Suomes- ta. Päivystys toimii myös praktisoivien eläinlää- käreiden tietopankkina, mitä palvelua he run- saasti käyttävätkin.

Tällaisen asian ei pitäisi olla vuosittain vasa- ran alle joutuva kohde, vaan siihen tulisi etsiä py- syvämpiä ratkaisuja. Tässä hätätilanteessa tulen kuitenkin esittämään, että eduskunta ottaa talous- arvioon miljoona markkaa Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisen tiedekunnan suurelääklini- kan päivystyksen turvaamiseksi. Jatkossa toi- von toki, että suurelääklinikka saa pysyvämmän tulolähteen esimerkiksi veikkausvoittovaroista.

Jos nyt kuvitellaan, että suurelääklinikan päi- vystys lopetetaan ... Yksityisillä ihmisillä ei ole mahdollisuuksia tällaisen päivystyksen järjestä- miseen, ja hevosten kannalta tämä merkitsee, et- tei esimerkiksi kiireellisiä leikkauksia voida teh- dä virka-ajan ulkopuolella. Pahimmillaan päi- vystyksen lakkauttaminen johtaa siis siihen, että eläin joudutaan lopettamaan hoidon puutteessa.

Lisäksi tämä merkitsee ongelmia kansainvä- listen kilpailujen järjestämisessä Suomessa, sillä säännöt edellyttävät päivystyksen voimassaoloa. Kun otetaan huomioon hevosurheilun merkitys myös työllistävänä elinkeinona sekä erityisesti ratsastuspuolella nuorten ja naisten harrastukse- na sekä vammaisten terapiassa, tulisi asiaan suh- tautua vakavasti. Monissa paikoin Suomea ovat ratsastusseurat keränneet rahaa päivystyksen puolesta. Lapsetkin ovat laittaneet viikkorahois- taan kympejä. On kerätty 22 000 nimeä adres- siin.

Arvoisa puhemies! Eräs toinen asia, josta olen tässä yhteydessä huolissani: Ammattikorkeakou- lujen soveltava tutkimus- ja kehittämistyö tarvit-

see tukea Itä-Suomessa. Itä-Suomen ammattikor- keakouluilla, erityisesti niissä kahdessa maakun- nassa, joilla ei ole omaa yliopistoa, on suuri mer- kitys osaamis pohjaisten teollisuus- ja palveluyri- tysten kehittämisen kannalta. Ammattikorkea- koulujen tarjoaman osaamis pohjan hyödyn- tämistä kuitenkin vaikeuttaa ammattikorkeakou- lujen tutkimus- ja kehittämisrahoituksen riittä- mättömyys.

Näinpä tulenkin esittämään, että eduskunta ot- taa talousarvioon 30 miljoonaa markkaa erityise- nä itäsuomalaisena toimenpiteenä alueen ammat- tikorkeakouluille tutkimus- ja kehitysrahoituk- seen, erityisesti Etelä-Savon ja Kainuun ammat- tikorkeakouluille.

Arvoisa puhemies! Kiitän valiokuntaa arvio- määrärahan lisäyksestä yleisten kirjastojen käyt- tökustannuksiin sekä lausumaehdotuksesta n:o 6. Siinähan edellytetään hallitusta huolehtimaan siitä, että lasten- ja nuortenpsykiatrien määrän li- säämiseksi näiden alojen koulutusta lisätään tar- vittaessa erityistoimenpitein.

Lopuksi toistan: suurelääklinikan päivystys tarvitsee miljoona markkaa toimintansa turvaa- miseksi ensi vuodeksi!

59 Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk: Arvoisa puhemies! On helppo yhtyä edustajien Tykkyläi- sen ja Vehviläisen käyttämiin puheenvuoroihin monilta osin. Ed. Elo äsken yritti viritellä kieli- poliittista keskustelua. Sen verran haluan sitä kommentoida, kun hän puheenvuoronsa lopussa otti esille vieraalla kielellä opettamisen ja totesi sen olevan ongelma ammattikorkeakouluissa, että olen samaa mieltä, mutta ongelma on kyllä hiukan laajempikin kuin ammattikorkeakoulu- jen ongelma.

Vieraalla kielellähän opetetaan nykyään eri ai- neita lukioissa, mutta myös peruskoulun yläas- teilla, jopa ala-asteilla. Ainakin sitä pidän erit- täinkin vakavana, jos peruskoulussa vieraalla kielellä opettaminen on puutteellista, niin kuin monta kertaa on, kun on innostuttu vieraalla kie- lellä opettamiseen. On harmillista, että opetusmi- nisteri ei ole täällä eikä opetusministeriön virka- miehiäkään. Tekisi mieli sinne lähettää terveisiä, että ainakin peruskoulujen vieraalla kielellä ope- tamiseen pitäisi kiinnittää huomiota ja ryhtyä sel- vittämään, minkä tasoista opetus on, koska kie- len oppiminen on tietenkin erittäin tärkeitä, ja erityisesti se, että meillä kaikilla olisi hyvä oman äidinkielen ilmaisun taito kaikilta osin. Sitä pitää

aina priorisoida kuitenkin. (Ed. Gustafsson: Kyllä näitä ongelmia on yliopistotasollakin!) — Varmasti on. Se ei ole pelkästään ammattikorkeakoulujen ongelma. Sen takia halusinkin tätä laventaa. (Ed. Elo: Se oli hyvä laajennus!) — Kiihtoksia, ed. Elo.

Arvoisa puhemies! Haluan joihinkin kohtiin opetusministeriön pääluokan asioista kiinnittää huomiota. Tämähän on tavattoman laaja pääluokka, ja voisi käsitellä hyvinkin monia asioita.

Ensiksi haluaisin todeta, että Suomi on asettanut koulutuspolitiikalleen hyvinkin kunnianhimoisia tavoitteita. Arvelen, että olemme niistä aika laajalti yhtä mieltä. Tulevaisuutta ja hyvinvointia ajatellen pidän valtion budjetin opetusministeriön rahoituslinjauksia yhtenä tärkeimmistä. Opetusministeriön juuri tulisi pystyä katsomaan pitkälle tulevaisuuteen ja tekemään hyvin pitkäjänteistä työtä ajatellen juuri niitä tavoitteita, joita olemme asettaneet. Meidän on pakko tunnustaa se tosiasia, että taloudelliset seikat merkitsevät hyvin paljon ja että opetusministeriön budjetin kehityslinjat siitä huolimatta, että valtiovarainvaliokuntakin on nyt parantanut hallituksen esitystä, aiheuttavat edelleen huolen rypälyä erityisesti niille tahoille, jotka käytännössä joutuvat vastaamaan asetetuista hienoista tavoitteista.

On aloitettava aivan esikoulusta pääluokan kommentoiminen lyhyesti. Kun vihdoin esikoulu saadaan luoduksi osaksi suomalaista peruskoululaitosta, näyttää siltä, että hallitukselta ei tule kuitenkaan esikoulujärjestämisen alkuvaiheessa riittävästi varoja. Minusta on huono asia, että oppilaskuljetuksen järjestäminen esikoululaisille ei näytä onnistuvan. Sen tulisi olla yhteiskunnan tehtävä, ja samalla pitäisi huolehtia siitä, etteivät esiopetusryhmät muodostu ylisuuriksi. Siksi on epäoikeudenmukaista, että valtionosuuksien laskennan perusteena käytetyt yksikköhinnat ovat alimitoitettut.

Yleissivistävän koulutuksen puolella valtionosuuksien jatkuva leikkaus, perustamiskustannusten valtionosuuden supistukset ja alimittaiset yksikköhinnat jne. ovat jo nyt aiheuttaneet kansantaloudellisesti suuria jälkilaskuja, joita me joudumme paikkaamaan toisaalta sillä, että tarvitsemme lastenpsykiatriaan lisävaroja jne. Vuosikymmenen alussa meistä monet ennustivat, että yhteiskunnalle tulee kalliiksi liian nopea ja liian raaka yleissivistävän koulutuksen rajojen leikkaaminen.

Huolenaiheena on myös se, että yleissivistävä koululaitos ei enää ole kaikille yhtä hyvä, kuten sen pitäisi olla. Erot koulujen välillä kasvavat kaikesta huolimatta koko ajan kustannussyistä tehtyjen pakkojärjestelyjen seurauksena. Huolestuttavinta on se, että koulutuksellinen tasa-arvo ei tavoitteena nyt enää toteudu. Eriarvoisuus päinvastoin kasvaa jo peruskoulutusvaiheessa. Tässä on todettava, että näiden hienojen ja hyvin kannatettavien teoreettisten tavoitteiden ja käytännön toteutuksen välillä on nyt kyllä selvä ristiriita olemassa.

Harmillista on myös se, että opettajien täydennyskoulutukseen ei toistuvista toiveista huolimatta ole suunnattu riittävästi varoja. Niinpä esimerkiksi tietotekniikan hyödyntämisessä on tällä hetkellä poikkeuksellisen suuria eroja koulujen kesken, vaikka me kehumme itseämme ja pidämme Suomea hyvin modernina ja huipputeknologisena maana. Kun opettajankoulutuslaitosten opettajien niin sanottu sapattioikeus poistuu kokonaan, tulisi välittömästi myös opettajankoulutuksen puolella opettajankouluttajien täydennyskoulutukseenkin saada riittäviä voimavaroja. Mutta se lienee vaikeaa varsinkin, kun koko yliopiston rahoituspolitiikka on saanut perin kummallisen piirteen. Yliopiston opettajathan joutuvat tänään käyttämään aivan liian suuren osan tehokkaasta työajastaan miettiäkseen, miten kasvattaa laitoksensa ulkopuolista rahoitusta.

Yliopistojen opetuksen ja perustutkimusrahoituksen järjestäminen ontuu kyllä pahan kerran, jos opettajien pitää haalia päätoimisesti ulkopuolista rahoitusta. Näin nyt kuitenkin tapahtuu. Hyvä esimerkki tästä on se, että meillä on monissa yliopistoissa lyhyen ajan sisällä jouduttu perustamaan valtavat määrät niin sanottuja lahjoitusvirkoja. Näiden lahjoitusvirkojen turvin, joihin rahat tulevat yksityiseltä puolelta, joudutaan kehittämään uusia opetusaloja. Jos nyt rahoitus lakkaa, miten uusien opetusalojen käy? Minun mielestäni opetusministeriössä on tuloksellisuus ymmärretty alusta lähtien väärin. Tällä väärällä linjalla jatketaan edelleen järeäpäisesti seuraamuksista piittaamatta.

Eduskunnassa on usein, kuten nytkin, ilmaistu aito huoli yliopistojen perusrahoituksen jälkeensä jäämisestä, mutta hallitus ja ministeriö eivät näistä huolenilmaisista näytä piittaavan. Sen seurauksena maamme yliopistolaitos on menettänyt noin miljardin lyhyessä ajassa. Me olemme noin vuoden 91 eli vuosikymmenen alun

tasolla, mutta täytyy muistaa, että samanaikaisesti yliopistoille on asetettu hyvinkin vaativia määrällisen koulutuksen tavoitteita, joita ne myös toteuttavat.

Tällä politiikalla on välttämättä vaikutusta koulutuksen laatuun nimenomaan siten, että on jo nähtävissä eräillä aloilla koulutuksen laadun heikkeneminen. Minusta nyt kannattaisikin paneutua kyllä tutkimaan lähemmin, miten eri aloilla yliopistoissa perusopetus käytännössä tällä hetkellä järjestetään, ja vertaamaan joidenkin ainealojen opetusta muutamana Oecd-maan yliopisto-opetukseen. Uskallan sanoa, että erot voivat olla ällistyttävän suuria.

Ei riitä se, että yliopistot tuottavat tietyn määrän tutkintoja. Yhä enemmän on merkitystä sillä, millaisin avuin varustettuja tutkinnon suorittajia yliopistoista aikanaan siirtyy työelämään. Tätä opetusministeriössä mielestäni ei nyt ymmärrettä. Valtiovarainvaliokunta sen sijaan aivan oikein on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että ulkopuolisen rahoituksen kasvulla heikennetään niin ikään vapaan tutkimuksenkin tekemistä, ja silläkin on merkityksensä. Kun hallituksen tavoitteena on nostaa koulutuksen tasoa, siihen tarvitaan myös rahaa. Eivät ammattikorkeakoulutkaan tule olemaan arvostettuja korkeakoulutusta paikkoja, jos niiden toimintaan ei myönnetä riittävästi varoja.

Arvoisa puhemies! Lopuksi halua myös omalta osaltani kiittää valtiovarainvaliokunnan asianomaista jaostoa siitä, että se on sentään rohjennut tehdä hallituksen esitykseen muutamia tarpeellisia muutoksia, kuten esimerkiksi parantaa opintotukijärjestelmää. Iloitsen myös taiteen perusopetukseen suunnatusta varoja lisäävästä muutoksesta ja koululaisten iltapäivätoiminnan kehittamisestä.

Tähän pääluokkaan jää kuitenkin vielä paljon huomauteettavaa. Haluan viitata aivan lyhyesti rakenteellisiin muutoksiin ja Veikkauksen tuoton jakoon. Sinne ei tule sujuttaa lakisääteisiä menoeriä, kuten kirjastolaitoksen rahoitusta. On hieno asia, että valiokunta haluaa näyttää toista suuntaa ja oikeaa suuntaa. Tähän se varmasti saa koko eduskunnalta tuen.

⁶⁰ **Jyrki Katainen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaa otti ihan ansiokkaasti esille yleissivistävän koulutuksen määrärahat ja sen niukkenevat resurs-

sit. Tässä kannattaa huomioida nimenomaan se, mitä kehittämissuunnitelmankin yhteydessä halusin ottaa esille. Kun puhutaan yleissivistävän koulutuksen niukoista määrärahoista, silloin pitää painottaa erityisesti sitä, että opetussuunnitelmien pitää olla yleissivistäviä eikä niihin saa ottaa yleissivistävälle koulutukselle vieraita ammatillisia oppisisältöjä. Tämä on sellainen linjaristiriita, josta ei varmaan ihan helposti päästä yhteisymmärrykseen. Mutta jos puhutaan, että määrärahat ovat pieniä, silloin pitää keskittyä eikä tavallaan niiden määrärahojen sisällä yrittää opettaa kaikkea, koska on pakko keskittyä.

Mitä tulee opettajien koulutukseen — ed. Isohookana-Asunmaa otti esille atk-opettajien koulutalon — sivistysvaliokuntahan tulee tekemään keväällä hyvin laajan selvityksen opettajien koulutuksesta. Tämä on muutenkin hyvin suuri ongelma. Opettajan ammatti ei ole enää niin seksikäs kuin se oli jossakin vaiheessa. Etenkin atk-opettajista yritykset ja teollisuus vievät tietysti tämän alan huippuosaajat eikä heitä riitä enää koululaitokselle. Tähän kokonaisuuteen valiokunta tulee kevään aikana paneutumaan perusteellisesti.

⁶¹ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Isohookana-Asunmaan puheenvuoron johdosta toteaisin, että valtiovarain sivistys- ja tiedejaosto yritti saada aikaan ensimmäisissä neuvotteluissa hallituspuolueiden kanssa, että olisimme saaneet yliopistojen perusrahoituksen kuntoon, mutta emme onnistuneet. Näin ollen me teimme ponsilausumaehdotuksen. Toivottavasti vaje, miljardi markkaa, voitaisiin saada kuntoon seuraavan budjetin yhteydessä osittain. Sitä ei voida kokonaisuudessaan tietenkään hoitaa, vaan osittain.

Arvoisa puhemies! Vielä haluan todeta liittyen kirjastojen rahoitukseen, että tässä on nyt aloitettu korjaus 20 miljoonalla markalla, joka määräraha tulee suoraan valtionosuuksista. On myös keskusteltu vastaavan ministerin kanssa siitä, että asia voitaisiin korjata niin, että veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovarojen jako menisi taiteeseen ja myös liikuntaan ja kulttuuriin. Nimenomaan liikuntaan tulee enemmän ohjaita rahoitusta, koska on olemassa myös vaara, että veikkaus- ja raha-arpajaisten voittovarot eivät olekaan niin suuria tulevaisuudessa. Toivottavasti ne säilyvät yhtä suurina.

62 Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti peruskoulun ja yleissivistävän koulun ongelmakohtaan ed. Kataiselle: On kyllä tärkeätä, että voimavaroja riittäisi edes perustuntijaon toteuttamiseen. Sekin tuottaa jo ongelmia, eli ei meillä ole pakollisiinkaan oppiaineisiin riittävästi nyt panostettavaa, saati valinnaisiin, joiden pitäisi olla oppilaiden mielihalujen mukaan toteutettuja.

Sitten opettajien asemaan: Ongelma ei ole pelkästään atk-puolella eikä se, että yritys veisi valmistuneita. On selvästi nähtävissä, että meillä on nyt laajempikin aineenopettajien vajuus tulossa. Halukkaita nuoria aineenopettajankoulutuksen monille aloille ei kerta kaikkiaan löydy tällä hetkellä. Minusta se viestii juuri sitä, että peruskoulu on muuttunut työympäristönä sellaiseksi, että tämän päivän nuoret eivät halua opettajiksi. Vaikka valtavasti olisi muuten sinne mielenkiintoa, niin pelätään niitä käytännön ongelmia, joiden tiedetään olevan edessä, kun siellä yritetään alimitoitetuilla voimavaroilla tehdä kasvatus- ja opetustyötä.

63 Jukka Gustafsson /sd: Arvoisa puhemies! En saanut eilen vastauspuheenvuoroa. Olin kuunnellut kansanedustaja Tiuran puhetta. Olen hankkinut puheen nyt itselleni kirjallisenä. Nyt ei ole niinkään kysymys siitä, että tarttuaisin siihen, mitä ed. Tiura varsinaisesti on sanonut. Poliittista oikeustajuani yleisemmin loukkaa ja olen laajemminkin huomannut, että kokoomuksen nuorten kansanedustajien arvomaailma on yllättävän kova. En voi hyväksyä sitä, että poliittisia asioita ehkä tarkoituksellisesti hämärretään täällä.

Sitaatti ed. Tiuran puheesta: "Nuorten kansanedustajien ryhmä teki kaiken voitavansa opiskelijoiden asumislisäjärjestelmän yhtenäistämiseksi." Alkusyksystä ed. Tiura erittäin perusteellisesti artikkelissaan Aamulehdessä oli hyväksymässä täysin yksiselitteisesti hallituksen esityksen, joka olisi merkinnyt yli 20 000 nuoren opiskelijan asumistuen heikentämistä. Tiedossani ei ole aivan tarkkaan, vaikka olen perännyt, mitä nuoret kansanedustajat yhdessä eduskunnassa tekivät. Varmaan tekivätkin yhteistyötä, ja se on tietysti hyvä asia. Mutta kysymys oli nimenomaan poliittisista ratkaisuista. Esimerkiksi oma eduskuntaryhmäni jo kesäkuussa ilmoitti täysin yksimielisesti, että ei tule hyväksymään tätä hallituksen esitystä. Käsitykseni mukaan saman tyyppiset näkemykset olivat niin vasemmistolii-

tolla kuin vihreilläkin — näin uskon — mutta kokoomus tuli tähän viimeisenä mukaan. Muutoksen eturivissä eivät olleet ainakaan kokoomuksen nuoret kansanedustajat. Minusta ei ole reilua täällä puhua toista kuin on itse toiminut. (Ed. Pulliainen: Sehän on kaksoisstrategiaa!) — Sitä voidaan kutsua monella sanalla, mutta täällä ei saa käyttää sen mukaista kieltä, arvostamamme puhemies voisi puuttua, jos sanoisin sen suomen kielellä, mistä tässä on kysymys.

Niin kuin sanoin, tässä yhteydessä ed. Tiuraa ei ole tarkoitus henkilökohtaisesti kurittaa. Kaikki voimme tehdä virheitä, ja olemmekin tehneet, myös minä, politiikassa. Minusta reilu peli on a ja o.

Puhemies! Kahdesta asiasta puhun vähän syvällisemmin tässä yhteydessä. Täällä jo ed. Vehviläinen sivusi, samoin ed. Tykkyläinen, ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmän muuttamisasiaa. Kun siinä on kysymys tavattoman isosta periaatteellisesta asiasta, niin jokin ajatus siihen.

Omaehtoisen ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmään on toiminut nykymuodossaan vasta vuodesta 1997 alkaen. Laki säädettiin pysyvänä hallituksen esityksestä poiketen, jolloin valiokunta silloin edellytti, että kolmen vuoden päästä tavallaan lain toimeenpäänteen palataan. Eduskunnan tekemistä linjauksista poiketen on nyt käynnistetty valmistelu ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmän lainsäädännön muuttamiseksi.

Kuten täällä on tullut sanottua, sivistysvaliokunta mietinnössään, jonka valtiovarainvaliokunta vahvisti, on ottanut erittäin kriittisen kannan siihen, että tämä erittäin hyvin toiminut rahoitusjärjestelmä muutettaisiin. Käsittelyssä olevassa budjetissahan on tähän liittyvä virke, joka mielestäni itse asiassa olisi pitänyt siitä poistaa, mutta nyt on kuitenkin varsin kriittisin ikään kuin pihdein todettu, ettei sivistysvaliokunta eikä valtiovarainvaliokunta anna tässä koulutuspoliittisessa asiassa avointa valtakirjaa opetusministeriölle. Minun puolestani opetusministeriö saa tutkia ja selvittää erilaisia asioita, se on jopa sen tehtäväkin, mutta ei hakea ennalta avointa valtakirjaa eduskunnalta, että olemme ikään kuin tekevässä miljardiluokan järjestelmä uudistusta meidän itse asiassa tietämättä, mitä se tulisi pitää sisällään.

Käytössä olleen hankintajärjestelmän etuja, joita on tuotu esiin, ovat muun muassa seuraavat:

Se on perustunut ja perustuu aluepohjaiseen tavoiteasetteluun, jossa ovat mukana työvoima ja elinkeinokeskukset, maakuntakeskukset, lääninhallinto, ja on mahdollistanut käytännössä hyvin toimivan yhteistyön. Se on myös mahdollistanut niiden oppilaitosten toiminnan laajentumisen, jotka ovat pystyneet hyvään hinta-laatu-suhteeseen. Tämän edellytyksenä on muun muassa ollut monien oppilaitosten halu kehittää palveluitaan muun muassa näyttötutkintojärjestelmän osalta.

Hankintajärjestelmän myötä koulutusta kokonaisuutena on ollut mahdollista kehittää. Lisäkoulutukseen on rakennettu pienimuotoisia kokeiluja, jotka on laajennettu myös ammatilliseen peruskoulutukseen. Hankintajärjestelmän toimivuuden eteen on tehty mittavaa kehitystyötä niin lääninhallituksessa kuin oppilaitoksissakin.

En mitenkään myöskään vähättele sitä, että järjestelmä on ollut taloudellisesti edullinen. Ammatillisen lisäkoulutuksen keskihinta on tällä hetkellä alempi kuin ammatillisen peruskoulutuksen. En itse hirveästi painota ekonomisia mitareita, koska koulutuksesta puhuttaessa ne aina edustavat tiettyä keskiarvoa ja ovat liian yleispiirteisiä, niin että ne eivät saa painaa liikaa vaakakupissa. Sinällään järjestelmä on toiminut tähän suuntaan.

Sitten tavallaan se ydinasia. — Toivon, että ed. Pulliainen kuuntelee tämän vielä, minkä nyt sanon. — Jos hankintajärjestelmästä luovuttaisiin, pirstoutuisi noin 500 miljoonan markan lisäkoulutusraha noin tuhannelle koulutuksen järjestäjälle riippumatta heidän halustaan ja valmiuksistaan koulutuksen järjestämiseen. Tämä ei voi olla oikein.

Yhteenvetona totean, että lisäkoulutuksen hankintajärjestelmä on aikaansaanut siis taloudellisesti edullisen ja laadukkaan koulutustoiminnan, joka on käytännössä ollut erittäin herkkä ja reagoitukykyinen alueen työmarkkinoiden tarpeille. Sen vuoksi valtiovarainvaliokunnan mietintöön on kirjattu, että valtiovarainvaliokunta ei voi varauksetta hyväksyä talousarvioehdotuksen toteamusta siirtymisestä uuteen rahoitusjärjestelmään.

Arvoisa puhemies! Sitten toiseen ammatillisen lisäkoulutuksen tärkeään kysymykseen. Hallitus esitti kyseenalaisessa viisaudessaan aikuiskoulutuskeskusten toiminta-avustuksen tiputtamista 10 prosentista 7 prosenttiin. Tämä toiminta-avustus on muutama vuosi sitten ollut 30 pro-

senttia ja sitä on useampana vuotena hivutettu alaspäin. Kuitenkin ainakin oma käsitykseni oli, ja laajemminkin, että koululainsäädännön käsitelyn yhteydessä itse asiassa fiksattiin toiminta-avustuksen taso 10 prosentiksi. Sitä on perusteltu ja perustellaan sillä, että sen merkitys koulutuksen järjestäjille on tärkeä kilpailua tasoittavana, suunnittelun pitkäjänteisyyttä lisäävänä ja koulutettavilta perittäviä maksuosuuksia vähentävänä ja myös koulutukseen hakeutumismahdollisuuksia lisäävänä tekijänä. Itse asiassa käytännössä esimerkiksi asiantuntijat selvittivät meille sen, että se on tavallaan ikään kuin perusmääräraha, jolla koulutuskeskuksissa on pidetty koulutuksen suunnittelukuntaa, opettajakuntaa, jolla itse asiassa on luotu ikään kuin laatu- ja reagointijärjestelmä. Sen vuoksi valtiovarainvaliokunta on yhtynyt sivistysvaliokunnan näkemykseen siitä, että toiminta-avustuksen taso olisi tulut pitää siinä 10 prosentissa.

Olen tyytyväinen nyt siitä, että tämä vähennys 7 prosenttiin saatiin torjuttua ja tuolle momentille on osoitettu nyt, kiitos tiede- ja sivistysjaoston ja hallituspuolueitten erinomaisen yhteistyön tässä asiassa, lisää rahaa 28 miljoonaa markkaa, mikä nostaa toiminta-avustuksen karkeasti 9 prosenttiin. Toivon, että tämä on myös signaali ensi vuodelle, että se voitaisiin normaalissa järjestyksessä palauttaa 10 prosentiksi. Se on siis tärkeä tällainen pedagogis-sisällöllinen ja laadullinen työkalu.

Mikään salaisuus ei ehkä ole se, että kesällä, kun tämän vuoden budjettia hallitus teki, esimerkiksi tätä sinällään tärkeää esikoulu-uudistusta ilmeisesti osittain rahoitettiin niin, että nyppäistiin eri kohdista rahaa pois sen syvällisemmin ehkä harkitsematta, mitä kaikkea siitä seuraa.

Arvoisa puhemies! Vielä yhteen asiaan lyhyesti. Nimittäin olen tosi huolestunut siitä, että me nyt karsimme aikuiskoulutuksesta määrärahoja tosi rajulla kädellä tilanteessa, jossa niin suomalaisten kuin Oecd:nkin tutkimusten mukaan Suomessa ikäluokkien välinen kuilu ammatillisessa koulutuksessa on pysynyt suurena ja on kasvamassa. Kiitos sinällään hyvän suomalaisen koulutuspolitiikan meillä on pääosin erinomaisesti koulutettu nuoriso, nuorten ikäluokka, mutta meidän keski-ikäisestä väestöstämme puolet on edelleen ilman ammatillista peruskoulutusta. Suurimmalla osalla heistä on työelämässä käytännössä hankittu, monilla hyvin erinomainen ammattitaito ja he pärjäävät elämässään hyvin ja

ovat elämässä ja myös työelämässä kiinni. Mutta poikkeuksellisen moni näistä keski-ikäisistä on jäämässä, osa on jo jäänyt ja osa on jäämässä, ikään kuin työelämän ulkopuolelle pysyvästi.

Siinä vauhdikkaassa keskustelussa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmasta, mitä eduskunta pari viikkoa sitten kävi, tätä asiaa kerkisin vaan ihan sivuamaan siitä lähtökohdasta, että esimerkiksi tässä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa on sittenkin aivan liian ohuella ja epäkonkreettisella tavalla huomioitu tämä ongelma, joka on yksi suomalaisen yhteiskunnan keskeisimmistä ongelmista. Meidän pitää nyt voimallisemmin käydä kiinni siihen ja luoda käytännön ohjelma yhteiskunnan vähiten koulutettujen keski-ikäisten kansalaisten ammatillisten ja yleissivistävien valmiuksien parantamiseksi.

Tämä on tärkeä sanoa nyt budjettikeskustelussa sen takia, että vaikka tämä ei suoranaisesti enää vaikuta ensi vuoden budjettiin, niin katson, että tämä on myös oikea paikka puhua vuoden päästä edessä olevista asioista. Sanon tämän myös sen takia, ettei sen paremmin valtiovarainministeri Niinistö kuin pääministeri Lipponenkaan pääse sanomaan, etteivät he ole ajoissa kuulleet niistä määrärahatarpeista, joita toisaalta on aikuiskoulutuksen alueella, ja siitä, mitä toisaalta kesussa on todettu opetuksen yksikköhintojen korottamisen puolesta. Siellä on itse asiassa suuruusluokaltaan noin yhden miljardin, jopa miljardia suuremman tasokorotuksen tarve olemassa. Sen lisäksi minun mielestäni tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa pitäisi myös hyvin konkreettisella rahoitus- ja lisäohjelmalla käydä kiinni keski-ikäiseen heikosti koulutettuun väestöön.

Minä en hyväksy sitä, sanon sen jo tässä, että näitä rahoja olisi edes teoriassa mahdollisuus hakea opetusministeriön pääluokan sisältä, vaan ne rahat täytyy kyetä katsomaan jostain laajemmasta kokonaisuudesta. Itse olen myös aidosti sitä mieltä, että siihen tarkoitukseen käyvät esimerkiksi nämä rahat, joita ensi vuoden budjettiin on tulossa 18 miljardia, ja eräät muut, joista ed. Mikko Elo oli myös lkenut tänään Taloussanomista. Periaatteessa rahaa on tulossa, eikä kaikkea voida ajatella laitettavan valtionvelan lyhenykseen, niin tärkeää kuin se onkin. Olen myös hallituksen uskollinen sotilas siltä osin, että hyväksyn tämän peruslähtökohdiltaan tiukan finanssipolitiikan. Ymmärrän sen aivan täydelli-

sesti. Mutta se ei voi tarkoittaa sitä, että me säästämme ikään kuin vääristä kohteista tulevaisuuden tarpeita silmällä pitäen. Me emme voi hyväksyä sitä, että pysyvästi 200 000 keski-ikäistä ihmistä jää hissun kissun ikään kuin työelämän ja yhteiskunnan ulkopuolelle. Se se vasta kalliiksi tulee puhumattakaan, että minä en hyväksy sitä arvolutökohtaa, mikä siinä on.

Summa summarum: Tämä merkitsee käytännössä sitä, että koulutuksella tulee olla arvokeskustelussa jollei nyt ykkössija, niin kuitenkin mitalisija, kun me jatkossa valtion tulo- ja menoarviota käsittelemme.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

⁶⁴ **Marja Tiura /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ensinnäkin hyvin iloinen ja tyytyväinen siitä, että hallituspuolueen kansanedustajat lukevat toisten hallituspuolueen edustajien Aamulehden yleisönosastokirjoituksia. Tämä on erittäin hyvä asia.

Kirjoitukseni todella Aamulehdessä oli informatiivinen ja kertoi hallituksen esityksestä, mikä oli silloinen esitys koskien opiskelijoiden asumislisää. Olen hyvin tyytyväinen, että myöskin tällaisista pohjainformaatiota levitetään, jotta asiasta voidaan lähteä keskustelemaan. Katson myöskin sen hyväksi, että kirjoituksen pohjalta yhteydenottoja tuli hyvin paljon. Myöskin opiskelijajärjestöt aktivoituivat. Mikä oli tulos? Tulos oli erittäin hyvä.

Politiikassahan on äärimmäisen helppo keräillä irtopisteitä jälkepäin, mutta mielestäni myöskin tietty rehellisyys politiikan tekemisessä pitää sallia. Asiat pitää tuoda rehellisesti esille, mikä on hallituksen esitys ja mistä lähdetään keskustelemaan.

⁶⁵ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafsson erinomaisessa puheenvuorossaan kysyi myöskin, mitä eduskunnan nuoret kansanedustajat ovat saaneet syksyn aikana aikaan. Varmuuden vuoksi vastaan ed. Gustafssonille, että he ovat vanhentuneet kolme ja puoli vuotta.

Toisekseen kiinnitän edustajan huomiota siihen, että hänen huolenpitonsa siitä, kuinka hänen mainitsemalleen väestönosalle tässä yhteiskunnassa käy, oli äärimmäisen nappiin osunut. Siinä on juuri käymässä sillä tavalla kuin edustaja totesi. Eli jos tämä porukka putoaa keltasta nyt, kun olemme menossa, niin ihmeelliseltä kuin se kuulostaakin, työvoimapulan aikakautta kohti — siis kysymys on siitä, että ihmisiä on, mutta he eivät selviydy siitä tehtävästä, mikä heillä on edessään — niin ed. Gustafsson vielä enemmän osui oikeaan. Juuri tällä hetkellä odotetaan, että opetusministeri lehteriltä ampaisee puhujakorokkeelle ja ulvahtaa, että ed. Gustafssonin puheenvuoro oli aivan nappiin osunut ja pidän huolen siitä, että seuraavassa budjetissa raamin ulkopuolelta tämä homma hoituu.

66 Anu Vehviläinen /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Samaa mieltä olen ed. Pulliaisen kanssa siitä, että ed. Gustafssonin puheenvuoro oli oikein asiantunteva ammatillisen lisäkoulutuksen suhteen. Hänen loppupäätelmänsä oli, että leikkaukset ja myös järjestelmän muutos ovat erittäin huonosti ajoitettuja näihin aikoihin ja tulevien vuosien kannalta. Nämähän ovat aivan täysin vastoin niitä hyviä ajatuksia, mitä esimerkiksi hallitusohjelmassa viime keväänä on, ja myös vastoin opetusministeriön periaatteellisia tavoitteita. Elinikäinen oppiminen, ammattitaidon ylläpitäminen, uuden oppiminen ovat juuri niitä asioita, joita tulevina vuosina tarvitaan.

Palaan vielä tähän järjestelmän muutokseen eli näen sen kyllä vähän toisella tavalla kuin ed. Gustafsson. Tekin olitte huolissanne siitä, että se tulee, mutta minusta tässä ensimmäinen moka tehtiin jo siinä vaiheessa, kun annettiin periksi, että järjestelmän muutosta ruvettiin selvittämään vastoin eduskunnan aiemmin tekemää pontta. Olisi pitänyt odottaa, koska tämä hyvin toimiva järjestelmä on voimassa ensi vuoden loppupuolelle. Vuonna 2001 olisi sitten katsottu, onko jotakin korjaamista. Pelkään pahoin, että nyt, vaikka sivistysvaliokunta ja valtiovarainvaliokunta ovat omat epäilyksensä budjetin yhteydessä lausuneet, siitä huolimatta olemme ensi vuonna siinä tilanteessa, että meillä eduskunnassa on ensin lähetekeskustelussa ja sitten valiokuntakäsittelyssä ja lopulta salissa päätettävänä järjestelmän muutos. Sen takia minusta olisi ol-

lut tärkeätä, että nyt olisi täällä sanottu selkeästi ei.

Lopuksi en malta olla puuttumatta vielä tähän pieneen nakkeluun hallituspuolueiden välillä. Kun te täällä toisaalta korostatte mielellänne sitä, miten olette täällä viime viikkoina pystyneet hyvään yhteistyöhön, haluan siitä myös muistuttaa, että kyllä te kaikki olette samassa veneessä myös leikkausten osalta. Kannatte yhdessä vastuun kaikista leikkauksista.

67 Ismo Seivästö /skl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafssonin puheenvuoro oli hyvin ansiokas. Haluaisin siihen lisätä ja täydentää sen, että tässä yhteiskunnassa on tällä hetkellä monia sellaisia ihmisiä, jotka eivät ole ollenkaan päässeet mukaan tietokone- ja Internet-maailmaan, joiden kouluopetuksessa ei ole lainkaan ollut sellaista, eikä englannin kielen taitokaan ei ole riittävä, jotta terminologiassa pystyy etenemään. Siksi myös tämän ihmisryhmän asioihin tulee erityisesti kiinnittää huomiota, jotta he pääsevät mukaan siihen tiedon virtaan, joka meidän yhteiskunnassamme tällä hetkellä soljuu vääjäämättömästi eteenpäin.

Lopuksi pyydän anteeksi arvoisalta puhemieheltä: Minä en pyytänyt vastauspuheenvuoroa, mutta kiitos siitä kuitenkin.

Ensimmäinen varapuhemies: Näin kuitenkin teidän seisovan. Se oli sitten harhaa.

68 Mirja Rynänen /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin todella lämpimästi yhtyä siihen, mitä ed. Gustafsson puheenvuorossaan sanoi aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen hankintajärjestelmän pysyvyydestä, tarpeellisuudesta, toimivuudesta että nimenomaan määräraharahatarpeesta. Haluan vain lisäpontta antaa tässä arvoisalle opetusministerille. Muistelen, että jo aikaisemmin lähetekeskustelun aikana ministeri tämän asian toi esille suurena huolenaiheenaan. Kun ed. Vehviläinen aivan oikein esitti vähän näitä pessimistisiä arvioita, kun tällainen selvitys nyt hankintajärjestelmästä on esitetty, niin ehkä ministeri kaikki nämä puolustavat puheenvuorot kuullessaan ottaa tämän asian vakavasti huolekseen. Eihän kannata lähteä selvittämään järjestelmää, joka on toiminut edullisella ja joustavalla tavalla ja vastannut myöskin alueellisesti niihin kasvaviin tarpeisiin, joita on.

Mutta ennen kaikkea on kyse määrärahoista. Haluaisin vielä huomauttaa siitä, että alueelliset erot voivat olla tavattoman suuria tässä tilanteessa. Joudutaan yhtäkkiä esimerkiksi sellaisella alueella, jossa aikaisemmin näitä määrärahoja on tehokkaasti käytetty, aivan romahdusmaiseen tilanteeseen. Sellaisesta on esimerkkejä juuri Itä-Suomessa ja omalla alueellani, jossa valtakunnallisesti erinomaisesti luodut yhteistyöverkot ja hyvin toimiva koulutus voidaan joutua ajamaan alas, henkilöstöä irtisanomaan, ja se on tavattoman suuri menetys myöskin alueellisesti, koska, niin kuin täällä monta kertaa on todettu, tarpeet vain kasvavat.

69 Jyrki Katainen /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minua on hieman huvittanut ja oikeastaan yllättänytkin se ajattelutapa, että on sellainen kilpajuoksu, kuka on kerennyt sanomaan mitään ensimmäisenä. Siinä mielessä ymmärrän sen, että tällaisina niukkoina aikoina on ihan kivakin, että tällaiset minun puoleltani katsottuna pienet asiat ilahduttavat joitakin ihmisiä; on ihan mukavaa, jos saa siitä onnistumisen tunteita. Jotenkin se on kuitenkin yllättänyt, että ihan kokeneittenkin parlamentaarikkojen joukossa tällainen kilpajuoksu on tyydytystä tuottavaa.

Kun joskus on tullut kutsutuksi konservatiiviksikin, niin ehkä se konservatismi näyttäytyy politiikassa ja talousarviotyössä siinä, että ensin tarkastellaan kokonaisuutta ja etsitään kipupisteitä. Tämän jälkeen etsitään kipupisteisiin ratkaisuja eliikkä myös taloudellisia resursseja. Sen jälkeen runtataan muutosesitykset läpi.

Olen erittäin tyytyväinen, että tällainen linja myös tänä syksynä tässä eduskunnassa on kuitenkin toiminut kaikista välistävetoyrityksistä huolimatta. Näin on päästy sisällöllisesti hyvään lopputulokseen.

Ed. Gustafsson mainitsi, että kokoomuksen nuoret kansanedustajat ovat hyvin kovalla arvomaailmalla varustettuja. En oikein tiedä, mihin tämä viittaus perustuu, mutta ajatellaanpa sitä, että arvomaailman edustaminen ja arvojen eteenpäin vieminen väistämättä tarkoittaa arvovalintoja. Tämä on ollut kokoomuslaisessa ajattelumaailmassa hyvin vahva perinne, että pitää myös uskaltaa tehdä valintoja, muuten ei ole olemassa arvopolitiikkaa. Haluan korostaa, että muutamilla sosialidemokraattisilla kansanedustajilla näyttää hyvin tiukkaan pinttyneen tällainen käsitys,

että "voi jos jostakin saisin suuren puurokauhan, sillä tahtoisin ammentaa maailmalle rauhan". Se on kaunis ajatus, mutta kyllä tässä vaiheessa, kun tiukkoja ratkaisuja tehdään, pitäisi uskaltaa tehdä myös valintoja.

70 Marja Tiura /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä sen verran puhetta ristiriitaisesta toiminnasta haluaisin kommentoida, että en ymmärrä ristiriitaisuutta siinä toiminnassa, että kun hallituksen budjettiesitys tuodaan eduskuntaan, meillä on tietty pohjaesitys olemassa, josta informoidaan. Sen jälkeen sitä esitystä käydään puimaan ja asiaa käydään viemään eteenpäin.

Itse muistan ja tiedän olleeni yksi niistä hallituspuolueiden nuorista kansanedustajista. Täällä salissa on muitakin näitä edustajia, jotka olimme kokoamassa tätä nuorten ryhmää kasaan ja lähdimme keskustelemaan tästä asiasta. Lopputulos oli todellakin hyvä. En näe tässä toiminnassa tältä pohjalta mitään ristiriitaa.

71 Jukka Gustafsson /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On harmi, ettei ed. Tiura ollut paikalla, kun käytin puheenvuoron, koska nimenomaan halusin nostaa tämän asian ja ilmiön yleisemmälle tasolle. Minulla ei ole nyt vastauspuheenvuorossa mahdollisuutta perusteellisesti käydä läpi, mitä tarkoitan sillä. Olen aidosti yllättynyt ja hämmästyntynyt siitä, että kokoomuksen nuorten kansanedustajien yleinen arvomaailma on hyvin lähellä nujen arvomaailmaa. Tulen siihen jatkossa myöskin eduskunnan täysistuntokeskustelussa palaamaan, jos siihen tarpeita on, niin kuin näyttää olevan.

Mistään kilpajuoksusta tai irtopintojen keräämisestä ei ole tietystikään kysymys, vaan politiikan johdonmukaisuudesta, siitä, että vastataan siitä, mitä tehdään. Kyllä sosialidemokraatit tietävät sen hyvin, mistä silloin sitten rahat löytyvät, jos niitä paikkoja pitää osoittaa.

Minusta oli tärkeätä tässä keskustelussa, ihan tarkoituksella halusin puhua näinkin paljon tästä ammatillisen lisäkoulutuksen hankinnasta ja rahoitusjärjestelmästä. Itse asiassa puheenvuorollani olin sitä mieltä, että olisi pitänyt vähintäänkin mennä vuoden 2001 loppuun, tehdä kokoava arviointi. Minä olen henkilökohtaisesti ja myöskin sivistysvaliokunta on lähtenyt siitä, että me saamme joskus keväällä selvityksen tämän työryhmän työskentelystä. Mitään avointa valtakir-

jaa ei ole. On tärkeää, että ministeri Rask on täällä paikalla ja kuullut tämän keskustelun ja perehtyy tähän asiaan nyt ehkä myöskin tämän ikään kuin näkökulman kautta, mikä täällä on noussut esille. Sen jälkeen sitten tietysti viime kädessä me eduskunnassa päättämme, hyväksymmekö me jotain uutta järjestelmää vai emmekö.

72 Liisa Hyssälä /kesk: Arvoisa rouva puhemies! Kun on kuullut tässä edellisen puheenvuoron ja sitten debatin, niin on pakko todeta, että kyllä on oppositiota hallituksen sisällä, mutta keskusta tulee kyllä hyvänä kakkosena oppositiossa.

Täällä ovat monetkin edustajat ottaneet esille koulutuksellisen tasa-arvon. Muun muassa ed. Isohookana-Asunmaa oli huolestunut koulutuksellisesta tasa-arvosta — ja ajatelkaa, tällaisia puheita aikana, jolloin koko vasemmisto äärilaitaa myöten on hallituksessa, ja me puhumme koulutuksellisesta tasa-arvosta huolen aiheena, miten se tässä maassa kehittyy.

Nyt on budjettiin liittyen sivistysvaliokunnassa jätetty kaksi erittäin perusteltua vastaehdotusta. Nimenomaan koulutuksellisen tasa-arvon kannalta olisi ratkaisevan tärkeää, että esiopetuksessa oleville lapsille olisi jo saatu tässä vaiheessa koulumatkatuus taattua. Valtion olisi mielestäni tullut osallistua lasten koulumatkakustannuksiin. Nyt kun pienimmät jäävät ilman koulumatkaetuutta tässä vaiheessa, niin on syytä kyllä todella kysyä yhtäläisten perusoikeuksien perään. Vanhempien ja kuntien resurssit kuljetuksen järjestämisessä vaihtelevat kohtuuttoman paljon. Hyvä uudistus vesitty, jos tätä kuljetusasiaa ei ole aikomusta hoitaa tasapuolisesti. Mielestäni olisikin jo nyt kevätkaudella tuotava lakialoite tästä asiasta, jotta se saataisiin asianmukaisesti nopeasti käsiteltyä.

Arvoisa rouva puhemies! Keskustan edustajat ovat ed. Korteniemen johdolla puuttuneet opintotuen asumislisän kehittämiseen. Hallituspuolueiden opintotukikuviot olivat tämänkin budjetin yhteydessä erikoiset. Budjettiesityksessä käännettiin pääläelleen virkamiestyöryhmän valmisteleva esitys opiskelijoiden asumisen tuen kehittämisestä. Asumislisän kehittäminen on junnannut paikallaan vuositolkulla. Samaan aikaan yleistä asumistukea on milloin parannettu, milloin heikennetty. Hallituksen budjettiesitys olisi heikentänyt erityisesti opiskelijoiden asumisen tukea, mutta viime metreillä hallituspuolueet pe-

rääntyivät tässä leikkausesityksessään, ja tapahtui ihmeellinen vastakkainasettelu, jossa kirkon yhteisöverotuottoa leikattiin. Minusta tässä prosessissa ei ole paljon hurraamisen aihetta. Tilanne olisi aivan toinen, jos opintotuen asumislisää olisi päätetty kehittää. Keskustan edustajathan valiokunnassa äänestysivät tästä ja hävisivät äänestyksen. Missä silloin olivat ne nuoret opintotuen kehittäjät, kun asumislisäkysymystä käsiteltiin ja siitä äänestettiin? Sen lisäksi korjattunakin hallituksen esitys, jota täällä on niin keuhuttu, merkitsee kymmenien miljoonien leikkausta opintotukirahoihin.

Kun kokoomus puhui täällä arvovalinnasta, niin tähän on arvovalinta. On päätetty valita leikkauslinja edelleen opiskelijoille, kun opintotukirahoja leikataan kuitenkin kymmenillä miljoonilla markoilla.

Arvoisa rouva puhemies! Haluan tässä yhteydessä puhua yliopistojen perusrahoituksen puolesta, etenkin kun arvoisa opetusministeri on länän, mitä arvostan suuresti.

Yliopistojen vapaasti käytössä olevan rahoituksen määrä on supistunut 90-luvun aikana noin 20 prosenttia. Samaan aikaan opiskelijamäärät ovat kasvaneet. Koulutus- ja tiedejärjestelmän toimivuuden kannalta on ehdottoman välttämätöntä, että yliopistojen perusrahoitus turvataan ja että sitä kehitetään. Yliopistoilla on kasvava koulutus- ja tutkimusvastuu tässä maassa. Yliopistojen perusrahoitus on oikea kanava tehostaa yliopisto-opiskelua ja lyhentää tutkintojen suorittamiseen käytettäviä aikoja.

Tässä budjetissa on erittäin myönteistä se, että lastenpsykiatriaan puututtiin, jolloin myös opetustilanne siltä osin nousee keskeisesti esille. Valtiovarainvaliokunnan sosiaali- ja työjaostossahan on todettu, että tilanteeseen on syynä lääkärripula. Psykiatrian erikoislääkäritarve on jo pitkään ollut selvästi suurempi kuin mihin koulutus on kyennyt vastaamaan. Tutkinnon suorittaa vuosittain keskimäärin 15 henkilöä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarvittaisiin 80—100 lastenpsykiatria lisää, kun lisäksi otetaan huomioon eläkepoistuma. Nuorisopsykiatrian osalta lisäystarve on 120—140 nuorisopsykiatria. Kun tiedämme, että myös näistä viroista on osa tyhjillään ja epäpätevästi hoidettuna, niin nykyinen koulutusjärjestelmä ei kykene tähän vastaamaan.

Tarvitaan uutta otetta koulutusjärjestelmään. Sosiaali- ja työjaosto kuuli asiantuntijoita. Esillä

oli satelliittimalli, jossa yliopistosairaalan lasten-psykiatrian osaston ylilääkäri-professori voisi toimia ohjaajana, jolloin erikoistuvat tulisivat terveyskeskuksiin ohjauksen alla tekemään töitä, jolloin he voisivat heti ottaa vastaan potilaita. Välttämättä kun virka on saatu, voitaisiin helpottaa hoitopääsyn kynnystä. Mutta tähän tarvitaan apulaisopettajan virkoja tai lääketieteellisten tiedekuntien psykiatrian klinikoille. Heitänkin pallon opetusministerille, että hän omalta osaltaan huolehtii siitä, että tarvittavat apulaisopettajien virat tulevat sinne, jotta niin sanottu satelliittimalli lähtisi käytännössä toteutumaan, jolloin terveyskeskukset voisivat toimia erikoistuvien yksikköinä ja sitten nopeasti saataisiin lisää potilaita hoitoon. Tiedämme, että väitöskirjatutkimuksen mukaan, joka on Turussa julkaistu, 80 prosenttia häiriintyneistä lapsista jää hoidotta ja vaikeasti häiriintyneistäkin 60 prosenttia. Tässä on nyt kiire. Olen iloinen, jos ministeri Rask kirjaa nämä asiat omaan paperiinsa.

Olen myös iloinen evo-rahoista, jolloin tilanetta voidaan myös tältä osin helpottaa, kun tutkimusrahat säilyvät. Lastenpsykiatria kärsii myös tutkimuspulasta. Ongelmien syitä olisi syytä tutkia. On vain arvailtu, mistä tämä ongelmaryöppy nyt on tullut. Miksi hoidon tarvetta on niin paljon? Eräinä syinä on arveltu lasten varhaisen kodin ulkopuolella hoitamisen, vanhempien stressin ym. vaikutusta, mutta tämä vaatisi varmasti syvällisempää tutkimusotetta.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi kannustaisin opetusministeriötä nuorisotyön kehittämiseen. Nuorten pahoinvointi näkyy muun muassa lisääntyneenä päihteiden käyttönä, väkivaltakosten raaistumisena sekä hälyttävänä nuorten alakulttuurien nousuna. Nuorisotyö on sitä ennalta ehkäisevää toimintaa, jota syrjäytymisen torjunnassa tarvitaan. Kun nuorisotyön saamia resursseja mietitään, on hyvä muistaa, että yhteiskunta hyötyy merkittävästi nuorisotyöstä. Taloudellinen hyöty yhden syrjäytymiskierteen katkaisusta on noin 300 000 markkaa vuodessa ja 2,5—3,5 miljoonaa markkaa koko elämänkaarta tarkastellen.

Nuorisotyö avaa sadoilletuhansille nuorille vertais- ja aikuistuen avulla mielekkään oppimisen ja tekemisen tiloja. Hyvällä syyllä voi myös sanoa, että nuorisojärjestöt ovat yhteiskunnan merkittävin demokratiakoulu. Meistä poliitikoistakin aika monet ovat olleet mukana nuorisojärjestöissä ja sitä kautta nousseet tänne korkeisiin

asemiin, kun täältä puhujakorokkeelta asiaa tarkastelee.

Arvoisa puhemies! Näitä positiivisia investointeja suomalaisessa yhteiskunnassa tarvitaan ja niihin on syytä panostaa ja niitä kehittää.

⁷³ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hyssälän puheenvuoron johdosta haluaisin todeta, että hänen puheenvuoronsa oli erittäin hyvä, mutta kohtaan "opintotuki ja asumislisä" toteaisin, että tässä hallituspuolueet tekivät parhaansa, mihin pystyivät. Olen hänen kanssaan samaa mieltä siitä, mistä otettiin rahaa pois. Eli tämän asian sopivat, liittyen kirkon yhteisöveroon, hallituspuolueiden ryhmyrit. Itse olisin halunnut, että raha olisi otettu jostakin muualta pois. Tänään on esitelty, että raha olisi varmastikin löytynyt. On valitettavaa, että tähän päädyttiin. Toivottavasti kolmannen sektorin alueen kohdalla voidaan löytää muuta rahaa, mikä nyt meni kirkon yhteisöverolta pois.

Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä nuorisotyön osa-alueesta. Tähän kysymykseen tulee puuttua seuraavan budjetin yhteydessä hyvin vakavasti, että voimme löytää sellaisia keinoja, joilla nuorten syrjäytyminen ehkäistään.

⁷⁴ **Susanna Huovinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin haluaisin ed. Hyssälän puheenvuoroon muutaman kommentin sanoa. Minua kyllä hämmästyttää suuresti, että kerta toisensa jälkeen budjettikeskustelussa nyt opposition taholta onnistutaan kääntämään hallituspuolueiden eduskunnassa saamat, minun mielestäni aivan aiheelliset korjaukset hallituksen esityksen osalta aivan päälaelleen ja mustamaalaamaan esimerkiksi nyt opiskelijoiden asumislisäasia. Eikö kuitenkin ole tärkeintä, että itse asia saatiin nyt kuntoon, että kuitenkin opiskelijan asema pystyttiin turvaamaan?

Minun mielestäni tässä tulee turhaan vastakainasetteluja suhteessa oppositio—hallitus, kun pitäisi puhua siitä, mikä yksittäisen ihmisen kannalta on oleellista. Tässä tilanteessa opiskelijan asema, niiden asema, joita leikkaus olisi kosketanut, pystyttiin turvaamaan. Eri mieltä toki voidaan olla siitä, oliko kohde, mistä rahat otettiin, oikea. Siitä voidaan käydä jatkossa keskustelua.

Sen sijaan haluan myös yhtyä ed. Tykkyläisen tavoin ed. Hyssälän esille tuomaan nuorisotyön

tarpeellisuuteen ja siihen valtavan tärkeään työhön, mitä nuorisojärjestöt tässä maassa tekevät. Se työ ei kyllä riittävästi saa huomiota tänä päivänä.

⁷⁵ **Ossi Korteniemi /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin haluan hieman puuttua opintotukikysymykseen, kun ed. Huovinen alkoi vielä oppositiota syytellä. Mitä tulee opintotukiasiaan, niin kyllähän se oli kuitenkin hallituksen esitys. Budjettiriihessä se asia oli esillä, mutta se ei pärjännyt siellä. Sen tuloksen, mikä budjettiriihestä tuli, kaikki hallituspuolueet olivat hyväksyneet. Keskustaoppositio koko ajan kritisoi sitä, ettei pysytty Opas-työryhmän mietinnössä, vaan lähdettiin murtamaan sitä sopimusta, joka myös opiskelijajärjestöjen kanssa oli tehty. Totta kai me olemme kaikki iloisia siitä, että täällä pystyttiin korjaamaan asiaa. Ollimme olleet valmiit korjaamaan sitä vielä pitemmälle. Tässä jätettiin vielä toteutumatta opintotuen ympärivuotisuus. Aivan niin kuin ed. Hyssälä sanoi, siitä äänestettiin täällä ja sitä kannattivat vain opposition edustajat. Tässä jäi tehtävää vielä tulevaisuuteenkin. Toivon, että hallituspuolueet mahdollisimman pian liittyvät opposition kantaan tässä asiassa ja se voidaan vihdoin saada oikeaan järjestykseen.

⁷⁶ **Liisa Hyssälä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jotta totuus ei unohtuisi, on pakko sanoa, että tässä yritetään hämärtää sitä, että on tapahtunut kymmenien miljoonien markkojen leikkaus opintotukirahoista. Tietenkin on saavutettu parannusta ja sitä en suinkaan ole kieltänyt, mutta totesin, että keskusta hävisi äänestyksen asumislisän ympärivuotistamisesta. Kun täällä nuoret edustajat — en tiedä, mihin se ikäraja milloinkin vedetään — kehuvat saavutuksiaan, niin täytyy muistaa, että olisivat he voineet tulla myös mukaan. Opiskelijoiden asemaahan on koko Lipposen hallituskaudella heikennetty, jo viime kaudella ja nyt edelleen. Tämä on kohtuutonta siinä tilanteessa, missä he elävät, koska me tiedämme, että opiskelijoiden käytettävissä olevat tulot ovat tänä päivänä näistä eri ryhmittymistä varmasti pienimmät, koska heillä ei ole edes sitä käytettävissä olevaa tuloa kuukaudessa, jota toimeentulotuki edellyttää muille kansalaisille.

⁷⁷ **Susanna Huovinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En voi nyt olla vielä kerran tuomatta esiin sitä, että kyllä varmasti oppositiossa ja varsinkin keskustassa muistetaan se, että silloin, kun Ahon hallituksessa oltiin mukana, monia hyvin hyvin ikäviä leikkauksia myös opiskelijoille jouduttiin tekemään, varmasti monien talouden realiteettien vuoksi. Asioiden korjaaminen yhdellä kertaa ei aina ole mahdollista. Sen vuoksi minun mielestäni on aivan ymmärrettävää, että tässä yhteydessä ei kaikkea sitä hyvää, jota varmasti myös hallituspuolueiden edustajat olisivat halunneet viedä eteenpäin, voitu tällä kertaa toteuttaa. Ympärivuotistaminen on toki asialistalla, ei se ole sieltä minnekään poistunut, hyvät edustajat.

Haluan kyllä muistuttaa, että myös hallituspuolueiden kansanedustajat ovat olleet Opas-työryhmän linjoilla toteuttaessaan tätä korjausta hallituksen tältä osin kehuun esitykseen. Ollaan nyt tyytyväisiä kerrankin siihen, että jotakin saatiin eduskunnassa aikaan.

⁷⁸ **Pia Viitanen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oikeastaan ed. Huovinen sanoi hyvin ne asiat, mitä olin ajatellut itsekkin vastauspuheenvuorossani käydä läpi. Hyvät keskustan edustajat, sanotte mitä sanotte, niin muistan kyllä erittäin hyvin, kun te olitte hallitusvastuussa ja olin itse opiskelija, enkä silloin todellakaan kuvitellutkaan, että opiskelijan asiat olisivat jollakin tavalla menneet sillä kaudella hyvään suuntaan, päinvastoin. (Välihuutoja keskustasta) Silloin, kun opintolainajärjestelmää olennaisesti huononnettiin, opintolainojen korko oli taivaissa verrattuna tämän päivän korkoon. Satoja markkoja vuodessa vaikuttaa koron lasku, joka on taas talouspolitiikan seurausta. Unohtatte kovin usein sen, että loitte itse esimerkiksi järjestelmän, jossa opintolaina tuli täysin opiskelijalle turvattomaksi. Se koettiin ainakin silloin opiskelijapiireissä, missä hyvin keskeisesti lii kuin tuohon aikaan, erittäin negatiivisena asiana.

Mitä tulee asumislisän ympärivuotistamiseen jne., se on edelleen asialistalla, kuten ed. Huovinen sanoi. Teemme kaikkemme, että saisimme siihenkin parannuksia. Olemme tehneet komean — toistan: komean — urakan niin sivistysvaliokunnassa kuin esimerkiksi omassa ryhmässämme. Komeasti jo kesän lopulla tyrmäsimme huonon esityksen, ja tämä komea toiminta johti tulokseen, eikä meidän mieleemme tule yhtään pa-

haksi siitä, että kepu yrittää nyt kaikin voimin meidän mieltämme pahoittaa, että olisi pitänyt tehdä vieläkin enemmän. Sen verran toki politiikassa on opittu, että oppositiosta on helppo riekua.

⁷⁹ **Ossi Korteniemi /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Totean ed. Huoviselle ja ed. Viitaselle, että Ahon hallituksen aikanaan opintotukijärjestelmää todella merkittävästi parannettiin. (Ed. Huovinen: Ei pidä paikaansa!) Opintoraha nousi aivan merkittävästi. Minä en ollut siihen aikaan opiskelija, mutta minä kyllä seurasin asioita. Ehkä te olette niin nuoria, että te ette olleet vielä siihen aikaan edes opiskelemassa. Mutta kun Lipposen hallitus tuli vuonna 95, ensi töikseen se heikensi opintotukea. Esimerkiksi asumislisä, joka nyt voidaan korottaa 80:een, mikä on hieno asia, oli ennen Lipposen hallitusta 75 prosenttia, mutta tukiprosentti pudotettiin silloin 67:ään. Se oli selvä huononnus. Samoin huononnettiin myöskin opintorahaa. Nämä ovat tosiasioita. Niitä ei kuulkaa kannata kieltää. Minäkin pidän hyvänä asiana sitä, että nyt on voitu korjata opintotukea. Se on hieno asia. Mutta meillä olisi ollut mahdollisuus päästä vielä pitemmälle, jos olisi tehty, niin kuin oppositio esitti.

⁸⁰ **Ulla Juurola /sd**: Arvoisa puhemies! Täällä on yleiskeskustelussa peräty arvokeskustelua. Minusta arvokeskustelua on nimenomaan se, että opetustoimen asioita käsiteltäessä täällä nousee näinkin kiivas keskustelu ja asiat kiinnostavat edustajia.

Minusta myöskin on erittäin tärkeä arvoperustainen valinta, että esikoulu-uudistus alkaa tämän talousarvioehdotuksen myötä. Se on mitä tärkein asia. On syytä sitä tässä keskustelussa jälleen kerran korostaa.

Olen myös iloinen siitä, että viime vaiheessa ammatillinen koulutus, erityisesti aikuisten ammatillinen lisäkoulutus, sai lisää rahaa. Lisärahoitus kohdistuu maksullisena palvelutoimintana järjestettävään ammatilliseen koulutukseen. Kuten täällä on jo todettu, ammatillisen lisäkoulutuksen määrärahan ovat viime vuosina lähes puolittuneet. Kysymyksessä täytyy olla suorastaan arvovalinta siihen suuntaan, ettei ammatillista lisäkoulutusta arvosteta. Määrärahojen raju väheneminen on ristiriidassa elinikäisen oppimisen tavoitteen kanssa ja aikuisväestön kas-

vavien koulutustarpeiden kanssa. Näin todetaan aivan oikein valtiovainvaliokunnan mietinnössä.

Koulutuserot ovat Suomessa erittäin suuret, kuten ed. Gustafsson totesi. Suomessahan on 70-luvulla toteutettu erittäin hyvä peruskoulu-uudistus, sitä seurasi keskiasteen uudistus, ja tämä on nostanut nuorten ikäluokkien koulutustasoa merkittävästi. Aivan eri asia on esimerkiksi oman ikäluokkani tilanne.

Kun minä aloitin kansakoulun noin 30 oppilaan luokassa, meistä ainoastaan kolmella oli mahdollisuus päästä edes oppikouluun. Oli tosiaan etuoikeutettua saada käydä koulua. Tehdaspaikkakunnalla oli vain mentävä tehtaaseen töihin. Tehdastyötä riitti niin kauan kunnes tuli lama melkein koko työiäksi, mutta sen jälkeen onkin ollut vaikeampaa. Tämä asia mielestäni on aina pidettävä mielessä, kun puhumme aikuisten lisäkoulutuksen tarpeesta, jos me kerta haluamme, että ihmiset ovat työssä varsinaiseen eläkeikänsä saakka.

Olen kuitenkin huolissani myöskin nuorten ammatillisesta koulutuksesta ja erityisesti sen laadusta. Tämä johtuu siitä, että yksikköhintojen jälkeenjäneisyys on aiheuttanut ammatillisessa koulutuksessa sen, että lähituntien määrä eli sellaisten oppituntien määrä, missä oppilas ja opettaja ovat molemmat mukana ja läsnä, on radikaalisti vähentynyt. Ammatilliset koulut eivät voi valikoida oppilaitaan samalla tavalla kuin esimerkiksi lukiot eikä niiden pidäkään, koska ammatillinen koulutus on tärkeä osa sitä keskiastetta, jolla tarjotaan jokaiselle nuorelle oppilaspaikka. Mutta on ihan selvää, että tällä oppilasmateriaalilla, mikäli etätuntien määrä on liian suuri, myöskin opiskelijan keskeyttämisvaara on suuri. Siksi onkin erityisen tärkeää, että ammatillisen koulutuksen yksikköhintoja lähivuosina, vuonna 2001 itse asiassa, saataisiin korjattua. Tämähän korjaantuu, mikäli toteutuu tutkimuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelman tavoite siitä, että yksikköhinnat vuonna 2001 nostetaan lamaa edeltävälle reaalitasolle. Myöskin ammatillisen koulutuksen opetushan siinä petraantuu.

Yksikköhintojen nostaminen vaatii kuitenkin 1,5 miljardin markan lisämäärärahat. On selvää, että sitä ei pidä tehdä siten, että vastaavat markkämäärät otetaan esimerkiksi muusta koulutuksesta tai muista kunnallisista palveluista. Tämän vuoden talousarvio-opetuksen vuoksi haluan tätä asiaa nyt painottaa ja toivoa, että vuoden 2001

budjetissa nimenomaan yksikköhinnat korjattaisiin.

Haluan kuitenkin vielä muistuttaa ammatillisesta lisäkoulutuksesta, että yhä tärkeämmäksi näyttää tulevan sellainen ammatillinen lisäkoulutus, joka tähtää suoraan tutkintoon. Rinnalla tarvitaan edelleen ja ehkä yhä enemmän sen tyyppistä opiskelua, jota vapaan sivistystyön opintojärjestöt antavat. Ihminen on tällä hetkellä usein hajallaan suuren tietotulvan edessä. Vapaa sivistystyö on juuri sitä, millä ihmisiä autetaan muun muassa rakentamaan hyvää elämää ja hyvää maailmankuvaa.

Oli aika mielenkiintoinen keskustelu äsken, kun ed. Mikko Elo suuressa kielitaidon hurmiossaan esitti, että yleissivistykseen ihmisellä kuuluu hyvä englannin kielen taito. Minä itse asiassa oikeastaan pelkään sitä, että tässä osaamisen ja tietojen ylikorostamisessa sotketaan aina osaaminen ja sivistys. Sivistys on yksinkertaisesti mielestäni aivan eri asia. Se näkyy ihmisen käyttäytymisessä, se näkyy ihmisen maailmankuvassa, se näkyy siinä, miten kohdellaan kanssaihmiä. Siksikin näen, että myös ei-ammattillinen opiskelu on äärimmäisen tärkeää.

Tässä yhteydessä voisi koettaa vapaasti siteerata professori Juha Siltalaa, joka totesi, että tässä ajassa ihmisten mielen maisema supistuu. Suuressa datamaailmassa kuitenkin todella mielen maisema supistuu yhdeksi putkeksi ja ihmiset keskittyvät vain mittaamaan nopeita voittoja eikä tulevaisuuteen enää oikein uskota eikä haluta nähdä.

Haluan myös todeta, että EU-puheenjohtajuus on vaatinut ministereiltä paljon. Kiitosta ovat niittäneet niin pääministeri kuin ulkoministeri, valtiovarainministerikin. Yksittäiset ministeritkin tarvitsevat kiitosta silloin, kun siihen on aihetta. Esimerkiksi asiantuntijat ovat sitä mieltä, että opetusministeri Maija Rask hoiti esimerkillisesti Erasmus 2 -ohjelman rahoitukseen liittyvät sovitteluneuvottelut EU:n sovittelukomiteassa. Neuvottelujahan käytiin rahoituksesta seitsemälle seuraavalle vuodelle, ja sopu syntyi sovittelukomiteassa parlamentin ja neuvoston välillä. Erasmus-ohjelma tarjoaa opettaja- ja oppilasvaihtoa. Tällainen opiskelija- ja opettajavaihto on äärimmäisen tärkeää, ja on hyvä, että tämänhetkisestään noin 350 000 opiskelijavaihdon tasosta EU:ssa vuosittain päästään vielä korkeammalle tasolle. Siitä kiitokset ministeri Raskille!

Lopuksi haluan vielä sanoa, että minunkin mielestäni on erinomaisen suuri hälytysmerkki se, että nuoret eivät enää halua opettajankoulutukseen tai valmistuttuaan eivät enää halua opettajiksi. Tämä asia on äärimmäisen tärkeä, ja mikäli peruspohja koulutuksessa pettää, emme voi mitenkään turvata osaamisvaltiotamme ja haluan myös sanoa sivistysvaltiotamme. Tässä suhteessa on tärkeää, että myös kuntien työntekijät, opettajat mukaan lukien, saavat arvostusta, saavat arvostusta yleensä, mutta meidän tulee myös pitää huolta siitä, että kuntasektorin palkat pysyvät kilpailukykyisinä.

81 Ossi Korteniemi /kesk: Arvoisa rouva puhemies! En jatka enää enemmälti keskustelua opintotuesta. Totean kuitenkin vielä, että se uudistus, joka opintotukijärjestelmään tehtiin Ahon hallituksen aikana, oli perusteiltaan hyvä. Sen hedelmiä on se kohtuullisen hyvä opintotuen taso, joka meillä nyt on. Silloinhan opintorahaa korotettiin merkittävästi, ja se oli tärkeä asia myös opiskelijoitten kannalta. Silloin korkotaso oli korkea, ja se oli nimenomaan se asia, joka erityisesti huoletti opiskelijoita. Kritiikki, jota uudistusta kohtaan silloin esitettiin, perustui juuri tähän seikkaan.

Kun Lipposen ensimmäinen hallitus tuli, ei hän sitä voida kiistää, että se ensi töikseen leikkasi myös opintotuesta, niin kuin edellä käydysissä keskustelussa jo totesin. Nyt onneksi osa näistä virheistä, joita silloin tehtiin, korjataan, ja toivon, että ensi vuonna nuoret ja vanhat edustajat yhtä rintaa lähtevät korjaamaan niitä epäkohtia ja puutteita, mitä vielä nykyisessä opintotukijärjestelmässä on jäljellä.

Koulurakentamiseen on mielestäni suunnattu viime vuosina aivan liian vähän rahoitusta. Muuttoliike aiheuttaa tarvetta uusien koulujen rakentamiseen muuttovoittoalueilla, mutta samanaikaisesti on tarvetta myös koulurakennusten peruskorjauksiin kaikkialla maassa rakennuskannan vanhetessa. Erityisenä lisäongelmana ovat homevaurioiset koulurakennukset, jotka vaarantavat sekä oppilaiden että kouluhenkilökunnan terveyden.

Huolimatta kasvaneista tarpeista koulurakentamiseen varatut määrärahat olivat hallituksen talousarvioesityksessä ensi vuodelle noin 55 miljoonaa markkaa pienemmät kuin kuluvana vuonna. Onneksi valtiovarainvaliokunta lisäsi koulurakentamiseen, erityisesti homekoulujen korjaa-

miseen, 30 miljoonaa. Valitettavasti vielä tämän lisäyksen jälkeenkin koulurakentamiseen osoitetaan ensi vuonna 25 miljoonaa markkaa vähemmän rahaa kuin tänä vuonna. Minusta asia on sannottava julki eikä pitäisi levittää maakuntiin sellaista tietoa, että määrärahat lisääntyvät.

Talousarvioesityksessä on maininta "Perustamiskustannusten erillisen valtionosuusjärjestelmän lopettaminen selvitetään helmikuun 2000 loppuun mennessä". Lausuma ennakoii, että nykyisestä investointien valtionosuusjärjestelmästä aiotaan luopua. Näinhän ollaan tekemässä jo sosiaali- ja terveydenhuollon rakentamis- ja perustamiskustannusten osalta. Tämä tauti uhkaa tarttua muihinkin ministeriöihin. Onneksi ministeri Rask on esiintynyt hyvin kriittisesti asiasta puhuessaan. Toivon, että hän pystyy estämään valtiovarainministeriön ajamat suunnitelmat eikä näitä toteuteta opetusministeriön hallinnonalalla. Tällainen muutos johtaisi väistämättä siihen, että pienet kunnat, joiden taloudelliset voimavarat ovat heikot, eivät tulevaisuudessa pystyisi toteuttamaan välttämättömiä rakennushankkeitaan. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä suhtaudutaan investointien valtionosuusjärjestelmän muuttamiseen kriittisesti, mutta selkeää tuomiota suunnitelmille ei valiokunnan mietinnössä anneta.

Minusta eduskunnan tulisi selkeästi ilmaista kantanaan, ettei valtionosuusjärjestelmää tulisi tältä osin muuttaa. Tämä on mahdollista tehdä tukemalla keskustan tekemää lausumaehdotusta, joka kuuluu: "Eduskunta edellyttää, että valtio osallistuu jatkossakin sivistystoimen rakentamiskustannuksiin ja että perustamiskustannusten valtionosuusjärjestelmä säilytetään."

Hallitus esittää talousarvioehdotuksessaan, että tarkoituksena on vuoden 2001 alusta lukien siirtyä ammatillisessa lisäkoulutuksessa laskennalliseen valtionosuuteen. Tämä maininta on ristiriidassa eduskunnan tässä asiassa aikaisemmin lausumien kannanottojen kanssa. Tästä asiasta ed. Gustafsson muun muassa täällä jo puhui.

Aikuisten osaamistarpeisiin vastaavan ja työelämän kehitysedellytyksiä lisäävän omaehtoisen ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmä on toiminut nykymuodossaan vain vuodesta 1997 alkaen eli vajaat kolme vuotta. Suurin osa sivistysvaliokunnan kuulemista asiantuntijoista piti nykyistä järjestelmää hyvänä ja katsoi muutoksen heikentävän monin tavoin ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämismahdollisuuksia

ja koulutuksen saatavuutta. Sinä aikana, jonka laki on ollut voimassa, ei ole ilmennyt epäkohtia. Hankintasopimuksiin perustuva järjestelmä, jota on hallinnoinut lääninhallituksen sivistysosasto, on toiminut erinomaisen hyvin, eikä siksi järjestelmän muuttamiseen ole perusteita.

Valtiovarainvaliokuntakin on suhtautunut esitettyihin muutossuunnitelmiin erittäin kriittisesti, mutta kritiikki on sisällytetty tässäkin vain tekstiin. Lausumaehdotuksia tästä asiasta valiokunta ei ole tehnyt. Keskustan vastalauseeseen tällainen lausuma sisältyy. Toivonkin, että aikaan, kun lausumaehdotus tulee täällä päätettäväksi ja äänestettäväksi, se saa riittävän vahvan kannatuksen ja ammatillisen lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmä säilytetään ennallaan.

Esiopetusta koskevan lainsäädännön yhteydessä päätettiin, että esiopetuksessa oleville lapsille ei anneta koulumatkaetuutta, vaan tarvittavien kuljetusten järjestäminen jää vanhempien tai esiopetuksen järjestäjän hoidettavaksi. Tästä seuraa, että valtio ei osallistu mahdollisista kuljetuksista aiheutuviin kustannuksiin.

Esiopetuksessa olevien lasten jättäminen vaille koulumatkaetuutta on ristiriidassa lasten yhtäläisten perusoikeuksien kanssa. Nythän perusopetuksessa oleville oppilaille järjestetään maksuttomat koulukuljetukset perusopetuslain mukaisesti. Myös lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa olevat oppilaat saavat koulumatkatukea. On täysin kohtuutonta, että kaikkein pienimmät eli kuusivuotiaat esikoululaiset eivät saa tätä etuutta. Maaseutualueilla kouluverkon harvenemisen takia keskimääräiset koulumatkat pitenevät kaiken aikaa ja yhä useampi peruskoululainen tarvitsee kuljetuksia. Sama tulee koskemaan myös esiopetuksessa olevia lapsia.

Kun velvoitetta koulukuljetusten järjestämiseen esiopetuksessa oleville lapsille ei ole kirjattu lakiin eikä valtio osallistu kuljetuksista aiheutuviin kustannuksiin, tämä johtaa eri puolilla maata kirjavaan käytäntöön. Osa kunnista tulee järjestämään kuljetukset omalla kustannuksellaan, mutta osa ei siihen ryhdy.

Minusta vieläkin ei ole myöhäistä tehdä tarvittavat lakimuutokset niin, että ensi vuoden elokuun 1 päivänä myös esiopetuksessa olevilla lapsilla olisi oikeus koulumatkaetuuteen samoin kuin peruskoululaisilla. Jotta tähän olisi myös taloudelliset resurssit, tulen esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä lisäystä 60 miljoonaa

markkaa esikoululaisten koulukyyditysten kustannuksiin.

Kun esitän, että koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia koulukuljettuksesta myös esiopetuksessa olevien oppilaitten osalta, tämä tulee ottaa huomioon myös valtionosuusperusteissa. Mielestäni valtionosuuden perusteena olevan yksikköhinnan tulee olla esiopetuksessa sama kuin perusopetuksessa. Hallitushan lähtee esityksessään siitä, että yksikköhinta on esiopetuksessa 15 prosenttiyksikköä pienempi kuin perusopetuksessa.

Kiinnitän huomiota siihen, että esiopetuksessa opetusryhmän koko saa olla enintään 13 oppilasta. Tämä koskee myös yhdysluokkia, kun ryhmässä on mukana myös esiopetuksessa olevia oppilaita. Tällä on kustannuksia lisäävä vaikutus. Muutoinkin on perusteltua turvata esiopetukselle riittävät taloudelliset resurssit, jotta asetettuihin kasvatuksellisiin ja opetuksellisiin tavoitteisiin päästään. Siksi yksikköhinnan tulisi olla sama kuin perusopetuksessa. Tällainen korjaus rahoituslakiin tulisi tehdä mahdollisimman pian.

⁸² **Opetusministeri Maija Rask:** Arvoisa rouva puhemies! On ilo todeta se, että sivistysvaliokunta ja valtiovarojen sivistys- ja tiedejaosto ovat tehneet hyvää työtä, ja siitä heille lämpimät kiitokset. Eduskunnan rooli budjetin käsittelyssä tuntuu olevan vuosi vuodelta jollakin tavalla ongelmallinen. Johtuu varmaan siitä, että niin pitkään kuitenkin kansanedustajana olen ollut eduskunnan jäsenenä ja budjettia käsittelemässä, että on harmillista kuunnella tavallaan kinastelua siitä, saako eduskunta muuttaa hallituksen tekemää esitystä vai ei. Ennen vanhaan on kuulemma ollut joululahjarahoja, joita eduskunta on voinut jakaa budjetin käsittelyn yhteydessä. Minä en halua takaisin mitään joululahjarahoja, mutta näiden vuosien mittaan on tullut ajatus siitä, että jonkinlainen korjauserä pitäisi olla eduskunnalla sen tähden, että eduskunta koko syyskauden kuuntelee asiantuntijoita ja tekee työtä sen eteen, että selvitetään, onko hallituksen tekemässä budjettiesityksessä asioita, joihin pitäisi puuttua.

Puhun tietysti hyvin ohuella kokemuksella, kun olen vain kerran ollut mukana budjettiriihessä hallituksen puolella, mutta siinä riihessä ei kuitenkaan asiantuntijoita kuultu kuin ihan alkuvaiheessa. Minusta tuntuu ilmiselvältä, että eduskunta pitkän asiantuntijakuulemisen yhteydessä havaitsee korjaustarpeita. Ajattelen, että jos oli-

si, riippuen tietysti siitä, minkälainen on taloustilanne, tällainen korjauserä, olisiko se nyt vaikka 500 miljoonaa markkaa voinut olla tänä syysynä, luulen, että paljon iloisemmin olisi voitu asioita käsitellä. Tietysti on ajateltavissa näin, että vaikka olisi 5 miljardia, kaikkihan ne menisivät, eihän siitä varmaankaan ole kyse, mutta jonkinlainen realistinen summa pitäisi olla, jolla havaittuja epäkohtia korjataan, niin kuin nytkin tapahtui, mutta minusta turhan keskinäisen kinastelun jälkeen.

Voi olla, että tämä on sellaista puhetta, jota siinä tehtävässä, jossa nyt olen, ei pitäisi edes puhua, mutta näin kuitenkin ajattelen ja sen uskalalan ääneen sanoa.

Edustajat ovat mielestäni puuttuneet opetusministeriön hallinnonalalla juuri niihin kipukohtiin, joita budjettiin jäi. Edustajat Juurola ja Gustafsson muun muassa puuttuivat, samaten kuin ed. Tykkyläinen, joka valtiovarojen sivistys- ja tiedejaoston puheenjohtajana erityisen hyvin asiaan on paneutunut, aikuisten ammatillisen lisäkoulutuksen järjestelmään.

Kyllä opetusministeriössäkin on huoli aikuis-koulutuksen määrärahoista. Tämä huoli on meille yhteinen. Opetusministeriön ja työministeriön yhteisellä päätöksellä neuvottelujen jälkeen päädyttiin uuden järjestelmän käyttöön ottamiseen siitä huolimatta, että siihen määräaikaan, joka eduskunnan ponnassa liittyen ammatilliseen lisäkoulutukseen oli, puututtiin jo aikaisemmin. Tämä johtui siitä, että seurantaväliraportit, joita meillä oli käytettävissä, antoivat aiheen puuttua. Ehkä suurin huoli ja puuttuminen johtuivat siitä, että määrärahat muutamassa vuodessa puoliintuivat. Tämä määräraha yli miljardin summana alun pitäen oli aivan liian suuri yhtenä määrärahana. Se oli jatkuvien leikkausten kohteena. Epäilen, että jos siihen 500 miljoonaan markkaan, joka ensi vuonna on, ei nyt puututtaisi, niin ainakin nyt näyttäisi siltä, että taas siihen voitaisiin puuttua.

Työryhmä nyt asiaa miettii ja antaa lausuntonsa tammikuun puoleenväliin mennessä ja käsittelee tämän asian kohdalla lainsäädäntökysymyksiä, rahoituskysymyksiä, ohjaus- ja seurantakysymyksiä, siirtymäkautta ja myös henkilöstön asemaa. Ed. Gustafsson totesi, että sivistysvaliokunta haluaa olla tästä asiasta tietoinen. Sen tähden minä täällä istun, että kuulen, mitkä ovat eduskunnan huolet, ja tulen pitämään huolen siitä, että sivistysvaliokunta tulee tästä asiasta in-

formoiduksi. Luulen, että tavoitteemme on yhteinen: että ne rahat, jotka budjettiin saadaan, tulevat todella käytetyiksi aikuisten ammatillisen koulutuksen tarpeisiin.

Homekouluasiasta: Yritin itse budjettiriihessä saada siihen lisää rahaa. En saanut pennin hyrää, ja leikkaus, joka budjetin luonnokseen oli tehty, toteutui viimeistä markkaa myöten, mutta eduskunta pystyi korjaamaan 30 miljoonalla markalla määrärahasoa, ja se on hieno asia. Katson, että se on homeongelman kokonaisuuteen ja peruskorjaustarpeeseen nähden hyvin pieni summa, mutta pienihän on sekin osuus, joka valtion budjetin kautta pystytään välttämättömistä rakennuskorjaustarpeista toteuttamaan: se on 25 prosenttia. Pidän eduskunnan tekemää lisäystä erityisen arvokkaana sen tähden, että nyt tulevia budjettiriihiä varten on osoitettavissa, että eduskunta on tosissaan tämän asian kanssa, tälle asialle pitää tehdä jotakin.

Olen ilmoittanut opetusministeriön virkamiehelle, joka näitä homekouluasioita käsittelee, että kun eduskunta nämä rahat budjettiin laittoi, minä ainakin haluan sitten, kun katsotaan, mitä kouluja tällä rahalla korjataan, että kansanedustajien mielipiteet siitä, missä ovat kipukohdat, tulevat huomioon otetuiksi. Totean tässä, että tämän vuoden loppuun mennessä pitää hakemusten olla sisällä, jotta koulut, jotka mahdollisesti pääsevät tästä 30 miljoonasta markasta osallisiksi, pääsisivät mukaan. Hakemusten pitää olla tämän vuoden loppuun mennessä tehtyjä.

Kielten opiskelusta ed. Elo puhui värikkäästi ja pitkään. Viime aikoina on puhuttu siitä, että luonnontieteen ja matematiikan opetusta pitää parantaa ja houkuttelevuutta lisätä, ja meillä on Luma-projekti. Huomaan siitä, että kyllä meillä Kimmoke-projekti on olemassa, jolla pyritään kielten opetuksessa samoihin tavoitteisiin kuin Luma-projektilla matematiikan ja luonnontieteiden opetuksessa. Tämä projekti jatkuu.

Haluan tuoda esille kielten opiskelusta sen, että Sokrates II-ohjelmassa, joka parlamentissa on ilmeisesti viime viikolla lopullisesti hyväksytty sovittelun jälkeen on sellainen osio kuin Lingua, joka on nimenomaan kielten opiskeluun liittyvä opiskelijavaihto-ohjelma. Toivon, että sitä käytettäisiin. Näissä puitteissa, kun ed. Katainen puhui täällä yhden ryhmän puurokauhasta ja rauhan rakentamisesta, niin minä ajattelen kyllä niin, että se puurokauha ja se rauhan rakentami-

nen, joka on EU:n itse asiassa tärkein ja sisin ydin, lähtee näiden opiskelijoiden vaihto-ohjelmien kautta. Kun meidän nuoremme oppivat tuntemaan muiden maiden nuorten arkipäivän ja elämän, niin sitä kautta suvaitsevaisuus lisääntyy, ja siinä kyllä parantuu kielitaitokin, niin että kyllä sen puurokauhan itse asiassa tässäkin voidaan todeta olevan olemassa. Mutta minä luulen ja haluan ajatella näin, että se on koko tämän eduskunnan rauhan puurokauha niin kuin Euroopan parlamentinkin, joka hyväksyi sen, että 1 850 miljoonaa euroa seuraavien seitsemän vuoden aikana voidaan opiskelijavaihtoon käyttää. Se on 11 miljardia markkaa, ja se on kyllä paljon rahaa. Minä toivon, että ammattikorkeakoulut ja yliopistot, joille tämä raha lähinnä on tarkoitettu, pitäisivät huolen siitä, että siitä mahdollisimman suuri osa saadaan maahamme käytettäväksi.

Lisäksi oli erinomaisen hyvä, että taiteen perusopetus otettiin myös esille ja siihen rahasumma osoitettiin.

Yliopistojen perusrahoituksen suhteen olen myös huolissani tietysti, koska se, mitä valiokunnissa on kuultu, on ihan totta. Yliopistojen rahoitus on laskenut aivan liikaa. Nyt on työryhmä pohtimassa yliopistojen kehittämislain jatkoa ja tulee antamaan tammikuun alkupuolella mietintönsä. Etukäteen tiedän, että suurin osa tai sano taanko lähes kaikki työryhmän edustajista ovat sitä mieltä, että kehittämislakia pitää jatkaa, mutta rahasta siinäkin on kysymys. Se, että jonkinlaista vastustusta löytyy, on rahakysymys, aivan samoin kun on yksikköhintojen nostaminen, jonka ed. Vehviläinen otti täällä esille. Sehän on todettu hallituksen kehysriihessä, että opetuksen yksikköhinnat palautetaan leikkausta edeltävälle tasolle vuoden 2001 budjetissa. Se tarkoittaa 1,5 miljardia markkaa rahaa koulutukseen. Jos se saadaan, niin voimme kyllä olla tyytyväisiä, ja ne kituajat, joita kouluissa on vuosia ollut lomautusten ja suurten ryhmien vuoksi, toivottavasti ovat sitten mennyttä aikaa.

Myös siitä olen hyvilläni, että evo-rahatsäätettiin, koska kysymys on hyvin tärkeästä tutkimuksen rahoituksesta. Kun ed. Hyssälä oli huolissaan psykiatrien koulutuksesta, niin muun muassa tähän varmasti on merkitystä evo-rahojen palauttamisella.

Rouva puhemies! Siirryn jälleen kuuntelijaksi ja palaan asiaan sitten, kun on aihetta.

⁸³ **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Oli ilo kuunnella edellä esitettyjä puheenvuoroja, joissa oli selkeitä perusteluja ja analyysseja sivistyksestä ja osaamisesta ja siitä huolesta, mitä itse kukin kantaa koulutuksen asioista. Eriytyiset kiitokset ministeri Raskille. Teidän puheenvuorossanne tulee todella selkeä arvostus meidän eduskuntamme koko työlle, ja se kannustaa tekemään työtä eteenpäin.

Ajattelin, että ottaisın esille vain muutamia asioita, mutta kuitenkin tässä ilmeisesti tulee useampaankin nyt kiinnitettyä huomiota. Näen, että sivistysvaltiona meidän tulee ennen kaikkea pitää kiinni koulutuksemme tasosta, koska sen, mitä koulutuksessa tapahtuu, kehittäminen vahvistaa samalla hyvinvointikehitystä koko meidän maassamme. Voimme varmasti monella tavalla olla ylpeitä siitä kehityksestä, mitä koulutusjärjestelmässämme on tapahtunut. Meillä on paljon hyvää.

Kuitenkin on olemassa joitakin selviä aukkoja kohtia tai puutekohtia, mitä täälläkin on tullut jo esille. Koulutuksen ja koulutusjärjestelmän sisällä on tapahtunut erilaisia ja suuriakin rakennuudistuksia, ammattikoulujärjestelmä on luotu ja se on vakiintunut, samoin esiopetus uudistus, ja koulutusjärjestelmän sisällä nimenomaan tutkintoihin ja tutkintorakenteihin on tehty erilaisia uudistuksia. Nämä uudistukset ja niitten vieminen loppuun saakka laadukkaasti edellyttää riittäviä voimavaroja, jotta nuorilla opiskelijoilla, kun he työelämäänsä siirtyvät, olisi riittävät ja hyvät ja erityisesti voi sanoa laaja-alaiset valmiudet toimia työelämässä ja koko yhteiskunnassa.

Hallitusohjelmassa on mielestäni erittäin hyvin nostettu esille ammatillisen koulutuksen kehittäminen ja nähdään se tähän aikaan merkittävänä asiana, että koulutusjärjestelmässä yleissivistyksen rinnalle nostetaan nimenomaan ammatillinen koulutus. En näe, niin kuin ed. Katainen toi esille, että yleissivistystä ja ammatillista sivistystä saisi sotkea toisiinsa, jos oikein ymmärsin sen. Näen, että pitää todella näitä tarkastella yhdessä ja näin saada mahdollisimman laaja-alainen sivistys meidän nuorillemme.

Arvoisa puhemies! Me olemme paljon puhuneet yliopistojen ja yleensä korkeakoulujen perusvoimavaroista, ja tämä yhden miljardin vaje on varmasti se, mikä tuntuu yliopistoissa ja korkeakouluissa ja on vaarantamassa sitä laatua, mitä siellä tavoitellaan. Tähän ovat valtiovarainvaliokunta ja sivistysvaliokunta, voi sanoa, an-

siokkaasti kiinnittäneet huomiota. Tiedämme, että yliopistoissa ja korkeakouluissa tehtävät ovat lisääntyneet ja vapaa rahoitus on vähenevässä. Niinpä pidän hyvänä valtiovarainvaliokunnan lausumaehdotusta, että kiinnitetään huomiota erityisesti liiketoimintaosaamisen vahvistamiseen, jotta teknologinen ja käden taitojen osaaminen saadaan muunnetuksi kannattavaksi yritystoiminnaksi, työpaikoiksi. Tarvitaan siis erityistä panostusta liiketoimintaosaamisen kehittämiseen. Lausuma jatkuu, että valiokunta pitää välttämättömänä, että yliopistojen perusrahoituksen jälkeenjääneisyys korjataan. Näin on hyvä.

Haluan todeta, että korkeakoulujärjestelmän yhteydessä edellisen lisäksi on kiinnitettävä huomiota siihen, että määrätty tiede- ja tutkimusalat eivät jäisi heikommalle tuelle. Huippuyksikkökriteerien mielestäni tulisi olla sellaiset, että erityisesti korkeakoululaitoksen sisällä pienet laitokset ja muun muassa humanistiset tieteet, ihmistieteet, eivät jäisi näiden ulkopuolelle. Perustelen tätä sillä, että jos me ajattelemme väestön hyvinvointia, se tulisi nähdä muutenkin kuin teknologisesta näkökulmasta käsin. Nimenomaan inhimillisten tieteiden näkökulmaa tulee korostaa.

Valtiovarainvaliokunnassa on myös erittäin hyvin nostettu esille lasten- ja nuortenpsykiatrien koulutusmäärät ja puutteet sillä alueella. Siitä täällä on jo tuotu esiin hyviä argumentteja ja perusteita. Nykyisillä koulutuspaikkamäärillä ei pystytty vastaamaan tarpeeseen. Niinpä todella on hyvä, että siihen tullaan lisäämään määrärahoja.

Koko koulutusjärjestelmän sisällä on mielestäni erittäin tärkeää, että kiinnitetään huomiota laatuja järjestelmiin. Niinpä voi todeta, että opetuksen ja oppimisen laatua tänä päivänä arvioidaan eri oppilaitoksissa, yliopistoissa ja korkeakouluissa. Tätä työtä tehdään sekä sisäisenä eri laitosten itsearviointina että myös ulkoisena arviointina eli ulkopuolisten toteuttamana. Nyt jo toteutettujen arviointien perusteella selvästi on noussut esille, että opiskelijoiden ohjaukseen ja opetukseen tulee saada lisää resursseja. Tämän mielestäni ed. Juurola toi hyvin esille, että opetus, jota sanotaan lähiopetukseksi, on nykyisin riittämätön.

Tässä yhteydessä on mielestäni korostettava sitä, että opetuksen laatuja järjestelmä ja sen kehittäminen edellyttävät henkilökunnalta, opettajilta, suuresti aikaa. Tarvittaisiin lisää opettajien

täydennyskoulutusta. Opettajien lisä- ja täydennyskoulutus kaiken kaikkiaan tulee ottaa painopisteeksi, johon kohdennetaan selvästi voimavaroja. Opettajien työ on uusien haasteiden edessä. Erityisesti opettajien koulutusta tulee kehittää tulevaisuudessa ja opettajankoulutuksen rakentamista mielestäni tulee arvioida uudelleen.

Arvoisa puhemies! Esiopetusuudistus uhkaa mielestäni jäädä puolitiehen. Miksi näin on? Syynä mielestäni ovat hallituksen budjettiesityksessä niin kuin valtiovarainvaliokunnan mietinnössään liian vähäisiksi jäävät valtionosuudet. Esiopetuksessa on yksikköhinta 15 yksikköä pienempi kuin perusopetuksessa, eikä esiopetuksen yksikköhinta mielestäni ole riittävä. Koulukuljetukset, joista täällä on myös puhuttu paljon, ovat todellinen ongelma. Köyhimmässä kunnissa kamppaillaan nyt esiopetuslain määräämien velvoitteiden kanssa.

Esiopetuksen yhteydessä voidaan puhua siis rahoituksen riittämättömyydestä. Paitsi että puhutaan esiopetuksen ja yleissivistävän koulutuksen valtionosuuden pienuudesta näen, että on erittäin tärkeää, että nostetaan esille ammatillisen koulutuksen yksikköhinnot. Ammatillisessa koulutuksessa, joka on erityisesti muutosprosessissa, tarvitaan monenlaista uutta innovaatiota, uudenlaista panostusta työelämäoppimiseen, työelämän ja koulutuksen yhteyksien kehittämiseen. On hyvä, että ammatillisessa koulutuksessa on puolen vuoden työssäoppimisen jakso, joka kuuluu sisälle tutkintoihin, mutta sen toteuttamiseen laadukkaasti tarvitaan suunnittelua, arviointia ja ohjaajien koulutusta. Nämä eivät tule ilman rahaa.

Arvoisa puhemies! Vuoden 2000 talousarvioesityksessä on lääninhallitusten ostaman ammatillisen lisäkoulutuksen määrärahoja vähennetty olennaisesti. Sinänsä on tärkeää, että koulutustarjontaa selkeytetään tarvetta vastaavaksi ja päällekkäisyyksiä poistetaan ja luodaan mahdollisesti uusiakin rahoitusjärjestelmiä, mutta samalla tulee huomioida ja arvioida, että eri oppilaitosten tilannetta ei heikennetä ja ne muutokset, mitkä tapahtuvat, eivät aseta oppilaitoksia eriarvoiseen asemaan. Osalle muun muassa kansanopistoja juuri lääninhallituksen ostokoulutukset ovat olleet merkittävä tulonlähde, minkä vaarantaminen voi olla uhka koko opiston toiminnalle.

Kaiken kaikkiaan lopuksi haluan korostaa sitä, että väestön osaamistason laajasta nostamisesta on kysymys. Näin esitetään hallitusohjel-

massakin. Yhtäläiset koulutusmahdollisuudet tulee taata kaikille. Koulutuksen sisällä tulee taata laatu. Tämä varmistetaan muun muassa resursoimalla opettajien ja kouluttajien osaamiseen ja uusien oppimismenetelmien kehittämiseen. Näen, että ne, mitä hallitusohjelmassa on hyvinä asioina, voi sanoa oikeastaan arvoina, esitetty, kuten verkostokoulutus, sähköinen opetus ja virtuaaliyliopistot, eivät synny itsestään.

Lasten ja nuorten syrjäytymisen estäminen on priorisoitava. Niinpä näen erittäin hyvänä, että sekä sivistysvaliokunnan lausunnossa että valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on kiinnitetty huomiota syrjäytymiskysymykseen. Se, että saimme esiopetuksen alkujaan erittäin laadukkaaksi, olisi yksi ehkäisevä toimenpide. Koulussa tarvitaan inhimillisiä yhteyksiä lapsille, nuorille aikaa ja tilaa. Tämä ei synny suurissa ryhmissä, joissa on paljon lapsia ja aikuisia vähän. Tarvitaan aikuisen ja lapsen välille selvää yhteyttä, aikaa, tilaa oppia elämänarvoja ja selviytymiskeinoja.

Arvoisa puhemies! Yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen tekemään näihin määrättyihin kohtiin lisämäärärahaehdotuksia.

⁸⁴ **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa rouva puhemies! Otan puheenvuorossani kaksi kohtaa esille tästä tehtäväalueesta eli ammatillisen koulutuksen ja nuorisotyön.

Mielestäni ammatillinen aikuiskoulutus, ammatillinen lisäkoulutus, on keskeinen tekijä syrjäytymisen ja pitkäaikaistyöttömyyden torjunnassa. Siksi tältä tehtäväalueelta karsinta on mielestäni kohtuutonta. Työministeriön alainen työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus edistää ja ylläpitää työvoiman tarjonnan ja kysynnän tasapainoa ja torjuu nimenomaan työttömyyttä ja poistaa työvoimapolitiittista näihin seikkoihin on työasiainvaliokunnan lausunnossa kiinnitetty huomiota.

Työministeriön ja opetusministeriön välinen yhteistyö onkin erittäin tärkeää. Koulutusjärjestelmiä ja -ohjelmia on yhteensovittettava ja löydettävä oikeat kanavat koulutuksen tarjonnalle. Nyt tarvitaan ammattitaidon lisäämistä; työelämän ja koulutuksen on kohdattava. On tärkeää, että myös ikääntyvät työntekijät saavat riittävät valmiudet koulutuksen ja työnohjauksen avulla nimenomaan jaksakseen työelämässä.

Ammatillinen koulutus on sekä työvoimapolitiittinen että koulutuspolitiittinen kysymys. Tarvitaan hyvää yhteistyötä näiden tehtäväalueiden

kesken. Erityisesti kannan huolta resurssista, joita molemmilla sektoreilla on mielestäni liian vähän tällä hetkellä. Lisäkoulutus on kohde, johon tulisi nyt erityisesti tänä aikana satsata, kun tiedämme, mikä on työllisyys- ja työttömyys tilanteemme tässä yhteiskunnassa. Tiedämme myös sen, mikä merkittävä, raju ja nopea muutos työelämässä on meneillään kaiken kaikkiaan. Koko ajan tulee uusia haasteita ja vaatimuksia elinkeinoelämän alueella, eri tehtäväalueilla edellytetään uutta osaamista työelämässä. Uutta osaamista tarvitaan ennen kaikkea teknologian kehittämisen ja kehittämisen rinnalle.

Erityisesti kannan huolta myös työelämässä oppimisesta ja siitä, että työelämässä tapahtuvaa oppimista ja opetusta resursoidaan koulutuksessa riittävästi. Siellä on oltava riittävästi aikaa tähän ohjaustehtävään, ja myös ohjaajat tarvitsevat koulutusta. Näihin seikkoihin mielestäni tässä budjetissa ei ole riittävästi keskitytty.

Rajan opiskelun ja työelämän välillä tulee olla liukuva, ja opiskelun on oltava koko elämän mitaista. Yhteiskunnan tehtävä on myös ohjata koulutusta ennen kaikkea tulevaisuuden työn näkökulmasta katsottuna. Tulevaisuuden kannalta on erittäin tärkeää, että tiede, teknologia, tutkimus ja innovaatiotehtävät kulkevat käsi kädessä.

Arvoisa puhemies! Sitten joku sana nuorisotyöstä. On erittäin tärkeää, että siihen keskitytään tällä tehtäväalueella. Täällä on jo joissain puheenvuoroissa tullut esille se argumentti, että tiedämme, että nuorisotyö on ennen kaikkea ennalta ehkäisevää työtä, siitä hyötyy koko yhteiskunta ja tietysti ennen kaikkea nuori kasvava aikuinen.

Me tiedämme, että nuorten työpajatoiminnasta on kehittynyt yhteiskuntaamme palvelujärjestelmä, joka on selkeästi pureutunut nuorten elämänhallinnan kysymyksiin. Monilla paikkakunnilla tämä palvelujärjestelmä toimii hyvin. Nyt työpajatoimintaa on jo hyvin kattavasti maassamme. Mielestäni tässä on vain se ongelma, että rahoitus on nyt kovin hajanaista. Rahoitusta tulee, niin kuin mietinnössä on todettu, Euroopan unionin sosiaalirahastosta, veikkausvoittovaroista ja talousarvion kautta. Valiokunnan mietinnössä todetaan myös, että pidetään välttämättömänä, että työpajatoiminnan rahoitus pohja järjestetään niin, että toiminnan jatkuvuus ja pitkäjänteinen kehittäminen voidaan turvata. Toiminnan tuloksellisuus edellyttää nimenomaan panostamista myös ohjaajakoulutukseen.

Toivoisin todella, että erityisesti tähän, mahdollisesti jo seuraavassa talousarviossa vuodelle 2001, voitaisiin selkeästi osoittaa rahat, jos ei sitä voida millään sisäisillä siirroilla tällä tehtäväalueella toteuttaa niin, että tähän nuorisotyöhön nyt oikein kohdennettaisiin määrärahoja. Monilta paikkakunnilta on tullut viestejä, että nimenomaan nuorison työpajatoiminnassa on voitu monen nuoren syrjäytymistä estää ja ehkäistä. Moni nuori on todella löytänyt siellä tekemisen ja työn kautta elämäntehtävän. Siksi tämä kohta on otettava hyvin vakavasti työn alle.

Oikeastaan vaikka sanoin, että puutun vain kahteen kohtaan, vielä, arvoisa puhemies, haluaisin tässä yhteydessä puhua ammattilähtäjien koulutuskysymyksestä, jota käsiteltiin pääluokan 27 kohdalla. Mietinnössä on valiokunnan lausumaehdotus 4: "Eduskunta edellyttää, että ammattilähtäjien koulutus järjestetään asiasta valmistuneen liikenneministeriön työryhmämuistion pohjalta." Kun edustan Satakuntaa, tietysti kiinnostaa se, kun täällä sanotaan, että sijoituspaikaksi myöskin työryhmä on nähnyt Porin. Me tiedämme, että Satakunnassa todella on merkittävät valmiudet koulutustoiminnalle. Siellä Porin lentokentän maastossa toimii jo Finnairin ilmailuopiston ammattilähtäjien opintolinja, ja kenttä tarjoaa merkittävät mahdollisuudet koulutuksen lisäämiseen. Perusrakenteet ovat siellä olemassa.

Kysyisinkin ministeriltä, kun budjetissa ei ole esitetty määrärahoja tähän toimintaan ja me Satakunnan kansanedustajat teimme talousarvioaloitteen, että 40 miljoonaa olisi tähän tehtävään osoitettu: Onko löydettävissä kuitenkin keinoja ja menetelmiä sillä tavalla, että toiminta voitaisiin mahdollisimman pikaisesti toteuttaa, ja mikä se tapa sitten on? Kun me tiedämme, että Satakunta on tietyllä tavalla hyvin suurissa vaikeuksissa, työllisyys ei lähde nousuun ja työttömyysluvut ovat kovin korkealla, tämä olisi sellainen piristysruiske ja rohkaisun osoitus, oikeastaan virkistys Satakunnalle, jos me saisimme tämän toiminnan käynnistymään.

⁸⁵ **Kaarina Dromberg /kok:** Arvoisa puhemies! Olen erittäin ilahtunut siitä, että valtiovarainvaliokunnan sivistysjaosto on paneutunut syvällisesti niihin asioihin, joita sivistysvaliokunnassa on tullut esiin opetuksen tason ja laadun kohentamiseksi sekä niiden ongelmien poistamiseksi, joita tänä päivänä on niin korkeakoulutuksella kuin ammatillisen koulutuksen puolella ja

myös niissä kehittämispyrkimyksissä, jotka kohentavat opetuksen ja koulutuksen laatua. Haluan puheessani muutamaa asiaan keskittyä.

Olen myöskin erittäin ilahtunut siitä, että hyvin yksimielisesti ja yhteishenkisesti saimme esiopetuslain läpi sivistysvaliokunnassa. Toki siihen jäi vielä sellaisia kohtia, joihin tarvitsee jatkossakin kiinnittää huomiota. Yksi oli tietysti kuljetustuki ja sen selvittäminen, kuinka pystymme tulevaisuudessa järjestämään kuljetuksen tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. Siksi ei ollut todellakaan tarkoituksenmukaista se, että asia olisi täysin lyöty vielä lukkoon markkamääräisesti. Siinä oli niin monta kohtaa, jotka vaativat esiselvityksen, ennen kuin kuljetustuen lopullinen muoto voidaan päättää.

Esiopetus on erittäin tärkeä asia, se on pohja kokonaisvaltaiselle koulutukselle, ja lapsi, joka tulee kouluun, saa sen idun ja innostuksen pohjaksi siitä, miten esiopetus on järjestetty. Siksi katsoimmekin sivistysvaliokunnassa, että nimenomaan opettajankoulutukseen tulee kiinnittää huomiota jatkossa niin, että myös täydennys- ja jatkokoulutuksella saadaan kehitettyä ne valmiudet, joita tarvitaan esiopetuksessa. Enemmistö, ja voi sanoa valtaosa, oli sitä mieltä, että opettajien, jotka opettavat esiopetuksessa, koulutus tulee olla lastentarhanopettaja- tai luokanopettajakoulutus. Keskustelunaiheena, joka herätti intohimoja, oli se, mikä tulisi ammattikorkeakoulusta valmistuvien sosionomien ja kasvatustieteilijöiden opiskelun läpikäyneiden asema tulevaisuudessa olla. Valiokunnan mietintöönhan tehtiin kuitenkin sellainen lause, että ammattikorkeakoulusta valmistuneilla henkilöillä on myöskin mahdollisuus yliopistokoulutuksen kautta täydennyskoulutuksella päästä ammattiin, niin että heille luettaisiin hyväksi tiettyjä sopiviksi katsottuja osioita.

Kaiken kaikkiaan opettajankoulutukseen tulisi tulevaisuudessa huomattavasti enemmän panostaa, sillä aika liikkuu nopeasti ja sykkeisesti eteenpäin. Tarvitaan opettajilta aivan uuden tyyppisiä taitoja, tietotekniikka-, media- ja myös ihmissuhdetaitoja. Kun ajattelen vielä esiopetusta, siellä opettajalta vaaditaan todella paljon, henkisen ja sosiaalisen työn luonne korostuu. Se ei ole pelkkää leikkiä, mutta leikki olkoon se ilmapiri, josta opetustyö kuitenkin lähtee. Siinä mielessä esimerkiksi opettajankoulutukseen varmasti tarvitaan tulevaisuudessa vielä voimavaroja lisää, jotta se voitaisiin viedä läpi. Mutta samalla tämä olkoon myöskin viesti kunnille, että

nimenomaan siellä pystyttäisiin satsaamaan enemmän myöskin opettajien lisä- ja täydennyskoulutukseen.

Yksi huoli, mikä meillä oli valiokunnassa, oli koulurakennusten taso, homekoulut ja ne ilmiöt, mitkä siitä ovat seurauksena terveydellisesti. Siitä me lausimme myöskin lausunnossamme valtiovarainvaliokunnalle. Olen erittäin ilahtunut siitä, että valtiovarainvaliokunnan sivistysjasto on ottanut sen yhdeksi painotusalueekseen ja lisännyt sinne määrärahoja, joskaan tietysti ei riittävästi, mutta kuitenkin lisäys on osoitus siitä, että halutaan tähän asiaan kiinnittää erityistä huomiota.

Syrjäytyminen on yksi sellainen asia, joka oli meidän painopistealueenamme, kun keskustelimme edellisen vuoden hallituksen kertomuksesta. Siinä otimme aiheeksemme lapsen kasvun aikuisuuteen, lapsen hyvinvoinnin tai pahoinvoinnin ja syrjäytymisen. Olen ilahtunut myös siitä, että valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on tähän asiaan kiinnitetty huomiota ja psykiatriksen puoleen on saatu lisävoimavaroja, koska kun ongelmat saadaan kiinni juuri varhaisvaiheessa, myöhemmin pystytään huomattavasti taloudellisesti säästämään.

Mielestäni merkittävä asia, ihan Suomen kirjastoseuran puheenjohtajankin ominaisuudessa, on kirjastomäärärahat. Niitä on vuosien mitaan kyllä leikattu. Sivistysvaliokunta haluaisi, että määrärahat tulisivat selkeästi budjetin puolelle. Siitä me valiokunnan mietinnössä sanoimme ja sitä on varmasti käsitelty myös valtiovarainvaliokunnassa. Olen käsittänyt, että on, voi sanoa näin, kovan käytön alla, kuinka Veikkauksen rahoja jaetaan. Tulevaisuudessa toivoisi, että kirjastomäärärahat saisivat sen oikeutetun aseman, että ne olisivat budjetissa, mutta niin, että ne säilytettäisiin. Toivon todellakin, että niihin saataisiin lisäsatsausta.

Korkeakouluopetuksen kannalta ne voimavarat, mitkä perusopetukseen on tällä hetkellä suunnattu, ovat täysin riittämättömät.

Asia, jonka haluaisin vielä tältä puolelta tuoda esille, on yliopistojen kirjastojen määrärahat. Ne ovat kyllä tänä päivänä täysin riittämättömät. Osittain myös siitä syystä opiskeluajat pitenevät, koska ei ole tarpeeksi opiskelumateriaalia, jota nuoret tarvitsevat opiskelun pohjaksi ja päästäkseen mahdollisimman nopeasti hyviin tuloksiin. Toivottavasti tähän ainakin tulevaisuudessa pystytään huomattavasti enemmän satsaamaan.

Tämä puolestaan on ainakin pääkaupunkiseudulla luonut suunnattomia paineita Eduskunnan kirjastolle, jolloin käytetään Eduskunnan kirjaston palveluja, mikä sinänsä on hyvä, mutta ei Eduskunnan kirjastokaan kovin pitkälle voi tätä palvelumuotoa pitää yllä. Sillä on monta muutakin tehtävää. Täytyy turvata nimenomaan yliopistojen kirjastojen omat määrärahat.

Lopuksi vielä haluaisin kiinnittää huomiota eläinlääketieteellisen tiedekunnan siirtämiseen. Se tuli oikeastaan tavattoman yllättäen jälleen esille. Kun vuonna 1992 edellinen siirtouhka oli päällä, silloin tehtiin tarkat selvitykset, niin tiedepoliittiset kuin aluepoliittisetkin, mikä on paras sijaintipaikka eläinlääketieteelliselle tiedekunnalle. Sehän oli silloin vielä Eläinlääketieteellinen korkeakoulu.

Muutoksen prosessi lähti oikeastaan Kuopion hammaslääketieteen laitoksen lopettamisesta. Maassa oli liikaa hammaslääketieteellisiä tiedekuntia, ja niistä muutama täytyi lopettaa. Silloin tuli ankara keskustelu siitä, mistä lopetetaan. Kun Kuopioon päädyttiin, niin keksittiinkin seuraavaksi, että Kuopioon täytyy sitten siirtää Eläinlääketieteellinen korkeakoulu. Kaiken tämän seurauksena kuitenkin tehtiin mielestämme niin sanotusti hyvä kauppa, jos näin voi sanoa. Kuopioon sijoitettiin 30 biotieteen virkaa, jotka mielestäni olivat erittäin hyvä satsaus Kuopion alueelle ja sen kehittämiseen. Nyt kuulostaa täysin kummalliselta se, että toiseen kertaan haluttaisiin ulosmitata samat, sanoisinko, asiat; vaikka eläinlääketieteellisen tiedekunnan sijainti on lunastettu jo yhteen kertaan, niin vielä yritettäisiin toiseen kertaan sama prosessi käydä läpi.

Kun ajatellaan kuitenkin sitä materiaalia, mikä alueella on, niin jos noin 55 000 hevosta on kaiken kaikkiaan Suomessa — tieto vähän vaihtelee, jossakin tilastoissa on 70 000 — näistä 36 000 on kahden tunnin ajomatkan päässä Mäntsälästä, johon juuri rakennettiin uudet tilat. Sen lisäksi kaksi kolmasosaa pieneläimistä ja suurin osa sikataloudesta on tällä alueella. Todelakin hämmästyttää se, miksi on ryhdytty tämän tyyppisiin siirtohankkeisiin. Toki aluepoliittisesti pitää kehittää eri alueiden yliopistoja, satsata niiden voimaan ja vahvuuksiin, mutta miksi olemassa olevia toimintoja tulisi siirtää? Jos on jokin uusi toiminto, silloin on mielestäni syytä harkita, mille alueelle se sijoitetaan.

Toisin sanoen toivon nyt, että päästään järkevään lopputulokseen niiden tieteellisten tutki-

musten pohjalta, jotka jo aikaisemmin on tehty, mikäli nyt ei tieteellisesti ole erityisen suurta syytä siirtää eläinlääketieteellistä Kuopioon, mitä en itse kyllä usko perustuen kaikkiin tietoihin, mitä tällä hetkellä on olemassa. Toisin sanoen toivon, että keskustelu lopetetaan mahdollisimman pian, sillä se todella haittaa tiedekunnan kehitystä. Se lamaannutti useaksi vuodeksi sen toiminnan. Kun juuri on saatu uusia opiskelijoita, jotka ovat innostuneita, ja myös tiedemiehiä, tutkijoita, jotka ovat päässeet hyvään tieteen alkuun ja ovat hyvin tunnustettuja, tällaiselta toiminnalta leikattaisiin siivet. Ihmettelen suuresti syntyneitä keskustelua.

Arvoisa puhemies! Toivon, että tässäkin asiassa pääsemme järkevään lopputulokseen. Olkoot budjetissa olevat asiat, jotka sivistysvaliokuntakin on terveisinä lähettänyt valtiovarainvaliokunnalle — niitä kaikkia todella ei vielä saatu toteutettua — eväinä seuraavaa budjettia käsiteltäessä.

⁸⁶ **Mirja Rynänen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Drombergille eläinlääketieteen tiedekunnan sijoittamisesta: Ei kyse ole varmaan mistään kaupasta, ei ulosmittauksesta. Kyse on eläinlääketieteen kehittämisestä, sen ympäristöstä. Siitä olen yhtä mieltä, että tiedepoliittisin perustein on tämä päätös tehtävä. (Ed. Pulliainen: Onko se Helsingissä?) — Se ei ole välttämättä Helsingissä tiedepoliittisin perustein. Myös silloin 92, kun selvitystä tehtiin, juuri tiedepoliittisilla perusteilla Kuopio-vaihtoehtoa puolustettiin, ja uskon, että samalla tavalla tehdään tälläkin hetkellä.

Minusta on masentavaa ollut nähdä tässä keskustelussa sellainen asenteellisuus, jolla on leimattu Kuopio-vaihtoehtoa eikä ole haluttu nähdä, mikä on oikea ympäristö modernin eläinlääketieteen kehittämiseksi, kun ajattelemmekin keskeinen asia esimerkiksi elintarviketurvallisuus on, millaista synergiaa nyt todella tarvitaan, synergiaa, joka on terveys- ja ympäristötutkimusta. (Ed. Pulliainen: Sehän on toteutunut Helsingissä!) Kuopion yliopistossahan on juuri niitä tieteenaloja, jotka muodostavat lähiympäristön synergiaverkon, jos ajattelee modernin eläinlääketieteen kehittämistä, vaikkapa nyt eläinbiotekniikkaa, joka siellä on erittäin vahva, ja myös synergiaa eläinlääketieteeseen ja soveltavaan eläintieteeseen, agrobiotekniikkaan, kaikki tieteenalat, jotka tähän kuuluvat. Eli kun sitä synergiaa

aivan oikein haetaan, aivan oikein haetaan sitä tiedeperusteista yhteistyöympäristöä, niin juuri sellainen Kuopiosta löytyy. Eli niillä perusteilla, joita niin ed. Dromberg kuin monet aikaisemminkin, kun tämä asia on ollut esillä, ovat peräänkuuluttaneet, juuri Kuopio-vaihtoehtoa voi puolustaa. Minusta on väärin käyttää tässä koko ajan sitä, että aluepolitiikasta on kyse. Yhtä lailla voi sanoa, että se on helsinkiläistä aluepolitiikkaa, kun Helsinki-vaihtoehtoa puolustetaan.

⁸⁷ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Drombergin puheenvuoron johdosta haluaisin todeta muistessani, kun olin sivistysvaliokunnassa aikoinani tekemässä päätöksiä siitä, että Kuopion hammaslääketieteellinen yksikkö lakkautettiin, että silloin saimme väännettyä yksimielisen mietinnön, jossa tuli Bioteknia, Mikroteknia Kuopioon. Se oli erittäin kova vääntö. Toivoisin, että tämän budjetin yhteydessä emme kävisi vääntöä eläinlääketieteellisen yksikön kohtalosta, koska tässä budjetissa sitä ei käsitellä. Tämä asia käsitellään budjetin jälkeen joskus keväällä.

Uskon, arvoisa puhemies, että me löydämme tähän varmasti oikean ratkaisun, kun saamme kaikki tiedot, selvitykset, Helsingin yliopiston kohdalta, samoin myös Kuopion yliopiston kohdalta, ja sen jälkeen voidaan käydä läpi tieteelliset asiat ja myös ehkä taloudelliset asiat. Ilmeisesti taloudellisissa asioissa ei ole paljon eroa, mutta tieteelliset asiat saattavat olla ne, joilla tämä asia ratkaistaan. Toivoisin, että tämän istunnon yhteydessä emme käyttäisi tähän enää aikaa, koska tämä kysymys tullaan ratkaisemaan keväällä.

⁸⁸ **Kaarina Dromberg /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mutta onhan tämä keskustelu syntynyt juuri tämän budjetin käsittelyn aikana. Siinä mielessä minun mielestäni, vaikkei se nyt juuri tähän budjettiin kuulu, se on kuitenkin tämän jatkoa tavallaan, koska se on ensi vuodelle liittyvä asia ja rahasumma. Kun se tulee todennäköisesti sitten, jos siirto tulisikin, ensi vuoden lisäbudjetissa, niin kuin minä olen ymmärtänyt, että ministeri Rask on sen asian sanonut. Siinä mielessä minun mielestäni on ihan oikea aika käsitellä, koska käsitellään vuotta 2000.

⁸⁹ **Pia Viitanen /sd**: Arvoisa rouva puhemies! Tässä vaiheessa melko lyhyen kaavan mukaan.

Haluan tässä itsekkin ihan puheenvuoroni alkuun kiittää opetusministeri Maija Raskia ensinnäkin siitä, että hän täällä on aktiivisesti mukana kuuntelemassa ja keskustelussa, mutta myös siitä asenteesta, mitä hän on koko ajan ministerinä ollessaan osoittanut eduskunnan työtä kohtaan, eli kunnioittavasta asenteesta ja siitä, että ei tehdä asioista arvovaltakysymyksiä, vaan keskustellaan avoimesti ja ollaan keskenämme vuorovai-
kutuksessa. Todella nostan kovasti hattua tällaiselle mielestäni tänä päivänä erittäin tärkeälle ja rakentavalle asenteelle.

Puhemies! Haluaisin todeta, että opetusministeriön pääluokka on oleellisesti joiltain osin parantunut valiokuntakäsittelyn yhteydessä. Itse olen erityisen iloinen esimerkiksi siitä, että juuri homekouluihin eduskuntakäsittelyssä lisäämme rahaa. Mielestäni erittäin kuvaavasti eräs arvostettu asiantuntija sivistysvaliokunnan käsittelyssä kuvasi koulujen olosuhteita sillä tavalla, että monilla pienillä lapsilla kouluissaan saattaa olla erittäin huonotkin työskentelyolosuhteet. Kun ajatellaan sitä, että kuitenkin koulu on sen lapsen työpaikka, niin kuinka moni aikuinen välttämättä mutisematta hyväksyisi sellaisen työpaikkaympäristön itselleen? Aikuiset ainakin osaavat varmasti helpommin pitää puolensa ja nostaa meteliä siitä, jos ympäristössä puutteita löytyy. Tämän vuoksi on myös vähintään yhtä tärkeää se, että me isommat ihmiset pystymme huolehtimaan niiden meidän pienimpiemmekin työskentelyolosuhteista ja siitä, että koulutilat ovat kunnolliset.

Puhemies! Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on hyvin tärkeitä muutoksia, mutta myös lausumia. Itse kiinnitän erittäin myönteisellä mielellä huomiota siihen, että tässä puhutaan ja tunnustetaan sivistysvaliokunnan tapaan yliopistojen perusrahoituksen tämänhetkinen vaje. Asiantuntijoiden mukaan Oecd-maiden keskiarvoon verrattuna vaje olisi noin miljardin markan luokkaa. Tällä hetkellä perusrahoitus on vuoden 91 tasolla, vaikka toiminta laajenee. Tämän vuoksi lausuma on tärkeä.

Samaan aikaan täällä muun muassa ministeri Rask on tänään kertonut siitä hallituksen päätöksestä, että vuonna 2001 pyritäisiin saamaan perusopetuksen yksikköhinnat käypään tasoon. Tämäkin maksaa noin 1,5 miljardia. Nämä ovat äärimmäisen tärkeitä asioita. Tällaisten asioiden

päälle ei saisi eikä saa missään vaiheessa mennä minkään valtiovarainministeriön punakynä siten, kun näitä valmistellaan. Toivon todellakin voimia niin ministeri Raskille kuin koko eduskunnalle sen suhteen, että saamme jatkossa toteutettua esimerkiksi tämän yksikköhintaa koskevan erittäin tärkeän tavoitteen. Se vaatii varmasti työtä ja ponnistuksia jatkossa, mutta uskon, että hyvällä tahdolla ja voimakkaalla asioihin sitoutumisella asia pystytään hoitamaan. Se edellyttää mielestäni selkeästi sitä, että opetusministeriön raami nousee tämänhetkisestä. Tällä on käyty muittenkin ministeriöitten kohdalla raamikeskustelua tänään. Kuuntelin muun muassa puolustusministeriön kohdalla vastaavaa jne. Minusta olisi aivan oikeutettua nostaa tätä raamia. Jos kerran halutaan panostaa osaamiseen, koulutukseen ja sitä kautta sivistyneen yhteiskunnan tasa-arvoon, että lapsilla on oikeus oppia tasavertaisin edellytyksin, silloin täytyy myös löytyä satsauksia jatkossa.

Pidän erityisen myönteisenä myös sitä, että esimerkiksi liikunnalle on valiokuntakäsittelyssä annettu lisää rahoja, mutta nyt jo vakiintuneeseen tapaan haluan kuitenkin samassa yhteydessä todeta, että kun jatkossa näitä osuuksia mietitään, minä pitäisin yhtä tärkeänä sitä, että nuorisotyön prosenttiosuutta voitaisiin kasvattaa. Nimitäin 90-luvun aikana nuorisotyön prosentuaalinen osuus veikkausvoittovaroista on puolittunut. Nuorisojärjestöt itse pitävät tavoitteena 10—11 prosentin tasoa. Tällä hetkellä se muistaakseni on, ainakin vuosi sitten oli, vähän yli kuusi prosenttia eli se on todella tullut alas-päin. Täälläkin niin moneen kertaan monessa yhteydessä on puhuttu siitä, kuinka tärkeää on lasten ja nuorten hyvinvointi. Nämä jos mitkä rahat esimerkiksi nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä ovat äärimmäisen tärkeitä. Uskon, että ihan positiivista kehitystä varmasti voi tapahtua juuri sivistysvaliokunnan lausuman myötä, kun olemme lausuneet, että taloustilanteen salliessa muun muassa kirjastojen hyvin tärkeä rahoitus sinänsä on normaalisti päästävä hoitamaan budjettirahoituksen puolelta. Piste. Mielestäni se on tärkeä periaatepäätös.

Puhemies! Meillä oli valiokunnassa muutama keskeinen ja paljon keskustelua herättänyt budjettilaki. Esiopetus oli äärimmäisen tärkeä, myönteinen ja hyvä uudistus, ja viimeksi muun muassa valiokuntamme puheenjohtaja Dromberg kuvaili ihan hyvällä tavalla tähän sisältynt-

tä keskustelua. En puutu tässä yhteydessä siihen sen enempää kuin totean, että pidin tärkeänä kuljetuskustannusten osalta sitä, että valiokunta kykeni laittamaan lausuman siitä, että vuonna 2001, kun laki virallisesti tulee pakottavana voimaan, silloin hoidettaisiin kuljetuskustannukset viimeistään kuntoon.

Toinen on opiskelijoiden asumislisä. Olen kyllä itse siitä aika paljon äänijänteitäni tässä salissa kuluttanut. Kuvittelin, että se keskustelu olisi sitten ohi, kun laki on nuijittu ja pam, ja oltai-siin tyytyväisiä siitä, että saatiin hyvä tulos, mutta voi olla niin, että niin metsä vastaa kuin sinne huutaa. Siksi itsekin joudun muutaman sanan edelleen täällä käytetyistä puheenvuoroista sano-maan, vaikkakin korostan, ettei ehkä ole maailman hedelmällisin lähtökohtatilanne, että kun teemme hyvän päätöksen, niin sitten rupeamme suurin piirtein keskenämme tukkanuottasille siitä, mitä tässä itse asiassa tapahtuikaan. Väittäisin kyllä, että vähän myös itsestäni johtumattomista-kin syistä tunnen tarvetta tätä tällä hetkellä kom-mentoida hyvin lyhyesti.

Lain ykköskäsittelyssähän kello 2—3.30 aamuyöstä meitä oli täällä paljon keskustelemassa, muun muassa omasta demarieduskuntaryhmäs-täni meitä nuorempia edustajia. Ihan siinä ker-roimme ja toivotimme kiitoksia myös omalle eduskuntaryhmällemme siitä, että meidän poruk-kamme sitoutui jo viime kesän lopulla tähän tärkeään asiaan, hoitamaan sen kuntoon. Tätä vä-hän tuuletimme ja tunsimme siitä hyvää mieltä, että koko ryhmä on toiminut fiksusti.

Sitten tutustuin kakkoskäsittelyn asiakirjoi-hin, koska itselläni ei ollut mahdollista olla pai-kalla, ja huomasin, että siellä on syytetty meitä tästä yöllisestä keskustelusta, että nyt me sitten jälkeenpäin yritämme kerätä irtopisteitä. Toisen keskeisen hallituspuolueen toimesta tällaisia syytöksiä esitettiin. Minusta se on hieman koh-tuutonta, sillä jos me todellakin haluaisimme irtopisteitä keräillä, silloin tuskin tekisimme sitä puoli neljä aamuyöstä, vaan ehkä jollain julki-semmalla foorumilla, julkisemmalla paikalla jne. Itse olisin lähtenyt mielelläni siitä, että ollaan yh-dessä ja röyhistellään rintaa, että hyvä tulos saa-tiin aikaan. Mutta mielestäni totuus on voitava sanoa. Jos ryhmämme on ollut siinä liikkeelle pa-nevana voimana, niin kuin varmasti ovat olleet vihreät ja vasemmistoliihto, miksei sitä hyvänen aika saa sanoa? Se on tosiasia. Sen takia koen lie-vää loukkaantumista siitä, että kun tällaista kes-

kustelua puoli neljältä yöllä vaivaudutaan käymään täällä, syytetään, että siinä irtopisteitä ke-
räillään.

Toinen, minkä haluaisin tässä sanoa, mikä jälkikeskustelussa on tullut ainakin omalla alueella-
ni jonkin verran ilmi, on se, että onkin ryhdytty
keskustelemaan siitä, kuka itse asiassa halusi ja
mitä. Ainakin siellä on tullut selkeästi ilmi, että
kokoomus olisi halunnut, ja kyllähän me sen tie-
simme käsittelyvaiheessakin, leikata itse asiassa
yleisen asumistuen puolelta, johon oma eduskun-
taryhmäni sanoi — mutta myös olen kuullut niin
vasemmistoliton kuin vihreidenkin eduskunta-
ryhmien sanovan — selkeästi ei, se ei käy. Kos-
ka näin on, käsittäisin tämän puheenvuoron myös
ikään kuin lähete keskusteluna vuoden päästä ta-
pahtuvaan talousarvioon siinä suhteessa, että toi-
voisin, että tällaisia esityksiä ei seuraavan vuo-
den talousarvioon ole tulossa, että joutuisimme
seuraavaksi vääntämään näistä ikävistä asioista
kättä.

Arvoisa puhemies! Sen sanon vielä asumisli-
sästä, että mielestäni lausuma tästä, että ympäri-
vuotisuus selvitetään, on erittäin positiivinen,
erittäin hyvä asia. Itse kannatan sitä täysin, kos-
ka opiskelijan on niin kuin muidenkin väestöryh-
mien asuttava kesällä. Sitäkään en oikein valitet-
tavasti ymmärrä, miksi lähinnä salin oikealta
puolelta kuuluu nyt jo valmiiksi kovaakin kritiik-
kiä ympärivuotistamista kohtaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhe-
mies Mikkola.

⁹⁰ **Leena Luhtanen /sd:** Arvoisa herra puhe-
mies! Sekä sivistysvaliokunta että valtiovarain-
valiokunta ovat kiinnittäneet vakavaa ja perustel-
tua huomiota siihen, mikä tilanne meillä on tällä
hetkellä yliopistojen ja korkeakoulujen perusvoi-
mavaratilanteessa. Minusta on erinomaisen tär-
keä ja huomionarvoinen asia, että valtiovarojen
mietinnössä on esitetty lausuma siitä, että perus-
voimavarojen vaje korjataan kuluvalle kaudella.
Tässä sopii vain toivoa, että eduskunnan lausu-
ma otetaan todesta. Kun rouva opetusministeri
äskesisessä puheenvuorossaan kertoi ottavansa
vakavasti eduskunnan kannanotot, minusta tässä
nyt on sellainen kannanotto, jonka rouva minis-

terin tulisi ottaa erityisen vakavasti, koska puut-
teet ovat mitä ilmeisimmät.

Nythan perusvoimavaroihin liittyy myös yli-
opistojen tutkimusrahoitus, ja vaikka tuntuu hy-
vältä, että tämä määräraha kasvaa reaalisesti noin
40 miljoonalla markalla, niin on todettava, kun
asiaa lähemmin tarkastelee, se tosiaan, että mää-
rärahojen laskennallinen jälkeenjääneisyys on
siis mitä ilmeisin. Asiaa käsitellään varsin perus-
teellisesti valtiovarainvaliokunnan mietinnössä.
Siinä todetaan hyvin ansiokkaasti se, että yliopis-
tojen toiminta on laajentunut erittäin voimak-
kaasti, vaikka määrärahat ovat edelleen siis vuo-
den 91 tasolla. Kaikenpuolinen toiminta on kas-
vanut erittäin voimakkaasti, siis yliopistojen pe-
rustutkinnot, tohtorin tutkinnot, kaikki tähän liit-
tyvä toiminta. Tätä kuilua vielä tietysti syventää
ennen kaikkea se seikka, että meillä vuosina
93—94 tutkimusrahoitusta leikattiin erittäin voi-
makkaasti, ja tästä syystä meillä on edelleenkin
kuilu olemassa, ja se on tavattoman vakava asia.

Mietinnössä viitattiin Oecd:n arvioon, mutta
myös meidän oma rehtorien neuvostomme on
kiinnittänyt asiaan vakavaa huomiota ja toden-
nut sen, että perusrahoituksen vaje on noin mil-
jardi markkaa. Tässäpä onkin eväitä minun mie-
lestäni vajeen ja kuopan korjaamiseksi.

Opetusministeriössä on työryhmä, jossa käsi-
tellään korkeakoulujen kehittämislain 3 §:n uusi-
mista. Se tuotaneen sitten eduskuntaan, koska jos
oikein muistelen, niin uuden lakipykälän pitää
olla voimassa vuonna 2001. Sehän tarkoittaa si-
tä, että nyt keväällä kun ministeriö aloittaa 2001
budjettivalmistelun, se tapahtuu tämän työryh-
män ehdotusten pohjalta. Minä odotan hyvin
mielenkiinnolla paitsi työryhmän mietinnön eh-
dotuksia erityisesti opetusministeriön kannanot-
toja asiaan.

Mutta, herra puhemies, yliopistojen tutkimus
ei tietenkään ole se kokonaisuus, missä viiteke-
hyksessä tämän maan kansallinen tutkimustoi-
minta liikkuu, vaan tarkasteluun tietysti on otet-
tava koko kansallisen tutkimustoimintamme ko-
konaisuus. Vaikka tämä tutkimustoiminnan puo-
li menee pääasiassa kauppa- ja teollisuusministe-
riön puolelle — se menee toki STM:ään ja ehkä
moneen muuhunkin ministeriöön — niin on mi-
nun mielestäni hyvin tärkeä asia silloin, kun me
pohdimme perusvoimavarojen tilannetta, myös
perustutkimuksen tilannetta yliopistojen näkö-
kannalta katsottuna, niin kuin nyt on opetusmi-
nisteriön toimialasta kyse, että ymmärrämme ja

miellämme myös tutkimustoiminnan kokonaisuuden. Se on siitä syystä hyvin tärkeä, että tiedämme kaikki sen, että kansallinen tutkimustoiminta on tässä maassa kasvanut viime vuosina hyvin nopeasti. Sen määrä on tällä hetkellä 3,1 prosenttia bruttokansantuotteesta, kun se esimerkiksi viime vuonna oli 2,9 prosenttia. Tämähän tarkoittaa sitä, että tutkimusvolyymin kasvu on ollut tavattoman voimakasta, kun vielä suhteutamme sen bruttokansantuotteen nousuun. Se on tietysti hyvin tärkeä asia, erittäin hyvä asia, ja se on tietysti ilolla pantava merkille, eikö vain?

Mutta sitten, kun katselemme asiaa tarkemmin eli suhteutamme kokonaisuuden siihen, mistä tutkimusmäärärahojen osuus nousee, voin panna merkille tietysti sen, että pääasiallinen nousu on tapahtunut kauppa- ja teollisuusministeriön puolella, siellä soveltavan tutkimuksen puolella, innovaatioiden puolella. Niin kuin kaikki tiedämme, valtaosa rahoituksesta on kanavoitunut valtionyhtiöiden myyntituloista, toki muustakin.

Asiaa tulee siitä syystä tarkastella lähemmin. Yliopistojen osaltahan tämä merkitsee sitä, että kun yliopistojen tutkimustoiminta kutistuu ja pienenee ja kun kokonaistutkimusmääräraha puolestaan kohoaa, se tarkoittaa sitä, että soveltavan tutkimuksen osuus on noussut. Eräs vaihtoehto on tietysti se, että yliopistopuolella ulkopuolisen rahoituksen osuus on kasvanut, ja näinhän meillä tietysti onkin. Se on kasvanut voimakkaasti, ja sitäkin on syytä tarkastella, koska siihenkin voi sisältyä omat ongelmansa.

Yliopistojen omarahoituksen osuus vuonna 1998 oli 53 prosenttia eli ulkopuolista rahoitusta oli 47 prosenttia, kun vuonna 1993 omarahoituksen osuus oli 59 prosenttia. Siis omarahoitussuus yliopistoissa on pienentynyt. Sitä on täydennetty ulkopuolisella rahoituksella, mutta edelleenkin se on pieni verrattuna siihen, mikä on meidän koko kansallistutkimusrahoituksemme osuus. Tässä piilee vaara, tässä epätasapainossa. Suomennettuna se tarkoittaa sitä, että soveltava tutkimus ei voi hyvin pitkälle edetä, ellei meillä huolehdita perustutkimuksen voimavaroista. Siinä ei ole olemassa kasvupohjaa riittävälle soveltavan tutkimuksen tekemiselle. Mikäli mielimme huolehtia koko kansallisesta tutkimuspanoksestamme, sen käytännön elämään viemisestä, sen edistämisestä, se tarkoittaa sitä, että meidän on todella vakavasti otettava yliopisto-

jen perusvoimavaroihin panostaminen, siitä huolehtiminen.

Tiede- ja teknologianeuvosto tässä valtakunnassa tarkastelee mielestäni yleensä ansiokkaasti ja hyvin kokonaisvaltaisesti tutkimusnäkökulmaa, ja tiede- ja teknologianeuvosto on myös kiinnittänyt asiaan huomiota, siten lyhyesti sanottuna, että perustutkimusta on rahoitettava oikeassa suhteessa soveltavaan tutkimukseen nähden.

Siis kaiken kaikkiaan, kun me puhumme mietinnössämme, asiakirjoissa ja myös budjetin perusteluissa esimerkiksi siitä, miten tärkeitä on henkisten resurssien vahvistaminen, perustutkimusmäärärahojen osuus, ylipäättään tutkijakoulutuksen määrärahojen tärkeydestä jne., niin tässä voi vain todeta, että kaikkien näiden elementtien rahoittamisen, resursoimisen, pitää olla niin vankalla pohjalla kansallisesti, että soveltava tutkimus voi hyödyntää tätä tietopohjaa. Muuten tästä ei ole hyötyä.

Nyt olemme mielestäni vedenjakajalla. Kaikki se tieto, mikä tulee yliopistoista, tutkimuslaitoksista ja myös siitä, miten meillä on kasvupohjaa soveltavalle tutkimukselle, mikä tulee lähinnä teknologian rahoituksen kautta, Tekesin ym. rahoituskanavien kautta — ilmeinen tosiasia on se, että nyt juuri tilanne on siinä mielessä aivan avainasemassa, kuinka pystymme huolehtimaan perustutkimusrahoituksesta, jotta pääsemme asiassa eteenpäin ja saamme koko kansallisesta tutkimuspanostuksestamme sen hyödyn, mikä meillä on tarkoituksena ja mihin me olemme panostaneet.

Yritysrahoituksesta, ulkopuolisesta rahoituksesta, voisi todeta sen, että siinäkin mielestäni valtion on panostettava, huolehdittava omasta osuudestaan, muuten tietopohja murenee ja rapautuu. Jos valtio ei huolehdi omasta osuudestaan, yritysten sijoitustoiminta voi lisääntyä, ja se lisääntyikin, mutta viitaan ed. Isohookana-Asunmaan puheeseen siltä osin, kun hän kysyi, onko oikein, että yliopisto-opettajat joutuvat kerräämään yrityksiltä voimavaroja huolehtiakseen perusopetuksestaan, perustutkimuksestaan ja kaikesta perustehtävästään. Tässä on sellainenkin näkökohta, minkä kokemukset osoittavat, että ulkomaiset yritykset panostavat ulkomaiseen tutkimustoimintaan, jos ne havaitsevat, että Suomenmaassa ei ole riittävää kasvupohjaa tutkimustoiminnalle, eli juuri sen, että perustutkimus on rapautumassa tai ei osoita kasvuvoimai-

suutta. Nämä asiat on otettava vakavasti. Odotan kehittämislain 3 §:n käsittelyltä paljon. Tulemme seuraamaan, mitä sen kanssa tapahtuu.

Herra puhemies! Sitten ihan toiseen asiaan. Eduskunta on ollut huolissaan, ja aivan aiheellisesti, lasten- ja nuortenpsykiatrian tilanteesta. Tässähän on, niin kuin kaikki tiedämme, saavutettu jo hyviä tuloksia yhdessä, yhteisvoimin, kun nyt määrärahat saimme. Sosiaali- ja terveysvaliokunta ja valtiovarainvaliokunta esittivät aivan oikein, että nuorten- ja lastenpsykiatrian toimenpiteistä pitää huolehtia vaikka erityistoimenpitein. Näinhän asia on. Mutta kyllä valiokunnat olisivat asiantuntijakuulemistensa johdosta voineet esittää vielä jämämpiä ja yksityiskohtaisempia toimenpiteitä siitä syystä, että minusta on hyvin tärkeätä, että nämä voimavarat ja määrärahat kohdennetaan oikein.

Nyt kun mietinnöissä todetaan se tosiasia, että meillä on paitsi lääkäripula myös erityisesti pula lasten- ja nuortenpsykiatreista, niin avainasemassahan ovat koulutusvirat, apulaislääkäreiden virat, ja toimintamallit. Ed. Hyssälä puhui sateenvarjomalleista. Varmasti nämä ovat käyttökelpoisia. Hän toi esiin erilaista opettajavoimaa, apulaisopettajaa ja apulaisohjaajaa. Mutta jos meiltä puuttuvat tältä alalta ylipäätään lääkärikoulutuksesta apulaislääkärin virat, jotka ovat koulutusvirkoja, niin alan psykiatrien määrä ei tule lisääntymään. Toivoisin, että terveysministeriö ja opetusministeriö asettaisivat pienen porukan selvittämään sekä lääkäreiden että tietysti erityisesti tämän erityisalan koulutusvirkoja, niitä voimavaroja, millä me voimme paitsi tuottaa lääkäreitä tarpeen mukaan myös erityisesti lisää psykiatreja ja jatkossa tietysti lasten- ja nuortenpsykiatrian alueelle erikoistuneita psykiatreja. Tarvitsemme ohjaajia, tarvitsemme opettajia, mutta tarvitsemme myös koulutusvirkoja.

⁹¹ **Inkeri Kerola /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Luhtanen otti esille valiokuntakäsittelyn ja siellä asiantuntijakuulemisen ja sen, miksei ole yksityiskohtaisempia suunnitelmia tehty. Voin molempien valiokuntien yhtenä edustajana kertoa, että siellä tällaisia toiveita esitettiin mutta kaikkeen vastattiin, että tarvitsemme selvittelyjä ja selvittelyjä edelleen. Näitä selvittelyjä ilmeisesti tehdään ja niiden tuloksia odotellaan, vaikka käytännössä näemme, mitä tuloksia ympärillämme voimme kaikki huomata. Omasta mielestäni ennalta ehkäisevät toimenpi-

teet ovat kaikkein tärkeimpiä. Niitä ovat muun muassa koulutusresursseihin suuntaaminen alhaalta ylöspäin tarpeellisin määrärahoihin eikä niin, että niitä koko ajan leikataan, niin kuin viime vuosina on tehty.

Pieni kädenojennus on se, jos annamme muuttaman miljoonan homekoulujen korjaamiseen. Se ei suinkaan riitä, vaan tarvitsemme paljon järeämpiä toimenpiteitä. Valmiutta tähän ainakin opposition puolelta olisi ollut, mutta hallituspuolueet tarjosivat selvittelyjä.

⁹² **Leena Luhtanen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä vaan olen kyllästynyt niihin ikuisiin selvityksiin ja selvityksiin. Jos valiokunnan mietinnössä on voitu varmasti erityisesti oivallisten asiantuntijoiden avulla esittää näin tarkkoja lukuja kuin että nuorisopsykiatrien osalta lisäystarve on noin 120–140 nuortenpsykiatria jne., jos on näin yksityiskohtaisia kannanottoja, minkälaista pulaa on tässä maassa, silloin jo pitäisi tietää, mistä kiikastaa. Silloin voitaisiin lähteä välittömästi tekemään toimenpiteitä, koska tässä on aina sellainen pelko, että selvitykset vievät ja nielevät ne voimavarat ja sitten aika ikään kuin hoitaa asian alta pois.

⁹³ **Esa Lahtela /sd**: Arvoisa puhemies! Yritän selvittää 2,5 minuutissa, mutta ihan kahdessa en ilmeisesti selviä.

Kun olen kuunnellut puheita työhuoneestani käsin, voisin todeta, että mikään ei oo mittään — sellaiset laulun sanatkin taitavat olla olemassa. Jos katsoo neljä vuotta taaksepäin, mitä silloin tehtiin, yleensä suunta on alaspäin kaikissa asioissa. Nyt ollaan kuitenkin laajentamassa monia ihan myönteisiä asioita. Esiopetuksessa on ongelmia, totta kai, mutta se on uutta ja ihmeellistä. Jotkut ovat todenneet sen oikein hyväksi aiheeksi. Itse en ole hirveästi karvaisia käsiä taputtanut siinä, mutta se koetaan hyväksi aiheeksi. Siinä on ongelma se, että kuljetusta ei heti alusta pitäen saada rahoitettua valtion toimin vaan kunnat joutuvat siinä omia laittamaan, sikäli kuin laittavat. Mutta se on hyvä asia.

Sitten opiskelijoiden asumislisä: Vielä viime kesänä tuntui ihan kurjalta hommalta, että se leikkautuu ja olisi muuttunut epäoikeudenmukaiseksi, mutta sekin on saatu korjattua. Totta kai asumislisän ympärivuotisuus on hyvä asia, mutta sitä ei nyt tässä vielä ole. Kuitenkin on menty eteenpäin tässäkin.

Homekouluihin pitää saada lisää rahaa, totta hiivatissa, mutta sitä nyt ei ole enempää näköjään irti saatu. Mutta siinäkin on edetty.

Lastenpsykiatria on hyvin tärkeä aihe. Viimeaikaiset televisio-ohjelmatkin ovat osoittaneet tapauksia, joissa koko kansalle on syventynyt se problematiikka, vaikka vielä muutama viikko sitten voi olla ihan tuntematon käsite, mitä tarkoittaa koko lastenpsykiatria. Itsekin syvensin tietojani ihan televisiota katsomalla. Isää ja lasta juttuttamalla selvisi hyvin paljon sellaista, miten voidaan tehdä ennalta ehkäisevää työtä. Jos se tehdään oikeassa vaiheessa ja saadaan häiriintynyt nuori hoitoon, siinähan säästyy rahoja hirveän paljon tulevaisuudessa koko yhteiskunnan osalta.

Siinä mielessä voitaisiin olla tyytyväisiä, että nyt ollaan kuitenkin menossa parempaan suuntaan ja on saatu tällaisia hyviä asioita aikaan. Totta kai ongelmia on olemassa. Yhdestä on ed. Komi tehnyt esityksen, jossa todetaan, että eläinlääketieteellisen tiedekunnan suurelääkinnän rahoitus on vaarassa. Siitähän kuultiin maa- ja metsätalousvaliokunnassa ja vaadittiin selvitystä, tehtiin jopa kirjelmä siitä, että se asia pitää hoitaa. Minusta tämä on sen tyyppinen asia, että todennäköisesti äänestyksessä tässä salissa ed. Komin aloite ei tule menemään läpi, niin uskon, koska kuitenkin aika tiukkoja raamit tuntuvat olevan ja käyttäytymiset. Sen takia odottaisi, että kuitenkin tämä asia tullaan sitten hoitamaan jollakin tavalla. Eduskunnan tahto pitää kuitenkin toteuttaa, niin kuin valiokunnassa sanottiinkin ja tehtiin kirjelmä, että se on hoidettava. Tämä on eläinsuojelukysymys, ja sen takia odotan, että se hoituu sitä kautta, joten ed. Komikin voi nukkua loppuyön rauhassa, kun hän täältä lähtee, vaikka aloite ei läpi menekään.

Sitten vähäisempään asiaan, jonka takia oikeastaan tulin puhujakorokkeelle puhumaan: Ed. Aittoniemi on niin pitkään, kuin minä täällä olen ollut, aina kantanut huolta huuliharppufestivaaleista Ivalossa. Joka vuosi me olemme äänestäneet tästä asiasta, ja summa ei kun pienenee. Meidän kaupunginvaltuustossammekaan ei enää kukaan ilkeä tällaista esittä, että 250. Nyt, jos tässä käy sillä tavalla, että tämäkään ei vielä mene läpi, niin ed. Saarinen jo lupasi äsken, kun tulin puhujakorokkeelle, että hän ainakin lykkää heti viisikymppisen ja kerätään nyt sellainen kolehti, johon minäkin voin osallistua, että ed. Aittoniemi voi mennä Ivaloon ihan tyytyväisin mie-

lin ja todeta, että festivaalit voi järjestää. Ed. Kuosmanen jo näytti lompakkoaan, että sieltä tulee lisää, joten nyt tämä asia tullaan hoitamaan tänä vuonna. Tämä on ollut kuin se joulunalusraha, vai mikä tässä oli — jos tällaiset asiat keran alkaa budjettisopua repiä, niin kuin on todettu, että jopa ministerit aikovat erota muutamien asioiden osalta.

⁹⁴ **Matti Saarinen /sd:** Arvoisa herra puemies! Mielestäni valtiovarainvaliokunnan mietintö on erinomaisen hyvä siitä huolimatta, että siitä jouduttiin arvovaltasyistä vielä tinkimään ja leikkaamaan. Kaikki ne kohteet, joihin siinä yhteydessä jouduttiin kajoamaan, olisivat kuitenkin olleet erinomaisen tärkeitä hoitaa ihan alkuperäisessä muodossaan.

Kun kysyin markkina-analyytikoilta, minkälaisiin summiin markkinat reagoivat, jos eduskunta muuttaa hallituksen budjettiesitystä, vastattiin, että täytyy peruslinja romuttaa ja tässä Emu-maailmassa kyseessä pitää olla useiden miljardien markkojen budjettimuutokset. Käytettiin haarukkaa 5—20 miljardia. Siis tällaisestahan täällä ei ole ollut kysymys. (Ed. Dromberg: Oliko siellä suurempikin liikkumavara sitten?) — Siellä oli nimenomaan suuri liikkumavara, ennen kuin markkinat reagoivat. Niihin pieniin muutoksiin, mitä täällä tehtiin, eivät markkinat reagoi mitenkään, niin kuin olemme voineet havaita.

Näistä kohteista erityisen tärkeiksi nostaisin pelkistetysti moneen kertaan jo todetunkin kohdan, lastenpsykiatrian. Homekoulujen osalta ollaan tavallaan polun alkupäässä, ja tämä on eräänlainen siemenraha. Tarpeet ovat huomattavasti suurempia kuin mihin tämä apu yltää. Tämä on ihan ensiavun kaltaista rahoitusavustusta mutta oikeaan suuntaan.

Samoin aikuiskoulutuksen suunnalla tarpeet ovat suurempia kuin mihin nyt mietinnössä ylletään. Meidän täytyy muistaa jatkossa pitää huolta myös aikuiskoulutuksen toimintaedellytyksistä. Siellä hinta—laatu-suhteet ovat kaiken kaikkiaan erinomaisen hyviä.

Aivan kuten hallituskin esittää, nykyisellä määrärahasolla ei kyetä liikenneverkoja pitämään nykykunnossa. Eduskunta otti tässä onkeensa ja lisäsi muun muassa tienpidon määrärahoja. Tämä on mielestäni myös eduskunnalle kunniaksi, että olemme asiantuntijoita kuunnel-

lessamme oikeihin kohtiin osanneet antaa jonkin verran lisäresursseja.

Mitä jää hoitamatta? Esimerkiksi tiedämme, että Veikkaus Oy:n tuottoarvio vuodelle 2000 on ylimitoitettu. Valtiovarainministeriö on runtanut sinne lähes 100 miljoonaa markkaa tällaista hyvään uskoon perustuvaa ekstrapuolustusta siihen, että kasvu säilyy entisen määrällisenä. Mutta jo vuoden 99 välitilinpäätös ja nykyinen kehitys osoittavat, että nyt alkaa olla vaakalennon aika, että Veikkauksen tulos ei tule vuonna 2000 olemaan niin hyvä, kuin valtiovarainministeriö on sen arvioinut olevan. Tänä vuonna jäädytään jo toiminnallisen tuloksen osalta alle arvion, mutta asia voidaan hoitaa tuloksentasausrahastosta. Tuo rahasto on lähes 200 miljoonaa markkaa. Tänä vuonna se joudutaan imuroimaan tyhjäksi, jolloin ensi vuodelle ei jää minkäänlaista puskuria vaan ollaan sitten sen karun tosiasian edessä. Valtiovarainministeriö ei ollut budjettikäsittelyn aikana halukas tarkistamaan arviotaan, vaikka sitä siltä kysyttiin.

Sitten pikkasen ihmettelen, kun Kansallisteatterin peruskorjaushanke, joka myöskin on yli 200 miljoonan markan hanke, on todella tarpeellinen ja ajankohtainen, miksi Kansallisteatteri pakotetaan tällaisena aikana hoitamaan tärkeää peruskorjaushanke velkarahalla. Kun valtio itse maksaa pois velkojaan ja Kansallisteatterin menoista suurin osa katetaan suoraan valtion rahalla, miksi tällainen voisiko sanoa valtion laitos ikään kuin — tämän sanon hyvin kunnioittavassa mielessä — pakotetaan lainanottoon? Tästä vain seuraava, että kun ne lainat pitää siellä Kansallisteatterin suunnallakin aikanaan hoitaa, sieltä syntyy ihan turhia rahoituskustannuksia. Valtiolla on nyt ylijäämäinen budjetti. Tällainen asia olisi voitu hoitaa ihan budjettirahoituksen puitteissa ja säästää Kansallisteatteri tulevina vuosina raskaita rahoituskustannuksilta. Tässä on sekin nurja puoli, että tällä tavalla, kuin nyt ollaan menettelemässä, saatetaan jatkossa myös entistä kovempaan kilpailuun veikkausvoittovaroista kilpailevat erilaiset edunsaajajohdot. Niitä korkokustannuksia vastaan yhteiskunta ei sitten saa yhtään teatteriesitystä eikä mitään muutakaan sivistystoimen palvelua. Ne menevät rahoittajien kirstuihin.

Myöskin opetusministeriön pääluokassa toivoisi olevan jo jotakin näkyvissä ja jokin käsitys siitä, miten eduskuntataloa vastapäätä suunniteltava puolen miljardin markan kulttuurilaitos,

seuraava investointi, noin 500 miljoonaa markkaa maksava musiikkitalo, on tarkoitus rahoittaa. Tähän asti on ollut huoli lähinnä akustiikasta, ei rahoituksesta. Kun tässä vertailee esimerkiksi eduskunnan suunniteltua lisärakennusta, joka on enemmän kuin puolet musiikkitaloa halvempi, ikään kuin musiikkitalo ei kuumentaisi lainkaan rakennusalan markkinoita. Sitä pidetään itsestäänselvyytenä, että sellainen tehdään, maksaa mitä maksaa. Nämä hankkeet ovat niin kovin erilaisia kustannuksiltaan ja vaikutuksiltaan riippuen näköjään siitä, kummalla puolella Mannerheimintietä hanke sattuu sijaitsemaan. Siinä on vain katu välissä. Näitä soisi myöskin kansanedustuslaitoksen avoimesti pohtivan, missä mennään ja miten asiat hoidetaan.

Herra puhemies! Aivan lopuksi muutama sana liikunnasta. — Tällä kyynärsauvalla mainostan vain sauvakävelyä. — Nimittäin eduskunta on tekemässä hyvin historiallisen päätöksen. Se on lisäämässä ensimmäisen kerran aikoihin hallituksen talousarvioesitykseen liikunnan osuutta veikkausvoittovaroista. Liikunta saa yli 2 miljardin markan potista, joka on siis Veikkauksen voittovararat per vuosi, 450 miljoonaa markkaa. Suhde veikkausasetukseen on lipsahtanut todella matalaksi. Veikkausasetuksen mukaan osuuden pitäisi olla 36,6 prosenttia, ja markoissa se olisi yli 700 miljoonaa. Liikuntabudjetti on 450 miljoonan markan tasossa. Se on hyvin pieni juttu valtion budjetissa, mutta se on erittäin suuri asia liikunta-alalla ja Suomen liikuntakulttuurissa. Kun eduskunta on lisäämässä 15 miljoonaa markkaa siten, että siitä 8 miljoonaa kohdistetaan iltapäiväkerhotoimintaan ja 7 miljoonaa markkaa lähiliikuntapaikkojen rakentamisavustuksiin, tehdään eduskunnan näkökulmasta katsottuna merkittävää liikuntapolitiikkaa, näin pienillä siirroilla täällä meidän pyörteissä, mutta voin, hyvät kollegat, teille vakuuttaa, että tuolla kentällä eduskunnan arvostus nousee oleellisesti. Tällä on hyvä vastaanotto. Tämä on todella vaikuttavaa suomalaisen liikuntakulttuurin kentällä.

Vertailun vuoksi voidaan todeta, että fiinimpään kulttuuriin myönnämme myös tässä yhteydessä 1,7 miljardia markkaa valtion budjetin kautta, siis 1 700 miljoonaa, joista Veikkauksen voittovaroja 1 200 miljoonaa ja 500 miljoonaa budjetin kautta verovaroina.

Hyvänä pidän vielä liikuntabudjetissa sitä, että kirjastojen rahoitusosuudesta katetaan nyt osa verovaroin ja edelleen suurin osa veikkausvoitto-

varoin, mutta kuitenkin on otettu ensimmäinen askel siihen suuntaan, että kirjastot saisivat pysyvemmän, varmemman ja vakaamman rahoituksen verovarojen kautta ja Veikkauksen voittovaroja käytettäisiin siten kuin yhtiön monopolilupakin edellyttää, yleishyödyllisiin tarkoituksiin.

Liikuntaväen on sitten tarpeen käydä oma arvokeskustelunsa 450 miljoonan markan sisällä siitä, miten suhtaudutaan huippu-urheiluun, kaupallisiin hankkeisiin, lasten ja nuorten urheiluun jne. Liikuntakulttuurin raamin sisällä arvokeskustelun käyminen on sikäli hyödyllistä, että jos löydetään siellä liikkuvia palikoita, voidaan saada nopeasti vaikuttavia muutoksia. Kysyn vain esimerkiksi, kun valtakunnallisille urheilujärjestöille jaetaan toiminta-avustuksia vuodessa noin 140 miljoonaa markkaa siitä 450 miljoonasta, riittääkö rohkeus kysyä, missä määrin sellaisille lajiliitoille, joilla on erinomaisen suuret yksityiset tulot sponsori-, mainos- ym. tv-sopimuksista, ylipäänsä lähetetään veikkauksivoittovaroja. Se on liikuntaväen arvokeskustelun varassa.

Arvoisa puhemies! Loppuhuipennuksen kohdan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston suuntaan. Hyvä, sivistys- ja tiedejaosto! Sieltä mietintö on lähtenyt liikkeelle, siellä on lausuttu syntysanat. Hyvä, valtiovarainvaliokunta! Loistavaa, eduskunta! Jo pelkästään liikuntabudjetin korjaaminen, muuttaminen, ansaitsisi täysistunnossa urheilukilpailuista tutun aaltoliikkeen.

⁹⁵ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Edellinen puhuja, kansanedustaja Saari-
nen, antoi niin hienon tunnustuksen eduskunnalle, että tuntuu ihan rohkealta sen jälkeen nousta puhumaan mitään. Mutta täytyy antaa tunnustus myös siitä, että asianomainen opetusministeri on paikalla, että asianomaisen valiokunnan puheenjohtaja on paikalla ja että me yleensä olemme keskustelemassa tärkeästä asiasta ja kuulemassa toinen toisiamme.

Tänä iltana on jälleen kerran käynyt ilmi se, kuinka laaja sektori opetusministeriön sektori valtionhallinnossamme on. Se kattaa todella hyvin monipuolisia asioita: koko ihmisen elämän ikäkaaren. Siinä on paitsi vahvaa velvollisuuteen perustuvaa runkoa, jota edustaa oppivelvollisuus, myös vahvaa kulttuuria eri muodoissaan, niin ruumiin kuin hengen kulttuuriakin. Kaikesta tästä pitäisi parasta mahdollista vastuuta kantaa.

Olen jo useampaan kertaan eduskunnassa tuonut esille sen, että kunnat paikallisella tasolla tuottaessaan palveluita kuntalaisille eli meille ovat kuitenkin varsin suurissa ongelmissa. Ajattelen vaikkapa oman kotikaupunkini Keuruun tilannetta. Keuruu on tuollainen sanoisinko hyvinvoiva, eteenpäin menevä kaupunki, vaikka väestötappiota koemme, vauraana pidetty luonnonkaunis kaupunki. Me joudumme kamppailemaan sen kovan tosiasian kanssa, että meidän on pohdittava, mitä kouluja lopetamme. Edelleen meillä on työryhmä, jonka epäkiitollinen tehtävä on selvittää, miten voitaisiin saada mahdollisimman suuret opetusryhmät opettajaa kohti, jotta pärjäisimme taloudessa. Hyvin tiedän myös opettajakokemusta hamasta nuoruudestani omaavana, että tämä on täysin toisin kuin asian paras. Liian suuret opetusryhmät tai luokkakoot eivät ole oppilaitten työympäristönä ollenkaan hyvä asia. Päinvastoin, pitäisi päästä pienentämään opetusryhmiä ja luokkakokoa. Eikä tämä ole opettajallekaan helppo tehtävä.

Viittaan äskettäin tehtyyn tutkimukseen, jossa todettiin, kuinka moni akateemisesti koulutettu henkilö kokee tänä aikana työuupumusta, eivät nyt ihan kaikki, mutta pitkälti yli puolet. Tietysti tuokin on vähän veteen piirretty viiva, mikä on työuupumus ja uupumus elämässä, mutta jotain se kertoo elämän kovuudesta. Kyllä opettajan työ on erittäin raskasta ja vaativaa tänä aikana kaikissa koulumuodoissa, erityisesti peruskoulussa ja peruskoulun yläasteella. Se on erittäin vaativa ja raskas työ, ja tiedän, että opettajat tekevät työtä iltamyöhään. Aamulla alkaa työ, kokeitten korjaamiset ja tuntien valmistelut jatkuvat samoille tunneille kuin meillä budjettikeskustelun ajat eduskunnassa. Omasta perheestä tiedän tilanteet ihan hyvin.

Opettajan työ on raskas ja vaativa työ, jota ei ollenkaan paranneta sillä, että kunnat taloudellisesti ahtaalla joutuvat suurentamaan opetusryhmiä, jolloin tullaan siihen, että työ on vaikeaa opettajalle, mutta se on hyvin hankalaa myös oppilaalle. Tämä on sellainen epäkohta, jonka kohdalla ei tietysti kukaan meistä pysty rahaksi muuttamaan, mutta epäkohta on meidän täälläkin hyvä tietää.

Monet muut kysymykset liittyvät oppivelvollisuuskouluun ja siihen läheisesti liittyvän keskiasteen ongelmien ohella ministeriön hallinnonalaan. Minusta on erittäin hyvä, että kiinnitetään huomiota kirjastoon. Kirjasto on todella sel-

lainen kansalaisen sivistyksen lähde, että sen palvelut on pyrittävä pitämään mahdollisimman hyvin ajan tasalla, kaikkien ulottuvilla. Nykyajan tietotekniikalla tämä on erinomaisen hyvin mahdollista. Minua ovat kammoksuttaneet ne ajatukset, kun jossakin on puhuttu, että kirjaston palvelut pitäisi tehdä käyttäjilleen maksullisiksi.

Samoin vapaan harrastus- ja sivistystoimen osalta kunnat ovat joutuneet vähentämään paljon taloudellisia voimavaroja. Onneksi on tietysti kysymys asioista, joiden kohdalla ihmisten innostus ja oma-aloitteisuus ovat se suurin voimavara, mutta jos rahat tykkäänään käyvät puuttumaan tai ovat kovin pienet, sillä on haitallinen vaikutus.

Ammatillisen koulutuksen erään osa-alueen toisin esille, joka liittyy aikuiskoulutukseen, esimerkiksi sellaiseen koulutukseen, jota Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus Äänekoskella Keski-Suomessa antaa. Määrärahat, jotka valtiolta sinne tulevat, ovat perin juurin supistuneet viime vuosina. Tässä yhteydessä viitataan muun muassa ed. Vehviläisen esille ottamaan täällä jäljempänä äänestettäväänkin raha-asia-aloitteen, jossa todetaan tämän sektorin taloudellisia pulmatilanteita.

Arvoisa herra puhemies! Meidän on taloudellisesti niukkana aikana koetettava luoda kuitenkin kestävä linja tälle tärkeälle sektorille. Jos me pidämme huolta lapsista ja nuorisosta, silloin me luomme myös taloudellisesti ja henkisesti hyvää tulevaisuutta.

⁹⁶ **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa puhemies! Opetusministeriön hallinnonala on meidän yhteiskunnallisessa kehittämispolitiikassamme hyvin merkittävä. Lähtökohta on se, että pienen kansakunnan menestys riippuu hyvin pitkälle siitä koulutustasosta, jonka me kykenemme nuorille antamaan, jotta he kykenevät kehittämään itseään ja toisaalta myös kehittämään aikanaan tätä yhteiskuntaa. Siinä mielessä ei ole yhdentekevää, miten tänä päivänä näihin asioihin suhtaudumme ja minkälaiset resurssit me annamme koulutukselle ja tutkimukselle.

Yhteiskunnassa tapahtuu hyvin voimakasta rakennemuutosta tänä päivänä, joka heijastelee hyvin voimakkaasti myös opetusministeriön hallinnonalalle. Tänä päivänä juuri saimme kuulla, että noin 260 000 ihmistä on muuttanut tänä vuonna kotikuntaansa. Uusimaa ja Pirkanmaa

ovat olleet kasvumaakuntia, ja Lappi ja Kainuu mainittiin suurimpina menettäjämaakuntina. Ongelmia aiheutuu sekä luovuttavassa päässä että ennen kaikkea vastaanottavassa päässä, ja näihin kysymyksiin joudutaan tietysti sopeutumista hakemaan.

Niukoista voimavaroista huolimatta talousarvioehdotus pitää sisällään esiopetuksen uudistusta koskevan lainsäädännön. On erinomaisen hyvä, että meillä on saatu esiopetus tulevana vuonna alkuun kuntien toimesta vapaaehtoisena toimintana ja v. 2001 lakisääteisenä toimintana joka on esiopetukseen tulevalle oppilaalle vapaaehtoisista toimintaa. Ongelma tässä uudistuksessa, kuten täällä on todettu, on ennen kaikkea se, että esiopetukseen ei sisälly oppilaalle kuljetusetua. Tämä eriarvoistaa hyvin voimakkaasti pienten ja harvaanasuttujen kuntien oppilaiden aseman suhteessa taajamien oppilaisiin. Ennen kaikkea kysymys on siitä, että me loisimme tasavertaiset edellytykset kaikille lapsille päästä lain tarkoittamaan esiopetukseen. Minä toivon, että tähän kysymykseen voidaan palata ja saada asia kuntoon ja samalla tavalla toimivaksi kuin myös peruskoulujen koulukuljetukset.

Toinen kysymys, joka näkyy ja on ollut keskustelussa, on yleissivistävän koulutuksen perustamishankkeitten valtionosuus. Budjetin perusteluissa todettiin, että hallitus on asettanut työryhmän selvittämään helmikuun loppuun mennessä, kuinka valtionosuuskysymykset tulevaisuudessa tullaan järjestämään. Tietysti myönteistä valtiovarainvaliokunnan puolelta on se, että homekouluihin on esitetty korvamerkittynä 30 miljoonaa markkaa erityisrahoitusta. Kuitenkin meillä on keskeistä koulujen kunto, koulutilat ja ne puitteet, jossa opetusta annetaan. Meillä ei ole ainoastaan uudisrakentamista, vaan laajat peruskorjaustarpeet, ja siinä mielessä on välttämätöntä, että me luomme sekä valtion että kuntien yhteistoimin edellytykset pitää koulukiinteistöt kunnossa ja sen tasoisina, että niissä oppiminen ja opettaminen on mielekästä ja viihtyisää.

Ensi vuoden budjetissa, kuten täällä todettiin, jäivät vielä perusparannustoimien valtionosuudet pienemmiksi kuin tänä vuonna, ja jos verrataan rahoitusta vuoden 97 tasoon, on se peräti 200 miljoonaa markkaa alhaisempi. Tässä mielessä on välttämätöntä, että meillä perustamishankkeitten valtionosuus tulee säilymään sivistystoimen puolella ja luodaan sitä kautta edellytykset kunnille eri puolilla maata järjestää tasa-

vertaisesti sekä laadukkaat että määrällisesti riittävät koulupalvelut oppilaille.

Seuraava kysymys, johon ajattelin paneutua, on oppilaskohtaisten yksikköhintojen taso. Meilähän on todettu, että se on noin 15 prosenttia jäljessä käyvistä kustannuksista, ja vaikka nyt budjettiesitys pitääkin sisällään indeksitarkistukset täysimääräisinä, eivät nämä sittenkään tule vastaamaan vielä todellisia kustannuksia. Siinä mielessä tavoitteena täytyy pitää sitä, että me saamme yksikköhinnat ajan tasalle. Siten me luomme edellytykset sille, että sekä luokkakoot että ryhmäkoot ovat oikeassa suhteessa opetettavan aineen kannalta parhaaseen oppimistulokseen ja että toisaalta siellä myös oppilailla on motivoiva ympäristö opiskella ja että myöskään opettajat eivät koe ongelmalliseksi opettaa liian suuria ryhmiä. Tässä mielessä tämä on pidettävä tavoitteena, ja niin kuin opetusministerikin on luvannut, tässä tullaan aikanaan pääsemään leikkausta edeltäneille hintatasoille.

Kun opetusministeri on paikalla, ajattelin myös puuttua koulukiusaamiskysymykseen. Minusta se on oire siitä, että kouluyhteisössä ilmapääri on häiriintynyt. Opettajat ehkä eivät ole olleet riittävän motivoituneita suorittamaan valvontatehtäviä, ja toisaalta oppilaille on merkittäviä häiriöitä. Valiokunta on esittänyt nuorten- ja lastenpsykiatriseen hoitoon 70 miljoonaa markkaa ja se on erinomaisen hyvä asia, mutta toisaalta meillä on jo nyt lakituvassa käsitelty ensimmäisiä koulukiusaustapauksia, eikä ole oikein, että näitä kysymyksiä tätä kautta hoidetaan. On selvää, että kunta työnantajana joutuu vahingonkorvausvastuuseen kiusatulle aiheutuneista kustannuksista. Sen jälkeen tietysti jää selvitettäväksi, voidaanko tuo vahingonkorvausvastuu siirtää edelleen työntekijälle, ja ratkaisu riippuu siitä, onko kysymyksessä ollut jonkin asteinen tuottamus vai vahinko.

Siinä mielessä toivoisin, että opetusministeriö käynnistäisi jonkin asteinen tutkimushankkeen tai projektin, jossa selvitettäisiin syyt, mitkä ovat lisääntyvään koulukiusaamiseen johtaneet, ja kuinka koulujen olosuhteita tulisi kehittää, että siellä luodaan edellytykset oppilaille sekä psyykkiseen että fyysiseen koskemattomuuteen ja saadaan ongelma poistetuksi.

Arvoisa puhemies! Täällä myös mainittiin, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kehittäminen on yksi keskeinen kysymys. Yliopistojen perusrahoitus on hiukan jäljessä, mutta

meillä tänä päivänä elinkeinoelämä toimii hyvin voimakkaasti nimenomaan elektroniikan ja telekommunikaation varassa. Siinä mielessä yliopistojen osalta tietysti odottaisi, että siellä mietittäisiin myös, mitkä ovat niitä uusia menestysaloja, jotka saattaisivat olla meille Nokia-ilmion kaltaisia toimialoja, joissa saataisiin mahtava ja voimakas kehitys aikaan, saatettaisiin laventaa kärkitoimialojen joukkoa valtakunnassa ja siten viettäisiin koko yritystoimintaa eteenpäin.

Yliopistojen ja yritystoiminnan yhteistyö on välttämätöntä, ja yksi toimiala, jonka tässä ehkä nostaisin yliopisto-opetuksen näkökulmasta esille, on matkailu. Sinänsä se on hyvin pitkälle mooneen tieteenalaan yhteensopiva kokonaisuus. Tiettyä matkailutiedettä sinällään ei ole. Lapin yliopistossahan tänä päivänä jo on professuuri, mutta näkisin, että myös eteläisemmissä yliopistoissa voisi tällainen olla, ja minusta erinomaisen hyvin tulee kysymykseen muun muassa Joensuun yliopiston Savonlinnan filiaali, kun Savonlinnaan muutenkin on muodostunut varsin voimakas matkailun osaamisen keskittymä. Sillä lailla me voisimme viedä matkailuelinkeinoa eteenpäin, saada synergiaedut otettua huomioon ja ennen kaikkea luotua myös eteläiseen Suomeen sellaista matkailun osaamista ja tutkimusta, jonka uskoisin koituvan hyödyksi erityisesti itäsuomalaisen elinkeinoelämän kehittämisessä ja joka soveltuisi hyvin myös rakennerahastojen avulla kehitettäväksi elinkeinoksi.

⁹⁷ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Nousiainen puheenvuoron johdosta haluaisin todeta hänen esille ottamansa asian, koulukiusaamisen, joka jäi liian vähälle varmasti valtiovarain sivistys- ja tiedejaostonkin käsittelyssä. Tämä toivotavasti voidaan ottaa huomioon joko lisäbudjetin yhteydessä tai seuraavassa budjetissa.

Sen sijaan haluan puuttua, arvoisa puhemies, kohtaan oppilaitoksien investointikysymykset. Tästähän valtiovarain sivistys- ja tiedejaosto ja valtiovarainvaliokunta lausui, että me voisimme säilyttää sekä investointirahoitukset oppilaitoksen kohdalla että myös peruskorjausrahoitukset ja myös homekouluihin liittyvät rahoitusosuudet. Tästä haluaisin antaa erikoisen kiitoksen opetusministeri Raskille, joka taisteli jo tämän budjetin yhteydessä, että nämä rahoitukset eivät menneet kokonaisuudessaan. Jatkamme tätä taistelua eteenpäin yhdessä.

⁹⁸ **Leena Rauhala /skl** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Nousiainen otti esille erittäin tärkeän asian eli koulukiusaamisen, joka ei ole tullut täällä puheeksi. Toisaalta on hyvä, ettei se negatiivisessa mielessä tulisikaan vaan sellaisessa, että edelleenkin sitä esiintyy ja se on koulujärjestelmän sisällä todellinen ongelma ja siihen tulee puuttua. Itse olen esimerkiksi tehnyt tästä talousarvioaloitteen.

Ymmärsin puheenvuorosta, että opettajilla mahdollisesti ei ole motivaatiota tähän puuttua. Ehkä en ole samaa mieltä vaan näen, että kysymys on siitä, että opettajat ovat hakemassa sitä, mikä on opettajien tehtävä, miten he voivat puuttua. Olen lukenut erään kirjoituksen, jossa rehtorit ovat opettajiensa puolesta sanomassa, että he haluaisivat turvata sen, että opettajat voisivat keskittyä varsinaiseen opetustyöhön. Näin ollen ymmärrän, että opetustoimeen tarvitaan niin sanottua tiimiä, monialaista työntekijäryhmää, jonka jäsenet voivat yhdessä rakentaa jotakin selvää toimintamallia, miten tehdään. Opettajat yksin eivät selviä tästä.

⁹⁹ **Jari Vilén /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin lähestyä koulukiusaamista ehkä hiukan laajemmasta näkökulmasta, kuin ed. Nousiainen toi esille, ja ehkä peilaten siihen, mitä aivan hiljattain luin saksalaisesta koulumaailmasta. Siellä oli onneksi oppilastovereiden aktiivisuuden ansiosta saatu selville, että joukko ala-asteen opiskelijoita suunnitteli käytännössä joukkomurhaa, aseellista hyökkäystä toistensa kimppuun. Oli hyvin mielenkiintoista lukea niiden tutkijoiden puheenvuoroja, jotka ottivat kantaa kysymykseen, mistä tämä johtuu. Heidän käsityksensä asiasta oli se, että tämä johtuu auktoriteettiongelma kodin, perheen, vanhempien ja koulun välillä ja siitä ongelmasta, kuka ottaa vai ottaako kukaan vastuuta. Tutkijat toivat esille myös sen, että tänä päivänä — puhun nyt Saksan koulumaailmasta — opettajilla ei ole mahdollisuuksia tarttua näihin ongelmiin kiinni riittävän tehokkaasti ja niillä keinoilla, mitä tarvitsee olla.

Olisikin mielenkiintoista kuulla opetusministeriltä, onko opetusministeriössä selkeitä suunnitelmia tarttua myös tähän ongelmaan, koska käsitykseni mukaan opettajankoulutuksessa Suomessa tänä päivänä ei anneta riittäviä valmiuksia tarttua näihin ongelmiin, vaan pikemminkin pyritään välttämään niitä ja tuodaan esille tämä

ikuinen fraasi: jokainen opettaja on luontainen auktoriteetti tai hänen ainakin täytyisi olla luontainen auktoriteetti voidakseen tarttua tähän ongelmaan kiinni. Mutta selkeitä vastauksia, miten tarttua kiinni, ei ole olemassa, eikä myöskään välineitä. Opettajat itse ovat käsitykseni mukaan aika usein tuoneet esille sen toiveen, että he haluaisivat ottaa käyttöön edelleenkin määräaikaaiset erottamiset tai vastaavat vaihtoehdot.

¹⁰⁰ **Pekka Ravi /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Minäkin haluan kantaa korteni kekoon tässä koulukiusaamisasiassa. Minunkin korvaani hieman särähti ed. Nousiaisen aika yleinen arvio siitä, että kyseessä saattaa olla opettajien motivaatio-ongelma. Hän ei varmaan sitä aivan sillä tavalla tarkoittanut. Mutta minä sanoisin, että koulukiusaaminenhan hyvin usein tapahtuu juuri sellaisessa tilanteessa, kun aikuisia ei ole läsnä. Esimerkiksi koulumatkat ovat juuri tyypillinen tilanne, jossa koulukiusaamista tapahtuu.

Minä aivan samoin kuin edelliset vastauspuheenvuorojen käyttäjät haluaisin korostaa sitä, että kyllä tässäkin asiassa vastuun ja luontevan keskusteluyhteyden täytyy olla perheen piirissä. Jos lapsi ei uskalla kertoa kotona vanhemmilleen, mitä koulumaailmassa tapahtuu, niin ollaan todella jo aika huonolla tiellä.

Minä olen 20 vuotta tehnyt opettajan ja rehtorin työtä ja voin vakuuttaa, että ylipäänsä on niin, että jos vanhemmat ottavat kouluun yhteyttä ja epäilevät koulukiusaamistapausta, siihen todella tartutaan ja asiat selvitetään. Täällä puhuttiin äsken tiimistä. Minun kokemukseni ovat varsin myönteisiä semmoisesta toiminnasta, että koululla toimii oppilashuoltoryhmä, jossa todella on läsnä eri alojen asiantuntijoita. Se kokoontuu viikoittain ja siinä käydään läpi semmoiset tapaukset, jotka eivät selviä esimerkiksi pelkän opettajan myötävaikutuksella.

¹⁰¹ **Inkeri Kerola /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse olen sitä mieltä, että koulukiusaamista on ollut kautta aikojen. Sitä on esiintynyt eri muodossa. Tänä päivänä se on kääntynyt sen vuoksi, että siihen on yleisesti otettu kantaa ja tehty jopa oikeusteitse tähän asiaan tulintoja. Ajattelisin näin, että elämän eheys kaikinensa on se punainen lanka, joka on koulukiusaamisen tai -kiusaamattomuuden takana. Arvelisin, että ed. Nousiainen puheessaan tarkoitti

opettajan motivaation puutteella sitä, että koulu-resurssit eivät vastaa niitä tarpeita, mitä opettaja tänä päivänä koululta edellyttäisi, eli se tarkoittaa silloin perusresurssien turvaamista, pieniä oppilasryhmiä ja kunnollisia työskentelyolosuhteita oppilaskoon ynnä muun huomioon ottaen.

¹⁰² **Pekka Nousiainen /kesk** (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Ehkä sananvalinta ei ollut paras mahdollinen, mutta tuntien tietyt toimialaa jossain määrin voisin todeta sen, että niissä koulu yhteisöissä, joissa ei ole oppilashuoltoryhmiä tai vastaavia yhteistoimielimiä, tiimejä, saattaisi kiusaamistapahtuman selvittely jäädä opettajan omille harteille yksin suoritettavaksi, jolloin hän kokee sen hyvin raskaana ja monimuotoisena tapahtumana, joka ei ole mikään helppo asia. Siinä mielessä, jos kiusaaminen ei ole kovin pahanlaatuista, saattaa olla usein niin, että siihen ei reagoida.

Olen iloinen siitä, että täällä tämä asia on saanut huomion osakseen. Uskon, että keskustelu tästä tulee jatkumaan. Toisaalta meillä on jo esimerkiksi hyvin paljon olemassa, miten asioita hoidetaan. Kun ongelma tiedostetaan, niin se auttaa jo paljon myös opettajia ammatissaan jaksamaan selvittää näitä asioita.

¹⁰³ **Erkki Pulliainen /vihr**: Arvoisa puhemies! Humboldttilainen sivistysyliopisto on kuollut, eläköön se jämä, joka on jäljellä. Keskityn yksinomaan tähän aiheeseen.

1960-luvulta tähän päivään mennessä yliopistolaitoksessa on tapahtunut valtavasti muutoksia, erittäin vähän kehitystä, todellista kehitystä, joka vie tieteellistä ja kansallista sivistystä eteenpäin.

Ensimmäinen suuri virhe, mikä opetuspoliittisesti tehtiin, oli ryhtyminen saikkinoimaan tutkinnoilla, pyrkimyksellä poistaa välitutkinnot muka tehostamalla sillä tavalla opintoja. Nyt vain sattuu olemaan sillä tavalla, että mitä tiukemmaksi kilpailu menee, mitä vähemmiksi käytettävissä olevat varat opiskelijoilla käyvät, sitä tärkeämmiksi tulevat niin sanotut välitutkinnot. Tarkoitin välitutkinnoilla luonnontieteitten kandidaatin ja humanististen tieteitten kandidaatin tutkintoja, jotka tutkintoina olivat olemassa eivätkä arvoniminä, ja edelleen lisenasiaatin tutkintoa. Vielä kun ajatellaan miesten ja naisten tasaa, vielä sitä suuremmalla syyllä ja tarpeella nämä välitutkinnot täytyy olla sen takia, että sat-

tuu olemaan sellainen pienen pieni ero miehen ja naisen välillä tässä eräänlaisessa työnjaossa yhteiskunnassa. Tämän sanon sen takia, että olen kuullut, että jälleen kerran tämä sivistysministeriö on lähtenyt tälle tielle, että jälleen kerran pyritään tekemään kaikki voitava, että nämä hölmöydet uusitaan kerran taikka niitä vielä tavallaan tehostetaan. Minusta tämä on äärimmäisen tyhmää, äärimmäisen ajattelematonta, ja johtaa vain päinvastaiseen tulokseen kuin muuten pyritään.

Toinen suuri virhe on ollut se, että on ruvettu tekemään yliopistoista ja korkeakouluista ammattioppilaitoksia, joissa vain tutkinnoilla ja yksinomaan tutkinnoilla muodollisina suoritteina on arvoa, ei sillä sivistyksellä, mikä ihmisillä on valmistuttuaan ja elämään lähdettyessä. Ei enää opeteta, kasvateta, ihmisiä elämää varten, vaan tutkinnon muodollista suorittamista varten.

On todella hienoa tietysti se, että Suomeen halutaan Nobelin palkinto, jälleen kerran. Se on todella upea saavutus. Mutta sitä yritetään sellaisilla aloilla, joilla kilpailijat ovat rahoituksellisesti ylikansallisia yrityksiä, joiden liikevaihto on suurempi kuin Suomen valtion budjetti. On aivan selvä asia, että tässä kilpailussa ei voida pärjätä. Tähän kilpailuun satsaaminen on tapahtunut yliopistojen ja korkeakoulujen perusrahoituksesta tinkimällä. Tällä menettelyllä on lehtori-soitu yliopisto-opetusta sillä tavalla, että vain joillakin harvoilla on varaa, mahdollisuuksia, tehdä tieteellistä tutkimusta opetustyön ohella. Muut vain opettavat sitä, mitä tulivat aikoinaan oppineeksi. Siis aktiivinen tieteellinen seuranta alkaa olla historiaa kaikilla muilla paitsi huippuyksiköillä, jotka ovat Suomen-Akatemian, Tekesin jnp. rahoituksen ulottuvilla. (Ed. Valpaksen matkapuhelin soi) — Kännykän soittoaäni on vakuuttava osoitus siitä, että jotkut laitteet vielä toimivat. — Vastaavaa soimisilmiötä ei niissä opetusministeriön virkamiehissä ole juuri esiintynyt, jotka päättävät yliopisto- ja korkeakoulupoliitikasta käytännön tasolla.

Tästä eteenpäin kaikkein suurinta viisautta olisi se, että se potti, joka on käytettävissä tieteellisen sivistyksen ja tieteellisen opetuksen hyväksi, jaettaisiin kokonaan uudestaan nimenomaan sillä tavalla, että kaikissa niissä yliopiston opettajan vakansseissa, joissa edellytetään sekä opetusta että tieteellistä tutkimusta, mahdollistettaisiin myös taloudellisesti tieteellisen tutkimuksen tulokset. Vain se kannustaa aktiivisesti seuraa-

maan oman tieteenalansa kehitystä, ja ratkaisevaa sille edistykselle on se, että se pohja, johon koko opetus perustuu, on niin up to day, siis tässä ajassa, kuin mahdollista. Tässä jo pienikin lip-sahdus kostautuu 10—15 vuoden päästä kohtalokkaasti.

En minä usko, että tälläkään kertaa tällä puheella mitään vaikutusta on, mutta tulipahan pidettyä.

¹⁰⁴ **Päivi Räsänen /skl:** Arvoisa puhemies! Aion käyttää lyhyen, mutta positiivisen puheen-vuoron parista asiasta.

Ensinnäkin budjettiin sisältyvä esitys maksutomasta esiopetuksesta on mielestäni istuvan hallituksen positiivisimpia saavutuksia. Oppositio-takin käsin on ollut todellakin ilo osallistua sen käsittelyyn, itse sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenenä. Näen esiopetuksen suurimman merki-tyksen juuri niiden lasten kohdalla, jotka eivät välttämättä omasta kodistaan saa aivan yhtä hy-viä eväitä koulunkäynnin aloitukseen. Esiopetus näin antaa lapsille tasapuolisemmat valmiudet oppimiseen ja kehittymiseen.

Vaikka koulumatkaetuutta ei tässä yhteydessä saatu järjestykseen, niin pääasia on kuitenkin se, että uudistus tulee voimaan ensi vuonna kaikkia lapsia koskien. Toivon mukaan viimeistään seu-raavana vuonna myös koulumatkaetus saadaan järjestykseen.

Itse kannan kuitenkin suurinta huolta tässä yh-teydessä paitsi esiopetuksen niin myös alkuope-tuksen ryhmäkoosta, joka on jatkuvasti ollut va-litettavasti kasvussa. Toivoisinkin, että nimen-omaan näiden pienten oppilaiden kohdalla ryh-mäkokoja voitaisiin selkeämmin asetuksella sää-dellä. Uskon, että tällä olisi positiivinen vaiku-tuksensa myös koulukiusaamisen estämiseen.

Arvoisa puhemies! Toisena asiana haluan mainita, että Hämeen kansanedustajat ovat aina-kin kahtena vuonna tehneet yhteisen talousarvio-aloitteen, jotta Hämeessä sijaitseva Ryttylän kan-sanlähetysoipisto saisi kansanopiston ylläpitä-misluvan. Tässä yhteydessä haluan antaa minis-teri Raskille siitä kiitoksen, että kymmenen vuo-den hakemisen jälkeen hän tämän luvan myönsi ja saattoi tasa-arvoiseen asemaan tämän oppilai-toksen muiden vastaavien oppilaitosten kanssa. Sen vuoksi en tule tätä talousarvioaloitetta esittä-mään äänestettäväksi.

¹⁰⁵ **Opetusministeri Maija Rask:** Arvoisa her-ra puhemies! Minusta tuntui vähän masentaval-ta, kun professori, kansanedustaja Pulliainen ajatteli, ettei puheilla ole mitään vaikutusta. Mi-nusta meidän pitää uskoa siihen, että puheilla on vaikutusta. Minä voin vakuuttaa, että kansan-edustajien puheilla on ollut paljon vaikutusta sii-hen, millä tavalla koulutus- ja tiedepolitiikkaa on haluttu kehittää.

Totean, että alemman korkeakoulututkinnon asemaa vahvistetaan osana yliopistojen tutkinto-järjestelmää. Näin todetaan kohta julkistettavas-sa kehittämissuunnitelmassa. En usko, että tätä kirjausta poistetaan, joka tarkoittaa sitä, että kan-didaattitutkinnot säilyvät siellä, missä niitä on. Pidän sitä nimenomaan, aivan kuten professori, kansanedustaja Pulliainenkin, tärkeänä tasa-ar-vokysymyksenä. Totean myös, että lisen-siaatin tutkinto säilyy yliopistollisena tutkintona. Tämä vastauksena.

Minusta oli erinomaisen hyvä, että ed. Nousi-ainen äsken otti esille koulukiusaamisasian. Ha-luan hyvin lyhyesti todeta, että tähän asiaan on kyllä kiinnitetty huomiota itse asiassa viidellä eri tavalla opetushallinnon puolella. Meillä on Ope-tushallituksessa ja myös ministeriössä monia projekteja, joilla pyritään esimerkiksi siihen, että opiskelijoiden, oppilaiden, itsetunto olisi niin hy-vä, ettei tarvitsisi toista kiusata, että on hyvä itse-nään, eikä tarvitse sen tähden alentaa toista. Täl-laisia projekteja meillä on. Meillä on myös kou-luturvallisuustyöryhmä, joka tulee ensi vuoden alkupuolella antamaan konkreettiset ohjeet sii-hen, että jos todetaan, että koulussa on turvalli-suuteen epäedullisesti vaikuttavia tekijöitä, mil-lä tavalla niihin puututaan, jos esimerkiksi tava-taan huumeita tai muuta koulussa. Kouluturvalli-suustyöryhmässä ovat hyvin laajasti eri yhteis-kuntaryhmät mukana.

Toiseksi, on tarkoitus erottaa lukiossa ja am-matillisessa oppilaitoksessa liikunta ja terveys-tieto, jolloin terveystiedon puitteissa pystytään hyvin laajasti elämän eri asioihin puuttumaan op-pituntien puitteissa ja peruskoulun ala-asteella kansalaistaidon oppitunneilla. Niitä tunteja tul-laan sillä tavalla lisäämään, että löytyy aikaa kä-sitellä koulutuntien puitteissa elämälle tärkeitä kysymyksiä liittyen sosiaaliseen kanssakäymi-seen, toisesta välittämiseen, ympäristöstä välittä-miseen jne.

Kolmanneksi, koulukiusaamisasia on voima-varakysymys siltä osin, että jos on isot ryhmät ja

opettajat lomautettuina ja muuta, niin totta kai se voi edesauttaa sitä, että tulee häiriöitä. Tässä, niin kuin olen aika monta kertaa jo todennut, toivon, että opetuksen yksikköhinnot saadaan todella asialliselle tasolle.

Neljäs asia on opettajankoulutus, johon tulevana vuosina tullaan erityisesti kiinnittämään huomiota sen tähden, että meillä on ennakoitavissa vajausta opettajankoulutuksessa. On tärkeää, että myös opettajankoulutuksessa puututaan asioihin. Meillä on kyllä hyvät opettajat, sitä ei voi kyllä kieltää. En suoraan sanottuna ihan tarkkaan tunne asiaa, eri yliopistojen opettajankoulutusohjelmia, mutta on tullut sellainen ajatus asiantuntijoita kuultuani, että meillä on yksilöllisyyteen paneutuva ilmapiiri, että yksilö on tärkeä. Ehkä on jäänyt vähän vähemmälle huomiolle se, miten otat 30 yksilöä haltuusi, eli ryhmän haltuunotto. Ehkä siinä tarvittaisiin vähän enemmän opetusta. Mutta tähän joka tapauksessa tullaan puuttumaan.

Edustajat Rauhala ja Ravi äsken ottivat esille sen, että oppilashuoltoryhmän olemassaolo on myös voimavara. Meillä on koulupsykologeja, koulukuraattoreita ja virkoja kyllä olemassa, mutta onko niissä toimijoita. Minä sanon, että kun me saamme toimijat paikalle ainakin niihin virkoihin, jotka ovat jo olemassa, niin luulen, että tilanne tulee korjautumaan.

Viidentenä haluan ottaa esille yhteisen vanhemmuuden käsitteen, joka pitäisi ehdottomasti huomioida. Jos huomataan, että lapsi toistansa kiusaa, potkii tai uhittelee tai tekee muuta, niin jos aikuinen ihminen sen näkee, siihen pitää puuttua silläkin uhalla, että sieltä tulee mitä tulee. Jos ei siihen puututa, niin sehän on selvä viesti siitä, että tähän on luvallista.

Tällaisia ajatuksia meillä koulukiusaamisen ehkäisemiseksi on, mutta siihen tarvitaan kyllä paljon ponnisteluja.

Täytyy todeta, että on ollut hyödyllistä kuunnella näitä keskusteluja ja vielä jonkin verran aikaa minulla on jatkaa.

¹⁰⁶ **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa puhemies! Itsekin haluan esittää kiitokseni ministerille, että hän on jaksanut lähes koko ajan seurata keskustelua. Toivon, että tämä muidenkin ministereiden kohdalla pitäisi paikkansa.

Jatkunut keskustelu on tuonut esiin jo niitä positiivisia asioita, joihin on koettu tärkeäksi satsa-

ta tulevana vuonna. Kieltämättä Helsinkiin sijoitetut hankkeet ovat aika usein luettavissa budjettikirjasta. Ne ovat olleet ehkä tämän hallituksen arvovalintoja. Vaikka ministeri Niinistö onkin huomauttanut, että arvokeskustelua ei yleensä ole osattu eduskunnassa käydä, täytyy sanoa, että näin on ainakin joissakin asioissa tehty. Hallitus ei ole kokonaisuudessaan tätä havainnut, koska soraääniä kuuluu jatkuvasti. En nimittäin halua uskoa sitä, että yhdestä miehestä koostuva hallitus yksinään kykenisi näin laajoihin arvovalintoihin, kuin nyt voimme budjettikirjasta lukea. Kumppaneita on täytynyt löytyä varmasti muitakin.

Puutteina korjaustenkin jälkeen näen opetus-toimen puolella näköalattomuuden, lyhyen kujanjuoksun, jossa suunnittelua on mahdotonta toteuttaa pitkällä jäniteellä. Toisaalta vaaditaan tuloksia, enemmän tohtoreita, enemmän maistereita ja osaajia, mutta niukkenevilla määrärahoilla. Täytyy siis kysyä, tingimmekö laadusta vai määrästä. Viittaan yliopistokoulutukseen, ihan niin kuin ed. Pulliainen edellä viittasi, ja samalla esiopetukseen, jossa kääräistiin kunnille paketti: 700 tuntia 400 tunnin hinnalla.

Toinen ongelmakohta ovat perustamishankkeet ja niihin kohdistuvat uhat. Edellä mainitut samat kuntakärsijät ovat edelleen listoilla. En voi uskoa, että kuntien talous yhtäkkiä kohentuisi siinä määrin, että investoinnit ja peruskorjaukset mahdollistuisivat kuntien omin voimavaroin. Uskon, että meillä kaikilla edustajilla on pinoitain kouluhankkeita, joita tulisi pitää koko ajan esillä. Oulun läänissä näitä perustamishankkeiden rahoitussuunnitelmassa jonottavia yksikköjä on yleissivistävällä puolella 74, ammattioppilaitoksia ja ammattikorkeakouluja on 25 sekä 10 aikuiskoulutusyksikköä. Yleissivistävän koulun hankkeista on Pohjois-Pohjanmaalla 36 prosenttia ja Kainuussa 62 prosenttia home- tai kosteusvaurioisia. Luvut ovat koko maassa aivan toista luokkaa. Tästä voimme päätellä, mihin annettu lisämääräraha nyt riittää. Haluaisinpa kuulla, millaisia selittelyjä me itse kukin kentällä perustamishankkeiden ajoituksesta annamme.

Arvoisa puhemies! Täytyy kysyä, ovatko esimerkiksi EU-puheenjohtajuudesta aiheutuneet menot yhtä tarkan syynin alla kuin suomalaisen perusopetuksen vaatimat tilat ja niiden rahoitus. Samaa voi kysyä arvovalinnanomaisesti, palaa-vatko esimerkiksi Sonerasta saadut rahat tukemaan kansallista koulutustamme varautuaksem-

me tulevaisuuden tietäjien ja taitajien synnyttämiseen koulutuksen kautta.

Lopuksi tukisin ed. Rahkosen eilen esille ottaa seikkaa siitä, mihin suunnataan niin sanotut budjetin ylijäämämäärärahat. Perusrahoitus on eri asia kuin suhdannetaloudesta syntyvä positiivinen kertymä. Eikö nyt tilanne ole juuri tällainen? Miten voi siis selittää sen, että osaakaan tästä tuotoksesta ei osoiteta panoksena myös peruskoulu- ja peruskoulutusresursseihin, joihin todistettavasti olemme kaikki nähneet tarpeen suunnata lisävaroja? Miksi päivänselviä asioita on jatkuvasti selviteltävä ja odotettava, että ihmiset tapahtuisi? Yhteinen linjamme seisokoon yhteisen tavoitteemme takana, myös tekoina sitten, kun niitä tarvitaan.

¹⁰⁷ **Antti Rantakangas /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Koulutus ja osaaminen on asetettu Suomen tulevaisuuden tärkeimmäksi lähtökohdaksi ja voimavaraksi. Myöskin alueellisen kehittämisen kannalta ja alueellisen kehityksen kannalta osaamisen vahvistaminen maan eri osissa ja jokaisessa maakunnassa, jokaisessa seutukunnassa, on tärkeä asia. Tästäkin on hyvin laaja yksimielisyyks eduskunnassa. Monissa puheenvuoroissa on tuettu juuri alueellisen osaamisverkoston kehittämistä.

Pidän tärkeänä, että yliopistojen voimavaroja ja erityisesti kehittämiseen suunnattuja voimavaroja vahvistetaan, jotta yliopistot voisivat olla mukana alueellisissa kehittämishankkeissa omarahoitusosuuden maksajinakin ja sitä kautta hyvin aktiivisina toimijoina. Ammattikorkeakoulujen rooli on myös viime vuosina korostunut ja noussut. Niistä on tullut laajan verkoston kautta myöskin hyvin tärkeä osa seutukuntien ja seutukuntien elinkeinoelämän kehittämistä. Tämä kehityssuunta on aivan oikea.

Meillä Pohjois-Pohjanmaalla on myöskin vahva ammattikorkeakouluverkosto, mutta ongelmana on tällä hetkellä se, että meillä ei ole riittävästi ammattikorkeakoulun aloituspaikkoja, jos vertailuna on nuorisoiäluokan suhteellinen osuus koko maassa. Tässä on yksi puute, joka tulisi korjata lähiaikoina. On tärkeää, että uusia ammattikorkeakoulupaikkoja suunnattaisiin erityisesti maakuntakeskusten ulkopuoliselle alueelle ja vahvistettaisiin pienimpiä yksiköitä sekä luotaisiin näille edellytyksiä vastata elinkeinoelämän kehittämishaasteisiin nykyistä vahvemmin. Tällä hetkellä ongelmana on juuri se,

että koulutusrakenteet ovat hyvin keskittyneitä. Tämä puolestaan on lisännyt myöskin yhteiskunnallista keskittymistä. Pienten oppilaitosten asema on heikentynyt. Siinä lähtökohdasta on ollut se, että kun rahoitus määräytyy oppilaskohtaisesti, niin pienimmillä oppilaitoksilla ei juurikaan ole jäänyt rahaa kehittää vetovoimatekijöitä ja osallistua sillä tavalla myös tulevaisuuden rakentamiseen. Tämä puolestaan voi johtaa supistamiskiarteeseen ja entisestään oppilaitosverkoston keskittymiseen.

Haluan toisena asiana nostaa esiin opetusministeriön roolin yrittäjyyden edistämiseksi. Kansainvälinen tutkimus, josta täälläkin on monesti puhuttu, osoitti sen, että nuoret tuntevat hyvin vähän kiinnostusta yrittäjiksi meillä Suomessa. Tämä onkin suuri haaste myöskin poliittiselle järjestelmälle ja ennen kaikkea opetusministeriölle siinä mielessä, että yrittäjyyskasvatusta pitäisi aivan eri tasolla ja voimalla viedä eteenpäin kaikilla koulutuksen tasoilla: peruskoulussa, toisen asteen koulutuksessa, ammattikorkeakoulutuksessa ja yliopistokoulutuksessa. Näen, että paljon puhutussa Yrittäjyys-hankkeessa opetusministeriön rooli olisi hyvin keskeinen.

Myönteisenä asiana opetusministeriön hallinnonalalla näen sen, että uuden rakennerahistokauden alkaessa päätösvaltaa siirretään opetusministeriöstä alueellisille toimijoille eli läänien sivistysosastoille. Tällä hetkellä opetusministeriö on ollut kaikkein kankein ja voi sanoa byrokraattisin hanketoimija. Monesti päätökset ovat viipyneet jopa puoli vuottakin näissä kehittämishankkeissa. Nyt päästään, kun aluetason toimija on ratkaisijana, varmasti paljon tehokkaampaan ja tuloksellisempaan toimintaan. Myöskin paikallistuntemus paranee aivan eri tavalla. On myös tärkeää ja oikeaa, että näitä hankkeita voidaan käynnistää jo alkuvuodesta, vaikka Euroopan unionin komission tavoiteohjelmien käsittely on vielä kesken, ja sillä tavalla saada maakuntien kehittämistyö pidettyä käynnissä siirtymäkaudenkin ajan, vuodenvaihteen yli.

Pidän henkilökohtaisesti myös tärkeänä, että läänien sivistysosastot olisivat alueellisia toimijoina myöskin ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksen kanavoina. Ainakin meidän maakunnassamme ja läänissämme tältä pohjalta asiat ovat toimineet hyvin.

Huonoksi päätökseksi sen sijaan koen, että esiopetuspäätöksen yhteydessä kuljetuskustannukset, matkakustannukset, jäivät valtionosuu-

den ulkopuolelle. Tässä tasa-arvo ei toteutunut. Erityisesti harvan asutuksen ja pitkien etäisyyksien kunnat joutuvat kärsijöiden asemaan. Päätös ei mielestäni ollut millään tavalla oikeudenmukainen. Se oli käsittämätön päätös, joka pitää si muuttaa mahdollisimman pian.

Täällä on puhuttu paljon myös valtionosuusjärjestelmän uudistuksesta, siitä työstä, johon selvitysmies Jukka Pekkarinen lähtee tekemään taustatyötä. Eduskunta teki eräitä linjapäätöksiä jo aiemmin täällä, nimenomaan negatiivisia linjapäätöksiä, kun päätettiin luopua sosiaali- ja terveystoimen perustamishankkeiden erillisvaltionosuudesta jatkossa. Pidän tärkeänä, että sivistystoimen perustamishankkeiden ja peruskorjaushankkeiden valtionosuudet säilyisivät jatkossa. Ne ovat aivan ratkaiseva elementti, jos aiotaan pitää perusinfrastruktuuri kunnossa maan kaikissa kunnissa ja maan kaikilla alueilla. Jatkossa myös kun valtionosuusjärjestelmä uudistuu tulee aikanaan päätettäväksi, sosiaali- ja terveydenhuollon huono ja väärä päätös voitaisiin kumota. Tämä on tärkeää sen takia, että kaikilla kunnilla maan eri osissa, kunnan koosta ja sijainnista riippumatta, olisi tasavertaiset edellytykset peruskenteen ylläpitämiseksi.

¹⁰⁸ **Kaarina Dromberg /kok** (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Tässä jälleen tuli esille esiopetuksen kuljetuskysymys. Haluan nyt vielä painottaa ed. Rantakankaalle, että sivistysvaliokunta on nimenomaan lausunut seuraavaa: "Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin säädosmuutosten tekemiseksi niin, että perusopetuslain mukaiseen esiopetukseen osallistuvat oppilaat saatetaan koulumatkaedun piiriin 1.8.2001 lukien." Tätä ei ollut valmisteltu vielä esimerkiksi kustannusten osalta siltä pohjalta, että valiokunta olisi pystynyt tätä muuttamaan, koska oli hyvin erilaisia olosuhteita, erilaisia edellytyksiä sille, kenelle kuljetus voitaisiin antaa. Koska minkään tyyppisiä laskelmia ei ollut olemassa, valiokunta ei voinut tuossa vaiheessa tehdä lopullista ratkaisua, vaan edellytettiin, että asiat selvitetään ennen kuin kuljetusratkaisu tehdään.

¹⁰⁹ **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Rantakangas toi mielestäni hyvin esille ammattikorkeakoulupaikkojen lisäyksen nimenomaan kasvukeskusten ulkopuolelle. Mainitsisin ihan muutamia paikkoja omalta alueeltani: Oulainen,

Kuusamo ja Raahe ovat tällaisia paikkakuntia, joissa koulutuspaikkoja kipeästi tarvittaisiin. On selvää, että muualtakin Suomesta löytyy tarvetta. Jos ammattikorkeakoulua hajautettaisiin, niin minusta tämä olisi todellista aluepolitiikkaa.

Opetusministeriön hallinnonala sisältää minusta muutamia myönteisiä asioita.

Esiopetus tulee mahdolliseksi ensi vuonna. Tämä on pitkän työn tulos, ja siihen täytyy olla tyytyväinen. On selvää, että jatkossa on huolehdittava siitä, että esiopetuksen kuljetusasia saadaan kuntoon vuonna 2001 aivan niin kuin sivistysvaliokunta on mietinnössään edellyttänyt. Minusta sivistysvaliokunnan puheenjohtaja totesi aivan oikein, että asia ei ole suinkaan niin katastrofaalinen, miltä se ed. Rantakankaan mielestä näytti. Uskon, että asia on hoidossa vuonna 2001.

Talousarviossa on tehty myös positiivinen päänavaus homekouluongelman poistamiseksi. Vaikka 30 miljoonan markan lisäys ei ole vielä kovin suuri eikä sillä saada paljon aikaan, se on kuitenkin askel parempaan suuntaan, eli tosiasiat on tunnustettu. Seuraaviin talousarvioihin on ehdottomasti saatava suuremmat määrärahojen lisäykset, jos todella haluamme saada koulurakennukset ajanmukaiseen ja turvallisempaan kuntoon.

Opintotuen asumislisän tuen korottaminen 80 prosenttiin vuokrasta on myös merkittävä positiivinen asia. Hallitushan esitti vain 70:tä prosenttia. Oli hyvä, että jo sivistysvaliokunnassa löytyi asialle yksimielisyys hallituspuolueitten kesken, ja näin asia voitiin saada hyvään lopputulokseen. Opintotukiasioihin liittyy kuitenkin vielä paljon ongelmia ja epäoikeudenmukaisuuksia, jotka on syytä korjata mahdollisimman pian. Tähän näyttääkin olevan valmiutta eri ryhmissä. Kaiken kaikkiaan koulutukseen ja opiskelijoihin kannattaa satsata voimavaroja. Satsaukset koulutukseen ovat tuottaneet meille hyvin paljon myönteisiä tuloksia, ja kiistatta voidaan todeta, että hyvä koulutus luo perustan koko yhteiskunnan kehittymiselle.

Yksi negatiivisempi asia: Ammatillisen lisäkoulutuksen hankinnan määrärahat ovat tippuneet roimasti viime vuosina. Vuonna 1997 rahaa oli käytettävissä noin 1 070 miljoonaa markkaa, ja nyt rahaa on ensi vuodelle esitetty vain noin 500 miljoonaa markkaa. Samalla aikavälillä opiskelijapaikat vähenevät 39 000 vuosiopikasta alle 20 000:een. Määrärahojen raju vähentäminen on ristiriidassa elinikäisen oppimisen tavoit-

teen ja aikuisväestön kasvavien koulutustarpeiden kanssa. Tämän totesimme myös sivistysvaliokunnassa. On selvää, että riittävän ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäminen ja sen laadun turvaaminen vaarantuu. Mielestäni tällainen kehitys on voitava korjata seuraavissa talousarvioissa.

110 Kalevi Olin /sd: Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty hyvin monia kiinnostavia puheenvuoroja. Kommentoin aluksi muutamaa.

Ed. Elo aloitti oikeastaan illan keskustelun pohtimalla suomalaisten kielitaitovaatimuksia ja osaamista. Hän kyseli muun muassa, montako vierasta kieltä pitäisi hallita. Ehkä sinänsä lukumäärä ei ole tärkeä, vaan kielitaso, ja ehkä myös se, että suomalaisetkin varsin vaikean kotimaisen kielen, suomen kielen, tai sitten ruotsin, joka on tunnetumpi, lisäksi hallitsivat yhden maailmankielen ja mieluummin hyvin.

Joissakin puheenvuoroissa alkuillasta todettiin, että kaikki oppivat kaiken. Tämä ei muuten pidä paikkaansa. Mutta sen sijaan kaikki oppivat enemmän, kuin on kuviteltu ihmisten oppivan, ja myös tilanteissa ja tilanteista, tapauksista ja ihmisistä, joista yleensä ei kuvitella oppittavan. Siis oppiminen on hyvin laaja ilmiö ja prosessi, ja se ei tapahdu ainoastaan oppisaliin, koulujen ovien sisällä. Elämä on yhtä oppimista, ja mitä enemmän oppii, sitä enemmän tietää, että vähemmän tietää.

Myös ed. Isohookana-Asunmaa käsitteli varsin hyvin niitä kielivaatimuksia, jotka liittyvät suomalaisiin opettajiin, kun he Suomessa opettavat erilaisissa oppilaitoksissa vieraalla kielellä, ja siihen käsitykseen, jonka hän esitti, on hyvä yhtyä. Sitä tukivat eräät muutkin edustajat. On hyvä yhtyä siihen, että nimenomaan uusien asioiden oppimisen osalta aina käytettävän kielen merkitys on korvaamaton.

Ed. Saarista haluan kannattaa, kun hän puhui liikunnan merkityksestä myös valtion budjetissa ja opetusministeriön hallinnon osalta.

Aivan erityisesti haluaisin sanoa muutaman ajatuksen korkeakoulupolitiikasta.

Minusta 90-luku, jolloin yritysmaailman oppeja on istutettu korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaan, saattaa olla muutosnopeudeltaan osin jopa kohtalokas pitkällä aikavälillä ajatellen. Toisaalta tälläkin vuosikymmenellä on voitu koota sitä satoa, joka maassamme tehtiin 60-luvulla, 70-luvulla, kun korkeakoulupolitiikkaa päätettiin ha-

jasijoittaa. Tässä täysistunnossa istuu henkilö, joka on eräin osin myös vaikuttanut keskeisesti korkeakoulupolitiikan hajasijoittamiseen Suomessa. Hän on pääsihteeri Tiitinen, joka, muistelen, toimi silloin juristina opetusministeriössä — muistanko oikein? Silloin siellä tehtiin sellaisia avauksia, joilla koko Suomen kansan koulutukseen perustuvaa sivistyspolitiikkaa kohotettiin sellaiselle tasolle, joka on tuottanut tulosta, ja tämän sanon: kiistatta tuottanut tulosta. Silloin nimittäin Suomi muuttui korkeakoulupolitiikassaan ikään kuin Helsingin ajasta, jossa on tehty ja tehdään yhä yliopistotasolla ja muissakin korkeakouluissa hyvää työtä, siirtyi aikaan, joka on osoittanut, että korkeakoulu- ja tiedepolitiikkaa voidaan tehdä myös muualla maassa. Nämä yliopistot, Turku, vanha yliopisto, Jyväskylä, Oulu, Kuopio, Tampere, Joensuu ja nyt myös Lapin yliopisto ovat toiminnallaan osoittaneet, että kansainvälisen tason korkeatasoista tiedettä ja siihen perustuvaa koulutusta Suomessa annetaan.

Kuten usein varmasti olette havainneet, minä pyrin aina suhteuttamaan ilmiöt, ja tässäkin totean, että Suomi 5,2-miljoonaisena kansakuntana on kyennyt rakentamaan kansallisen korkeakoulupoliittisen järjestelmän, jollaista ei löydy yhdestäkään tietämästäni maasta tällä planeetalla. Täällä siis toimivat tasokkaasti esimerkiksi nämä tiedekorkeakoulut. Siksi se lievä kritiikki, jota olen esittänyt esimerkiksi ammattikorkeakoulujen tason kehittämiseksi, liittyy siihen, että minä epäilen, pystyvätkö yli 30, lähes 40 ammattikorkeakoulua 20 tulevan vuoden aikajaksolla pitämään saman korkean tason kuin 60- ja 70-luvulla aloitettu korkeakouluhajasijoituspolitiikka on voinut tiedekorkeakoulujen puolella tuottaa tuloksena.

Sitten toteaisin, että me keskustelemme, hyvät ammattikollegat, nyt siitä, miten tietoa edistetään yhteiskunnassa. Siihen on kolme tapaa: on tutkimustieto, jolla tuotetaan tietoa, on kokemustieto, joka on mitä parhainta, mutta ei niin systemaattista kuin tutkimustieto, ja on lainatieto, joka tuodaan muualta, jos meillä ei kyetä tietoa tuottamaan tai se sama saadaan muualta. Tässä yhtälössä kulkevat myös koulutuspolitiikan asetelmat ja tavoiteasetannat sekä Suomen menestyminen. Siksi oma huolenaiheeni liittyy täällä paikoin samoihin, joita ed. Pulliainen muun muassa ja ed. Tykkyläinen, muistan, ovat peräänkuuluttaneet, että perusasiat tehdään oikein ja perusasi-

oihin resursoidaan. Se tarkoittaa tieteen osalta, yliopistojen osalta, perusrahoituksen turvaamista. Se tällä hetkellä suhteellisesti ottaen, ulkopuolinen rahoitus, perusrahoitus, on jäänyt kiistatta jälkeen, ja se pitäisi ymmärtää myös opetusministeriössä. Yliopistot tulevat jatkossakin nimittäin olemaan tämän maan vetureita silloin, kun keskustellaan vakavassa mielessä tieteellisen tutkimuksen edistämisestä ja yleensä tietoyhteiskunnankin tietoytimestä. Toki tietoa on muuallakin, kuten jo olen osoittanut.

Siksi myös yliopiston tutkintorakennetta on kehitettävä jatkuvasti. Määrälliset tavoitteet ovat liian helppoja ja kritiikille alttiita, kuten täällä on todettu, vain yliopistopolitiikan tavoiteasetannalle. Yliopiston henkilöstöstä on huolehdittava. Otan esimerkiksi vaikka vakinaiset henkilöt ja sen pätevyuden, joka yliopistoissa on suhteessa palkkaan. Siinä suhteessa Suomi ei kykene koulutettujen, pätevien ihmisten osalta vertailemaan itseään. Meillä esimerkiksi, vaikka en nyt puhu oman aikaisemman siiviliammattikuntani puolesta, mutta jos vertaan professoreiden palkkaa tässä maassa, se ei ole vertailukelpoinen monien muiden sivistysmaiden kanssa, joissa samalla tavalla tutkimustyötä korkeatasoisesti tehdään kuin Suomessa. Se on siis alimitoitettu, kuten on dosentti- tai tohtoritasoisen koulutuksen saaneiden palkkaus niissä tietyissä tehtävissä, missä he toimivat.

Viimeksi, puhemies, toteaisin, että kun opetusministeriö, jonka hallinnonalasta nyt puhumme, on keskeisesti osaamisen ministeriö tässä maassa tietoyhteiskuntaprojektin osalta, niin kyllä opetusministeriön pitäisi jatkaa, ainakin virittää uudelleen se keskustelu, joka liittyy tämän ministeriön nimeen, millä se kutsuu itseään. Opetusasia on tärkeä, mutta opetusministeriö on liian suppea nimi sille tehtävävastuulle, jolla ministeriö toimii. Tässä suhteessa tuo ministeriö on pudonnut keltasta, jos vertailee, miten yleensä eurooppalaisissa maissa vastaavia ministeriöitä kutsutaan. Täällä joku ajattelee, ettei sillä ole merkitystä, mutta minä väitän, että ihmisen ymmärtämisessä ja vuorovaikutuksessa täsmäkäsitteillä on aina keskeisin merkitys, politiikassa ne ovat talta ja vasara. Ymmärtämisen peruselementtejä ovat käsitteet. Siksi keskustelu kulttuuri-, tiedeministeriöstä pitäisi myös virittää. Opetus-, kulttuuri-, taide-, tiede- tai teknologiaministeriö, en mene yksityiskohtaisemmin asiaa tarkastelemaan.

111 Pentti Tiusanen /vas: Arvoisa puhemies! Muutama huomio tähän keskusteluun.

Ed. Pulliainen mielestäni aivan oikein totesi humboldtilaisesta yliopistokäsityksestä jääneen vain jämä jäljelle tosiasiana, valitettavana tosiasiana, jota tietysti emme hyväksy. Todella yliopistot ja korkeakoulut ovat muuttumassa tietylä tavalla ammattikouluiksi. Sieltä tulee tietoa sisältäviä paketteja, kutsutaan maistereiksi, tohtoreiksi jne., lähinnä siitä, minkälainen on hattu sen mukaan. Mutta se on ongelma tietysti koko Suomenkin kannalta, tämän pienen, 5,17 miljoonan asukkaan kannalta, huomautan myös professori, ed. Olinille, ettei kai ole desimaalipistettä vielä, vaan desimaalipilkku — että painopiste on ikään kuin kahdella jalalla: on sähköoppiin pohjautuvaa sähköteollisuuden tutkimusta, jota sanotaan myös tietotekniikaksi, ja sitten biotieteitä, joilta odotetaan sitä Nobelin palkintoa, mihin ed. Pulliainen viittasi, kai lähinnä Kuopiosta, mutta luulen, että aika käy tässä pitkäksi sen odottamisen suhteen, ja kannattaisi satsata todella laajemmin eikä vain näin kapealle alueelle.

Geenitutkimus on mielenkiintoinen asia. Siitä olemme puhuneet eduskunnassa hyvin paljon, tulevaisuusvaliokunta on siihen paneutunut viime kaudella, täysistunto jne., mutta nyt jälleen vähemmän. Mutta geenitieto on aika kapea alue, se on aika mekaanista, se on sekvenssien selvittämistä, avaingeenien yhteyttä, mistä diabetes on hyvä esimerkki jne. On tiettyjä suomalaisia hereditäärisiä sairauksia. Koska Suomen populaatio on niin pieni, on helppo etsiä ja on näitä spesifisiä sairauksia, jotka pohjautuvat genomon virheeseen tässä populaatiossa. Se on niin puhdas populaatio, että sitä on helppo tutkia. Hyvä on, tämä on mielenkiintoista, mutta juuri tämä, että kun se on kapea-alaista, sitten ehkä lääketieteen laajan kirjon alueelta jäävät tietyt muut asiat ja osaamiset, kokonaisuus, nimenomaan tämä sivistyspuoli, liian vähälle, ja tulee jälleen näitä paketteja. Tietysti tällä hetkellä lääketieteen koulutukseen kuuluu hyvin tärkeänä osana myös tuotos—kustannus-suhde ja ketä kannattaa hoitaa jne., mutta se on lähinnä sivistyksen kannalta se negatiivinen, kielteinen puoli, johon on viime aikoina panostettu lääkäreiden opetuksessa.

Tällaisen liikemiestyyppisen ajattelun tuominen myös lääketieteen puolelle on ajan henkeä, myöskin se, että yliopistojen ja korkeakoulujen rahoituksesta tosiasiaa yksityinen raha muodostaa jo melkoisen osan. Humboldtilaisesta si-

vistysyliopistoperimästä on hyvin vähän jäljellä. Uskoisin, että maailmassa on paljon yliopistoja nimenomaan Pohjois-Amerikassa, joissa kuitenkin pidetään sitä henkeä yllä ja sivistystä yllä. Sinne tulee lainatietoa, ostettua tietoa, muualta, mutta oma henki, mikä näissä yksiköissä vallitsee, on ehkä se, joka mahdollistaa myös Nobelin palkinnot. Yleensä Nobelin palkintohan annetaan perustutkimuksesta eikä sellaisista pintaliidoista. Tämä tähän Nobel-keskusteluun.

Korkeakouluilla ja yliopistoilla on todellakin avainmerkitys sijoituspaikkakuntansa ja -alueensa menestykselle, se on nyt nähty. Ne ovat hyvin keskeisiä moottoreita. Ehkä joskus aikoinaan oli tärkeää se, missä oli vesivoimaa, missä oli raaka-aineita. Nyt se, missä on tietämys, on hyvin ratkaisevalla tavalla näkyvissä, esimerkiksi Satakunnan alueella, Kymenlaaksossa, mistä nimenomaan tiedekorkeakoulut puuttuvat. Ammattikorkeakoulut eivät ole pystyneet tätä aukkoa paikkaamaan. Siellä on ongelmia. On keinotekoisuutta, on niiden vakinaistamiseen liittyviä kilpailuvaiheita. Kun keksittiin asioita; jotta saatiin vakinaistettua tämä kansainvälisyyden, vieraskielisen opetuksen panos, se on tietysti hyvä asia näissä, mutta joskus tuntuu, että on menty jo ihan huumorin puolelle sen painottamisessa. Silloin kun ajatellaan, että opettajat antavat opetusta vieraalla kielellä, nousee kysymys nimenomaan, miten hyvin kieli tulee hallita, että osaa tieteellistä tekstiä sillä opettaa ja välittää.

Herra puhemies! Sivistys ja tiede on todella tärkeä pari, ja mielestäni aitoa tiedettä ei ole ilman sivistystä eikä sivistystä ilman tieteen tekemistä. Näin ollen jaan huolen, mitä täällä on kannettu siitä, minne ollaan menossa ja ollaanko menossa liian mekaaniseen ikään kuin markkinoiden vaatimaan tuotantoon korkeakouluissa ja yliopistoissa.

¹¹² **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa puhemies! Pyysin tämän puheenvuoron ed. Pulliaisen puheenvuoron jälkeen, koska hän nosti kolme erittäin merkittävää asiaa esille juuri yliopisto-opetuksen ja -tutkimuksen yhteydessä. Näitten kolmen perustana on mielestäni erittäin tärkeä perusrahoituskysymys, miten se satsataan.

Ensimmäinen oli tämä, kun hän mainitsi, että yliopistoissa ei ole tapahtunut muuta kuin muutoksia, ei siis kehitystä. Minä todella toivoisin, että tämä voitaisiin nyt jollakin tavalla faktoina todentaa, mitä yliopistoissa tapahtuu.

Toinen oli lehtorivaltaistuminen. En ole tästä oikeastaan ihan samaa mieltä. Mielestäni tämän päivän lehtorin työnkuvaa ollaan muuttamassa opetuksen ja tutkimuksen viroiksi, mutta siinäkin on kysymys rahasta, ja koko ajan lehtorin virkoja muutetaan, nykyisinhän ne ovat kaikki professorin virkoja, ylemmiksi ja tutkijan viroiksi. Siitä en ole huolissani vaan nimenomaan rahoituksen kohdalla olen huolissani.

Sitten kolmas oli erittäin tärkeä. Hän mainitsi tutkimuksen muodollisen suorittamisen. Siitä meillä todella yliopistossa tulee kantaa huolta. Ymmärrän, että se on yliopistojen sisällä — itsekin olen siis sieltä eduskuntaan tullut — tiedostettu, mutta tämä tietysti ei ole pelkästään rahasta kiinni vaan myös kaikesta siitä, mitä yhteiskunnassa tapahtuu, työelämään sijoittumisesta, ja siitä, miten opiskelijat kokevat opiskelun ja työelämän. Tässä tulee myös se, että jos opiskelijoilla ei ole riittävästi tukea, he joutuvat opiskelunsa aikana olemaan työssä.

Tässä oli monta hyvin tärkeää asiaa. Haluan edelleenkin nähdä, että meidän yliopistojamme arvostetaan, resursoidaan ja pidetään sivistysyliopistoina mutta myös työelämää ja yhteiskuntaa lähellä olevina, niin kuin monet yliopistot ovat.

¹¹³ **Jari Vilén /kok:** Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä tarttua vähän tarkemmin kiinni ministeri Raskin linjauksiin koskien opettajankoulutuksen kehittämistä siten, että se vastaisi paremmin juuri erityisen akuutteihin ongelmiin, kuten koulukiusaamiseen. Ministeri toi esille sen, että opettajankoulutuksen lukumäärään täytyy kiinnittää huomiota, koska opettajat ovat jäämässä entistä suuremmin joukoin eläkkeelle. Tämä varmaan pitää paikkansa, mutta perusongelma luokkarauhan ja luokkatilanteen kannalta on se, että varmaan tulevaisuudessakin meillä yksi opettaja on luokassa.

Meidän opettajankoulutuksessamme on tilanne, jossa tänä päivänä voi kouluttautua jo kansainvälistymisluokassa, voi kouluttautua teknologiapainotteisesti jne. Mielestäni perusongelma on kuitenkin se, mihin vastausta emme vielä saaneet, miten opettajankoulutuksessa tullaan jatkossa antamaan erityiset eväät tunnistaa ja myös tarttua kiinni näihin konkreettisiin ongelmiin.

Ministeri puhui pehmeistä keinoista, jotka ovat erinomaisia siinä tilanteessa, jos toinen osapuoli, häiriintynyt lapsi itse on valmis reagoimaan ja tarttumaan kiinni ja ottamaan onkeensa

tai parantamaan tapojansa, toimintaansa, mutta entä siinä tilanteessa, jolloin tätä vastavuoroisuutta ja halua vaikuttaa omaan elämäänsä, halua yrittää parantaa tapojansa, toimintaansa, ei ole olemassa? Minkälaisia muita keinoja opetusministeriössä on tarjolla? Emme valitettavasti saaneet vastausta siihen. Toivottavasti saamme jatkossakin tiedon myös siitä, onko myös Suomessa puhuttu mahdollisuudesta tarttua erottamiskysymykseen tarkemmin.

114 Timo Ihämäki /kok: Arvoisa puhemies! Puutun puheenvuorossani kahteen aiheeseen, joista toinen koskee Opetusalan koulutuskeskuksen toimintaedellytyksiä ja toinen terveystietoa lakisääteisenä oppiaineena.

Opetushallituksen alainen Opeko perustettiin yhdistämällä Heinolan kurssikeskus, joka ehti työskennellä yli 25 vuotta pääasiassa yleissivistävän koulutuksen alueella, sekä Tampereella toiminut Ammattikasvatushallinnon koulutuskeskus, joka toimi yli kymmenen vuotta ammatillisen koulutuksen kentällä. Yhdistämisen tavoitteena oli keskittää ja suunnata resurssit entistä paremmin palvelemaan koko opetusalaan. Opekoossa yhdistyi organisaatioiden paras osaaminen niin yleissivistävän, ammatillisen kuin aikuis-koulutuksen alueella.

Opeko järjestää täydennyskoulutusta sekä tarjoaa konsultointi- ja kehittämispalveluja ensisijaisesti opetusallalla toimiville. Asiakasryhmiä ovat esi- ja perusopetuksen, toisen asteen yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen, ammattikorkeakoulujen sekä aikuiskoulutuksen henkilöstö. Opeko järjestää vuosittain noin 500 koulutustilaisuutta noin 13 000 asiakkaalle. Opiskelijapäiviä kertyy vuonna 1999 yli 40 000. Keskimäärin tapahtumia toteutuu kymmenen viikossa. Toimintoja toteutetaan paitsi Heinolassa myös Tampereella ja hajautetusti eri puolilla maata asiakkaiden tarpeiden mukaan.

Opekon yhdistämisen yhteydessä sovittiin, että se hankkii toimintansa toteuttamiseen tarvittavat tulot harjoittamalla maksullista palvelutoimintaa. Valtion budjettivaroja leikattiin tällöin huomattavasti. Kun esimerkiksi vuonna 1995 valtion osuus Heinolan kurssikeskukselle oli 6,3 miljoonaa markkaa ja Tampereen Ammattikasvatushallinnon koulutuskeskukselle 2,5 miljoonaa eli yhteensä 8,8 miljoonaa markkaa, oli vastaava summa vuonna 1999 yhteensä vain 2 miljoonaa markkaa. Budjettirahoituksen turvin Ope-

ko on pystynyt tähän asti toimimaan Heinolan seminaarin ja Heinolan kurssikeskuksen tiloissa, mitkä tilat ovat kaiken lisäksi kulttuurihistoriallisesti arvokkaita.

Toiminnan tulot ovat vuonna 1999 noin 23 miljoonaa markkaa ja valtion budjettiosuus 2 miljoonaa markkaa eli yhteensä 25 miljoonaa markkaa. Talousarvio vuodelle 2000 noudattelee tulojen osalta samoja lukuja, mutta menot kasvavat Opekoista johtumattomista syistä. Menojen kasvaminen lähinnä vuokran korotuksena on saanut Opekon vaikeuksiin.

Opetusalan koulutuskeskuksen toiminta joutuu vaikeuksiin paitsi alennetun valtion osuuden takia myös siksi, että Valtion kiinteistölaitos on määrännyt rakennukselle niin korkean vuokran, ettei Opeko tahdo selviytyä tilanteesta kuin henkilökuntaa ja rakennuksia irtisanomalla, jolloin tilat jäävät tyhjiilleen. Irtisanomisaika on kuitenkin pitkä eikä toimenpide akuutisti auta Opekon taloudellista selviytymistä. Sitä ennen Opeko joutuu vähentämään henkilöstöään etenkin ruokahuollon puolelta. Mainittakoon, että Opekon kokonaisvuokramenot Valtion kiinteistölaitokselle ovat ensi vuonna 3,4 miljoonaa markkaa. Rahat menevät siis toiselta valtion laitokselta toiselle eli taskusta toiseen.

Opekon Heinolan toimipisteen ravintolatoimen liikevaihto on tällä hetkellä noin 2 miljoonaa markkaa vuodessa. Ravintola työllistää yhdeksän henkilöä. Vuonna 2000 tuloja pitäisi olla 500 000 markkaa enemmän ja liikevaihdon nousta siis noin 2,5 miljoonaan markkaan. Vuokran osuus tästä on noin 20 prosenttia. Tämä ruokalarakennus liittyy kiinteästi koulutuskeskuksen kompleksiin. Sitä on vaikea saada vuokratuksi kenellekään ulkopuoliselle ja sille on vaikea löytää muutaakaan käyttöä. Kiinteistölaitos onkin keskusteluissa ilmoittanut siirtävänsä ruokalarakennuksen Kapiteeli Oy:lle pois silmistään. Tarvetta siis rakennuksen käyttöön olisi, mutta se jätetään tyhjiilleen. Valtion toimintojen kokonaisuus ei tunnu merkitsevän mitään. Rakennuksia jää tyhjiilleen ja henkilökunta siirtyy työttömyyskortistoon.

Edellä oleva herättää kysymyksiä, onko edellä mainittu menettely valtion kokonaisedun mukaista ja kuka yleensä koordinoi vastaavissa tapauksissa valtion kokonaisuutta ja mitä Valtion kiinteistölaitos aikoo tehdä Opetusalan koulutuskeskukselta Heinolassa mahdollisesti vapautuvien tilojen kanssa.

Sitten terveystieto, ja vähän kliseemäisesti aloitan. Yleensä sanotaan, että koulu luo valmiuksia koko elämää varten. Toinen totuus on, että vain terveistä nuorista tulee terveitä aikuisia ja vain terveistä aikuisista voi tulla terveitä vanhuksia. Terveys on ihmisen kaikkein tärkeimpiä voimavaroja. Meillähän koululaitos on kohtalaisen hyvä. Oppilaat oppivat siellä tuntemaan Etelä-Amerikan tulivuoret, Afrikan joet ja matematiikan kaikki koukerot. Tärkeitä asioita, enkä väheksy niitä lainkaan, mutta ihmisen oma tuntemus itsestään tahtoo jäädä vähän vähälle. Sen takia on terveystietoa ajettu oppiaineeksi, että ihminen tietäisi oman kehonsa toiminnoista, sekä fyysisistä että psyykkisistä toiminnoista.

Mehän tiedämme, että Suomessa vallitsevat aikamoiset terveyserot. Niihin on pääsääntöisesti sosiaaliset syyt. Erään Stakesin tilaston mukaan, jos ylemmän sosiaaliluokan kuolleisuus tietyssä aikayksikössä on esimerkiksi 100 kuollutta, samassa ajassa alemman sosiaaliluokan ihmisiä kuolee 230 — siis aikamoiset terveyserot, mikä on valtava haaste suomalaiselle terveydenhuollolle.

Suomen Sydäntautiliitto järjesti vuonna 1997 yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa paneelin suomalaisten sydän- ja verisuoniterveyden edistämisestä. Tämä kolmen päivän paneeli Helsingin yliopiston juhlasalissa keräsi 600—700 asiantuntijaa eri puolilta maata. Minulla oli tilaisuus olla paneelin puheenjohtaja. Tärkein anti paneelistä oli, kun kaikki lääketieteen gurutkin, professorit, tunnustivat, että jos suomalaisten kansanterveyttä tällä hetkellä aiotaan vielä parantaa, tärkein tehtävä on antaa suomalaisille mahdollisimman hyvä peruskoulutus. Tässä ensimmäinen askel on terveystiedon ja säännöllisen liikunnan saaminen lakisääteiseksi koului-
neeksi.

Koululaithan hyväksyttiin vuonna 1998, ja hallituksen esityksessä ei ollut terveystietoa eikä liikuntaa säännöllisinä oppiaineina. Tekemäni rinnakkaislakialoite johti kuitenkin siihen, että lakiin ammatillisesta koulutuksesta ja lukiolakiin otettiin nämä oppiaineet, mutta perusopetuslaista ne jostakin syystä jätettiin pois.

Sen jälkeen, kun nämä lait oli säädetty, opetusviranomaiset ovat suhtautuneet erittäin suurella — tämä on kohteliaasti sanottu — varovaisuudella näihin säädöksiin. Liikunta ja terveystieto nähtiin yhtenä oppiaineena. Terveystietoa ei nimenomaan haluttu enää perusopetuslakiin.

Opetusministeri Rask on ottanut erittäin positiivisen kannan ja näkemyksen näihin. Hän on esittänyt, että liikunta ja terveystieto erotetaan niin, että ne ovat erillisiä oppiaineita, ja terveystieto jossakin muodossa tulee perusopetuslakiin. Tämä on tietysti hyvä asia koulutuksen, ihmisten omasta itsestään tietämisen, mutta ennen kaikkea myös kansanterveyden kannalta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

¹¹⁵ **Veijo Puhjo /vas:** Arvoisa puhemies! Edustajat Pulliainen, Olin ja Rauhala varsinaisina yliopistomaailman asiantuntijoina pukivat sanoiksi kaiken sen huolen, jota minullakin on ollut yliopistomaailman tilasta. Kyse on ennen kaikkea tutkimustiedon tuottamisesta yliopistoissa, jotta Suomen opetus- ja tuotantoelämä pysyisivät jatkuvasti vireinä ja eteenpäinmenevinä. Jos rahoituksella ei taata tutkimuksen asianmukaista suorittamista, niin siitä seuraa ilman muuta, että henkilökunta käyttää aikaansa liian paljon opetukseen. Kun ei ole itse tutkimassa lisää, työstä tulee rutiinia. Se tarkoittaa käytännössä melkein aina taantumista tietojen suhteen, kun ei luoda uutta tietoa. Heidän puheenvuoronsa olivat niin selkeitä, konkreettisia ja yliopistojen nykyisiä tarpeita valaisevia, että ne tulisi oikeastaan jokaisen kansanedustajan lukea, ja varsinkin jokaisen ministerin, jotta tähän ongelmaan tartuttaisiin.

Toinen huomio on se, että kun täällä on puhuttu kielenopetuksesta kouluissa, niin eräässä puheenvuorossa mainittiin, että yleissivistykseen kuuluu ennen kaikkea hyvä englannin kielen hallinta. No, en ole ollenkaan sitä vastaan, on tietenkin hyvä hallita englantia, joka on enenevässä määrin tarpeellinen kieli, mutta tässä kohden puuttuisin myös vuoden mittaan käytyyn keskusteluun pakkoruotsista.

Kielenopetuksessa ei minun mielestäni koulussa saisi mitenkään puhua ruotsin opetuksessa pakkoruotsina, vaan se kuuluu yhtä lailla niin kuin englannin kielen opetuskin tärkeään yleissivistykseen. Meillä on naapurimaana Ruotsi. Meillä on hyvin paljon yhteyksiä Skandinaviaan, missä ruotsin kielellä on merkitystä. Minä olen miettinyt erityisesti sitä, että jos ruotsin kie-

len opetus poistetaan pakollisten oppiaineiden joukosta, niin kuin enenevästi on vaadittu, sen luonnollisena seurauksena on tietenkin se, että ruotsin kielen opiskelijat kouluissa vähenevät. Se on aivan automaattinen seuraus. Luulen, että tässä tilanteessa vanhemmat, joilla on erityinen vastuu lapsistaan ja heidän tulevaisuudestaan, eivät tule lainkaan ajatelleeksi sitä, että kohtuullinen tai hyvä ruotsin kielen taito on erittäin välttämätön myöskin Suomessa. Meillä on yksikielisiä kuntia, mutta meillä on myös erittäin suuria kaksikielisiä kuntia, joissa ruotsin kieltä tarvitaan ehdottomasti. Mikäli tätä valmiutta ei ole, näiden lasten, jotka koulussa eivät ruotsia ole lukee, työnsaantimahdollisuudet ovat rajoitetut.

Kolmantena asiana totean tyytyväisenä sen, että valtiovarainvaliokunta on lisännyt 30 miljoonaa markkaa homevaurioisten koulujen korjaamiseen. Toivon, että tämä lisäys tarkoittaa sitä, että homeongelma on nyt todella otettu vakavasti ja että siihen tartutaan. Kun se on niin mitava, että jo nyt opetusministeriölle tehtyjen korjausanomusten mukaan kestäisi 16 vuotta nykyrahoituksen tasolla ennen kuin viimeiset tulisivat korjatuiksi, niin olisi ehdottoman välttämätöntä lähivuosina tai mahdollisimman pian tehdä valtakunnallinen ohjelma homeongelman ratkaisemiseksi. Ongelma ei ainakaan odottamalla parane, vaan pikemminkin kustannuksiltaan pahenee aika rajustikin. Se, että homeongelmaisia kouluja on, asettaa myös vaatimuksen, että ylipäättään rakentamisen tasoon ja laatuun tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota.

116 Kaarina Dromberg /kok: Arvoisa puhemies! Kun täällä on hyvin paljon keskusteltu opettajankoulutuksesta ja sen tulevaisuuden vaateista, niin täytyy nyt sanoa kaikille teille, jotka ainakin läsnä olette täällä, että sivistysvaliokunnassahan me hyvin perusteellisesti aloitimme jo keskustelun opettajankoulutuksen tulevaisuudesta. Teille vain tiedoksi, että meillä on kyllä tarkoitus nyt keväällä oikein syvemmin vielä tähän asiaan keskittyä ja sitä kehitysnäkymää käsitellä, mitkä ovat opettajankoulutuksen tulevaisuuden vaatteet ja miten koulutusta tulisi kehittää.

Kun tässä nyt puhutaan samalla koulukiusaamisesta, niin kyllähän kasvatustyö pitkälti lähtee myös kodeista, ja sitä sitten täydentää koulun kasvatustyö. Vanhemmuuden vastuu tuli erittäin tärkeästi esille siinä vaiheessa, kun käsitelimme syrjäytymisen ongelmia. Hyvin pitkälti voi esi-

opetus, jota nyt tullaan antamaan, viitoittaa myös nuoren elämää. Kun on asiantuntevat opettajat, ohjaajat ja nimenomaan tiimityö mukana, niin että on monen alan ammattilaisia mukana, pystytään jo siinä vaiheessa hyvinkin tarkasti ottamaan erikseen ne lapset sieltä, jotka saattavat joutua syrjäytymisen tielle. Siitä syystä esioetusvaihe on erittäin merkittävä.

Terveystiedosta vain muutama sana. Se on erittäin tärkeä, mutta ei pidä sulkea myöskään pois biologian opetusta eikä kotitalouden opetusta, ettei se keskity ainoastaan liikuntaan.

117 Kalevi Olin /sd: Arvoisa puhemies! Täällä on ollut todella kiinnostavia näkökulmia. Muun muassa ed. Ihamäen puheenvuorossa oli myös terveystieto esillä. Kysyn tässä yhteyteen myös, eivätkö lääketiede ja terveystiede ole tuottaneet 100 vuoden aikana mitään sellaista, joka olisi ikään kuin opettamisen arvoista pakollisesti kaikilla peruskoulun ja oppilaitosten tasoilla? Tähän kuuluu myös säännöllinen liikunta yhtä hyvin. Tässä suhteessa opetusministeri Rask on toiminut kyllä erinomaisen ponnekaasti, ja häntä on syytä tukea.

Toisaalta sitten ammattikorkeakoulu—tiedekorkeakoulu -keskusteluun toteaisin, että täällä on hyvin usein korostettu, että ammattikorkeakouluilla on maakunnallisia tavoitteita. Varmasti se hyvä onkin, mutta ehkä painotusero tiedekorkeakouluihin kulkee siinä, että tiedekorkeakoululla pitää aina olla vähintään sellaisia kansallisia tavoitteita, jotka myös menestyvät alan korkeimman kansainvälisen tavoitetoiminnan kanssa. Toivoisin samoja tavoitteita tietenkin ammattikorkeakouluillekin.

Aivan viimeinen kommenttini koskee yliopistojen vuokramenokysymystä. Pitäisi pikaisesti keskustella siitä, missä määrin Valtion kiinteistölaitos voi varsin itsenäisesti laskuttaa yliopistoja tilavuokristaan, kun toisaalta yliopisto joutuu omaa budjettiaan tiukasti arvioimaan. Tämä vaatii aivan oman keskustelunsa tuonnempana.

118 Jari Leppä /kesk: Arvoisa rouva puhemies! On erittäin hienoa kuunnella täällä hyvin asiantuntevia tieteellisiä analyyseja tämän toiminnan alasta. Itse keskityn kahteen vähän maanläheisempään asiaan, opetustoimen alalla yrittäjyyskasvatukseen ja kansalaisjärjestöjen toimintaan.

Arvoisa puhemies! Hyvin monet tutkimukset osoittavat, että suomalaiset eivät ole kovin kiin-

nostuneita eurooppalaisella mittarilla mitattuna yrittäjyydestä. Se on erinomaisen huono asia meidän kannaltamme. Myös tutkimukset osoittavat, että mitä enemmän on koulutusta, sitä vähemmän on kiinnostusta yrittäjyyteen. Tätä asiaa meidän on vakavasti tulevaisuudessa pohdittava. Yrittäjyyden edistämiseen tarvitaan vahvaa panosta. Siihen tarvitaan niin opetusministeriön kuin muidenkin ministeriöiden vahvaa panosta ja nimenomaan yhteistyössä. Sen lisäksi tarvitaan myös yhteistä linjaa muiden elinkeinoelämän toimijoiden ja tahojen kanssa, tarvitaan täsmäopetusta, täsmäkoulutusta, jotta ihan peruskoulutasolta asti ryhdytään myös nuoriamme ja lapsiamme, jotka yrittäjyydestä ovat kiinnostuneita, siihen valmistamaan.

Oppisopimuskoulutus on myös yksi täsmäkoulutuksen tapa. Olen iloinen siitä, että hallitus on myös lisännyt viime vuodesta noita varoja. Olisin toivonut hieman enemmän vielä lisäystä. (Ed. Nepponen: Ei kaikkea saa, mitä toivoo!) — Aivan, näin se tietysti aina on, ed. Nepponen.

Kansalaisjärjestöjen toiminta, joka on hyvin arvokasta ja edullista kaikella tavalla, luo perussivistystä, perusvalmiuksia hyvin monenlaisiin asioihin nuorille ja lapsille erityisesti, ehkäisee syrjäytymistä, josta tässäkin keskustelussa on moneen kertaan puhuttu. Se myös luo kansanterveydelle hyvin edullista hyvää niin psyykkisellä kuin fyysiselläkin puolella. Tähän toivon myös erityisesti panostettavan, kun ajatellaan opetusministeriön hallinnon alaa.

¹¹⁹ **Timo Ihamäki /kok:** Arvoisa puhemies! Tämä on oikeastaan vastauspuheenvuoro ed. Drombergille.

Liikunta- ja terveystieto ovat eri oppiaineita. Minusta se on aivan selvä asia. Liikunta koulussa opettaa liikunnallisen elämäntavan. Terveystieto on tiedollinen oppiaine omasta itsestä ja oman itsensä fyysisistä ja psyykkisistä toiminnoista. Vain opetusviranomaiset ovat tulkinneet näitä asioita, mikä minusta on todella väärin, siten, että he ovat tulkinneet ne yhdeksi ja samaksi oppiaineeksi. Tämä on asia, jonka ministeri Rask on nyt omana virkakautenaan luvannut korjata. Nyt me odottemme vain hänen toimiaan.

¹²⁰ **Klaus Bremer /r:** Rouva puhemies! Päinvastoin kuin ed. Puhjo, itse en hyväksy pakko-ruotsia. Oli hyvä, että ed. Puhjo poistui. Hän oli järkyttynyt kovasti tästä lausumastani. Miele-

täni myös Folktinget pakkoruotsin syöttämisessä on täysin väärällä tiellä.

Sitä vastoin olen kyllä aivan samaa mieltä ed. Puhjon kanssa siitä, että hyvä ruotsin kielen taito on aivan ehdoton vaatimus maassamme, koska on niin paljon virkoja ja työpaikkoja, jotka edellyttävät sitä. Jos suomenkielinen ei hallitse sitä, ruotsinkielisillä on entistä suurempi etuoikeus näihin paikkoihin, jotka usein kaiken lisäksi ovat kansainvälisiä ja myöskin aika hyvin palkattuja.

Rouva puhemies! Vielä olisin lisännyt, että pelkästään suomen kielellä ei koskaan hallita Euroopan kehitystä ja ohjata sitä. Sitä vastoin ruotsin kielellä pystytään saamaan aikaan sellainen tilanne, että sillä kehitetään, hallitaan ja johdetaan oman maun mukaan koko Euroopan kehitystä. Tämä on aika huomionarvoinen asia. Olen valmis perustelevaan tätä omalla kokemuksellani, jos jotakuta kiinnostaa.

¹²¹ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Haluaisin vielä puuttua ed. Ihamäen esille ottamaan koulutusaspektiin ja kansanterveyden tilaan. Hän totesi, että nimenomaan jos halutaan nostaa kansanterveyttä, pitäisi nostaa koulutustasoa. Tämä kai pohjautuu siihen ajatukseen, että koulutetun väestön terveys jne. on parempi kuin ei-koulutetun. Mutta toteaisin samalla kuitenkin, että terveyden kannalta, puhtaasti fyysisen terveyden kannalta, keskeinen syy huonoon ja heikentyneeseen terveyteen on tupakointi.

Sitten mielenkiintoinen kysymys terveystiedosta: Mehän tiedämme, että naiset kaikissa ikäluokissa ovat paljon tietoisempia terveydestä kuin miehet ovat. Tälle on selkeä biologinen ja fysiologinen selitys. Kuitenkin yhtäkkiä tupakointi on alkanut lisääntyä naisväestössä, nimenomaan nuorten naisten kohdalla, jolloin terveydestä tietoisuus, joka pohjautuu fysiologiaan ja biologiaan, ei enää toimikaan. Tässä astuu jälleen kuvaan valtaisa tupakoinnin mainonta, joka on tosiasia ja hyvin monella psykologian keinolla vaikuttaa.

Sinänsä tietysti en halua kiistää koulutuksen merkitystä, joka lisää tietoa ihmisen terveydestä ja kansan terveydentilasta.

¹²² **Riitta Korhonen /kok:** Arvoisa puhemies! Minusta sivistysvaliokunnan puheenjohtaja ansiokkaasti korosti opettajankoulutusta eli sivistysvaliokunta on sitä käsitellyt, mutta en voi vielä olla ottamatta kantaa sen merkitykseen erityi-

sesti, kun ajatellaan sitä, että matemaattis-luonnontieteelliset opinnot, kurssivalinnat, opinto-suuntavalinnat myös tietotekniikan osalta ovat edelleenkin ongelma tyttöoppilaille. Tässä erityisesti opettajien panostus on äärimmäisen tärkeä ja sen lisäksi myös oikean tyyppisten ohjelmistojen rakentaminen, jotta naiset saataisiin kiinnostumaan tietotekniikasta ja matemaattis-luonnontieteellisistä aineista, jotta myös heidän tulevaisuutensa olisi yhtä menestyksenkäs kuin tulevien nokioiden.

Toinen asia, johon haluaisin kiinnittää huomiota ja jota ed. Puhjo myös käsitteli, on homekoulut. Näissä asioissa on olemassa yrittäjäkonsultteja, jotka osaavat suunnitella oikean tyyppisiä oppilaitoksia, oikeita rakennuksia, oikeita saaneirauksia. Ongelmana on vain se, että siinä vaiheessa, kun kunnat suorittavat konsulttivalintojaan, käytetään niin sanottua hintaperusteista valintaa, jolloin saa olla varma, että hyvin halvalla hinnalla ei koskaan pystytä ostamaan osaavaa työtä. Tällöin hyvin usein käy niin, että valtion avustuksin korjataan koulut edelleenkin pilalle sen lisäksi, että ne alun perin on rakennettu piloilte.

¹²³ **Timo Ihmäki /kok:** Arvoisa puhemies! Haluan käyttää vastauspuheenvuoron tapaisen puheenvuoron ed. Tiusaselle, että pääsimme tupakkakeskusteluun tässäkin, vaikka se ei varsinaisesti ole aiheena. Mutta terveystiedossa annetaan myös tietoa nuorille, miksi ei kannata tupakoida ja mitä haittaa tupakasta on. Sen takia terveystieto on välttämätöntä. Haluan vielä korostaa, että lääketieteen gurutkin, siis korkeasti opineet professorit, olivat sitä mieltä, että jos suomalaisten kansanterveyttä aiotaan parantaa, niin ainoa selvä konsti siinä on antaa kaikille suomalaisille mahdollisimman hyvä peruskoulutus.

¹²⁴ **Kaarina Dromberg /kok:** Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhosen esille tuoma asia tyttöjen matematiikan kiinnostuksesta on tietysti aivan aiheellinen, ja tietenkin opettajilla on suuri osuus, miten innostavia he ovat opetustyössä. Siinäkin tarvitaan pedagogisesti aivan uusia menetelmiä. Mutta myös opetuksen ohjaajilla, jotka juuri tänä päivänä yrittävät viitoittaa nuoren tietä hänen oikealle alalleen, on erittäin vaativa tehtävä tänä päivänä. Myös heidän jatko- ja täydennyskoulutukseensa tarvitsee koko ajan kiinnittää

huomiota, että oikeat henkilöt osaavat myös ohjata nuoria eteenpäin elämässä.

¹²⁵ **Inkeri Kerola /kesk:** Arvoisa puhemies! Tällä kertaa täytyy myöntää, että olen samaa mieltä hallituksen eli puheenjohtaja ed. Drombergin kanssa siitä, että opinto-ohjaus on tällä hetkellä tärkein asia, millä ohjataan nimenomaan noille alueille, mistä ed. R. Korhonen mainitsi. Kyse ei ole siitä, että heiltä puuttuisi täydennyskoulutusta, vaan siitä, että puuttuu kerta kaikkiaan perusrahoitusta suunnata heidän työpanostansa kuntiin ja perustaa sinne virkoja. Tästä on nyt kysymys.

¹²⁶ **Klaus Bremer /r:** Rouva puhemies! Edustajat Puhjo ja R. Korhonen ovat tarttuneet koulujen homeongelmaan, johon toden totta kulutetaan miljoonia ja jälleen miljoonia, kuten kuulimme ed. R. Korhoselta. Korjataanpa vielä väärin, jolloin menee vielä miljoonia. Kun olen asunut lyhyitä aikoja Skotlannissa, Englannissa, Irlassa, Ranskassa ja Portugalissa Atlantin rannalla, niin ei ole sellaista taloa niillä lämmitysjärjestelmillä, ettei olisi hometta. Siellä kokonaiset kansakunnat ja miljoonat ihmiset asuvat alituisen homeessa ja oikein komeassa homeessa, ei sellaisessa pienessä niin kuin täällä, onnellisen tietämättöminä siitä hirtävistä kohtaloista, johon heidät on heitetty, elävät jopa satavuotiaiksi ja vielä vanhemmiksi. Onkohan tässä vähän liikaa hysteriaa koko asiassa?

¹²⁷ **Riitta Korhonen /kok:** Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Bremerin esittämään näkemykseen: Totta kai meillä on hysteriaa, niin kuin aikanaan oli asbestin suhteen, eli tietty määrä itiöitä on olemassa jo luonnossa. Kun ostat perunat tai porkkanapussin ja afaat sen keittiössäsi, saat siinä kokomoisen itiöpölytyksen. Osa on tietysti liioittelua ja osa on monista muista syistä kerranaisesti johtuvaa altistumista. Mutta kuten edellisessä puheenvuorossani korostin, meillä valitettavasti tehdään valinnat liiankin paljon halvan hinnan perusteella, jolloin vastuullinen ammattitaito, laatuajusteet ja oikea tieto työstä syrjäytyvät. Onneksi ensi vuonna voimaan astuva rakennuslaki painottaa jotenkin suunnittelijavalintaa. Toivon todella sydämestäni, että kunnissa älyttään ne vähät rahat sijoittaa siihen, että ostetaan ammattitaitoisia työtä.

¹²⁸ **Marja-Liisa Tykkyläinen /sd:** Arvoisa puhemies! Pääluokan 29 opetusministeriön hallinnonalan, keskustelu on ollut tänä iltana erittäin arvokasta. Uskon tulevaisuuteen ja toivon, että tästä mennään hyvin eteenpäin kehittämällä yliopistoja ja korkeakouluja, tasapuolisesti ammatikorkeakouluja, perusopetusta, kulttuuria ja monia alueita, jotka ovat käsittelyssä pääluokassa 29. Haluan valtiovarain sivistys- ja tiedejaoston puheenjohtajana esittää kiitoksen kaikille niille, jotka ovat antaneet hyviä eväitä seuraavan vuoden budjettia ja myös lisäbudjettia varten.

¹²⁹ **Pentti Tiisanen /vas:** Arvoisa puhemies! Huolimatta puhemiehen vielä-sanasta ja siitä, että jaoston puheenjohtaja käytti jo hyvän päästöpuheenvuoron, minun on pakko vastata edustajien Bremerin ja R. Korhosen puheenvuoroihin. Puen vastaukseni lääketieteen tietämyksen asuun, koska nyt on kysymys opetusministeriön pääluokasta. Totean, että suomalaiset lääketieteen korkeakoulut kertovat, että homealtistus johtaa krooniseen keuhkoputken tulehdukseen, astma bronchiaale -nimisen diagnoosin ja taudinkuvan syntymiseen. Se, miksi ed. Bremerin tunteat portugalilaiset elävät iloisesti satavuotiaiksi eivätkä ehkä sairastu astmaan, joka johtaa muun muassa cor pulmonale -tyyppiseen, kuolemaan johtavaan tautitilaan tietyissä tilanteissa, on minulle tuntematon.

Toisaalta, puhemies, erittäin tärkeä tieto muun muassa Turun yliopistollisen keskussairaalan, Turun yliopiston patologian osastolta, joka on aivan validi, ed. R. Korhoselle: Te puhuitte asbestihysteriasta. Suomessa kuolee joka vuosi 150 ihmistä asbestisairauksiin.

¹³⁰ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Minä myös ihmettelen, jos vähätellään asbestivaaraa. Kuten ed. Tiisanen totesi, 150 ihmistä kuolee asbestin aiheuttamaan syöpään, ja vielä, sanoisinko näin, todennäköisesti tulee kasvamaan tämä asbestikuolleisuus. Homekouluissa ja samaten lastenkodeissa on henkilökuntaa altistunut homeelle ja joutunut luopumaan niistä töistä. Nämä ovat vakavia ongelmia, joiden takia pitäisi kyllä nyt opetusministeriltäkin löytyä rahaa homekoulujen korjaamiseen. Sieltä voi tulla isoja laskuja mahdollisine eläkepäätöksineen ynnä muina. Näitä asioita ei pidä vähätellä. Nämä ovat erittäin vakavia ongelmia.

Yleiskeskustelu pääluokasta 29 julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Ensimmäinen varapuhemies: Totean, että tätä täysistuntoa jatketaan, kunnes pääluokan 31 yleiskeskustelu päättyy.

Pääluokka 30

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

Yleiskeskustelu:

¹³¹ **Katri Komi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! "Alkoi kuulua kummia kylältä. Nuoria ihmisiä kaupungista. Hyvät virat. Aravat ja kaikki. Tulevat kylälle asumaan, viljelemään maata. Taas meistä on vaikea sopeutua, kun ei edes tiedä, kuinka niihin suhtautua ja onko ne ihan viisaita, kun tällaisiin vaatimattomiin oloihin, koulutetut ihmiset."

Tämä Anne Piispan runon alku kuvaa valitettavasti lähinnä mennyttä aikaa, kiitos myös tämän päivän hallituspuolueitten. Koulutettuja, työuraa kaupungissa jo aloittaneita nuoria ei paljon kiinnosta palailla isiensä maille tekemään kahdenkymppin tuntipalkalla työtä. Sukupolvenvaihdoksia ei ole saatu edistettyä hallitusohjelmassakin olevista lupauksista huolimatta. Luopumistuen heikennykset koskevat jälleen kerran sitä jo heikoilla olevaa ihmisryhmää maaseudulla. Minusta tuntuu, että täytyykin olla vähän hullunrohkea nuori uskaltaakseen ryhtyä viljelijäksi, kun pitkäjänteiseen maatalouspolitiikkaan ei täällä näy kyettävän. Toivon vain suomalaisten eduksi, että näitä rohkeita nuoria maatalousyrittäjiä silti löytyy jatkossakin.

Arvoisa rouva puhemies! Suomessa luomun osuus viljelyalasta on Euroopan toiseksi suurin. Valitettavasti luomuelintarvikkeitten valmistus ja kauppa eivät ole kehittyneet aivan samaan tahtiin. Luomupinta-ala on noin 100 000 hehtaaria eli noin 6 prosenttia viljelyalasta. Kotimaassa

tuotetusta herneestä lähes 50 prosenttia, rukiista 30 prosenttia, sipulista 14 prosenttia ja mustahe-
rukastakin 10 prosenttia on pinta-alallisesti luomua.

Luomun säännöt perustuvat nykyisin enemmän tukisopimuksiin kuin tutkimustietoon. Voidaan kysyä, kuinka ekologista on tavallisen karjatilan lannankäyttö luomupellolla. Mistä luomutuotteisiin saadaan seleeniä, kun kemiallisia lannoitteita ei saa käyttää? Alaa voidaan kasvattaa rahalla, se on selvä, mutta entä tuotantoa? Ideologiset luomuviljelijät ovat jo vähemmistönä ja markkinahenkiset yrittäjät tilalla. Onko hyvä näin luomun kannalta tai yhteiskunnan kannalta? Kotieläimiäkin pitävistä luomutiloista vain 15 prosenttia on siirtänyt eläimet luomuun. Eli tuotetaanko vain sitä, mistä saa tukea? Eikö löydy osaamista vai eikö löydy jalostajia? Tuki on tietenkin tärkeää. Se pitää kannattavuuden taval-
listen tilojen tasolla. Tästä tietenkin seuraa, kuten tuista yleensäkin, näennäisviljelyn uhka, mutta nykymaailmassahan tämä on todellisuutta.

Luomutuotanto kuluttaa fossiilista energiaa vähemmän kuin tavanomainen tuotanto ja luonnon monimuotoisuus säilyy luomussa hyvin. Entä sitten ympäristöystävällisyys ja se terveellisyys? Onko meillä riittävästi ja oikeaa tutkimusta aiheesta?

Tuotettua hyödykettä kohti laskettuna saattaa tavanomainen tuotanto olla jopa ympäristöystävällisempää, mutta pinta-alaa kohti laskettuna luomu on todennäköisesti parempi. Periaatteessa lähtökohdiltaan luomu on eettinen tuotantotapa, joka vaalii ihmisen ja ympäristön tasapainoa. Viljelykierto, kompostointi, viherlannoitus ja biologinen tuholaisten torjunta ovat luonnonmukaisia viljelymenetelmiä. Luomukotieläinten olosuhteet järjestetään sellaisiksi, että ne pystyvät toteuttamaan lajilleen ominaisia käyttäytymismalleja. Luomuviljely vaatii myös pitkäjänteisyyttä ja sitoutumista onnistuakseen, kuten tietenkin myös tavanomainen viljely.

Wto-neuvottelut tuovat aina omat uhkansa elintarviketalouteen. Luomussa ehkä hinnat säilyvät paremmin kuin tavanomaisessa tuotannossa, joka lähestyy maailmanmarkkinahintoja. Kuka tietää? Kuluttajien kiinnostus luomuun kuitenkin kasvaa niin koti- kuin ulkomaillakin. Olisiko luomun vientimarkkinoille suuntautuminen oikea linja meille?

Arvoisa rouva puhemies! Kotimaisen elintarviketuotannon puolustaminen ei tarkoita vain vil-

jelijän puolesta puhumista. Ruoan tuottaminen perheviljelmillä merkitsee Suomessa palveluiden ja asutuksen säilymistä myös maaseudulla. Toivottavasti kuluttajat, me kaikki, muistamme, että ruoan hinnassa me maksamme myös näistä arvoista: laadusta, työllisyydestä, ympäristöhoidosta, omavaraisuudesta, turvallisuudesta.

Jos maanviljelyn kannattavuus heikkenee jatkuvasti, tuet, jotka korvaavat hintojen alentamista, vähenevät, kaupan marginaalit kasvavat, sukupolvenvaihdoksia ei tapahdu, niin mikä edessä? Me emme voi enää taata maailmankin mitta-
kaavassa puhdasta ruokaa kansalaisillemme, ellei meillä ole viljelijöitä, jotka sen ruoan tuottaisivat.

Arvoisa rouva puhemies! Suomen maatalous on edelleen voimakkaan rakennemuutoksen kourissa. Pelkän perustuotannon varassa toimivien tilojen määrä supistuu nopeasti ja tilakoko kasvaa alueella, jolla siihen on luontaiset edellytykset.

Suomen mahdollisuudet markkinaehtoisessa maataloudessa ovat vahvat luonnonmukaisessa tuotannossa. Se ei toki ole pelastuksemme, mutta se on yksi apukeino. Ripeästi lisääntynyt tuotanto vaatii markkinoinnin sekä tuotannon tutkimuksellista ja neuvonnallista kehittämistä erityisesti kotieläinpuolella. Näinpä tulenkin esittämään, että eduskunta ottaa talousarvioon 4 miljoonaa markkaa luonnonmukaisen tuotannon kehittämiseen.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi kiitän valiokuntaa siitä, että 4H-toiminnan tukemiseen on saatu lisättyä alkuperäiseen esitykseen verrattuna edes se 1,5 miljoonaa markkaa. Tämä järjestö tekee arvaamattoman hyvää työtä niin maaseudulla kuin kaupungeissakin. Toinen kiitos tulee lisämäärärahasta vesistö- ja vesihuoltotöihin alkuperäiseen esitykseen verrattuna.

¹³² **Ulla Juurola /sd:** Arvoisa puhemies! Uutena maatalousjaoston jäsenenä olen iloinen siitä, että mietintöön on tullut pari uutta asiaa, pari uutta avausta.

Toinen koskee Itämeren harmaahyljettä. Harmaahylkeitähän on Itämeressä noin 6 500 ja Suomen alueella kesäisin noin pari tuhatta. Tämä kanta on koko ajan kasvamassa. Suojelukomission rauhoittamalle hylkeelle on Suomessa vain noin 125 pyyntilupaa. Kalastajille harmaahylkeet aiheuttavat melkoisia tuhoja, joita Suomessa ei kalastajille korvata paitsi vakuutuksen kaut-

ta pyydyksien osalta. Minusta on hyvä, että valiokunta otti tähän kantaa siten, että kalastajille aiheutuvat ongelmat huomioitaisiin ja alettaisiin laatia korvausjärjestelmää.

Toinen asia koskee suurpetokantaa ja suurpetojen aiheuttamia tuhoja ja tuhojen ennaltaehkäisyä. Tässä puhun sähköisistä petoaidoista, jotka on koettu ihan hyväksi esimerkiksi mehiläisten hoidossa. Ruotsissa tätä on sovellettu muun muassa karhurikkailla alueilla, ja vaikka jaosto oli välillä hieman epätietoinen siitä, ovatko aitojen sisällä ihmiset, karhut vai karja, niin kuitenkin asia otettiin vakavasti ja päätettiin suojella nimenomaan karjaa ja mehiläishoitajia ja painotettiin myöskin ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä.

¹³³ **Ossi Korteniemi /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Maatalous on puhuttanut viime päivinä. Sytykkeitä tähän antoi erityisesti maataloustuottajien suuri mielenosoitus viime perjantaina Helsingissä. Kirjoittelu ja keskustelu on pyörinyt tapahtuman ääri-ilmiöissä. Monille se on ollut helppo valinta, kun syystä tai toisesta ei haluta kuulla sitä vakavaa viestiä, joka maataloustuottajilla oli ja on edelleen.

On hätkähdyttävä tosiasia, että Suomen EU-vuosien aikana maataloustuottajien ansiot ovat pudonneet keskimäärin noin 40 prosenttia ja keskiansio on tällä hetkellä keskimäärin 20 markkaa tunnilta. Moni on sanonut, että jos sama kehitys olisi tapahtunut SAK:n jäsenten tuloissa, silloin järkkäisivät vakavasti yhteiskuntamme rakenteet. MTK:n jäsenet ovat olleet harvinaisen pitkämielisiä. Nyt näyttää monen mitta tulleen täyteen.

En puolustele kyseisen mielenosoituksen yllälyöntejä, mutta näiden tapahtumien taakse ei pidä kenenkään maatalouspolitiikan vastuunkantajaa, meidänkään, kätkeytyä. Kyllä se hätä ja tuska, jota maaseudulla tunnetaan, tulee ottaa vakavasti. Kansallinen elintarviketuotanto tulee turvata kaikissa olosuhteissa. Se ei ole vain tuottajien vaan myös kuluttajien etu. Elintarvikkeiden turvallisuus on ydinkysymys. Se myönnetään ja tunnustetaan yleisesti Suomessa. Yhtä lailla minusta pitäisi olla kansallinen kysymys se, että turvaamme toimeentulon ja toimintaedellytykset niille ihmisille, jotka tämän meille työllään antavat. Toivonkin, että me yhteistuumin täytämme sen aukon, joka EU:n jäljiltä jäi. Minusta kansallinen tuki tulisikin mahdollisimman pian saattaa

edes sille tasolle, millä se oli ennen viime vaalikaudella tehtyjä leikkauksia.

Tämän eduskunnan pohjoisimpana edustajana ja ilmeisesti eduskunnan ainoana poronomistajana sanon muutaman sanan myös porotaloudesta.

EU hyväksyi liittymisen yhteydessä porotaloudelle maksettavan eläinkohtaisen tuen, jonka yläraja on 160 markkaa poroa kohtia. Ensimmäisenä vuonna tuki maksettiinkin tämän tasoisena. Sitten tuki on tippunut alas, niin että se on ollut alimmillaan vain 90 markkaa porolta. Tänä vuonna se on 110 markkaa. Tuon tuen saamisen ehtoja on kiristetty siten, että tukea voi saada enää vain vähintään 50 poron karja. Jatkossa vaadittavaa poromäärää aiotaan korottaa tästäkin.

Minusta porotalouden eläinkohtainen tuki tulisi maksaa EU:n salliman ylärajan mukaan. Mitä tulee porokarjan suuruuteen, siinä on oikea lähtökohta se, että tuki pyritään suuntaamaan niille, jotka saavat porotaloudesta pääasiallisen toimentulon. Sikäli tuen myöntämisen alarajassa tarvitaan joustoa, että saman perheen jäsenten omistuksessa olevat porot tulisi laskea yhdeksi karjaksi.

Tulen esittämään yksityiskohtaisessa käsitellessä lausumaa, jonka mukaan momentin 30.12.41 määrärahaa saadaan käyttää 20 miljoonaa markkaa porotalouden eläinkohtaiseen tukeen.

¹³⁴ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan menot ovat runsaat 13 miljardia markkaa eli 6,6 prosenttia budjetin loppusummasta. On syytä muistaa, että EU-jäsenyyden aikana maatalouden kansallisen budjetin meno-osuus on voimakkaasti alentunut. Tämä johtuu siitä, että maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle kohdentuu yhteiseen maatalouspolitiikkaan liittyviä tuloja EU:sta noin 4,8 miljardia markkaa. Maatalouspääluokkaan sisältyy vain 8,4 miljardin markan maatalouden kansallinen rahoitus eli 4,3 prosenttia kokonaisbudjetista, josta EU:n rahoitus on puhdistettu pois. Kun Suomen nettomaksuosuus EU:lle on talousarvioesityksen mukaan noin miljardia markkaa vuonna 2000, on maatalouden kautta Suomen kansantalouteen tuloutuva EU-rahoitus erittäin merkityksellinen.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan maatalousjaosto on käsitellyt maatalouspääluokkaa erittäin hyvässä hengessä ja tehnyt pääluo-

kan sisällä muutosesityksiä 10,5 miljoonan markan edestä. Nämä on lähes kaikki katettu pääluokan sisältä, ei niin kuin muissa jaostoissa on käynyt. Haluan kiinnittää huomiota eräisiin kohtiin, joihin jaostossa tehtiin muutoksia, jotka sitten valtiovarainvaliokunta on yksimielisesti hyväksynyt.

Hallituksen esitykseen sisältyi 1 250 000 markan leikkaus maaseudun neuvontajärjestöjen valtionapuun. Valiokunta katsoi kuitenkin, että maaseudun toimintaympäristö muuttuu voimakkaasti EU:n uuden ohjelmakauden alkaessa ja että erityisesti siksi olisi tulevana vuonna neuvontaan saatava lisää voimavaroja, ja lisäksi tähän puoli miljoonaa markkaa.

Budjettikirjan selvitysosassa on maininta, että maaseutukeskusten aluerajojen tarkistamista jatketaan tavoitteena, että maaseutukeskusten rajat vastaavat maakuntien rajoja. Tähän näkemykseen valiokunta ei voinut yhtyä, vaan toteaa, että maaseutukeskukset ovat itsenäisiä yhdistyksiä ja niiden rajoista päättävät jäsenet. Onhan kyseessä vapaaehtoinen kansalaistoiminta, jota ei valtionkunnan mielestä voi lähteä perustelujen selvitysosassa tarkoitetulla tavalla ohjaamaan. Maaseutukeskusten on voitava suunnitella alueellisesti toimintansa siten, että se parhaalla mahdollisella tavalla palvelee toiminnan tarkoitusta. Maaseudun neuvontajärjestöjen valtionapua jaettaessa on kunnioitettava yhdistymisvapautta, eivätkä aluerajat saa muodostua esteeksi valtionavun saannille. Tämä oli sekä jaoston että valiokunnan yksimielinen kanta. Toivottavasti myöskin ministeriössä tämä kanta nyt kuullaan ja toimitaan sen mukaisesti, mitä eduskunta tulee tässä asiassa päättämään.

Arvoisa puhemies! Valtakunnallista maatalousmuseota on jo pitkään suunniteltu Loimaalle. Entinen pitkäaikainen kansanedustaja Heikki Perho on tehnyt merkittävän työn maatalousmuseohankkeen eteenpäin viemiseksi. Valitettavasti valtiovarainministeriö karsi budjettiesityksestä museohankkeen pois, mutta maatalousjaosto, johon valiokunta sitten yhtyi, teki päätöksen, että vuonna 2000 valtioneuvosto saa ryhtyä toimenpiteisiin maatalousmuseon perustamiseksi ja sitoutua maksamaan vuodesta 2004 alkaen valtionapua maatalousmuseon kulutusmenoihin enintään 4 miljoonaa markkaa.

Valiokunta pitää kuitenkin myös tärkeänä sitä, että meillä on maatalouspuolella myös muita merkittäviä museohankkeita, jotka tarvitsevat

valtionapua kulutusmenoihinsa. On totta, että Loimaan museohanke on ollut kai noin kolmisenkymmentä vuotta esillä täällä eduskunnassa ja sitä on käsitelty. On myöskin tullut niitä kannanottoja, että meillä on paljon yksityisiä maatalousmuseoita, jotka ovat keränneet arvokasta maatalouskone- ynnä muuta kantaa talteen ja tehneet merkittävää työtä, eikä niitäkään pitäisi jättää syrjään. Mielestäni kuitenkin tämä hanke, jota pitkään Loimaalle on suunniteltu, puolustaa paikkaansa ja Suomen maatalous kyllä tarvitsee tällaisen museon. Meillä on monella muullakin alalla merkittäviä museoita tuleville sukupolville, ja myöskin tämä puolustaa varmasti paikkaansa. Toki paikasta voidaan olla montaa mieltä, ja jos täällä eduskunnassakin sitä kysytään, niin varmasti tulee niitä mielipiteitä, että miksi se ei ole siellä ja siellä paikassa, mutta kyllä me kaikki, jos rehellisiä olemme, ymmärrämme sen, että Loimaan seutu on erittäin vahvaa viljelyaluetta ja siltä perustalta myös sopii tämän maatalousmuseon paikaksi.

Täällä jo ed. Komi totesi 4H-toiminnasta. On todella niin, että valiokunta lisäsi siihen 1,5 miljoonaa markkaa. Onhan 4H-toiminnan valtionavustus ollut vuonna 1991 suurimmillaan, jolloin se oli 33 miljoonaa, ja nyt tässä budjettiesityksessä se on 24,2 miljoonaa markkaa. Tämä on erittäin myönteinen ja tärkeä asia, ja koska 4H-toiminnassa on paljon nuoria sekä maaseudulla että taajamissa, niin on tärkeää, että tätä nuorisotyömuotoa nyt voidaan tukea entistä voimakkaammin.

Myös oli erittäin tärkeää ja voimme olla yksimielisiä siitä, että jaosto pystyi lisäämään vesihuoltotöihin 6,5 miljoonaa markkaa, koska meillä on useita hankkeita eri puolilla maata, jotka ovat täysin valmiita, vain rahoitus puuttuu. Ennen kaikkea se oli perustana, että näiden vesihuoltohankkeiden työllisyysvaikutus on keskimääräistä suurempi ja tärkeä niille alueille. Näitä hankkeita löytyy eri puolilta maata monista maakunnista.

Valtiovarainvaliokunta kiinnittää myös huomiota mietinnössään elintarvikkeiden valvontaan erityisesti siksi, koska elintarvikkeiden vapaa liikkuvuus yhteisön alueella on lisännyt hygienisiä riskejä ja myös valvonnan ja siihen liittyvän tutkimuksen merkitystä. Valiokunta katsoi myös, että kuntien välisen yhteistyön lisäämisellä voidaan tehokkuutta parantaa ja varmentaa elintarvikevalvonnan tasapuolisuus. Valiokunta

pitää elintarvikevalvonnan tehostamista todella välttämättömänä. Se katsoo myös, että mikäli EU:ssa päädytään elintarvikevalvontaviraston perustamiseen, Suomen hallituksen ja eduskunnan tulisi toimia niin, että tällainen virasto sijoitettaisiin Suomeen. Suomeen ei näitä EU:n virastoja liiemmästi ainakaan tällä hetkellä ole. Toivottavasti, jos tällainen perustetaan, Suomi on tässä aktiivinen.

Arvoisa rouva puhemies! Keskusta on jättänyt maatalouspääluokkaan oman vastalauseensa. Maatalouden tulot ovat Suomen EU-jäsenyyden aikana pudonneet kolmanneksella vuodesta 1994 samaan aikaan, kun palkansaajien ostovoima on kasvanut 4—5 prosenttia vuosittain. Maatalouden heikko tulokehitys johtuu merkittävältä osaltaan kansallisten tukien leikkauksista, joita Lipposen hallitusten aikana on tehty. Sen lisäksi maatalouden tuottajahinnat ovat alemmat ja tuotantopanosten hinnat korkeammat kuin alun perin odotettiin EU:n jäsenyyteen mentäessä. Täällä on monta kertaa jo todettu, että sukupolvenvaihdosten määrä on laskenut todella roimasti olleen vajaat 400 vuodessa tällä hetkellä. Tämän määrän pitäisi olla moninkertainen, jotta perheviljelmäpohjaisen maatalouden tulevaisuus voitaisiin turvata.

Lipposen hallituksen hallitusohjelmassa luvataan pitää kansallinen tuki vuoden 1999 tasolla eli 3 567 miljoonan markan suuruisena. Valitettavasti budjettiesityksessä kansallista tukea leikataan 67 miljoonalla markalla. Tämä on todella selkeästi hallitusohjelman vastaista. Minä uskon, että tämän myöskin hallituspuolueiden edustajat voivat tunnustaa. Leikkaus onkin huolesti harkittu, kun tiedetään, että viljelijöiden keskimääräinen tuntipalkka on vain 20 markkaa, ja kun maatalouden kansallisen tuen niukkuus on hyvin tiedossa.

Tiedämme kyllä, että kansallisen tuen leikkaus tehtiin Kansallisen metsäohjelman rahoittamiseksi. Tämä on ensimmäinen kerta, kun maatalouden kansallisia tukimäärärahoja siirretään metsätalouden hyväksi. Kansallinen metsäohjelma on tärkeä ja hyvä, mutta se olisi tullut rahoittaa ehdottomasti maa- ja metsätalousministeriön ulkopuolisin määrärahoihin. Me tulemme esittämään yksityiskohtaisessa käsittelyssä, että kansalliseen tukeen lisätään 67 miljoonaa markkaa.

Arvoisa puhemies! Suomalaisen talonpojan mitta alkaa olla täysi. Kyllä niin on, että tätä kuvaa varmasti hyvin vahvasti viime viikolla EU:n

huippukokouksen yhteydessä pidetty mielenosoitusmarssi. Kun on itse ollut mukana neljännesvuosisadan myös seuraamassa tuottajajärjestöjen ja talonpoikien toimintaa monella tavalla ja ollut myös mukana — vaikka nyt en ollut mukana — monilla marsseilla, niin minusta tässä marssissa oli aivan selvä ero, jos se mielenosoitukseksi katsotaan. Kyllä viljelijäväestö on tänä päivänä pettynyt. Sen pettymyksen aiheuttavat nämä monet muutokset, joita on tapahtunut viime vuosien aikana. Nämä kaikki muutokset ovat leikanneet tulotasoa ja tulevaisuudenukkoa. Ei ole ihme, että koko viljelijäväestö on pettynyt, ja ennen kaikkea nuoret viljelijät, joita mielenosoituksessa oli runsaasti mukana.

On totta, että aina tällaisessa suuressa tapahtumassa voi olla ylilyöntejä, mutta kokonaisuutena toivon ja myös uskon, että tämä on avannut koko suomalaisen yhteiskunnan näkemään, miten tärkeästä, perusteellisesta asiasta nyt on kysymys. Voidaan sanoa, että suomalaisen elintarviketuotannon kannalta nyt ollaan perimmäisten kysymysten äärellä. Tämä linja ei tällaisenaan voi jatkua, jos me aiomme turvata nimenomaan perheviljelmäpohjaisen maatalouden ja ennen kaikkea kotimaisen elintarviketuotannon. Näistä kahdesta asiastahan tässä on erittäin vahvasti kysymys.

Kun vielä ajatellaan leikkauksia, niin kansallista tukipakettia on leikattu, luopumistukijärjestelmää heikennetty, lomitusetuuksia heikennetty, ja sitten on tämä 141, joka on tänäkin päivänä vielä auki. Päätöksiä on jo osittain tehty, mutta ne ovat meille vielä itse kullekin salattuja. Uskon, että kaikki, jotka ovat maatalouskysymyksistä kiinnostuneita ja niitä seuraavat, tietävät, että 141:kään ei viljelijöitten tulotasoa tule nostamaan. Suunta on tässäkin suhteessa aleneva. Nämä ovat niitä vakavia huolenaiheita, jotka on syytä tuoda budjetin palautekeskustelussa esille.

Toivoisi sitä, että kun vuoden kuluttua käsittelemme vuoden 2001 budjettia, olisi jotakin myönteisempää esitettävänä Suomen talonpoikaisväestölle kuin tällä hetkellä tämän joulun alla on. Mielestäni tilanne on todella vakava. Viljelijöiden hätähuutoon pitää myös pystyä vastaamaan, myös tässä talossa, joka tekee suomalaisessa yhteiskunnassa kuitenkin tärkeät ja lopulliset päätökset.

¹³⁵ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Suomalainen elintarviketeollisuus pystyy vastaamaan laatutietoisien kuluttajan vaatimuk-

siin verrattain hyvin, kunhan sille jatkossakin turvataan riittävät toimintamahdollisuudet. Se tulisi budjetissa huomioida ja osoittaa tarpeellinen rahamäärä siihen.

Tällaisessa tilanteessa, jossa useat muut maat tahraavat itsensä erilaisilla skandaaleilla, pitäisi markkinoida omaa elintarviketeollisuutta varmasti puhtaana ja turvallisen vaihtoehtona myrkyille. Suomalainen puhdas ruoka on suomalaisen maatalouden valtti, johon kaikilla mailla ei ole millä vastata.

Sellaisista maista, jotka eivät valvo hormonien käyttöä, ei pitäisi tuoda elintarvikkeita Suomeen lainkaan. Kuluttajan on kaikissa tilanteissa tiedettävä, mistä hänen ostamansa ruoka on peräisin ja miten se on tuotettu. On täysin rikollista ja moraalitonta myydä hyväuskoiselle kuluttajalle hormonikasvatettua amerikkalaista ja argentiinalaista nautaa suomalaisena luomuna. On väärin käyttää hyväksi sitä, ettei paistetusta pihvistä erota sen todellista alkuperää.

Mikä houkuttaa ihmisiä näille pohjoisille leveyksille enemmän kuin maukas, puhdas ja turvallinen suomalainen ruoka? Meillä on mahdollisuudet kehittää luomuruoasta suomalaisen elintarviketeollisuuden ja maanviljelyselinkeinon pelastus samalla, kun laatutietoisilta keskieurooppalaisilta kuluttajilta loppuu puhdas ruoka. Kysymys on lähinnä markkinoinnista. Tuote meillä on jo olemassa — pidetään siitä kiinni.

Suomen lainsäädännöllä on pidettävä huonoja mahdollisesti terveydelle haitallinen ulkomainen ruoka maamme rajojen ulkopuolella, ja on panostettava entistä puhtaampaan suomalaiseen ruokaan. Suomalaisella kuluttajalla pitää olla mahdollisuus syödä kunnollista ruokaa ilman pelkoa altistumista erilaisille sairauksille.

Ed. Korteniemelle sanoisin, kun hän vihjaili SAK:n suuntaan, että ei näitä asioita ratkaista, jos SAK:ta ja suomalaista duunaria syyllistetään maatalouden vaikeuksista. Muun muassa kotimaakunnassani Keski-Suomessa MTK ja SAK kävivät vuosi sitten jouluna, ja tänä vuonna käyvät, kampanjaa, että ihmiset ostaisivat suomalaista kinkkua. Eli tämä tästä syyllistämisestä.

¹³⁶ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! Ensin kahteen vähän pienempään asiaan ja sitten yhteen oikein suureen asiaan.

Tässä jo edellä puheenvuoron käyttäneet ovat kiinnittäneet huomiota valtiovarainvaliokunnan mietinnössä hylje- ja lohiasiaan. Hyljeasiasta to-

tean, että sinänsä on aivan kaunis ajatus se, että luodaan tällainen korvausjärjestelmä. Siinähan voidaan käyttää esimerkiksi Ruotsin-mallia, joka on ollut nyt muutaman vuoden käytössä ja osoittautunut erittäin kalliiksi ja erittäin hankalaksi valvoa ja toteuttaa. Jos maatalousjaostolla on tässä suhteessa jokin erityinen malli mielessään — huomaan, että ed. Vihriälä ryhtyi jo kirjoittamaan sitä mallia paperille — niin erinomaisen hyvä asia. Mutta kiinnitän vain huomiota siihen, että kannattaa lukea se, mitä jaosto ja valiokunta on kirjoittanut, että selvitetään, eikä ihan vielä luvata tällaista järjestelmää, koska se on tosi hankala ja tosi kallis juttu.

Sitten, arvoisa puhemies, toinen asia on lohiasia. Siitä sanotaan hyvin kauniisti, ja uskon, että kaikki Lapin kansanedustajat voivat periaatteessa hyväksyä sen. Nyt vain sattuu olemaan ilmeisesti aika kiusallinen ihan uusi tilanne. En voi väittää, että tämä, mitä nyt kerron, on ihan se oikea totuus, mutta osittain se ainakin on totta. Nimitään juuri äsken sain faksina lohisaalistilastot tältä vuodelta. Ne osoittavat, että kiintiöitä, siis Ahvenanmaan kiintiötä, ja Manner-Suomen kiintiötä ja samalla koko Suomen kiintiötä, ei ole täyteen pyydetty. Sitten minulle vihjaistiin puolihuolimattomasti tuossa juuri, että nyt olisi kuitenkin käynyt niin, että Suomi on mennyt "myymään" käyttämättä jääneet kiintiöt eteläisellä Itämerellä käytettäväksi, ja sehän tarkoittaa sitä, että juuri sillä alueella, missä luonnonlohet käyvät sen keikan heittämässä ja lähtevät kohti Tornionjokea ja Simojokea. Jos tämä huuli osoittautuu todeksi — tähdennän, jos se osoittautuu todeksi — tämä on kova juttu. Tämä olisi pitänyt käyttää periaatteessa ehdottomasti eduskunnassa hyväksyttävänä ennen kuin lähdetään tällaiseen operaatioon. Tässä on nyt siis se varaus, että tämä oli pelkkä heitto eikä pidä paikkaansa. Olen juuri faksannut ministerille pyynnön, että hän ilmoittaa meille, pitääkö tämä paikkansa vai ei. (Ed. Korkeaoja: Ministerin pitäisi olla läsnä!) — Hän on siellä kalastusneuvostossa parasta aikaa.

Arvoisa puhemies! Sitten tämä oikein iso asia. Siinä viimeviikkoisessa olin sielun puolesta mukana, maataloustuottajien mielenosoituksen ytimessä mukana, siinä ajatuksessa, minkä puolesta demonstroitiin aitoeurooppalaiseen tyyliin, enkä puutu niihin lieviin yliotkimisiin, jotka siinä oli. Mutta samaan aikaan, kun täällä haastateltiin komissaari Fischlerä, siinä yhteydessä mielestäni paljastui jotakin aivan merkittävää. En-

sinnäkin, kun täällä on tarjottu vaihtoehtona sitä, että maataloustuet rakennettaisiin uudelleen kansallistamisen pohjalta eli toisin sanoen kansallistettaisiin uudestaan, niin sen vaihtoehdon komissaari Fischler tyrmäsi täydellisesti EU:n yhteisen maatalouspolitiikan vastaisena pyrkimyksenä.

Kun tämä asia on ollut kuluneenkin vuoden aikana eräiltä merkittäviltä poliittisilta tahoilta esiin tuotuna vaihtoehtona, niin kyllä kai nyt täytyy sanoa, että sinä aikana, jolloin ratkaistaan suomalaisen maataloustuotannon tulevaisuus, eli vuoteen 2006 mennessä, tämä vaihtoehto putosi nyt kerta kaikkiaan lopullisesti pois. Siihen ei kannata yhtään paukkuja satsata. Se keskustelu on nyt käyty. Tällä on hirmuisen suuri merkitys siltä kannalta, että sitten keskitytään siihen, mikä on olennaista.

Arvoisa puhemies! Sitten, kun pääsin kysymään, kysyin Fischleriltä: Entäs jos Rooman sopimusta muutettaisiin sillä tavalla, että tulisi artikla 142 a, joka olisi pysyvän tuen artikla räätilöitynä Suomen olosuhteita varten? Fischlerhän hyväksyy henkilökohtaisesti sen, että olisi tällainen Suomelle räätilöity ratkaisu, joka ei siis toisi muuta mukaan. Siihen hän sanoi, että ei, asianlaita on nyt niin, että näiltä osin kaikki on sovittu liittymissopimuksessa — ja piste.

Toisin sanoen tähän käytännössä merkitsee sitä, että ainoa mahdollisuus saada pysyväisluontoista tukea — ongelma-alueena on erityisesti Etelä-Suomi, A- ja B-alue, — on niin sanottu regulaatiotie eli EU-asetuksella säädetään näistä asioista tavalla, jossa komissio on toimivaltainen yhdessä maatalousneuvoston kanssa. Eli siis jälleen vaihtoehdot ovat pudonneet aivan olemattomiin.

Arvoisa puhemies! Tässä katsannossa, kun tämä kartoitus tehtiin, minun täytyy sanoa, että ei se Fischler ihan hassummasti näitä asioita ole miettinyt, jos nämä perustuvat realiteetteihin, niin kuin uskon arvioidessani niitä ja niiden edellytyksiä. Siinä on kyllä katsottu kaikki viimeiseen saakka, missä on mahdollisuus poliittisesti toimia ja missä ei.

Tarkoitin tällä puheenvuorollani vain kahta asiaa: ensinnäkin, että tämä tulee kirjoitetuksi eduskunnan pöytäkirjaan, ja toisekseen sitä, että nyt kannattaisi kaikki voimavarat niin täällä hallituksen puolella kuin opposition puolella keskittää regulaatio- eli asetusvaihtoehtoon ja yhteises-

ti löytää siinä aivan kiinteästi yhteinen politiikka. Eikä muuta.

¹³⁷ **Pekka Nousiainen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Maatalouspääluokan osalta voidaan tietysti todeta, että ed. Vihriälä esitteli valtiovarainvaliokunnan mietinnön varsin seikkaperäisesti ja tyhjentävästi. Sen suhteen vain muutamia kommentteja.

Myöskin minusta yksi keskeisimpiä ja merkittävimpä kysymyksiä valiokunnan mietinnössä ja hallituksen esityksessä on kansallisen tuen leikkaus, 67 miljoonaa markkaa, huolimatta siitä, että hallitus ohjelmassaan lupasi säilyttää maatalouden tuet vuoden 99 tasolla. Nyt tilanne on toinen. Tämä ratkaisumalli ei tue kannattavan elinkeinon harjoittamisen periaatetta ja toisaalta on omiaan heikentämään myöskin sitä hallituksen esittämää näkökulmaa, että tuettaisiin ja edistettäisiin sukupolvenvaihdoiksi. Se, että tukia leikataan, ei rohkaise nuoria yrittäjiä lähtemään yrittäjiksi. Siinä mielessä tässä myöskin ollaan vaarantamassa kansallista omavaraisuutta elintarviketalouden osalta, koska jatkajia ei ole helposti löydettävissä varsinkaan Itä- ja Pohjois-Suomessa ja entistä enemmän joudumme turvautumaan tulevaisuudessa tuontielintarvikkeiden varaan. Kansallisen tuen leikkaushan tietysti johtuu sisäisestä budjettijärjestelystä Kansalliseen metsäohjelmaan. Yhdyn myöskin siinä ed. Vihriälän näkökulmaan, että tuon metsäohjelman rahoitus olisi tullut kattaa erillisellä maa- ja metsätalousministeriön pääluokan ulkopuolelta, koska metsätaloudella sinällään on meille kansallisesti hyvin suuri merkitys.

Maatalouden osalta toinen kysymys, joka täällä jo tuli esille, on 141 artiklan mukaisen vakavien vaikeuksien tuen kohtalo ja asema. Siitä on varsin laaja keskustelu käyty yleisestikin ottaen täällä salissa. Toivoisin kaiken tämän keskustelun ja näiden demonstraatioiden jälkeen, että komissaari Fischler on nyt vakuuttunut siitä, että Suomessa Etelä-Suomi tarvitsee pysyvän vakavien vaikeuksien tuen ja että välittömästi ryhdytään laatimaan sitä selvitystä, mille pohjalle se vuonna 2003 ja sen jälkeen voidaan rakentaa. Nämä ovat sellaisia kansallisia, keskeisiä, tärkeitä kysymyksiä, joten minusta ne on nostettava myöskin hallituksen toimesta poliittisesti aivan käsiteltävien asioiden kärkeen.

Kannatan ed. Vihriälän tekemää ehdotusta 67 miljoonan markan palauttamisesta kansalliseen

tukeen, sillä itsekin olen tehnyt siitä aikoinaan talousarvioaloitteen.

Toinen kysymys, joka on keskusteluttanut täällä hyvin paljon, on luopumistuen vähentäminen ja leikkaaminen. Mietinnössään valtiovainvaliokunta pitää myönteisenä sitä, että luopumistukea jatketaan vuoteen 2002 saakka. Tietysti sinällään se on myönteistä, jos toisena vaihtoehtona on se, että tukea ei olisi lainkaan. Lisäksi valiokunta pitää puutteena sitä, että ehdotuksessa on vuokrausvaihtoehto rajattu tuen ulkopuolelle. Tietysti jos valiokunta pitää sitä puutteena, olisi ollut toivottavaa, että valiokunta olisi ryhtynyt toimiin tuon puutteen korjaamiseksi.

Luopumistuki toteutettuna tällä lailla, niin kuin se nyt on myöskin eduskunnassa hyväksytty, merkitsee ennen kaikkea maakuntien välisen eriarvoisuuden lisääntymistä luopumistuen saajien osalta, koska Itä- ja Pohjois-Suomessa tuki hyvin paljon jää käyttämättä, koska siellä kauppaan perustuvia sukupolvenvaihdoksia ei siinä määrin ole, jotta se voisi merkitä suuremmassa määrin keinoa rakenteellisessa uudistuksessa. Toivon, että vuokratvaihtoehtoon voidaan myöhemmin palata, koska emme kuitenkaan ole vielä sellaisten perimmäisten kysymysten äärellä, etteikö aina olisi mahdollisuus hakea parempia ratkaisuja.

Arvoisa rouva puhemies! Joitakin muita havaintoja budjetista.

Yhtä lailla kiinnittyy huomioni neuvontajärjestöjen tuen leikkaukseen ja toisaalta siihen, että valiokunta on ansiokkaasti sitä hiukan parantanut. Mutta kun otetaan rakennemuutos Suomessa huomioon, on ennen kaikkea tietysti keskeistä se, että nuoret viljelijät ja työpaineen alla olevat viljelijät tarvitsevat varmasti tänä päivänä ja tulevaisuudessa sen kaltaista taloudellista neuvontaa ja ohjausta, jota maaseutukeskukset kykenevät heille antamaan. Siinä mielessä olisi ollut toivottavaa, että maaseutukeskusten resurssit olisivat säilyneet vähintään entisellään. Toisaalta me tarvitsemme tällä erää juuri sellaista maaseudun kehittämissuunnittelua, jossa maaseutukeskukset ovat asiantuntijoita, joiden palveluja on kyettävä käyttämään. Siinä mielessä resursointi neuvontatyöhön olisi tullut säilyttää vähintään entisellä tasolla ja turvata näiden neuvontajärjestöjen työ. Toisaalta myöskään niiden asema rakennerahastouudistuksessa ei ole noussut sillä lailla keskeiseksi rooliin, että ne olisivat mukana siinä päätöksentekojärjestelmässä. Toivon, että niitä siellä

voidaan käyttää vähintäänkin asiantuntijoina ja toisaalta, että ne ottavat aktiivisen roolin maaseudun kehittämispolitiikkaa eteenpäin vietäessä.

Sitten Loimaan maatalousmuseo: On mielestäni myönteinen asia, että olemme saamassa valtakuntaan toisen erikoismuseon. Olemme saaneet aikanaan valtakunnallisen metsämuseon Punkaharjulle. Rinnakkain olimme valmistelussa myöskin tätä Loimaan maatalousmuseota. Nyt tässä on lähtölaukaus, ja aloituslupa olla antamassa. Mutta tietysti sillä kokemuksella, mikä itselleni metsäpuolella on tullut, voisin todeta, että Loimaalla olisi syytä taloudellista pohjaa vielä tarkistella siten, että jos valtionapua käyttömenoihin voidaan saada enintään 4 miljoonaa markkaa ja jos Valtion kiinteistölaitokselle on maksettava vuokraa 3,4 miljoonaa markkaa, niin kuin täällä todetaan, niin käyttötalouden valtionosuus jää kovin ohueksi ja se vaatii varsin suuret kävijämäärät, että museo tulee menestyksellisesti toimimaan ja kehittymään. Siinä mielessä, kun alkuvaiheessa ollaan, on hyvä vielä paneutua näihin kysymyksiin.

Kansallisen metsäohjelman osalta totesin, minkä olin ajatellut.

Myönteisenä pidän myös sitä, että vesi- ja viemäritöihin on määrärahoja lisätty ja erityisesti nyt näyttäisi siltä, että tulevaisuudessa on vielä tarve lisätä entisestään. Nyt on erityisesti Itä-Suomessa ollut kahtena vuotena peräkkäin hyvin kuivat kesät, pohjavedet ovat erittäin alhaalla. Maaseudulla kamppaillaan jatkuvan vesipulan parissa, ja tämä tietää sitä, että syntyy entistä suurempia paineita keskitettyjen järjestelmien, laajojen maaseudun vesihuoltohankkeitten aikaansaamiseen. Silloin vesihuoltovarot olisivat tarpeen. Toisaalta laajentuva karjatalous tarvitsee myös runsaasti todella puhdasta hyvälaatuista vettä, eivät ainoastaan kotitaloudet, ja siinä mielessä uskon, että nuo kysymykset ovat asioita, joita joudumme edelleen työstämään.

¹³⁸ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa rouva puhemies! Koko Suomi on pidettävä asuttuna. Se on mielestäni hyvin tärkeä asia, ja se on kansallinen kysymys. Se ei ole mikään keskustapuolueen tai MTK:n kysymys, vaan se on kansallinen kysymys.

Maa- ja metsätalouspääluokan 30 kohdalla varsinainen oikeisto puuttuu; vihreät, keskusta ja vasemmistoliitto ovat paikalla. Ehkä tällä on symboliarvoa.

Joka tapauksessa, suomalainen elintarviketuotanto on myös turvattava. Emme tarvitse EU-herkkuja, dioksiinipitoisia elintarvikkeita Belgiasta tai ranskalaista gourmetkeittiötä, jota on terästetty wc-jätteillä. Siis todellakaan ei Euroopan unionin kaltaista jätti-, tehomataloustuotantoa. Se ei ole meille sopiva. Samalla tämä luonnonläheinen, lähempänä eläintä oleva ja sitä kunnioittava maatalous on kilpailuvaltti Suomelle ja suomalaisille maatalouselintarviketuotteille. Tämä on selvä asia.

Myös luonnon monimuotoisuuden kannalta koko maan asuttuna pitäminen on tärkeitä. Runsaas ja rikas biodiversiteetti ei merkitse metsä-Suomea, ei sitä, että pellot metsittyvät ja niityt häviävät. Se on nimenomaan juuri toisin päin, tarvitsemme näitä biotyypppejä. Samalla on tietysti ilo todeta, että kaiken kaikkiaan suhtautuminen väestömme keskuudessa suuriin nisäkkäisiin, karhuun, suteen, ahmaan, sellaisiin siivekkäisiin kuin kotkat, on parantunut vuosien saatossa, joutsenesta nyt puhumattakaan. Mutta tietysti emme unohda sitä, että edelleen sattumalta kohdataan susi ja ammutaan pois ja poliisi ei tutki asiaa. On aivan oikein, että asia on viety eteenpäin, tai että ahmaa ajetaan moottorikelkalla tai että karhuja ajetaan ylös talvipesistä tai että kotkia edelleenkin surmata. Se on vähentynyt, mutta sitä edelleen on, ja se kolkuttakoon niitä omiatuntoja, joiden ovia sen tulee kolkuttaa. Mutta kehitys on ollut suotuista koko väestön keskuudessa ja kaiken kaikkiaan.

Sitten tämä mielenilmaus Helsingissä. Tietysti vastaavan tyyppisiä on Ranskassa, Belgiassa, tavan takaa ilman erityisiä ongelmia, tyhjien haulikkotaskujen kantamista, moottorisahan pärisyttämistä, aitojen heiluttamista kuningas alkoholi apuna, no se ei nyt ole kovin erityistä tietysti. Mutta se eräs asia, ed. Leppä, se, että tuodaan kuollut eläin, käytetään eläinten kehon osia, kuolleita eläimiä, siinä lähestymme kysymystä siitä, mitä on elämän kunnioitus. Uskon, että tässä asiassa eivät maataloustuottajat toimineet viisaasti, koska yleisesti ja erityisesti nuorison kohdalla yleensä eläintenkin elämän kunnioitus on kasvanut. Ei tietysti kenellekään olisi tullut mieleen tuoda kuollutta ihmistä tuonne portaiden alapuolelle, vaikkapa yrittämisen alla luhistunutta maanviljelijää. Mutta olemme lähestymässä ehkä sitä tilannetta kaiken kaikkiaan, toivon mukaan, että kunnioitamme hyvin vakavasti myös tuotantoeläinten elämää huolimatta siitä, että nii-

tä toisaalta käytetään hyväksi ja näitä eläimiä voidaan käyttää myös hyväksi.

Mitä tulee mielenosoitukseen, niin ainakin ministeri Hemilä totesi sillä olleen myös positiivinen vaikutus, koska Fischler otti asian tosissaan, ja tunnemme kaikki, mitä hän on tästä lausunut. Muistamme myös sen, että ministeri Hemilää hän kannettiin, ainakin ajatuksellisesti, kultatuolissa muutama kuukausi takaperin — nyt Hemilä-nukkea hirtettiin kovin voimakkaasti täällä lähellä. Eli näin kunnia tulee ja menee. No, ministeri Hemilä on erinomainen asiantuntija ja ministeri mielestäni. Muistutan senkin, että artikla 141-kysymys sai muotonsa, kun keskustapuolue oli asiaa hoitamassa.

Puhemies! Kansallista metsäohjelmaa on kritisoitu. Siitä teetettiin myös yva, ympäristövaikutusten arviointi, joka oli erittäin kriittinen. Tätä käsitelimme muun muassa ed. Lepän kanssa yhdessä ympäristövaliokunnassa, ja tietysti ympäristövaliokunta lausunnossaan valtiovarainvaliokunnalle kiinnitti erityistä huomiota siihen, että 10 miljoonaa markkaa, mikä piti luonnon arvojen tukemiseen, säilyttämiseen, sisällyttää tähän ohjelmaan, ei ollut siinä. Nyt valtiovarainvaliokunta, asianomainen jaosto jne, on 6 miljoonaa markkaa ympäristötöihin saanut lisää. Ymmärän, että sitä voidaan tuohon käyttää.

Arvoisa puhemies! Tämä pääluokka on edelleen tärkeä eikä vain, niin kuin jo alussa totesin ja toistan, keskustapuoleen tai MTK:n tai maataloustuottajien kannalta, se on koko Suomen kannalta.

¹³⁹ **Jari Leppä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron siksi, että haluan kommentoida ed. Tiusaselle hänen erinomaisen esityksensä erästä kohtaa, jossa hän oman nimeni myös mainitsi eläinten esille tuomisessa. Sanottakoon se nyt tässäkin salissa, että en ollut tuomassa sitä eläintä ja sillä tavalla omatuntoni on puhdas. Olin siinä kuvassa sattumalta. Mutta se on hyvin sivuseikka. Se on hyvin pieni asia, jolle ei auta antaa sijaa vakavassa kysymyksessä siitä, että maatalouden elinkeinon kannattavuudesta on kysymys. Tällaisille pikku detaljeille ei nyt missään tapauksessa auta antaa sijaa. Ne ovat toisarvoisia. Kannattavuus on kaiken a ja o. Siitä meidän tulee tässä salissa myös kantaa huolta.

Muutoin ed. Tiusasen käyttämät vertaukset ja käyttämä puheenvuoro olivat aivan erinomaisen

hyviä. Hyvin suurelta osalta voin yhtyä tuohon näkemykseen. Olen aivan samalla tavalla samalaisilla arvoilla liikkeellä myös itse viljelijänä ja teen työni niin hyvin kuin sen ikinä osaan myös ympäristöä kunnioittaen, koska se on se tärkeä työväline, jonka kanssa viljelijän ammatissa joutuu ehdottomasti elämään ja ehdottomasti sitä myös hoitamaan.

Pyydän saada huomauttaa kaikille kollegoille, että viljelijöiden hätä on todellinen. Se on aito huoli kannattavuudesta, omasta tulevaisuudesta. Se on nähty, niin kuin monessa puheenvuorossa on jo tullut esille, sukupolvenvaihdosten vähäisyytenä. Se mielenkiinto, joka nuorilla tätä ammattikuntaa kohtaan on, tällä hetkellä valitettavasti on vähäinen, mutta siihen me tässä talossa voimme positiivisella tavalla myös vaikuttaa.

¹⁴⁰ **Pentti Tiusanen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Leppä, on hyvä, että kiinnititte huomiota. Haluan kommentoida todeten, että niin kuin lakmus aiheuttaa pienenä määränä suureen nestemäärään selkeän reaktion ja värimuutoksen ja antaa sille värin, niin aivan samalla tavalla teidän mainitsemanne hyvin pieni sivuseikka saattaa antaa kasvot tälle tapahtumalle, ja näin on tapahtunut. Viittaan vielä esimerkiksi nuorison, kaupunkilaisväestön kohdalla eläinten kehonosien ja kuolleen eläimen riippotteluun. Totean sen aivan kuten tekin, että tärkeä asia, suuri asia, saattaa peittyä siinä.

Elämän kunnioittaminen, niin kuin itsekkin totesitte, on teidän työnne eräs tärkeä eteenpäinviejä, voimavara ehkä jopa. Näin ollen haluaisin myös sen asian todeta, että henkilökohtaisesti en epäile teidän motiivianne. Totesin vain teidän nimenne, kun hyvin aktiivisesti huomasin teidän kuuntelevan ja olen nähnyt näitä valokuvia, missä hahmonne vilahti toisen hahmon yhteydessä, joten ehkä se oli paikallaan, ja tekin tuota asiaa oikaisitte tässäkin tilassa, mutta kaiken kaikkiaan virheistä on turha muuta kuin oppia.

¹⁴¹ **Juha Korkea-aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Aloitan puheenvuoroni toteamalla, että pidän erityisen huonona asiana sitä, että maatalouspääluokkaa koskeva keskustelu käydään tilanteessa, jossa vastaava ministeri ei ole paikalla. Paheksun tätä asiaa ja muistutan tässä yhteydessä, että eduskunta ei ole käynyt maatalouspolitiikkaa koskevaa perusteellista keskustelua ja käsittelyä vuosikausiin. Ei ole käynyt. Emme ole saaneet

maatalouspoliittista selontekoa eikä muullakaan tavalla maatalouden kysymyksiä ole tuotu eduskunnan käsiteltäväksi huolimatta siitä, että maatalous on suuremmassa murroksessa kuin ehkä kertaakaan tällä vuosisadalla.

Minusta nyt, kun ollaan tulossa tilanteeseen, jossa on ilmoitettu, että maatalousministeri vaihtuu, tulisi erityisesti hallituspuolueitten edustajien nyt tarkkaan miettiä, voidaanko tällaista käytäntöä jatkaa. Meillä on ollut viidettä vuotta maatalouspoliittinen virkamieshallitus tässä maassa. Se on epänormaali tila. Jos meillä olisi mikä tahansa muu ministeriö, sanotaan nyt vaikka valtiovarainministeriö, virkamiehen hoidossa, tämä epänormaali tila olisi moneen kertaan nostettu esille ja todettu, että näin ei voida menetellä. Maatalouspolitiikka on politiikkaa siinä kuin mikä muu yhteiskuntapolitiikan sektori tahansa, ja sellaisen kuvan luominen, että kysymys on joistakin objektiivisista, ammatillisista asioista, joissa ei ole yhteiskunnallisilla asenteilla ja arvoilla minkäänlaista vaikutusta, on tietenkin hölynpölyä. Se on politiikkaa siinä kuin muutkin politiikan alat, ja myös vastuu pitäisi kantaa samalla tavalla. Kehotankin nyt, kun tämä ministerivaihdos lähenee, hallituspuolueita uskaltautumaan ottamaan tämän politiikan alueen hoitaakseen. Ed. Pulliainen hallituspuolueen edustajana, ed. Jari Koskinen hallituspuolueen maatalousasiantuntijana, ottakaa tämä tehtävä hoitaakseen, niin kuin poliittisessa hallituksessa pitää ottaa, ja ryhtykää kantamaan vastuuta suomalaisesta maatalouspolitiikasta sillä tavalla kuin normaaliin poliittiseen tilanteeseen kuuluu!

Sitten kysymys, mitä aion käsitellä, tuli jo ed. Korteniemen puheenvuorossa lähes niillä sanoilla esitetyksi, jotka olin itse suunnitellut lausuvani, kysymys mielenosoituksesta ja siinä esiintyneistä ilmiöistä. Minä samoin kuin monet edellä puhuneet haluan todeta, että emme saisi nyt sulkea silmiämme oleellisilta asioilta tämän mielenosoituksen yhteydessä huolimatta siitä, että niin kuin on moneen kertaan todettu, kaikki ilmiöt, mitkä siihen liittyivät, eivät olleet hyvin harkittuja ja ehkä käänisivät tarpeettomasti katseita väärin asioihin. Mutta kaiken tämän takaa pitää nähdä se tosiasia, että maatalouden tilanne on todella kriittinen ja viljelijät ovat todella tulevaisuudestaan äärimmäisen huolissaan.

Minusta tilanne kärjistyi kolmesta syystä. Meillä on ollut viisi vuotta tilanne, jolloin joka vuosi maatilojen kannattavuus on alentunut. En-

sin siirtyminen vuodesta 94 vuoteen 95 merkitsi suurta pudotusta monilla tuotannonaloilla, vähän erilaista eri tuotannonaloilla, mutta kaikilla tuotannonaloilla kannattavuus aleni voimakkaasti. Sen jälkeen vuodesta 95 joka ikinen vuosi kuuluu vuoteen asti maatalouden kannattavuus on alentunut samaan aikaan, kun itse asiassa kaikilla muilla sektoreilla — jopa reaalitytulot ovat palkansaajilla kasvaneet ja muutoinkin tulokehitys on ollut joiltakin osin erittäin hyvä mutta yleisesti ottaen joka tapauksessa eri aloilla positiivinen.

On päivänselvää, että tällä tavalla ei voida jatkaa. Viljelijät ovat tietenkin pystyneet selviytymään tästä tilanteesta muun muassa sillä tavalla, että on syöty pääomia. Nämä vuodet ovat monilla tiloilla merkinneet pääomien syömistä. Ei ole investoitu, ja jos on sattunut olemaan sellainen tilanne, että tuotantokoneisto on varsin hyvässä kunnossa, on voitu varsin hyvinkin päästä eteenpäin, mutta kaikki tämä on tapahtunut sillä tavalla, että tuotantokoneisto on vähitellen vanhentunut ja vanhenee, ja jos tällä tavalla jatketaan, se merkitsee sitä, että muutamassa vuodessa syntyy semmoinen tilanne, jolloin ei ole muuta vaihtoehtoa kuin pistää pillit pussiin. Aivan ilmeisesti monet viljelijät nyt suunnittelevatkin tällaista vähittäistä elinkeinon alasajoa.

Tällainen ei kerta kaikkiaan voi jatkua, ja ellei tähän pikaisesti saada selvää muutosta, ei myöskään voida odottaa, että nuoret viljelijät tulisivat alalle. Nythän ovat kaikki nämä vuodet olleet sellaisia, että sukupolvenvaihdokset ovat olleet käytännössä pysähdyksissä, eikä tilanne tule muuttumaan, ennen kuin tulevaisuuden näkymät kirkastuvat, ennen kuin tulokehitys paranee ja toimintaolosuhteet parantuvat.

Mutta ei yksin tulokehitys. Toinen seikka on se, että viljelijät ovat joutuneet kohtuuttoman byrokratian alaisiksi EU-maailmassa. Lukuisat viljelijät ovat joutuneet kokemaan valvonnan tuloksena sanktioita, jotka ovat vieneet jopa lähes koko vuoden nettoansiot. Ei voi olla oikein, että tilanteessa, jossa jokin kruksi jää paperiin laittamatta tai jokin ilmoitus myöhästyy muutamalla päivällä, sanktio on koko vuoden toimeentulon menettäminen tilanteessa, missä valvojat eivät edes epäile sitä, että olisi yritetty jotain vilppiä, puhumattakaan, että jotain vilppiä olisi tehty. On vain paperityössä tapahtunut pieni virhe, ja sanktio tällaisesta on tätä suuruusluokkaa. Tämä ei

voi olla oikein. Tähän tilanteeseen pitää saada muutos.

Muutoinkin tämä valvonnan tilanne on ruvenut muistuttamaan DDR:n pahamaineisen Stasin toimintaa, jossa pelon vallassa viljelijät odottivat, koska satelliittivalvonnan jälkeen tulee satunnaisvalvoja ja ovatko sitten kaikki kruksit paikallaan, kun valvoja tulee, ettei tällaista tulojen menetystä tapahdu. Ei tämä voi olla oikeusvaltion menettelyä. Tällaiseen pitää saada muutos.

Sanon lopuksi pienen kommentin ed. Pulliainen esiin nostamaan ajatuksen, kun hän näyttää omaksuneen täysin Fischlerin ajatuksen siitä, että vain regulaatiotietä Etelä-Suomen pysyvä tuki voitaisiin aikaansaada. Jos se on sitä kautta saatavissa, hyvä on, mutta ei sekään tie aivan helpolta näytä. Minusta olisi nyt tarvinnut ja ehkä vieläkin kannattaisi kuitenkin miettiä sitä, olisiko se sittenkin 141 artikla, vaikkakin nyt komission tulkinta on sellainen, että siihen ei pysyvää tukea voida perustaa. Tämä kuitenkin on vain yksi tulkinta. Monet asiantuntijat ovat sanoneet, että ei ole lainkaan sanottu, että Suomen valtio häviäisi Luxemburgissa, jos se joutuisi komission kanssa vastatuksin 141:n tulkinnassa, jos me lähdemme siitä, että myös tähän artiklaan voidaan pitkäaikaista tukea perustaa. Se on kuitenkin liittymissopimuksen artikla, se on perussopimusartikla, ja voi kysyä, että kun erikseen meidän liittymissopimuksessamme on siirtymäkauden artikkelit, niin eikö tämä tosiasia, että siellä on erikseen siirtymäkauden artikkelit olemassa, pidä sisällään sen ajatuksen, että tämä 141 on jotain muuta kuin siirtymäkauden tilannetta varten luotu.

Nimittäin en pidä ollenkaan helppona sellaista tietä, että jouduttaisiin yksimielisen ratkaisun kautta neuvostossa hakemaan tällainen regulatiivavaihtoehto. Luulen, että sitä kautta jouduttaisiin tilanteeseen, jossa vähintäänkin olisi tyytyminen pätkittäisiin tilanteen ratkaisuihin, mikä nyt on ollut suurena ongelmana tähän asti. Kyllä meidän pitäisi saada Etelä-Suomenkin osalle pitkäaikainen ratkaisu niin, että viljelijät voisivat muun muassa investointitoiminnan ja sukupolvenvaihdokset perustaa vähän kovemmalle pohjalle kuin tällaisille maksimissaan kolmen vuoden mittaisille ratkaisuille.

¹⁴² **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaihtoehtoja on siis tosiasiallisesti kaksi tähän pysyväisluontoiseen rat-

kaisuun. Toinen on siis artiklatie eli Rooman sopimuksen muuttamisen tie. Se edellyttää täydellistä yksimielisyyttä. Kyllä kai nyt on niin, että ainakin Välimeren valtioista löytyy yksi, joka sanoo, että ei tule pakettia, kun meilläkin on niin ankeata kuivuuden takia. Se tie on siis sikäli tukossa tosiasiallisesti.

Toinen on sitten tämä asetustie, joka ei edellytä tällaista, vaan komissio on toimivaltainen. Euroopan parlamentilta pitää tosin kysyä, mutta siitä ei tarvitse välittää niin sanotusti mitään. Elikä se on sillä tavalla toimiva vaihtoehto, ja se voi olla se asetustie pysyvä tie.

Sitten on artikla 141, joka on se kolmas vaihtoehto, johon edustaja viittasi äskeisessä puheenvuorossaan, ja tuomioistuintie. Tilanteessa, jossa yksikään virkamies, niin kuin meille on väitetty, ei sitä kannata, siis yksikään ainoa ei sitä kannata toimintavaihtoehtona, niin se kyllä merkitsee sitä, että ennen kuin tuomioistuintie on ajettu, niin Vantaassa on virrannut vettä aika paljon. Toisin sanoen A- ja B-alueet ovat todellisessa pulassa. Tätä kannattaa silloin miettiä.

¹⁴³ **Mauri Pekkarinen /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen on varmasti siinä oikeassa, että minkään juridiikan tien kautta sellaista ratkaisua, joka tyydyttäisi Suomea, ei löydetä. Olin ymmärtävinäni, että edustajat Pulliainen ja Korkeaaja itse suuresta asiasta ovat ihan samaa mieltä. Se oli ihan miellyttävää huomata ja kuulla ed. Pulliaisen puheenvuoro tuolla työhuoneessani. Se oli muutoinkin peruslinjaltaan ihan tunnustusta ansaitseva.

Arvoisa puhemies! Pyysin vastauspuheenvuoron kuitenkin ed. Korkeaajan puheenvuoroon koskien ministerin paikalla olemista. Viime viikkojen aikaan maatalousministeri on puhunut julkisuudessa kerta toisensa perään. On ihan hyvää ja tärkeää, että näin hän on menetellyt. Täällä eduskunnassa kuitenkin, paitsi kyselytunnilla, pitkään aikaan ministeri maatalouspolitiikkaa koskevista asioista ei ole esiintynyt. Kaiken sen jälkeen, mitä 141:n tiimoilta ja muutoinkin maataloudessa on todella viime kuukausien aikaan koettu ja nähty, kaikkien niiden haasteitten, joihin pitäisi Suomessa vastaus löytää lähimpien aikojen kuluessa, kaikkea tätä silmällä pitäen on kyllä todella ikävä asia, että budjetinkaan käsitteilyn ratkaisuvaiheessa ei ole asianomainen ministeri paikalla.

Arvoisa puhemies! Minä ymmärrän, että maatalousministeri voi olla jossakin maailmalla, niin kuin hän ilmeisesti tällä hetkellä on, Brysselissä tai jossakin muualla, mutta kyllä hallitus pitäisi rakentaa niin, että jos ei maatalousministeri itse voi olla paikalla, olisi hallituksen sisällä edes yksi ministeri hänen lisäkseen, joka sen verran ymmärtäisi maatalousasioita, että voisi astua silloin tuonne ministeriaitioon, kun tästä pääluokasta keskustellaan. Kyllä tällainen tilanne, joka tällä hetkellä maassa vallitsee, on aivan mahdoton tilanne. Toivon, että esimerkiksi ed. Pulliainen pääsisi hallitukseen ja esimerkiksi hänen kauttaan tämä pulma voitaisiin hoitaa, taikka joku muu, jonka kautta normaaliparlamentarismi myös tältä osin voisi toteutua. Nyt se ei toteudu.

¹⁴⁴ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos! Nyt ehkä tämä vastauspuheenvuoro sattui ihan oikeaan myöntämisajankohtaan. En nyt sitä minua henkilökohtaisesti koskevaa asiaa yhtään kommentoi, vaan sitä muuta asiaa. Olen nimittäin täsmälleen ed. Pekkarisen kanssa samaa mieltä. Kun puolueet keskustelivat siitä, siirrytäänkö varaministerijärjestelmään, niin minä sanoin, että maatalousala on sellainen ala, jossa se on täysin välttämätön menettely. Taisinpä jäädä ypyöksiin tässä asiassa, kun sanoin, että tämä on juuri sellainen ala, jossa on kaksi neuvostoa, on paljon tilanteita, joissa välttämättömästi tarvittaisiin EU-ministeri toiseksi ministeriksi, varaministerinä, apulaisministerinä, ja niin aina olisi toinen paikalla täällä niin, että keskustelua voitaisiin käydä. Silloin voitaisiin vielä katsoa sitten puolueesta, että pätevyys riittää jollakin tavalla debatin käymiseen. Olen ed. Pekkarisen kanssa täsmälleen samaa mieltä.

¹⁴⁵ **Juha Korkeaaja /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaiselle totean, että kysymys ei ole pelkästään siitä tässä tapauksessa, että pitäisi olla jokin varaministerijärjestelmä. Kysymys on siitä, että meillä on virkamiesministeri, ja muu hallitus, vaikka sen pitäisi kantaa poliittista vastuuta myös maatalousalasta, ei sitä tee. Jos olisimme normaalissa poliittisessa tilanteessa ja jotakin puoluetta edustava maatalousministeri olisi poissa, niin epäilemättä joku ehkä samasta ryhmästä olisi aitiiossa ja vastaisi

hallituksen puolesta maatalouspolitiikasta. Nyt kukaan ei vastaan mistään.

Mitä sitten tulee 141:een ja Etelä-Suomen pitkäaikaisen tuen eri vaihtoehtoihin, niin olemme ed. Pulliaisen kanssa samaa mieltä siitä, että pitkäaikainen ratkaisu asialle on saatava. Omassa puheenvuorossani vain epäilin, että myös regulaation tie, joka näistä kolmesta täällä hahmotellusta tiestä on yksi, on sekin erittäin ongelmallinen ja vaikea eikä välttämättä johda ymmärtääkseni pitkäaikaiseen ratkaisuun. Itse olen ollut sitä mieltä, että tässä tilanteessa olisi pitänyt kaikki poliittinen voima käyttää siihen, että artiklaa 141, perussopimuksen tasoista artiklaa, olisi tulkittu sillä tavalla kuin se sitä luotaessa tarkoitettiin tulkittavaksi.

¹⁴⁶ **Eero Lämsä /kesk:** Arvoisa puhemies! Ensinäkin siihen, että ministeri ei ole paikalla, haluan todeta, että ministeri Hemilä on ollut aika hyvin paikalla silloin, kun hänellä on ollut tilaisuus olla eduskunnassa ja maatalousasioita on käsitelty. Mutta todellinen ongelmahan on juuri se, joka tuli esille ed. Korkea-ajan puheenvuorossa, meillä on virkamiesministeri. Nimenomaan tällaisessa tilanteessa olisi erittäin tärkeää, että hallitus satsaisi sillä tavalla, että joku hallituksen edustaja olisi vastaamassa poliittisella tasolla silloin, kun maatalouskysymyksiä käsitellään.

Arvoisa puhemies! Ed. Tiusanen otti esille ihan hyvässä puheenvuorossaan sen, että Suomessa tulee voida harjoittaa maataloutta koko alueella. Meidän ei tule mennä maataloudessa tehotuotantoon. Hän otti esille myös maatalouden — niin kuin hienosti sanotaan — monivaikutteisuuden. Tämähän on hyvin keskeinen asia nyt myös EU:ssa.

Kun Wto:n kokous oli Seattlessa, niin siellähän hyvin selkeästi tuotiin esille monivaikutteisuus, joka unionissa nähdään nyt yhteisenä päämääränä. Seattlen kokouksessahan se ammuttiin heti alas, mitä siellä nyt sitten saatiinkaan aikaan. Minusta tässä keskeisintä on se, että monivaikutteisuus sopii Suomeen erittäin hyvin. Meillähän on se jo nyt. Meidän maataloutemme pohjautuu perheviljelmiin. Maatiloilla on monia erilaisia tulolähteitä. Ollaan luonnon kanssa tekemisissä. Meillä on erikokoisia tiloja, erilaisia tuotantosuuntia jne., ja maataloutta harjoitetaan koko alueella.

Mutta mikä tässä on paradoksaalista, niin se on hallituksen politiikka. Itse asiassa sitä, mikä

suomalaiselle maataloudelle olisi todellinen tilaisuus tulevaisuutta ajatellen, eli monivaikutteisuutta ja sen ylläpitämistä, meidän ei tarvitse rakentaa eikä tehdä, vaan se on meillä jo nyt. Mutta hallituksen politiikassa ollaan tavallaan menossa toiseen suuntaan, kun meillä koko ajan tilalukumäärää pienennetään hyvin voimakkaasti. Kun me liityimme unionin jäseneksi vuonna 95, tilastojen mukaan meillä oli noin 105 000 maatilaa. Tällä hetkellä niitä on 80 000. Ministeri Hemilän arvio oli jossakin lehdessä, että Agenda-kauden lopussa meidän tilalukumäärämme olisi 35 000—40 000. Itse asiassa me olemme rakentamassa nyt maatalouspolitiikkaa ja tilarakennetta, suomalaista maataloutta, pois monivaikutteisuudesta. Tämä on minusta paradoksaalista, mikä pitäisi todella nähdä.

Meidän ei tarvitse tätä monivaikutteisuutta itse lähteä tekemään eikä rakentamaan. Meillä se jo on. Kysymys on vain sen ylläpitämisestä. Siinä mielessä ollaan hyvin ison asian kanssa tekemisissä. Minulla on sellainen kuva, että eduskunnassa kaikki puolueet hyväksyvät monivaikutteisuuden päämääränä ja lähtökohtana. Tämä meidän pitäisi todella pystyä sisäistämään.

Arvoisa puhemies! En mene tässä, kun aika rientää ja on vielä yksi pääluokka tarkoitus käydä läpi, sen enempään. Puutun vain pariin kohtaan maatalouspääluokassa. Ed. Vihriälä maatalousjaoston puheenjohtajana ei ole paikalla, mutta otan kuitenkin esille sen, että hallituksen esityksessä leikataan neuvontajärjestöjen valtionapuja 1 250 000 markkaa. Mietinnössähän todetaan: "Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että koko maaseudun toimintaympäristö muuttuu voimakkaasti EU:n uuden ohjelmakauden alkaessa. Tästä syystä vuosi 2000 on äärimmäisen tärkeä. Neuvontajärjestöt ovat käynnistämässä seuraavalle ohjelmakaudelle maaseudun kehittämisohjelman. Ohjelman toteutusta voidaan pitää tärkeänä koko yhteiskunnan kannalta juuri tässä tilanteessa." On tietysti hyvä asia, että momentille lisätään puoli miljoonaa markkaa. Mutta joka tapauksessa määrärahaa leikataan, ja maaseutukeskuksissa tämä on koettu hyvin valitettavana.

Tulee muistaa, että joskus 60-luvulla maaseutukeskuksissa hyvin pitkälle pärjättiin yhdellä ohjelmalla kymmenen vuotta samoilla sabluunoilla, mutta tänä päivänä meno on aivan toisenlaista. Siellä todella tarvitaan osaamista, nopea muutos edellyttää henkilökunnan koulutusta. Siinä mielessä on erittäin tärkeää, että maa-

seutukeskuksilla on riittävät resurssit toiminnalleen.

Arvoisa puhemies! Otan yhden asian vielä esille, joka mietintöön on kirjattu, liittyen A-, B- ja C-tukialueiden tukiiin. Mietinnössä viitataan erääseen valiokunnan vuonna 1998 antamaan lausuntoon: "Valiokunta totesi, että käytännössä säännösten soveltaminen on johtanut hyvin erilaisiin tukitasoihin eri alueilla. On syntynyt tilanne, jossa A- ja B-tukialueella henkilö, joka esimerkiksi ei täytä päätoimisuutta koskevaa ehtoa, voi saada korkeampaa tukea kuin C-tukialueella edellytykset täyttävä henkilö. Valiokunta totesi, että erilainen tukitaso samat ehdot täyttävälle viljelijöille ei ole perusteltavissa. On mahdollista, että erilaiset tukitasot aiheuttavat myös osaltaan paineita siirtää jo olemassa olevaa tuotantoa alueelta toiselle."

Siten todetaan: "Saadun selvityksen perusteella valtiovarainvaliokunta toteaa, että edellä kuvattu ero yhtäällä A- ja B-alueella ja toisaalta C-alueen välillä tukitasoissa on edelleen olemassa."

On ihan hyvä, että tämä on mietintöön kirjattu. Tästähän koko ajan nyt käydään keskustelua siitä, mikä on oikein ja mikä ei. Tämä tukiproblematiikka on kyllä niin monimutkainen ja monisäikeinen ja monikohtainen, että siinä todella kultaisen keskitien löytäminen ei välttämättä ole hyvin helppoa.

Tässä myös todetaan, että valiokunta toistaa myös entisen kantansa, että liittymisasiakirjan 141 artiklan nojalla maksettava vakavien vaikeuksien tuki on pyrittävä saamaan pysyväksi. Tämä on tietysti erittäin tärkeää, koska jos näin ei tapahdu, ongelmaa näiden alueiden välillä on vaikea poistaa. Ollaan vuosittain ristiriitaisessa tilanteessa, miten mennään eteenpäin. Kuten muutamissa puheenvuoroissa on tullut esille, komissaari Fischler valiokunnassa totesi, että ongelmaan olisi mahdollisuus löytää asetuksenmuutoksen kautta pysyväisluontoinen ratkaisu, ja se olisi erittäin tärkeää.

Kyllä minulle on jäänyt sellainen kuva viime viikkojen toiminnoista, että tähän todella on mahdollisuuksia. Kun tiedämme, että mitään muuta mahdollisuutta meillä ei ole tätä asiaa hoidaa, vaan tänne on saatava pysyvä tukijärjestelmä, niin kysymys on nyt siitä, kuinka EU:ssa tämä halutaan todella ymmärtää. Siinä mielessä tuo mielenilmaisuus ja Fischlerin käynti olivat erittäin tärkeitä. On hyvin mielenkiintoista, että ministeri Hemilä totesi silloin, kun täällä oli tämä

mielenilmaisuus, että on valitettavaa, kun nyt on lähdetty liikkeelle, vaikka siihen ei olisi tarvetta. Nyt lehdistä on kuitenkin saatu lukea, että sillä on ollut myönteinen merkitys ja on saatu ymmärtämystä EU:n päässä. Myös ministeri Hemilä totesi sen, että sillä on ollut myönteinen vaikutus. Ihan hyvä, että hän tämän asian toi esille.

Arvoisa puhemies! En puhu tämän enempää.

¹⁴⁷ **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Puutun vain ihan muutamaan asiaan, peruselementteihin.

Minusta ed. Pulliainen toi sen ongelman esille, mikä suomalaisen maatalouspolitiikan ongelmana on, että tässä hallituksessa sen hallitsee vain yksi ministeri. Tämä on erittäin suuri ja paha virhe siinä mielessä, että kaikki muut ministerit joutuvat luottamaan yhden ministerin näkemykseen, ja silloin kun hän on sitoutumaton, siinä ei tule poliittista sitoutumista peruskuvioihin ja elementteihin, mitä pitäisi todella olla.

On vain karusti todettava, että tänä päivänä viljelijät eivät kyllä elä kauniilla puheilla eivätkä visioilla. Silloin pitää olla sitoutuneisuutta siihen, että jos on menty toisten ohjelmien kautta tuleviin rahoituksiin, niihin pitää sitoutua, ja tämä sitoutuneisuus ei voi olla sellaista, että toisten tuloja jatkuvasti lasketaan, niin kuin meillä on laskettu. Tässä on niitä pahimpia virheitä, joihin meidän pitäisi pystyä vastaamaan. Toivon nyt, kun näitä näkemyksiä täällä on esitetty, että kannetaan poliittista vastuuta ja korjataan myös tätä budjettia sille tasolle, millä sen kuuluisi tällä hetkellä olla.

Neuvontapuolesta haluaisin myös muutaman sanan mainita. Muun muassa ministeri on sanonut, että pitää olla omia näkemyksiä, rajoja pitää ylittää ja tehdä yhteistyötä. Nyt hän yrittää tällä toiminnallaan evätä niitä toimia, että viljelijälle jäisi vapauksia, jäisi yrittämisen vapaus ja oman tahtotilan käyttäminen. Minusta näitä ei voisi tällä tavalla toteuttaa. Toivon mukaan tuo näkemys, minkä ed. Vihriälä esitti, tulee menemään tässä läpi.

Minusta asiantuntemus on aina hyvä, mutta pitää osata soveltaa myös, mitä se käytännössä tilatasolla tarkoittaa. Silloin vasta voi sanoa, että asiantuntemus on mennyt perille.

¹⁴⁸ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävänä oleva maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan pääluokka on herättä-

nyt varsin vilkkaan keskustelun koskien nimenomaan maanviljelystä ja karjanhoitoakin. Metsäpuoli on vielä toistaiseksi jäänyt vähemmälle. Tämä tietysti johtuu ajankohtaisista kysymyksistä, jotka viime päivinä ovat olleet esillä ja ovat olleet aivan oikein esillä. Syvä huoli ja hätä maaseudulta on haluttu kertoa Euroopan ja myös Suomen päättäjille.

Ilmeteltävän hyvin entinen oppilaani ja kaupunkilaispoika Antti Blåfield kirjoittaa, kun hän sanoo: "Talonpoikien raivo johtuu viime kädessä siitä, että he ovat menettäneet oman elämänsä hallinnan. Yhä vähemmän on väliä sillä, miten hyvin työnsä tekee." Näin kaupunkilaispoika ja minusta hän sanoo tuossa asian ytimen. Suomalainen talonpoika, viljelijä sanoisi, että me kaikki suomalaiset tänä päivänä ammatista riippumatta olemme henkisesti talonpoikia. Me haluamme olla itsenäisiä, päättää itse omista asioistamme täysin tai ainakin mahdollisimman paljon. Palkkatyössä ja virkatyössä se ei sillä tavalla ole voinut toteutua kuin maanviljelijän kohdalla sen on ajateltu toteutuvan.

Henkisesti maanviljelijä kokee tänä aikana hyvin nöyryyttäväksi kaiken sen, mitä EU on tuonut ja merkinnyt. Ei ole ollenkaan ihme, että tämä tulee ilmi erilaisina protesteina. Talonpoika haluaa olla itsenäinen omien asioidensa järjestelijä ja mahdollisimman vähän muista riippuvainen. Silloin kun on riippuvainen muista, niin kuin vanhastaan kyläyhteisöissäkin naapureista on oltu riippuvaiset, hän haluaa tietää, millä tavalla voi hallita tilanteen. Viime viikkojen ja päivien aikana, kun ei 141 artiklasta tiedetty, mitä siinä on päätetty, siinä tunnettiin juuri, että ei olla isäntiä omalla talollaan.

Suomen maataloudesta täällä on käyty hyvää keskustelua. Aivan erityisesti juuri äsken ed. Lämsä toi esille monivaikutteisuuden. Tuo oli hyvin hieno sana kuvaamaan suomalaista talonpoikaista pien- ja perheviljelmää kautta maan. Jos ajattelen vaikkapa Keski-Suomea ja synnyinpitäjäni Multiaa, siellä juuri maatalous oli hyvin monivaikutteista. Siellä nimenomaan, jos ajatellaan vähän pitemmällä juoksulla taaksepäin historiassa, metsän merkitys korostui.

Haluaisinkin tässä tuoda esille myös sanan "metsä" osana suomalaista maataloutta, osana suomalaista maaseutua. Se ei tietenkään ole siellä mahdollista, missä metsiä on vähemmän, mutta niissä maakunnissa, joissa metsiä on, näkisin, että siinä on vankka mahdollisuus selviyty-

miseen. Ongelmana on osaltaan nyt se, että metsätalouskin on paljolti siirtynyt siihen, että sielläkään ei talonpoika, metsänomistaja, ole oikein isäntä. Perinteiset — puhun nyt muutaman vuosikymmenen takaisista ajoista — itsenäisyyttä enemmän ilmentävät hankintakaupat, saati käteiskaupat, joissa pino- ja puutavara tehtiin tien, joen tai järven varteen, ovat vähentyneet hyvin dramaattisesti. Puutavarayhtiöt sanovat suoraan ja lopuksi: Käteiskauppoja ei tehdä.

Näin ollen oman elämän hallinta on liian paljon kadonnut maaseudulta. Tässä suhteessa meidän on tietysti todettava, että yhteiskunnan ja taloudellisen kehityksen muutokset tapahtuvat tänäkin aikana niin kuin ne ovat tapahtuneet aiempienkin sukupolvien aikana. Ennen, kun oli nollaraaja, ei puutavara mennyt kaupan, silloin oli omat tilanteensa. Aika nopeasti nuo muutokset käyivät. Maitolaiturikulttuurikin oli yhden sukupolven kulttuurin aika maaseudulla. Sitten tulivat tilatankit jne.

Meidän on pidettävä huoli siitä, että viljelijän toimeentulo on turvattu. Minä uskon, että me haluamme tätä suomalaisen ruoan ja suomalaisen ravintohuollon takia. Sen on ihan perusasioita. Kuten Puolustusvoimien tulee olla oma, meillä tarvitaan oma ravinnontuotanto. Tämän turvaamiseksi tarvitaan viljelijää. Siksi tuosta työstä on saatava toimeentulo. Tämä koskettaa myös meidän yhdyskuntarakennettamme. Jos maatalous ei kannata ja maatilalla asuminen ei kannata, eivät säily kylät eivätkä pitäjät eikä meidän suomalainen yhteiskuntamme. Haluan, että suomalainen maaseutu menestyy ja voi hyvin, jotta koko Suomi menestyy ja voi hyvin.

¹⁴⁹ **Jari Koskinen /kok:** Arvoisa rouva puemies! Koska kello on paljon, yritän tiivistää saottavani.

Hyvää tässä budjetissa ja maatalouden pääluokassa on se, että tähän on selkeästi kirjattu ja myös rahat merkitty siitä, että luonnonhaittakorvaus eli niin sanottu lfa-tuki laajenee koko maahan. Samalla myös lfa-tuen taso nousee.

Toinen selvä kirjaus on se, että vaikka emme tarkalleen vielä tiedä, miten 141 artikla lopullisesti muotoutuu ja mikä sen taso tulee olemaan, myös rahat siihen on varattu. Täällä on jo tänään keskusteltu siitä, millä tavalla tulevaisuudessa voidaan hoitaa Etelä-Suomen maatalouden vakavien vaikeuksien tuki. Olen ed. Pulliaisen kanssa samaa mieltä siitä, että nyt meidän kannattaa kes-

kittää voimamme seuraavien parin vuoden aikana siihen, että teemme kotiläksymme huolella ja pystymme perustelemaan EU-komissiolle sen, minkä takia myös eteläisessä Suomessa tarvitaan edelleenkin kansallista tukea, ja tämän jälkeen meidän pitää jollakin tavalla saada se EU:n lainsäädäntöön vietyä sisälle. Se on yhteinen tehtävä, mikä meillä kaikilla on suomalaisessa maataloudessa.

Kansallisen tuen taso leikkaantuu budjetissa 67 miljoonalla markalla, niin kuin on jo kuultu. Tässä yhteydessä lyhyesti täytyy vähän kertoa siitä, millä tavalla asiaa käsiteltiin valtiovarainvaliokunnan maatalousjaostossa. Maatalousjaostossa keskusteltiin siitä, pitäisikö meidän myös lähteä esittämään 67 miljoonaa markkaa lisäystä tälle hallinnonalalle, mutta loppujen lopuksi tulimme siihen tulokseen, että maatalousjaostossa emme halua lähteä paisuttamaan budjettia, vaan kannamme omaa vastuutamme tiukasta budjettilinjasta ja tiukasta budjettikurista, koska velkaakin meillä on yhä edelleen liikaa. Näin jälkeensä ajatellen tuntuu siltä, että tämä oli ehkä liian sinisilmäinen ajatus siitä, varsinkin kun seurasi eräiden muiden jaostojen toimintatapoja ja -kulttuuria. Joka tapauksessa maatalouden pääluokka pysyi raameissa. Itse asiassa viimeisessä vaiheessa sieltä muutama miljoona lähtikin. Sekään ei asioita sinänsä ratkaise.

Katsotaan sitten, miten asiat ovat vuoden päästä, minkälainen on vuoden 2001 budjettiesitys ja onko siinä kansallinen tuki sillä tasolla, mitä hallitusohjelmaan on kirjattu. Jos se ei ole, varmasti tähän asiaan palataan. Sinänsä on vähän huvittavaa se, että eräissä jaostoissa tuntuu olleen kovinkin paljon taipumusta iltalypsyyn. Sitten siitä ehkä joitakin rahojakin tulee, ja aina ei edes tiedä, kohdentuvatko ne ihan välttämättä sinne, missä kaikkein suurin tarve olisi.

Viljelijöitä ärsyttää tänä päivänä erittäin paljon erilainen byrokratia, mitä on EU:n myötä tullut. Valiokunnassa olemme tästä asiasta usein keskustelleet ja lukeneet myös erilaisia selvityksiä, mitä asiasta on tehty. Minulle on kuitenkin syntynyt sellainen kuva, että ihan kaikki byrokratia ei ole pelkästään EU:sta tullutta, vaikka ehkä suurin osa sitä onkin. On vielä myös olemassa kansallista säädäntöä, monenlaisia ohjeita ja ohjeistuksia, joita ehkä voisi purkaa. Kun byrokratiaa on pakko ruveta purkamaan pikku hiljaa, toivon, että myös siinä vaiheessa otetaan hommiin mukaan käytännön viljelijöitä, jotka parhaiten

ehkä tietävät, millä tavalla hallinnon vaikeita kieroita voitaisiin oikaista.

Arvoisa puhemies! Koska tietysti pitää katsoa myös tulevaisuuteen eikä vain pelkästään menneisyyden peräpeiliin, niin vähän aikaa sitten ilmestyi eräs tutkimus, jonka olivat tehneet Vesa Kallio ja Jukka Kola. Siinä pyrittiin mittaamaan, minkälaiset maatalousyrietykset menestyvät ja mikä on maatalousyrietysten menestystekijä. Sitteeraan lyhyesti tutkimusta.

Tutkimus osoitti, että yhtä yksittäistä tekijää tai toimenpidettä viljelijän menestymiseen ei ole. Menestyminen lähtee maatalouden harjoittamisen perusasioista eli siitä, että maataloutta kokonaisuuden kannalta hoidetaan niin, että oikeita asioita tehdään oikealla tavalla. Tutkimuksessa löydettiin seitsemän erilaista ryhmää, jotka mitaavat menestystekijöitä. Nämä ryhmät ovat: Maatila vaatii taloudellista toimintaa. Maatilan toiminta on jatkuvaa kehittämistä. Se vaatii oikeanlaista elämänsänsä ja toiminnan tavoitteellisuutta. Lisäksi vaaditaan uutta tietoa ja sen oikeaa hyväksikäyttöä ja myös tilan lähtökohden luomista ja entistä enemmän yhteistoimintaa.

Kun maatalousneuvonnan rahoistakin on pääluokassa puhuttu, täytyy vain toivoa, että myös maatalousneuvonta on ajan tasalla ja sekin pysyy suuntautumaan tulevaisuuteen ja ottamaan huomioon sen, että uudenlaistakin asennetta ehkä joissakin kohdin tarvitaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi kaksi pienempää asiaa. Vesihuoltotöihin osoitettiin budjetissa vähän enemmän rahaa. Se on hyvä asia, sillä Suomessa on tälläkin hetkellä sellaisiakin maaseutukuntia, joissa vain puolet talouksista on järjestetyn vesihuollon piirissä. Jos haluamme kehittää maaseutua laajalti katsottuna, emme pelkästään maataloutta vaan muunlaistakin maaseutua, niin kyllä vesi on yksi olennaisia infratekijöitä, jotka pitää saada kuntoon. Kun seuraavan vuoden budjettia käsitellään, toivotaan, että siellä on vielä vähän enemmän rahaa, ja sitten katsotaan eduskunnassa, mikä on oikea taso.

Vielä lopuksi: Kansallisen metsäohjelman toteutus lähtee ensi vuonna liikkeelle. Siihen on rahat laitettu. Se on hyvä asia, koska metsähän on meidän kaikkein tärkein uusiutuva luonnonvaramme. Huolestuttavaa metsäasioissa tällä hetkellä on se, että viimeisimpien tietojen mukaan esimerkiksi hirvivahingot ovat kolminkertaistuneet tänä vuonna verrattuna edelliseen vuoteen ja

myös sitä kautta valtiolle tulee lisää kuluja hirvi-
vahinkojen korvaamisessa. Nyt on se hetki, jol-
loin niin metsästäjien kuin metsänomistajienkin
pitää päästä kunnolliseen keskusteluyhteyteen ja
sitä kautta katsoa, kuinka paljon Suomessa pitää
hirviä olla ja kuinka paljon myönnetään kaatolu-
pia, että myös metsänhoito otetaan huomioon.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhe-
mies Mikkola.

¹⁵⁰ **Jaana Ylä-Mononen /kesk:** Arvoisa herra
puhemies! Valtion talousarvio on konkreettisesti
käsissämme. Pääluokassa 30 maa- ja metsäta-
lousministeriön linjaukset ovat vähintään yhtä
tiukat kuin kaikkina aikaisempina kuttupuheker-
toina.

Antaako budjetti 2000 elämisen mahdollisuu-
den maatalousyrittäjälle? On käytetty vahvoja
puheenpuoroja tässä salissa, on annettu myös
ihan ansiosta tukea ministeri Hemilälle. Fischler
on myös osoittanut selvää tukea Suomen pyrki-
myksille, ja hyvä niin.

Mutta aivan kuttupuheen aluksi siteeraan, ar-
voisa puhemies, päivälleen vuosi sitten
16.12.1998 edustaja Vuorensolan puheenvuoroa
— anteeksi, päivä on vaihtunut, sen verran on
mennyt pitkäksi. Ed. Vuorensola sanoi seura-
vasti: "Muutos on valtava ja jatkuessaan se vaa-
rantaa koko maatalouden, mutta myös maaseu-
dun tulevaisuuden. Sen takia tällä hetkellä vii-
tteen juuri siihen, mitä maatalousjaoston puheen-
johtaja, ed. Jukka Vihriälä edellä totesi, on eri-
koista minun mielestäni, että meillä ei ole havait-
tu sitä, että ministeriön selkeänä painopiste-
alueena pitäisi nyt jo olla sukupolvenvaihdot, ei
niin, että niitä tuetaan valtavasti, vaan ennen
muuta se, että niitä käynnistetään ja niille an-
netaan mahdollisuudet". Näin vuosi sitten ed. Vu-
orensola, ja tähän viittaavan puheenvuoronhan ed.
Vihriälä käytti juuri äsken.

Olen hyvin otettu siitä, että olen tullut valituk-
si edustajaksi, jolla on oikeus ja kunnia pitää kut-
tupuhe, ja aihe on mitä ajankohtaisin, kun maata-
lous on todella murroksessa ja artikla 141 suoras-
taan tarttuu jo kurkkuun. Kyseessä on myös eh-
dottomasti vuosituhannen viimeinen kuttupuhe.
Tämä on myös eduskunnan taholta odotettu, ja

kun saan tämän puheenvuoron pitää, voin todeta,
että eduskunnasta löytyy toki muitakin edustajia,
joilla on asiantuntemusta tältä alalta, erityisesti
muistan nyt yhtäkkiä ed. Forsiuksen vihreis-
tä, jolla on käsittääkseni myös omaa osaamista
tällä alalla, ainakin mitä olen naistenlehdistä lu-
kenut. (Ed. Ala-Nissilä: Kuttua kanssa!)

Perinne on 17 vuoden ajalta. Legendaarinen
kuttupuhuja ed. Timo Roos Vammalasta on tä-
män puhettavan ja puheenpidon aloittanut, seu-
raavaksi yhtä legendaarinen ed. Vuorensola on
sitä jatkanut, ja tunnen siis puheen johdosta astu-
vani todelliseen valtiopäivämieskaartiin. Edel-
leen tämä puheenvuoro ennakoikoon Pirkan-
maan vaalipiirissä tapahtuvaa rajamuutosta. Pir-
kanmaan vaalipiiriin osalta tapahtuu seuraavissa
vaaleissa jo lähentymistä Vammalan suuntaan, ja
siellähän on voimakasta kuttuosaamista.

Näkökulmani on tosin uusi, koska aikaisem-
mat puhujat ovat olleet vahvoja maatalouden asi-
antuntijoita. Itse en koe sellaiseksi juurikaan it-
seäni, mutta voin sanoa, että jotakin asiasta tie-
dän. Toisekseen näkökulmani on erilainen, kos-
ka eduskunta on uusiutunut voimakkaasti eikä
kenties tiedä kaikkea kutusta. Lisäksi olen nais-
kansanedustaja ja aikaisemmalta ammatiltani
lääkäri.

Lähestyn seuraavaksi aihepiiriä, jotta se tulisi
kaikille tutuksi. Jos rohkenen sanoa näin edus-
kuntasalissa, isossa salissa, kyseisellä eläimellä
on kaksi rintaa, niin kuin naisella, mutta niitä sa-
notaan vetimiksi. Myös pyydettiin luonnehti-
maan, minkälainen on eläimen tuoksu. Luonnehi-
tisin sitä lähinnä ammoniakki sekaiseksi, hieman
hikeä muistuttavaksi ja ehkä jotensakin poron
tuoksua lähellä olevaksi, erittäin eksoottiseksi.
Meillä Virroilla ja Pirkanmaalla tätä tuoksua sa-
notaan tumpun hajuksi.

Sen verran on omaa perhekokemusta, että si-
sartani, hänen hoitaessaan kuttuja, kuttu on vetä-
nyt letistä. Sen tiedän, että kuttua lypsetään joko
takaa tai sivulta. Molemmat käyvät. Sen lisäksi,
että tämä tausta on tiedossa, niin on perheessäni
kokemusta. Kuvankaunis sisareni on ollut jopa
ammattilomittajana kuttutiloilla, ja sitä kautta on
kokemusta siitä hajusta ja muusta.

Tässä on käyty voimakasta keskustelua myös
eläinlääkinnästä, eläinlääkäreitten tilanteesta,
eläinlääketieteellisen tiedekunnan tilanteesta, ja
vain lyhyesti viittaamaan siihen tällä kohtaa.

Kuttuhan on mielenkiintoinen eläin. Se syö
vaatteet pyykkinarulta jne. Tarina eräässä kirjas-

sa kertoo, että eräskin kuttu voi pitkään hyvin huonosti. Emäntä ihmetteli, mikä ihme eläintä vaivaa. Siihen aikaan ei ollut todellakaan näitä eläinlääkäreitä. Lopulta pitkän potemisen jälkeen emäntä ymmärsi katsoa eläimen suuhun ja näki siellä kuminauhan. Sitten eläimen omistaja veti kuminauhasta, ja ennen pitkää, kun hän aikansa sitä kiskoi, vatsalaukusta tuli emännän alusvaatekerran alaosa. Tämä vain kertoo, kuinka sitkeä tämä eläin on ja tulee siis myös ilman eläinlääkäreitä toimeen.

Tässä vaiheessa viittaan edelleen eläinlääketieteellisen tiedekunnan vaikeuksiin ja myös suurläpävystykseen.

Edelleenkin tiedän kuttuja, jotka hyppelevät seinille, talojen ja traktorien katoille, mutta kaiken kaikkiaan eläinhän on sellainen, että se pitää jöötä. Sanon kyllä suoraan, että siinä on selviytymäläin.

Viittaan tällä kohtaa Nokian toimitusjohtajaan Ollilaan, joka meille ihmisille sanoi, että omaperäiset mukautujat selviytyvät. Tämä on kahden vuoden takaa. Suomella oli 80-vuotisjuhlavuosi itsenäisyytensä kunniaksi, ja Helsingin Sanomissa julkaistiin artikkelisarjaa. Siinä oli lukuisia erinomaisia artikkeleita, mutta tämä Nokian johtajan tällainen kiinteä lause jäi minulle erityisesti mieleen. Sen lisäksi, että tätä vaaditaan suomalaisilta, tällaista mukautumista vaaditaan voimakkaasti myös suomalaiselta maataloudelta, ja mitä parhaiten kuttu eläimenä tämän tilan täyttää.

Edelleen uusille kansanedustajille totean, että kuttu lypsää maksimissaan 4—5 litraa päivässä, huono kuttu vain litran, keskiarvo on ehkä 2—3 litraa, mutta hyvällä hoidolla, ammattitaidolla, jopa 9 kiloa vuorokaudessa. Mietin, mitä geenimanipulaatio saisikaan aikaan, mutta onneksi se ei ole ajankohtainen asia.

Kilejä syntyy yhdestä kolmeen. Näitä voidaan sanoa myös vohliksi. Kantoaikahan on 135—160 vuorokautta eli noin viisi kuukautta ja se on hyvä se aika. Sitä ei eduskunnan pidä mennä muuttamaan. Kuttu on selkärankainen ja nisäkäs, lahko on sorkkaeläimet, heimo onttoarviset ja suku ja laji on Capra hircus, vai kuinka, ed. Pulliainen? Nuorempana kuttu synnyttää vain yhden kilin ja vanhempana useampia. (Ed. Ala-Nissilä: Kutunjäätelö on hyvää, onko ed. Ylä-Mononen saanut sitä?) — Ei ole kutunjäätelö tullut tutuksi. Se on niin kaupunkimaista.

Sanoisin myös, että luonnolliset vaistot ovat vahvat tällä eläimellä, vaikka se on kotieläin ollut jo satojen vuosien ajan. Naaras imettää kiliään muutaman kuukauden luonnontilassa, mutta lypsytillä nämä vieroitetaan aikaisemmin ja tuttipullolla mennään eteenpäin. Maito on todella ravitsevaa. Maito on hajunsa ja makunsa mielessä hyvää, mutta ei kaikille mieltuisaa. Maito on todella kivennäispitoista.

Sanotaan nyt näin, että vuonna 60 eräässä kirjassa todettiin, että jäljellä on kuttuja 2 500 kappaletta, mutta tämän päivän luvuista minulla ei valitettavasti ole tarkkoja tietoja. Sen sijaan vuonna 69 Otavan julkaisemassa nuorten karjoppaassa todetaan tämä lause: vuohi on köyhän lehmä. Tähän tukeudutaan varmasti jatkossakin.

Aiturit aiheuttavat monia riitoja, niin kuin täällä eduskunnassakin, ja Uudessakaupungissa on vahva sanonta "Jol sul muut harmi ol, nii ot kutt."

Satakunnassa todellakin on kuttuja eniten, ja kiinnitän huomiota tähän, että perinteisessä kutupuheessa on maininta, että vuosi vuodelta kutuista on yhä vähemmän ja vähemmän puhuttavaa. Toivon, että tämä ei koske koko maaseutua ja maataloutta. Tästä aiheesta olisi todella paljon puhuttavaa, mutta näen, että aika rientää.

Sanoisin vielä tuotoksesta, että kotimaisen vuohen tyydyttävä tuotos on 500 kiloa vuodessa. Sveitsiläiset muhkeat eläimet tuottavat 1 000, jopa 2 000 kiloa vuodessa. Kiinnitän myös huomiota eläinsuojeluun ja arvokkaaseen suhtautumiseen eläimiin; myös kuttu voi hyvin silloin, kun se hoidetaan hyvin.

Mikä on suomalaisen maaseudun tulevaisuus? Tämän päivän tiedote ja kannanotto eri tieteen, taiteen ja teollisuuden voimahahmojen toimesta oli minulle positiivinen yllätys. Tässä otettiin kantaa nimenomaan muuttoliikkeeseen, sen pysäyttämiseen. Onko maaseutu, maatalous, pian häviävää kansanperinnettä? Tietotaito suomalaisella viljelijällä on maailman huippua. Kotikaupungissani Virroilla on jo vuosikymmenen perinne tuottaa Suomen laadukkainta maitoa, Suomen huippua, ja nämä samat Suomen huiput lopettavat kymmenpäisin joukoin tuotannon ja elinkeinon sen käytyä kannattamattomaksi.

Lähinnä sydäntäni ovat kuitenkin Suomen alkuperäisrodut. Alkuperäislehmäkarjan säilymiseksi olen henkilökohtaisesti jo vuosia tehnyt työtä: kuulun lehmäosuuskuntaan, jonka tehtävänä on Lapin lehmän säilyminen suomalaisella

geenikartalla. Lapin lehmä on melkein kuin ihminen, viisas, lempeä ja seurallinen toisin kuin pitkälle jalostetut ayshiret, friisiläiset ja herefordit. Osuuskuntaan kuuluu myös kymmeniä pääkaupunkiseudun ihmisiä, myös lapsia, ja tarkoituksena on lehmätietouden edistäminen ja lisääminen. Se ei tuota mitään mutta ehkä säilyttää joutain.

Mutta jottei puheeni menisi kokonaan kutuista lehmään ja alkuperäisrotuihin, totean kutun olevan suorastaan selviytymisen symboli. Huomioiden maataloutemme ahdinko voisi sanoa: Eläköön kuttuperinne, eläköön kuttupuheperinne, eläköön Suomen maaseutu! Samalla kun toivon, että tuottava ja kannattava elinkeino saisi eväät säilyä hengissä, pidän kotimaista elintarviketuotantoa välttämättömänä.

Helsinki on kunnostautumassa Viikin alueen kehittämisessä. Asuinalueelle on suunnitteilla puutarha, kotieläintila jne. Toivottavasti emme koskaan joudu toteamaan, että Suomen viimeinen lehmä, suomenhevonen tai kuttu löytyy vain Viikin tai Fallkullan kotieläintilalta.

¹⁵¹ **Olavi Ala-Nissilä /kesk:** Arvoisa puhemies! Ed. Ylä-Monosen hyvän puheenvuoron, kuttupuheenvuoron, johdosta haluan todeta, että olen todella viime kesänä syönyt kutunjäätelöä. Irlannissa, Corkin alueella eräässä saarella oli todella kuttuja, ja siellä tarjottiin kutunjäätelöä. Söin sitä lähes kaksi lusikallista, loput jäivät vielä varastoon.

Arvoisa puhemies! Valtiovarainvaliokunnan maatalousjaostossa on mielestäni asiallisesti käsitelty maa- ja metsätalousministeriön pääluokka. Olen ollut siellä ensimmäistä vuotta jäsenenä. Ed. Vihriälän hyvässä johdossa siellä on asiallisesti voitu, hyvässä hengessäkin mielestäni, käsitellä maatalouden kannalta hyvin tärkeitä asioita.

Ed. Jari Koskinen sanoi, että on hyviä asioita se, että lfa-tuki ulottuu mahdollisesti koko maahan. Se on erittäin tärkeää juuri tässä vaiheessa. Lfa-tuki pitää saada koko maahan, se on meidän maatalouspolitiikkamme strateginen valinta. Hyvä asia on myös, että artiklan 141 mukaiset rahat ovat talousarviossa olemassa.

Perusongelma on se, että maatalouden budjettikehitys on liian pieni. Tästä ei riitä rahoja välttämättömiin tarpeisiin. Budjettikehkestähän on leikattu, niin kuin budjettia yleensäkin on leikattu, kansallista tukea Lipposen hallituksen aika-

na, jos ensi vuosi luetaan mukaan, 3,2 miljardia markkaa. Hallitusohjelman mukaisesta kansallisesta tuesta leikattiin 67 miljoonaa markkaa, mutta pohjalla on vielä kolmisensataa miljoonaa vuosittaista leikkausta kansallisesta tuesta. Kansallinen tuki pitäisi välttämättä saada budjettiin sellaisena kuin se liittymissopimuksessa ja kansanäänestyksen alla sovittiin. Muutenkin budjettikehitykseen pitäisi välttämättä saada liikkumavaraa. Ei maatalousministeri eikä valtiovarainvaliokunta pysty tätä asiaa hyvin hoitamaan. Keskusta esittääkin, että edes tämä nyt tapahtunut kansallisen tuen leikkaus 67 miljoonaa voitaisiin palauttaa.

Perusongelma maataloudessa on, niin kuin täällä on todettu, kannattavuus. Maatalouden kannattavuus laskee viidettä vuotta, ja on olemassa aivan liian paljon epävarmuutta varsinkin eteläisen Suomen maatalouden osalta. Tämä vaikuttaa siihen, että sukupolvenvaihdoksia ei enää tapahdu läheskään riittävästi. Pitkällä aikavälillä, eikä kovinkaan pitkällä, tämä vaarantaa kotimaisen ruoan tuotannon. Olisi välttämätöntä, että kaikilla kolmella tasolla voitaisiin nyt saada parannuksia aikaan: EU-tasolla, kansallisessa maatalouspolitiikassa sekä ennen kaikkea myös markkinoilla. Kaikilla näillä alueilla tehtävä on erittäin vaativa mutta ei mahdoton.

Tänään erityisen ajankohtaista on artikla 141:n mukaisen tuen kohtalo. On niin, että erilaisten ruokakriisien jälkeen Euroopassa suomalaiset kuluttajat arvostavat entistä enemmän kotimaista puhdasta ruokaa, ja valtiovallan tehtävänä on toimia niin, että kannattavalle maataloustuotannolle on kotimaiset edellytykset. Kaikkein tärkeintä nyt on turvata maatalouden vakavien vaikeuksien tuen eli artikla 141:n mukainen pitkäjänteinen jatko. Mielestäni liittymissopimuksessa, joka on kuitenkin poliittinen luonteeltaan, lähdettiin siitä, että kansallinen tuki on pysyvä järjestely Etelä-Suomeen. Sen on välttämätöntä olla mahdollisimman paljon tuotantoon sidottu eikä siinä pidä hyväksyä alenemia. Nyt olisi hyvin tärkeää, että eduskunnan tällainen tahto voitaisiin osoittaa. Siksi keskustusta esittääkin, että yleisperusteluissa lausuttaisiin, että maatalouden artikla 141:n mukaisen kansallisen tuen jatko turvataan nykytasolla ilman alenemia liittymissopimuksen mukaisesti pysyvänä tuotantoon sidottuna tukena ja että tuki kokonaisuudessaan käytetään maataloustuotannon tukemiseen. Tämä poliittinen tahto tarvitaan. Tiedämme tä-

män tehtävän erittäin suuren vaativuuden, mutta tästä mielestäni ei pidä tinkiä eikä lähtökohtaisesti olisi pitänyt tinkiä.

Arvoisa puhemies! Maatalousbudjetin osalta toivoisin todella, että siihen saataisiin lisää rahaa. Toinen näkökulma on, että myös veropolitiikassa voitaisiin tehdä kyllä Suomessa enemmän, niin kuin monissa maissa on tehty. Täällä on kyllä tänä syksynä hyväksytty tuloverolain yhteydessä useitakin hyviä ponsia, muun muassa sukupolvenvaihdon verotuskohtelusta. Täällä on ed. Kantalainenkin paikalla, joka on uskoakseni tämän hankkeen takana voimakkaasti, ja uskon, että tässä on ensi vuonna mahdollisuus saada parannusta.

Toinen asia on maataloudessa olevien osakeiden verotuskohtelu, joka on nyt ilman muuta epäoikeudenmukainen. Se on tullut Danisco-kaupan yhteydessä esille ja pitäisi korjata.

Kolmas ongelma, mistä myöskin on ponsi, on se, että pienten pääomatulojen verotus pitäisi voida katsoa ansiotuloksi silloin, kun se on edullista. Tämä on myöskin sosiaaliturvakysymys viljelijän kannalta.

Sen ohella, että saisimme maatalouden kansallisen tuen, EU-politiikan ja markkinoinnin osalla myönteisiä ratkaisuja aikaan, myöskin veropolitiikassa voitaisiin tehdä.

Arvoisa puhemies! Olen ollut täällä eduskunnassa yhdeksättä vuotta, ja mielestäni on hyvä asia, että maatalouspoliittinen keskustelu on muuttunut hyvin paljon myönteisempään suuntaan. Väkinen tehty poliittinen vastakkainasettelu on poistunut, ja aika laajalti eduskunnassa huolehditaan nyt siitä, miten kotimaisen ruuantuotannon tulevaisuus voitaisiin hoitaa. Tässä voi toivoa, että yhteisymmärrys jatkuu ja kehittyy tulevaisuudessa.

Aivan lopuksi olisin todennut myönteisenä asiana sen, että valiokunta on kirjannut lausumaehdotuksen Suomen maatalousmuseosta, hankkeesta, joka on ollut vireillä alunperin 60 vuotta, mutta nyt aktiivisemmin 30 vuotta. Esimerkiksi maanviljelysneuvos Perho, entinen kansanedustaja, aikoinaan silloin, kun oli vielä joululahjarahoja, sai budjettiin montakin määrärahaa. Tätä on selvitetty ja suunniteltu. Nyt ministeri Hemilän aikana, joka on nähnyt tämän hankkeen hyvin tärkeäksi, on ollut kaksikin museotyöryhmää. Maatalousmuseotyöryhmän muistion ja Kiinteistölaitoksen hankesuunnitelman pohjalta

mietintöön on tullut kirjaus, että hankkeessa voitaisiin lähteä liikkeelle ensi vuonna.

Tässähän oli pari viikkoa sitten uutinen tutkimuksesta, mitä Suomen nuoriso tietää Suomen maataloudesta. Tulos oli hyvin huolestuttava. Suomalainen nuoriso ei tiedä enää juuri paljoa maataloudesta, saati sen perinteestä. Me tarvitsimme Suomessa tällaisen maatalouden perinteiden ja tulevaisuuden tietokeskuksen aivan välttämättä. Metsämuseo saatiin Suomeen osin metsäteollisuuden panostuksen kautta. Se on erinomainen laitos, ja nyt me tarvitsimme maatalouden kohdalla saman. Se ei ole iso kustannus valtiontaloudessa, ja on hyvä, että siitä on tullut eduskunnan tahto ja tämä hanke voi edetä. Se on iso asia suomalaisen maaseudun ja maatalouden perinteen kannalta ja myöskin tulevaisuuden kannalta. Tässä pitää antaa erityinen tunnustus paitsi ministeri Hemilälle myöskin maatalousjaoston, miksei maatalousvaliokunnan, myöskin hallituspuolueiden kansanedustajille, jotka ovat nähneet tämän asian tärkeiden.

152 Seppo Lahtela /kesk: Arvoisa herra puhemies! Tähän aikaan vuorokaudesta, kun on päivä alussa tavallaan, on aikaa puhua pitempään ja laajemmin ja ehkä tärkeämmistä asioista. Kun tässä selkeästi on nyt kutuilla aloitettu, niin se on mielestäni osittain tuntematon kuuluisuus meidän pihapiirissämme, mutta niitten muutaman lampaan suhteen, mistä vaimoni aina mainitsee, näitten ruokkimisesta ja syöttämisestä, haitasta ja villan vähäisestä tuotosta, luulen niin, että tämä asia olisi hoidettavissa sillä lailla, että siitä kuttukysymyksestä ensi vuonna minulla olisi henkilökohtaista kokemusta enemmän. Nimenomaan kiinnosti se, että lypsettävyys sivusta taikka takkaa olisi semmoinen asia, mikä pitäisi kokea ja nähdä.

Mutta se, kun puhutaan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalasta ja siihen liittyvästä asiasta, niin noin vakavasti eteenpäin tulevaisuuteen katsoen, niin kuin ed. Oinonen täällä totesi, sellainen kansallinen itsenäisyyskysymys on se, että on maassa turvattu oma ruokahuolto. Ellei turvattua ruokahuoltoa ole olemassa, ei tiukan paikan tullen vaikeina aikoina tässä maassa tulevaisuutta ole. Ei tarvitse kovin kauas mennä, runsaat 50 vuotta taaksepäin, kun maassa oli todella pula leivästä. Oli leivästä ja ruuasta yleensäkin pula, ja sen tuotannon kehittämisestä oli todella huoli. On valitettava asia, että nyt on siirrytty ko-

konaan toisenlaiseen järjestelmään, missä on enemmän huoli tuotannon alasajosta ja tuotannon rajoittamisesta kuin kehittämistoimenpiteistä.

Toisaalta väitän, että Euroopan unioniin liittymisen myötä on myöskin tullut ajankohtaiseksi kysymys, kuinka kivuttomimmin saadaan riskit minimoiden paras lopputulos, mutta valitettavasti se useimmissa tapauksissa on johtanut semmoiseen menettelytapaan, että paras lopputulos tulee niin, että otetaan mahdollisimman vähän riskiä, täytetään oikein paperit. Sillä muodollinen viljelytaso säilytetään ja päästään eteenpäin. Se on mielestäni käytännön viljelijöitten kohdalla todella nöyryyttävää. Syvästi nöyryyttävä on tällainen venäläismallinen järjestelmä, että ollaan tekevinään työtä, ollaan viljelevinä tilaa, ja siitä tulee tulo tukien ja tukiaisten myötä. Tämän illan keskusteluissa olen myönteisenä merkille pannut, että on nähtävissä huoli kokonaisuutena tästä asiasta, huoli siitä, kuinka pärjätään ja kuinka maanviljelijät pärjäävät tulevaisuudessa. Se on periaatteessa koko eduskunnan huoli, ainakin niiden huoli, jotka ovat täällä puhuneet. Sellaista vastakkainasettelua, mitä on ennen ollut, ei ole ollut yhdessäkään puheenvuorossa, eikä sitä ole niin nähty eikä varmaan haluta nähdäkään. Tämä johtuu käsittääkseni siitä, että eduskunnan sivistystaso tässä asiassa on huomattavan paljon noussut ja kehittynyt, mitä se on ennen ollut.

Mitä tulee mielenilmaisuihin, mihin useassa puheenvuorossa on viitattu, katson että se on vakava merkki ja huoli siitä, kuinka Suomessa nähdään ja tunnetaan tämän asian sisältö ja tulevat tunnot. Kun tätä asiaa on nähty ja kommentoitu, niin ainakin itselleni oli syvä järkytys, että viikko taaksepäin selvisi, että artiklaa 141 tulkitaan aivan toisin Euroopassa kuin Suomessa on tulkittu ja ymmärretty ja miten se on tarkoitettu ja sovitettu. Mitenkään lietsomatta ajatusta ja asiaa olen vakuuttavan varma, että jos viljelijät olisivat Suomenmaassa tarkkaan tienneet, kuinka heidän asemaansa tässä asiassa katsotaan ja nähdään ja kuinka uhattuna se tavallaan on, niin heitä olisi ollut yli kymmenkertainen määrä täällä pääkaupunkiseudulla. Väittäisin, että kaikki eivät olisi vielääkään täältä Pohjanmaalle poistuneet. Tämä on se käsitys ja tuntuma, mikä minulla tästä asiasta on.

Olen vakuuttavan varma, että se tuntuma ei ole myöskään väärä. Sen suhteen hallinnonalan

määrärahojen, tulevaisuudessa varsinkin, koska tämä vuosi on pitkälti loppuun sidottu, tulisi olla sellaiset, että tämän elinkeinon harjoittaminen on kannattavaa, järkevää ja nimenomaan tuotantoon ja työhön sidottu, koska se kasvattaa myös viljelijän jälkikasvua, sitä perhepiiriä, niitä lapsia ja tulevaisuuden suomalaisia yrittämään ja tekemään oikea-aikaista ja oikeaoppista työtä sellaisenaan, että muodollinen tekeminen siitä jää pois.

Mielestäni teollisuudessa on nykyisinä aikoina varsin hyvin havaittu ja nähty, että työn laatu ja tuottavuus ovat työntekijöille aivan yhtä tärkeä tekijä kuin yrittäjälle. Sama koskee myös maataloutta ja maaseutua. Sen pitää perustua oikea-aikaiseen ja oikeaan työhön, eikä muodolliseen ylläpitoon.

Uskon, että tässä asiassa pääsemme selvästi eteenpäin. Se, mitä tähän pääluokkaan tulee, minkä myönteisenä asiana näen, niin kun ed. Jari Koskinen puhui hirvivahingoista, käsittääkseni näin on selkeästi ollut ja vahingonkorvaukset ovat selvästi kasvaneet. Tämä johtuu pitkälti myös siitä, että ymmärrän ja näen niin, että vahingonkorvauksia on opittu paremmin hakemaan kuin ennen. Näin ainakin omalta kohdaltani tämän asian olen nähnyt. Luulen, että tältä osin syntyy syvä yksimielisyys ja tapa hoitaa niin, että hirviä metsästäjät metsästävät siinä määrin, että niitä ei liikaa ole ja maassa on tasainen pysyvä kanta.

Minkä todella tyydytyksellä panin merkille valiokunnan perusteluista ja lähtökohdista, on se, että suurpetojen ja yleensä petojen hoitoon ja niitten vahinkojen minimointiin pyritään vaikuttamaan metsästyksen keinoin ja ennalta ehkäisemään, ettei syntyisi ja tulisi kohtuuttomia vaikeuksia. Kun huomaan, että ed. Pulliainenkin tulee saliin, niin tiedän, että hän on todella asiantuntija petoasiassa. Siinä mielessä uskon, että tämä näkemys, minkä ed. Pulliainen on tähän omalta osaltaan luonut, on ollut tukemassa valiokunnan kannanottoa siitä, että metsästys on paras suojelutoimenpide myös näissä asioissa.

Sama hylkeisiin nähden, mikä täällä on uutena asiana otettu esille. Kun aina on puhuttu suojelusta, niin käsittääkseni kalastajille on menetykset korvattava. Siitä puuttuu tietysti se kohta, että hylkeitten osaltakin parasta suojelua olisi se, että ne pelkäisivät sen verran jotakin lyijypitoista ainetta, haulia taikka luotia, että ne osaisivat

karttaa pyydyksiä, mitä ihmiset ovat käsitelleet ja pysyisivät niistä kokonaan pois.

Näillä lyhyillä ajatuksilla toivon, että Suomen maatalous paremmin tulevaisuudessa tulee pärjäämään ja kuttujen levinneisyys ja käyttökin tässä maassa tulee laajemmin tunnetuksi ja hyväksi ja hyötykäytettyä.

Herra puhemies! Näillä ajatuksilla yhdyin valtiokunnan esitykseen.

¹⁵³ **Jari Leppä /kesk:** Herra puhemies! Olen erittäin iloinen siitä keskustelusta, joka maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan pääluokasta on käyty tässä salissa. Se on osoitus siitä, että ainakin me kaikki, tähän mennessä puheenvuoron käyttäneet olemme olleet tukemassa, varmistamassa suomalaista kotimaista ruoantuotantoa myös tulevaisuuteen ja haluavat siihen kiinnittää erityistä huomiota. Se on erinomaisen hyvä asia.

En malta olla kommentoimatta tuota aivan erinomaista kuttupuhetta, jonka ed. Ylä-Mononen piti. Kutustahan sanotaan, että se on todellakin köyhän lehmä ja todellinen selviytyjä. Toivon kuitenkin, että kuttua ei tarvitsisi verrata suomalaiseen viljelijään, että hän on köyhä ja ainoastaan selviytyjä, vaan toivottavasti me voimme luoda myös tässä talossa sellaiset puitteet kannattavalle maataloudelle, ettei pelkästään selviytyjistä tarvitse puhua.

Olen itsekin muuten kutunjuustoa syönyt. Aivan samanlaiset ovat kokemukset kuin ed. Ala-Nissilällä jäätelöstä. Se tarvitsi hyvin paljon sekaan hyviä erinomaisia hilloja, silloin se meni mukavasti alas.

Arvoisa puhemies! Vapaa talonpoika on vapaan maan symboli. Tälläistahan kuulee juhlapuheissa. Hyvin monta kertaa hyvin pitkässä juoksussa historiassa on näin sanottu. Nyt on aika, viimeinen mahdollisuus, konkretisoida nämä juhlapuheet todellisiksi teoiksi. Minkälaisessa asemassa tällä hetkellä suomalainen viljelijä, suomalainen talonpoika on? Kerron viljelijän asemasta peilaten sitä omaan taustaani, omaan viljelijätaustaani.

Suomalainen viljelijä, ennen kaikkea, kun puhutaan karjataloudesta, on erittäin sidottuna työhönsä, erittäin sidottuna työpaikkaansa. Hän tekee töitä noin kaksi kertaa keskimääräistä enemmän vuodessa. Hän tekee reilut 10 prosenttia kaikista tehdyistä suomalaista työtunneista, ja kuitenkin viljelijöitä ei ole kuin viitisen prosenttia. Hän työskentelee tällä hetkellä kannattavuuden

äärirajoilla, kun tulot ovat vähentyneet neljän vuoden aikana reilut 30 prosenttia. Suunta on ollut jatkuvasti sama. Viljelijä kamppailee byrokratian kanssa, joka on aivan uutta, joka on tullut neljän viiden viime vuoden aikana lisänä hänen jokapäiväiseen työelämäänsä. Hän kamppailee jatkuvasti nousevien kustannusten kanssa, joiden viljelijä luuli silloin, kun EU:hun liitettiin, laskevan huomattavasti enemmän kuin ne tekivät. Suomalainen viljelijä kamppailee myös lyhytjänteisen maatalouspolitiikan kanssa. Nämä ovat niitä negatiivisia asioita, joissa me ja meidän ammattikuntamme joutuu jokaisen päivänsä aloittamaan.

Viljelijän arkeen kuuluu toki paljon myönteisiä asioita: hieno ilmapiiri, hieno työ, vastuullinen työ, mitä hän tekee. Viljelijä viihtyy työssään, mutta hän myös ansaitsee siitä kunnollisen palkan. Kaikki konkretisoituu tällä hetkellä artiklaan 141, tuohon eteläisen Suomen vakavien vaikeuksien tukeen. Olen kaiken aikaa tukenut voimakkaasti hallituksen alkuperäistä tavoitetta säilyttää 141 artikla pysyvänä ratkaisuna Suomen eteläisen maatalouden tuotannon kannattavuuden hoitoon nykyisellä tasollaan. Toivon, että näin myös tapahtuu, ja toivon, että erityisesti maatalousministeri Hemilä on tiukkana tässä asiassa loppuun asti. Se vaikuttaa koko Suomen maatalouden kannattavuuteen, ei ainoastaan Etelä-Suomen.

Myöskin muita asioita, mitä me tässä talossa voimme tehdä sen eteen, että viljelijöiden arki olisi vähän valoisampi ja positiivisia signaaleja lähtisi täältä viljelijöiden piiriin, olisivat sukupolvenvaihdosten helpottaminen, verotuksen valintamahdollisuus pääoma- ja ansiotuloverotuksen välillä pienissä tuloluokissa ja myös maatalouden yhteydessä olevien osakkeiden verotuskäytännön muuttaminen, muutamia mainitakseni. Tähän liittyy tietenkin polttoainevero jne., mutta nämä päälinjoissamme, joihin tämä talo voi vaikuttaa. Toivon, että me kaikki ryhdymme vakavasti myös näitä muuttamaan.

Mikä merkitys sitten suomalaisella viljelijällä ja hänen tekemällään työllä on koko kansantaloudelle muussakin mielessä, kuin että hän tuottaa maailman puhtainta ja turvallisinta ruokaa? Samalla viljelijäväestö hoitaa ympäristöään, hoitaa luonnon monimuotoisuutta, minkä erityisen hyvin täällä edustajat Tiusanen ja Pulliainen toivat puheenvuoroissaan esille. Se on juuri näin,

allekirjoitan kaiken, mitä he tästä sanoivat. Se myös työllistää merkittävän määrän ihmisiä, tällä hetkellä noin 300 000. Meillä ei ole varaa näitä työpaikkoja menettää. Siinä rakennekehityksen huumassa, siinä eurotilojen huumassa me menetämme niitä, jollemme pysty suomalaisen perheviljelmätason kannattavuutta myöskin tulevaisuudessa varmistamaan.

Jukka Kola ja Vesa Kallio ovat tehneet tutkimuksen maatilain menestymisestä. Tuossa tutkimuksessa tulee selkeästi esille se hyvin laaja kirjo, joka vaikuttaa maatilojen kannattavuuteen. Siinä on myös voimakkaasti puolustettu tuotantoon perustuvaa tulonmuodostusta ja sitä kautta saatavaa elantoa. Toki kannattavuuteen liittyy paljon paljon muitakin asioita, jotka ovat tilakoh- taisia, yrittäjäkohtaisia, yhteistyötä vaativia. Niissä meillä myöskin on parantamisen varaa ilman muuta, en sitä kiellä lainkaan. Se on yksi tekijä, joka meidän viljelijöidemme tulevaisuuden varmistaa.

Arvoisa puhemies! Erääseen pieneen yksityiskohtaan, joka ei karjan omistajille ole kovin pieni, haluan vielä kiinnittää lopuksi huomiota. Eläinlääkinnässä ovat usean vuoden ajan hoidossa käytettävät ja tarvittavat lääkkeet vähentyneet. Ne ovat vähentyneet nyt sille tasolle, että niin Eläinlääkäriliitto kuin tuottajat, hevosen omistajat jne., ovat osoittaneet erittäin vakavan huolensa siitä, että enää eivät pysty välttämättä myöskään eläinsuojelulliset näkökulmat täytymään, koska kerta kaikkiaan esimerkiksi kipua lievittäviä lääkkeitä ei enää saa käyttää, niitä valmisteita, joita ennen meillä on markkinoilla ollut. Uusia, korvaavia lääkkeitä ei ole tullut, ja näin ollen monissa tapauksissa eläinlääkärin työksi on muodostunut pelkästään konsultaatio, jota se ei voi tietenkään olla. Olen tehnyt tästä asiasta kirjallisen kysymyksen ja toivon, että tähän suhtaudutaan myös sillä vakavuudella, että kysymys ei ole pelkästään siitä, että hyödynnettään eläimiä, vaan myös etiikasta ja siitä, että me kaikki viljelijät haluamme ehdottomasti olla aina turvaamassa eläimille parhaan mahdollisen hoidon, huollon, terveydentilan, kaiken sen mitä eläimet tarvitsevat.

Totean lopuksi, herra puhemies, että viljelijät ovat aina eläneet luonnon keskellä, luonnon ehdoilla. He haluavat sitä työtä tehdä myöskin jatkossa. Toivon, että me täällä yhdessä voimme olla osaltamme myöskin turvaamassa sitä.

¹⁵⁴ **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Täällä on kuultu hyviä puheita. Hyvänä esimerkkinä tästä oli mielenkiintoinen kuttupuhe. Ymmärrän hyvin, että tämä pääluokka on puhuttanut täällä pitkään. On täysin totta se, että maatalouselinkeino on suuressa murroksessa maassamme ja sen tulevaisuus on epävarma, sillä tuotannon kannattavuus on ollut laskussa usean vuoden ajan. Samalla Suomen elintarvikeomavaraisuus on myöskin vaarantunut.

Monet asiat selkeytyivät minullekin, uudelle edustajalle, silloin kun komissaari Fischler vieraili maa- ja metsätalousvaliokunnassa. Hänhän kielsi siellä sen, että Suomella olisi mahdollisuus omaan, kansalliseen maatalouspolitiikkaan. Valitettavasti näin vain näyttää nyt olevan, vaikka aivan muuta toivoisikin.

Täällä on tullut esille se, että ainoa todella toimiva vaihtoehto näyttää nyt olevan se, että haetaan komission kautta Suomen luonnonolosuhteet huomioiva asetus eli Suomen erityisolosuhteet huomioidaan ja saadaan maataloudelle pysyvä tuki. Tällainen epävarmuus, mikä nyt on vuodesta toiseen ollut, ei ole kenenkään edun mukaista. Suuri epävarmuus vaarantaa tämän elinkeinon.

Tietenkin 141 artikla voidaan muuttaa, mutta se ei ole realismia, niin kuin muun muassa ed. Pulliainen totesi. Tässä yhteydessä muuten kannattaa muistaa sekin tosiasia, ketkä olivat neuvottelemassa 141 artiklan, jota nyt tulkitaan ja josta aiheutuu meille suuria ongelmia. Suomen keskusta oli tällöin hallituksessa, ja silloin tämä lipsahdus eli 141 artikla syntyi.

Lyhyesti toiseen asiaan. Hirvivahingot metsille ja liikenteelle ovat puhuttaneet maa- ja metsätalousvaliokuntaa. Samoin täällä on niistä puhuttu. Ensi vuonna on mielestäni päästävä sanoista tekoihin, niin että vahinkojen korvausten ym. asiaan liittyvien seikkojen osalta saadaan jotakin tulosta aikaan.

Arvoisa puhemies! Viljelijöiden ja maatalousyrittäjien mielenilmaisu viime viikolla oli tarpeen sanelema ja mielestäni hyvin ajoitettu. Ylihyöntejä ei pidä liioitella, koska ne olivat pienen vähemmistön aikaansaannoksia. Toisaalta niitä ei tarvitse myöskään mitenkään puolustella.

Yleiskeskustelu pääluokasta 30 julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Pääluokan käsittely keskeytetään.

Pääluokka 31

Liikenneministeriön hallinnonalalla

Yleiskeskustelu:

¹⁵⁵ **Klaus Bremer /r:** Arvoisa puhemies! Olen tehnyt koko joukon lausumaehdotuksia, joista mikään ei maksa mitään. Mikään niistä ei muuta budjetin raameja, budjetin summia, millään tavalla. Niillä vain saavutetaan miljoonien markkojen säästöt kansantaloudellisesti. Kaksi näistä lausumista liittyy liikenneministeriön pääluokkaan, ja haluan niitä hiukan perustella.

Liikenneministeriön kirjoituspöytäteknokeiteilla on hullunkurisia pulmia. Yksi on se, miksi liikenneonnettomuudet ja liikennevalvonta eivät kohtaa: onnettomuudet eivät tapahdu siellä, missä poliisi valvoo liikennettä.

Arvoisa puhemies! Minäpä kerron, mistä syystä. Meillä kaikkein suurin ongelmavyöhyt on siellä, missä keliolosuhteet äkkiä huononevat. Jopa 44 prosenttia meidän liikenneonnettomuuksistamme tapahtuu silloin, kun keliolosuhteet yhtäkkiä huononevat. Tätä tapahtuu ennen kaikkea talvella, mutta myöskin kesällä, kun yhtäkkiä alkaa sataa, tienpinta muuttuu, alusta muuttuu, ja alkaa tapahtua onnettomuuksia. Tämä on tilastollisesti todettu. Tämä on Suomessa kaikkein suurin liikenneonnettomuuksien ryhmä.

Ei poliisi ole koskaan paikalla, kun ulkoiset olosuhteet äkkiä muuttuvat. Ei silloin näe poliiseja. Kun yhtäkkiä talvella tulee pääkallokeli, ei silloin näe poliiseja, kun yhtäkkiä olosuhteet huononevat.

Toiseksi suurin syyryhmä on huumeiden vaikutuksen alaisena ajaminen, ennen kaikkea alkoholin mutta myös lääkkeiden ja, voisinko sanoa, narkkarihuumeiden. Peräti 33 prosenttia, 26—33 prosenttia, on niiden liikenneonnettomuuksien osuus, jotka tapahtuvat huumautuneena ajamisen seurauksena. Tätä tapahtuu pääasiassa yöaikaan, mutta poliisi nukkuu silloin. Yöllä liikennevalvonta on minimissään.

Kolmanneksi suurin ryhmä on risteysalueella tapahtuvat onnettomuudet, sekä maantieristeyksissä että kaupungeissa katuristeyksissä. Ei poliisi ole valvomassa risteysajoa. Poliisi istuu autossa ja valvoo liikennettä, ja autoa on usein aika

vaikea parkkeerata risteysalueelle. Poliisi on suoralla mittaamassa nopeuksia. Risteysalueilla tapahtuu 22—26 prosenttia liikenneonnettomuuksista.

Neljänneksi suurin ryhmä on ajoneuvon epäkuntoisuudesta johtuvat onnettomuudet. Jopa 24 prosenttia liikenneonnettomuuksistamme johtuu ajoneuvon epäkuntoisuudesta, josta renkaiden epäkuntoisuus on sinänsä suurin syy tämän ryhmän sisällä, jopa 17 prosenttia liikenneonnettomuuksista. Mutta ei poliisi valvo ajoneuvon epäkuntoisuutta. Suomessa katsastetaan ajoneuvo kerran parin vuoden välein, ja melkein kaikilla auto on kunnossa juuri katsastustilanteessa. Mutta jos pantaisiin katsastukset tien päälle, johan tulisi ihan toisenlaisia tuloksia. Mutta ei poliisi tällaista asiaa tee, tai sanotaanko erittäin vähän. Poliisi istuu suorilla, missä autoilija tuntee suurimman turvallisuuden tunteen, missä on suurin todennäköisyys, että hän ajaa ylinopeutta.

Arvoisa puhemies! Liikenneministeriön teknokraattien toinen suuri pulma on se, miksi paras liikenneturvallisuus on siellä, missä ajonopeus on suurin. Paras liikenneturvallisuus tilastojen mukaan saavutetaan moottoriteillä. Siellä tapahtuu kaikkein vähiten liikenneonnettomuuksia suhteessa ajettuihin kilometreihin, suhteessa matkustajakilometreihin. Toiseksi paras liikenneturvallisuus on sadankahdenkymppin nopeusrajoitusalueella, kolmanneksi paras satasten nopeusrajoitusalueella, neljänneksi paras on kahdeksankymppin nopeusrajoitusalueella. Eniten tapahtuu liikenneonnettomuuksia viidenkymppin—seitsemänkymppin rajoitusalueilla.

Itse asiassa ongelma on siinä, arvoisa puhemies, että väitetään, jopa liikkuvan poliisin päälläkö väittää, että joka kolmas vai oliko se joka neljäs onnettomuus johtuu ylinopeudesta. Tämähän on aivan naurettava väite. Ei ylinopeus ole vielä koskaan aiheuttanut ensimmäistäkään liikenneonnettomuutta. Ylinopeus on tekninen termi, joka osoittaa, että ihminen on ajanut kovempaa kuin on sallittua, kuin liikennemerkeissä on merkitty. Se on ylinopeutta. Väite, että ylinopeus aiheuttaa onnettomuuksia, on yhtä naurettava kuin se, että liukas keli suisti auton ojaan. Liukas keli ei suista autoa ojaan. Ed. Rönni saattaa tuntea sen ainoan tapauksen Suomessa, jossa liukas keli suisti auton ojaan. Se tapahtui Huittisissa noin 12 vuotta sitten. Oli sellainen pääkallokeli, että rekkakuski ei uskaltanut jatkaa päätiellä matkaa kohti Poria vaan jätti auton seisomaan tien

viereen ja lähti kävelemään. Etäännyttyään autosta sata metriä hän kääntyi ympäri ja näki, kuinka auto valui ojaan. Se oli ainoa tapaus, mitä Suomesta tiedetään, että liukas keli suisti auton ojaan. Kyllä se syy on aina ratin ja selkänojan välissä, miksi auto suistuu ojaan.

Sitä vastoin hallitsematon ajonopeus, sellainen, jota kuljettaja ei hallitse, on onnettomuuksien aiheuttaja. Hallitsematonta ajonopeutta esiintyy yhtä lailla nopeusrajoitusalueen sisällä alhaisemmissa nopeuksissa kuin rajoituksen ylittävissä nopeuksissa. Mikä on hallitsematon ajonopeus, johtuu aina monesta tekijästä. Kaikkein suurin tekijä on olosuhteet: ajokeli, tien laatu, liikenteen laatu, liikenteen määrä, näkyvyys, valoisuus, valaistus, jopa tuuli. Edelleen kuljettajan ajotaito, kuljettajan fyysiset ominaisuudet, auton ominaisuudet, auton kunto, nämä monet tekijät vaikuttavat siihen, milloin kuljettaja menettää ajoneuvon hallinnan, ja hallitsematon ajonopeus aiheuttaa onnettomuuksia.

Liikenneonnettomuuksien määrä sinänsä on aina verrannollinen ajettuihin kilometreihin. Monet kansainväliset tutkimukset osoittavat, että autoilija tekee keskimäärin neljä liikennevirhettä per maili, ruotsalainen tutkimus sanoo, että liikennevirheen per minuutti. Tällaisia tutkimuksia on hyvin paljon. Mikä ihmeellisintä, tutkimus osoittaa, että ei ole eroa amatööriautoilijan ja ammattiautoilijan välillä tässä suhteessa. Ammattiautoilija, joka ajaa 200 000 kilometriä vuodessa, tekee yhtä paljon liikennevirheitä periaatteessa per kilometri kuin ihan amatööri, joka ajaa ehkä 10 000 kilometriä vuodessa. Suomessahan autoilija ajaa keskimäärin 17 000—18 000 kilometriä vuodessa. Virheiden määrä on yllättävästi hyvin sama per ajettu kilometri.

Voidaan osoittaa myös, että kun on kesä, niin kuin tämä kesä, pitkä kesä, ajetaan enemmän, sattuu enemmän onnettomuuksia. Toisaalta on moneen kertaan osoitettu, että kun bensan hinta nousee, ajetaan vähemmän, yhtäkkiä liikenneturvallisuus muka paranee, onnettomuuksien määrä vähenee. Näin on ollut ihan, vaikka Suomessa näitä on tutkittu, niin kauas taaksepäin kuin vaan katsotaan, on sama tulos.

Meillä on monta asiaa, johon pitäisi puuttua: valot, näkeminen, näkyminen. Ehkä kaikkein suurin ongelma meillä on Euroopan vaikeimmat olosuhteet, varsinkin pimeä talvi. Meillä on edelleen valomääräykset, jotka ovat peräisin vuodelta 72. Vuosimallin 72 autossa on yhtä tehokkaat

valot kuin vuosimallin 99 autossa, vaikka valotekniikka on huimasti edistynyt. Kaasupurkausvalot ovat tulleet, halogeenivalot, kaikki tällaiset. Meillä vielä lasketaan joissakin referenssiluvuissa ja tällaisissa. Teiden valaistusta voidaan kehittää valtavasti.

Arvoisa puhemies! En aio kovin pitkälle enää tätä jatkaa. Totean vielä, että liikenneturvallisuuden arvioiminen kuolleiden perusteella on aivan järkyttävää siinä mielessä, että kuolleet poistuvat kansantaloudesta. Sitä vastoin liikenneturvallisuutta pitäisi mitata loukkaantuneista, koska loukkaantuneet ovat ne, jotka maksavat kansantaloudelle. Kun joku 20-vuotias loukkaantuu pahasti, yhteiskunta maksaa seuraavat 40 tai 50 vuotta tällaisen. Nimenomaan loukkaantuneiden määrän pitäisi olla liikenneturvallisuuden mitta tietysti unohtamatta nyt kuolleiden määrää, mutta loukkaantuneiden määrän pitäisi olla paljon tärkeämpi, kun mitataan liikenneonnettomuuksia ja liikenneturvallisuutta.

Arvoisa puhemies! Näistä syistä aion ehdottaa lausumaa, että liikenneturvallisuutta parantava viranomaisvalvontaa tulisi tehostaa onnettomuusryhmien suuruusjärjestyksen edellyttämällä tavalla. Siis suuruusjärjestys oli: äkkiä muuttuvat keliolosuhteet, huumeiden vaikutuksen alaisena ajaminen, risteysalueet, ajoneuvon epäkuntoisuus. Nämä ovat onnettomuuksien suurimmat syyt. Niiden mukaan pitäisi painottaa ja ohjata liikennevalvontaa, ja edelleen pitäisi huomioida liikennekuolemien lisäksi nykyistä enemmän loukkaantumisalttiutta yhteiskunnallisina kustannuksineen.

Arvoisa puhemies! Olen myös tehnyt aloitteen Pudasjärven lentokentästä, joka on Suomen kaikkein pisimmälle rakennettu lentokenttä liikennekoneille, joka ei ole liikennekoneiden käytössä. Horneteja varten tehtiin kenttä, jossa on kiitorataa asfaltoitu 2,15 kilometriä 50 metrin leveydeltä. Helsinki-Vantaalla on 40 metrin leveys. Kaikki rullautiet ovat valmiina, ainoastaan reunavalot ja kaksi lähestymismajakkaa puuttuvat. Valtavat investoinnit ovat tehneet Pudasjärven kunta, Taivalkosken ammattikoulu. Vapaaehtoistyöllä on saatu kenttä hiukkaa vaille sitä tasoa, että liikennekoneilla voitaisiin kuljettaa tilauslentomatrustajia Pudasjärven matkailuelinkeinonharjoittajille. Nyt, kun kentän tuki pudotetaan pois, niin luultavasti kunta masentuu. Kaikki työ putoaa pirstaleiksi, ja tällainen melkein valmis liikennekenttä jää pois käytöstä. Eh-

dotan, että Pudasjärven kenttä liitetään Seinäjoen ja Mikkelin kentän rinnalle tukea saavien joukkoon. Ehdotus ei millään tavalla muuta pääluokan rahoitusta.

¹⁵⁶ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minulla on ilo lisätä ed. Bremerin tilastoon, jossa oli vain yksi pysäköidyn ajoneuvon valuminen liukkaalta ajoradalta ojaan, toinen tapaus, jota olin todistamassa. Kysymys oli SYPin Etelä-Lautasaaren konttorin johtajan Evald Tillasen Dodge Dart -henkilöauto, joka Somerolla meidän katsellessamme yhtäkkiä vain valui kiiltävältä ajoradalta pusikkoon, ja siellä se oli. Kun pidätte näitä tilastoja, niin tässä tuli sata prosenttia lisää.

¹⁵⁷ **Ulla Juurola /sd**: Arvoisa puhemies! Ed. Bremer todisti äsken, että liikenneonnettomuuksia tapahtuu pienemmissä nopeuksissa enemmän. Olen minä sellaisenkin tutkimuksen nähnyt, että liikenneonnettomuuksia tapahtuu parkkipaikalla eniten. Tosin näissä kolhimisonnettomuuksissa ei nyt sentään tapahdu loukkaantumisia ja kuolemisia.

Minä ajattelin puheenvuorossani vain kiinnittää kahteen mietinnön ponteen huomiota, koska ministeri Heinonen on paikalla. Toivon, että liikenneministeriö nimenomaan näihin lausumiin kiinnittää huomiota ja ottaa ne vakavasti.

Lausumaehdotus 9 käsittelee Lahti—Heinola-tieosuuden rakentamista moottoritieksi. Tästä Lahti—Heinola-osuudestahan on tullut nyt tulpapa moottoritien valmistuttua Lahteen, ja se on nimenomaan ainoastaan Lahti—Heinola-väli. Tässä ponnassahan esitetään myös uudenlaista rahoitusta, jossa saattaisivat olla mukana myös kunnat. Tätä toivotaan selvitettäväksi, ja kuten sanoin, toivon, että tämä otetaan vakavasti.

Lausumaehdotuksessa 12 edellytetään, että liikenneministeriö käynnistää pikaisesti pääradan liikennepaineiden keventämiseksi Kerava—Lahti-oikoratahankkeen erityisrahoitusmallin valmistelun. Tämä hanke on erityisen tärkeä ja myös VR:n kiireellisimmäksi ratahankkeeksi luokittelema. Toivon, että tästä asiasta vihdoin saataisiin päätös. On tietysti aivan selvää, että Suomi on erityisen harvaan asuttu maa ja etäisyydet ovat pitkät ja infra tulee kalliiksi. Se tulee

kalliiksi myös talviolosuhteiden vuoksi. Tänään ovat ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Edustaja siirtyy puhujakorokkeelle, jos jatkaa puheenvuoroa.

Puhuja (korokkeelta): Arvoisa puhemies! Tänään ovat vahvat vaikuttajat Suomessa ottaneet kantaa siihen, että muuttoliike pitäisi maassa saada vähäisemmäksi, ja hyvät ja nopeat liikenneyhteydet ovat yksi tärkeimmistä edellytyksistä sille, että yritykset sijoittuisivat muuallekin kuin pääkaupunkiseudulle. Tässäkin suhteessa Kerava—Lahti-oikorata, joka palvelee koko Itä-Suomea, on tärkeä hanke. Se on tärkeä hanke myös siksi, että se antaa kapasiteettia pohjoiseen menevälle pääradalle eli Helsingistä Tampereen suuntaan menevälle pääradalle. Kapasiteetin lisäys sillä rataosuudella on aivan välttämätöntä.

Kolmas asia, johon haluaisin kiinnittää huomiota, on se, miten tullaan määrittelemään kansainvälisen liikenteen rataosuudet Suomessa. Olen kuullut, että liikenneministeriön ja VR:n käsitykset asiasta eroaisivat toisistaan. VR pitää vain harvoja rataosuuksia kansainvälisinä rataosuuksina, ja ministeriö taas määritteli kaikki Ten-verkkoon kuuluvat radat kansainvälisiksi radoiksi. Tällä on merkitystä siinä suhteessa, että kansainväliset radat pitää avata kilpailulle. Mielestäni semmoisella ajatuksella, että rataliikenne avattaisiin kilpailulle, ei ole minkäänlaista siunauksellisuutta odotettavissa, joten ymmärrän, että tämä nimeämisasia on varsin tärkeä asia ja varmaan tulee kiinnostamaan myös eduskuntaa nimenomaan tämän kilpailun avaamisen kautta.

¹⁵⁸ **Marjukka Karttunen-Raiskio /kok**: Arvoisa herra puhemies! E18-hanke kokonaisuudessaan on kirjattu liian löyhästi talousarvioon. Hallitusohjelmaan taas on kirjattu liikenteen osalta, miten Suomi hyödyntää asemaansa EU:n ja Venäjän välisenä luonnollisena liikeväylänä ja liiketoimintakeskuksena ja toteuttaa sitä tukevia infrastruktuurihankkeita. Käsittääkseni hallitusohjelmaa tulisi noudattaa kuin korkeinta ohjekirjaa, mutta kas kummaa, hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2000 kyseisestä asiasta mainitaan ylimalkaisesti, että E18-hanketta ei voida toteuttaa taloudellisesti optimaalisella tavalla edes kohtuullisesti lisätyllä rahoituksella.

E18-tie kuuluu Pohjolan kolmioon ja on osa EU:n Ten-verkkoa. Hankkeen eteneminen on elintärkeä alueen elinkeinoelämän kannalta. Lisäksi Etelä-Suomen kunnat yhdessä ovat listanneet E18-hankkeen yhdeksi alueittain tärkeimmistä. Hallitusohjelmaan on jopa kirjattu liikenteen osalta liikenneturvallisuuden edistäminen vakavien liikenneonnettomuuksien vähentämiseksi liikenteen kasvusta huolimatta. Kuka on laskenut esimerkiksi nykyisellä mutkaisella ykköstiellä sattuneiden onnettomuuksien ja niiden aiheuttaman inhimillisen kärsimyksen hinnan?

Hyvä esimerkki nopeasta ja alkulaskelmia edullisemmasta rakennusmallista on Nelostie. Nelostie valmistui lähes vuoden etuajassa ja huomattavasti alkulaskelmia edullisemmin. Rakentamisen ripeyteen vaikutti olennaisesti hankkeen uudenlainen toteuttamistapa. Tien rahoittivat yksityiset tahot, ja tieyhtiö toteutti hankkeen ja sitoutui tien pitkäaikaiseen kunnossapitoon. Yhtiöllä on vastuu tien kunnosta aina vuoteen 2012 saakka, ja valtio maksaa tänä aikana tieyhtiölle korvausta liikennemäärien mukaan tienpitopalveluiden tuottamisesta.

Nyt väännetään kättä ja mietitään, onko kyseisen rakennustapa todella edullisempi vai loppujen lopuksi kalliimpi kuin perinteinen valtion rahoittama tapa. Nyt on pikaisesti selvitettävä objektiivisesti ja ilman ennakkواسenteita eri rahoitusmallien todelliset kustannukset, jotta E18-väylä valmistuu aikataulussa tai mieluummin vaikkapa etuajassa. Hankkeen etenemistä eivät saa hidastaa ainakaan fakkiintuneet asenteet.

Arvoisa puhemies! Olen tyytyväinen siihen, että lopultakin ojennettiin käsi suomalaiselle merenkululle, kuten hallitusohjelmassa sanotaan: "Hallitus laatii kansallisen merenkulun ja huoltovarmuuden turvaamiseksi Suomen kauppalavaston kilpailuedellytyksiä parantavan ohjelman." Tämä nyt myönnetty 20 miljoonaa auttaa jonkin verran suomalaisia kauppa-aluksia kilpailussa, jossa muutkin Euroopan unionin jäsenvaltiot tukevat omaa merenkulkuaan. Olisi sääli, jos suomalaiset alukset jatkaisivat säännöllisiä sopimusrahteja Suomesta Eurooppaan ulosliputettuina miehistönä ulkomaalainen halpatoivoima, kun samaan aikaan meillä on saatavilla ja koko ajan koulutetaan ammattitaitoisia merimiehiä. Nyt työnantajien sosiaalikulujen palautuksiin myönnetty 20 miljoonaa ei yksinään riitä turvaamaan täysin suomalaisen kauppalavaston kilpailukykyä. Uusia keinoja kilpailukyvyn turvaami-

seksi tulee etsiä edelleen. Tällainen keino voisi olla esimerkiksi niiden suomalaisten alusten vapauttaminen luotsin käytöstä, jotka kulkevat säännöllisesti samaa reittiä ja joiden kapteeni on sama.

Toinen kilpailukyvyn parantamiskeino voisi olla vaikkapa suomalaisille hyvin jäissä kulkeville aluksille, joiden konetehto ylittää 1A-jäämaksuluokan vaatimukset, myönnettävä väylämaksujen alennus. Tällaiset alukset eivät juurikaan tarvitse hinausapua kuten ulkomaalaiset nippa-nappa luokan vaatimukset täyttävät kilpailijansa. Tulevaisuudenkin kannalta on tärkeää, että Itämerellä seilaavat mahdollisimman uudet, ympäristöystävälliset ja turvalliset alukset, jotka on varustettu uusimmalla tekniikalla ja suomalaisella, hyvin koulutetulla miehistöllä.

159 Erkki Pulliainen /vihr: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin on ilolla todettava, että liikenneministeri on täällä paikalla vartin yli yksi yöllä ja silmät kirkkaina täällä seuraa ja tekee merkintöjä puheenvuorojemme johdosta. Siinä keskustelussa, joka edellisen pääluokan kanssa käytiin, jouduttiin etsimään, ketkähän olisivat niitä varaministereitä olemaan paikalla tässä vuoden tärkeimmässä keskustelussa, näin voidaan sanoa.

Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta antoi valtiovarainvaliokunnalle ja sen liikennejaostolle oman lausuntonsa ensi vuoden talousarvioesityksestä. Siinä olleet ehdotukset on varsin hyvin otettu huomioon siinä, mitä valtiovarainvaliokunnan toimesta on arvioitavaksemme saatettu. Oikeastaan ainut sellainen asia, joka kohtana on siitä poissa, on juuri se, josta ed. Bremer äsken puhui, eli tämä Pudasjärven kenttäasia; se sieltä puuttuu, mutta suurin piirtein kaikki muut asiakohtina ovat esillä.

Mitä tulee merenkulkupakettiin, on tietysti niin, että nyt saatiin pää auki 20 miljoonalla markalla, mutta kyllä ensi vuoden projektina täytyy olla sen varmistaminen, että huoltovarmuudesta saavutetaan tavalla tai toisella. Nyt kun on selvitetty merilain muutoksen ja tämän 20 miljoonan markan jälkeen sitä tilannetta, kuinka herkässä ulosliputus on, niin ei se nyt ihan niin herkässä ole kuin kuviteltu on, eli kyllä siihen liittyy paljon sosiaalisia ja talouspoliittisia ja Suomen ulkopuolisia lainsäädännöllisiä kysymyksiä, kun ryhdytään voimallisesti ulosliputtamaan. Myöskin erikoisesti verotukselliset näkökohdat silloin, kun on kysymys suomalaisten omistamasta

aluslupasta, joka ulosliputetaan merkittävässä määrin, tulevat huomioon otettaviksi niin, että tässä suhteessa tilanne nyt ei ole ihan niin paha ja ilmeisesti ei myöskään ihan akuutti, mutta joka tapauksessa pitkällä aikavälillä tämä asia on saatettava kuntoon sen takia, että halpatyövoimavaihtoehto joka tapauksessa on olemassa, siitä ei päästä yhtään mihinkään.

Arvoisa puhemies! Asia, josta varsinaisesti halusin puhua, on energian hinnannousu ja sen aiheuttamat logistiset ongelmat ja mitä pitkällä ja vähän lyhyemmälläkin aikavälillä pitäisi tehdä. Nythän viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana raakaöljyn hinta on noussut 164 prosenttia, mikä on aika paljon. Huippu jo kävi 180 prosentissa eli raakaöljyn barrelihinta oli yhtä korkea kuin se oli vuonna 1991. Minulla on semmoinen vaikutelma, että kun otetaan huomioon öljyn markkinoille tulo, niin ei hintataso tästä tule laskeumaan, eli näillä realismeilla tätä logistiikkaa hoidetaan tästä eteenpäin.

Kun täällä aikaisemmissa yhteyksissä on puhuttu paljon välikenttien tilanteesta, ed. Bremerkin viittasi Mikkelin kenttään äskeisessä puheenvuorossaan, niin kyllä minulla sellainen vaikutelma on, että välikenttien lentoliikenne on poltonesteen, kerosiinin, hinnan takia todella vaikeuksissa. Vaaditaan todella taikurimaisia temppuja kunnilta, että ne ryhtyvät jatkuvasti subventoimaan lentoliikennettä. Toisin sanoen tarvitaan välttämättömästi ne korvaava nopea vaihtoehto maata pitkin, ja se on raideliikenne.

Kun ministerikin on täällä paikalla, soisin hänen kommentoivan ajatusta, että jos Soneran osakkeita annetun valtuuden puitteissa edelleen myydään, niin lähdettäisiin yhteisesti ajamaan sitä, että osalla näistä myyntituloista ryhdyttäisiin rakentamaan luotijunaraideliikenneverkostoa maan eteläiseen puoliskoon niin, että välikentät tulevat itse asiassa reittiliikenteessä tarpeettomiksi, kun pääsee junalla tosiasiallisesti nopeammin Helsingin keskustasta näille paikkakunnille. Silloin tämä järjestelmä on toimiva kaikissa olosuhteissa aivan riippumatta siitä, mikä raakaöljyn hinta kulloinkin maailmanmarkkinoilla on. Minusta tämän pitäisi olla kansallinen projekti ja sen pitäisi olla priorisoituna aivan ykkösluokkaan.

Toinen asia, kun jätetään tämä ulkopuolelle, on paljon akuutimpi asia, arvoisa puhemies, ja se on se, että nyt kun 70 miljoonaa markkaa lisää varoja perustienpitoon saatiin, niin ehdottomasti

se pitää jakaa niin sanotusti koko Suomeen. Toetan vain yksinkertaisesti, että Keski-Suomessa ja vähän Keski-Suomen pohjoispuolella on tilanne sellainen, että tiet ovat paikoitellen niin huonossa kunnossa, että puutavaraa ei saada metsästä, metsäautotieltä puunjalostustehtaalte. Tämä tilanne muun muassa oli eilispäivänä, että homma ei onnistunut kerta kaikkiaan eli siellä tie pettää niin pahasti, että tämä homma ei onnistu. Kysymys on siis Tielaitoksen ylläpitämisestä ja kunnossapitämisestä verkostosta. Tällaiseen tilaan ei perustieverkkoa eikä alemmanasteista tieverkkoa pidä päästää, vaan pitää katsoa, että varallisuutta siihen löytyy. Nyt kun se 70 miljoonaa markkaa tuli, niin se mielestäni pitää tällä tavalla ohjata tarpeen mukaisesti valtakunnan eri osiin.

¹⁶⁰ **Klaus Bremer /r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Pulliainen asetti välikentät ja raideliikenteen vastakkaisiin vaakakuppeihin ja ehdotti välikentistä eroon pääsemistä kehittämällä raideliikennettä, niin on pakko todeta, että raideliikenne ei taloudellisesti ole perusteltua eikä taloudellisesti puolusta paikkaansa missään maailmassa. Eri syistä, Alppien, vuoristojen yli, mentäessä ja liikennetiheillä alueilla, joilla tieverkosto on täynnä, se puolustaa muista syistä paikkaansa. Kyllä pitäisi hyvin hyvin huolellisesti laskea siitä lähtien, kun lähdetään raivaamaan raiteille tilaa, kunnossapitoon, mitä tulee tavarankuljetusmäärissä suhteessa hintaan sisään rahaa. Toistaiseksi se ei ole osoittautunut oikein hyväksi ratkaisuksi.

¹⁶¹ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä ei ole montakaan aikaa, kun olimme liikenneseminaarissa Punkaharjulla. Siellä entinen Finnairin pääpilotti käytti puheenvuoron ja hyvin selvästi lausui näkemyksensä siitä, mitä kerosiinin hinnan nousu merkitsee. Hän totesi, että se vaihtoehto putoaa kerta kaikkiaan pois. Suhteessa kuljetussuorituksiin tilanne nyt vain on näin.

¹⁶² **Klaus Bremer /r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuitenkin on niin, että lentoliikenne on tulevaisuuden kuljetusmuoto. Tämän pilotin lausuma pitää täydellisesti paikkansa Finnairin näkökannalta katsottuna. Finnairin koneissa on nyt valitettavasti niin vanhentuneet moottorit, että niistä on päästävä eroon. Se on viemässä

Finnairin aivan kerta kaikkiaan suohon, jos ei päästä uusimaan kalustoa.

¹⁶³ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Muutama asia ennen Vuosaari-kommenttiani.

Ensinnäkin mietintöön.

Hyvä asia on se, että Kymijoen kanavointi on jätetty tästä pois. Katsoin vuoden 98 vastaavaa, ja siellä kanavointiratkaisu aivan turhaan, epärealistisella tavalla, nostettiin esille. Nyt sitä siis ei ole. Tämä on positiivisesti todettavissa. Myöskään muuten budjetin keskustelun aikana ei Kymijoen kanavointi ole tullut esille.

Radoista totean, että todella valiokunnan lausumaehdotus n:o 11 sivulla 95, jossa edellytetään, että teollisuuden kannalta keskeisten rataosien kunnosta pidetään huolta ja että painon- ja nopeusrajoitteiden ratojen määrän ei tulisi lisääntyä, on hyvin vakavaa tekstiä. Vaikka heitä ei olekaan paikalla, niin kyllä kaikkia kanavan kannattajia lähinnä tuohon aktiivisuuteen kehoitaisin, pitämään siis todella kiskoista huolta ja kehittämään, niin kuin ed. Pulliainen totesi, nopeita junayhteyksiä. Tällainen olisi Heli-rata. Se on tulevaisuuden asia, mutta, arvoisa puhemies ja myös arvoisa ministeri, se on kaakkaisen Suomen elinehto ja se on joskus tehtävä.

Edelleen kilpailuttamisesta, mihin täällä jo ed. Juurola viittasi: Olen samaa mieltä tässä asiassa, että kun kansainvälisten yhteyksien verkko olisi ikään kuin EU-direktiivin mukaan asetettava kilpailun kohteeksi, olisi viisasta pysyä pienemässä mallissa kuin siinä laajassa mallissa, mihin täällä viitattiin.

Hyviä asioita mietinnössä on muun muassa se, mitä Valtatie 6:sta sanotaan. Aivan hyvin voi todeta, että liikennevaliokunta on laadullisesti kehittänyt viime vaalikaudelta.

Saaristolikenteen kehittäminen meni hyvin eteenpäin, kiitos ministerille. Uskon, että myös ponteen Postin alueellisten palveluiden saataavuudesta ja henkilöstön työllisyydestä kiinnitetään ministeriössä vakavaa huomiota.

Sitten Vuosaari-asiaan.

Valtioneuvosto teki tunnetun päätöksensä 2.12. Vuosaaren satamahankkeeseen liittyvien kulkuyhteyksien suhteista aiottuun Natura-alueeseen. Mielestäni tässä tapauksessa valtioneuvosto poliittisoi kysymyksen, poliittisoi luonnontieteellisen arviointikysymyksen. Direktiivin mukaan toki Natura-alueita tulee luonnontieteellisesti arvioida. Mielestäni tässä lähdettiin poliitti-

sen arvioinnin tielle tilanteessa, jossa Natura-alue raja-alue on kesken. Siitä on valitus korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Piirretty alue, mikä siellä on tausta-alueineen, on toki varsin vähäinen. On odotettavissa, että alue tulee laajentumaan nykyiselle Natura-alueelle, jos sataman rakentamiseen lähdetään. Näin ollen on kysymyksessä valtioneuvoston toimesta hyvinkin kyseenalainen päätös, jolla varmasti on vielä pitkä historia, ennen kuin se toteutuu lainvoimaisena, jos toteutuu koskaan. Tietysti lainalaisuus ulottuu myös valtioneuvoston toimintaan tältä osin, ja valituksia toki on tulossa tässä asiassa.

Sitten vielä Vuosaari-kysymykseen, johon tänään ja aikaisemminkin budjetin yhteydessä on jo epäsuorasti viitattu. Suomen rannikot on rakennettu varsin raskaasti. Satamia on Suomenlahden alueella ja länsirannikolla. Vuosaari-ratkaisu tulee nostamaan tietynlaisen epäsuhtan järkevään, viisaaseen, kansantaloudellisesti tasapainoiseen satamapolitiikkaan. Ei ole viisasta lähteä suursataman luomiseen tilanteessa, kun on ylimääräistä satamakapasiteettia rakennettu rannikoille. Tämä on toinen näkökulma Natura-alueen ja satamahankkeen suhteen lisäksi.

Kolmas näkökulma, johon mielestäni esimerkiksi ympäristövaliokunnan olisi hyvä paneutua, on se, onko tämä malli tai ennakkotapaus yleensäkin Natura-päätösten tekemisestä, niin kuin esimerkiksi Maaseudun Tulevaisuudessa ja MTK:n kannanotoissa on tulkittu, eli samalla tavalla mennään poliittisesti yli siitä, missä rima on matalin. Näin ollen kymmenet, sadat Natura-kysymykset Suomessa joutuvat toki varsin kummalliseen tilanteeseen, jos näitä aletaan tällä tavalla tulkita.

Edelleen: Mikä on Suomen vastuu komission suuntaan Natura 2000 -hankkeen toteuttamisesta? Ei se ainakaan ole hyvin lähtenyt liikkeelle kyseessä olevassa Natura-alueessa, eli Porvarinlahden luonnonarvot ovat vaarassa ja laajemmin koko Suomen Natura 2000 -hankkeen kohtalo tähän 2.12 tapahtuneeseen valtioneuvoston päätöksen nähden on varsin ongelmallinen. Tästä kuulemme varmasti vielä paljon.

Toteaisin vielä, arvoisa puhemies, että tänään asia ei ole asian vierestä, vaan todellakin mietinnössä valtiovarainvaliokunta on viitannut Vuosaari-hankkeeseen ja siihen, että sen ei tule vääristää muita logistisia yhteyksiä. Nimenomaan, voi sanoa, implisiittisesti valiokunta tote-

aa, että Vuosaari ei saa myöskään hankaloittaa tienrakentamista, ratojen rakentamista ja rataverkon ylläpitoa tulevaisuudessa.

¹⁶⁴ **Jyri Häkämies /kok:** Arvoisa puhemies! Moneltakin osin voin yhtyä siihen, mitä ed. Tiusanen totesi esimerkiksi Kymijoen kanavasta, ja osin myös siihen, mitä hän totesi Vuosaaren satamasta, että se ei saisi kohtuuttomasti kilpailutilannetta vääristää ainakaan siltä osin, mikä on valtiovallan rooli asiassa. Mutta siltä osin olisin eri mieltä kyllä, että Heli-rata ei ehkä ole realistisesti ajatellen Kaakkois-Suomen elinehto, ehkäpä se on Vuosaari ja ennen kaikkea E18, jonka rakentaminen ainakaan nopeammassa aikataulussa, mikä on aiemmin tavoitteeksi asetettu vuosi 2110, tuntuu olevan jo riittävänkin vaikeaa.

Mutta muutama sana tierakentamisesta ja toisaalta Suomen logistisen aseman hyödyntämisestä. Valiokunnan mietinnössähän aika tavalla viitataan ministerityöryhmän kannanottoihin ja tarpeeseen lisätä tierakentamisen varoja noin 600 miljoonalla markalla vuodessa. Täällä on nyt näinä päivinä käyty keskustelua siitä, että eduskunta pääsisi ikään kuin aiemmassa vaiheessa, kehysvaiheessa jo, puuttumaan budjettiin, ja siitä, pystyykö tämä talo löytämään ehkä uudessa tilanteessa paremmin perusteltuja kohteita ja toisaalta säästöjä muista menoluokista.

En nyt halua sortua pessimismiin, mutta epäilenpä, että tätä 600:aa miljoonaa ei kovin hevin löydetä muualta, jos lähtökohtana on se, mikä pitää olla, eli menokaton pitäminen vuoden 99 budjetin tasolla. Näin ollen ehkä vähän voimakkaampi priorisointi tiehankkeitten osalta on välttämätöntä. Toisaalta nyt on lähtenyt liikkeelle ennen kaikkea se ajattelutapa ja päätöksentekotapa, että tierakentamisessa on siirrytty kokonaisrahoitusajatteluun, joka mahdollistaa kilpailuttamisen tiehankkeiden osalta. Porvoo—Koskenkylä-esimerkkihän on siitä hyvä, eli noin 30 prosentin säästö tätä kautta aikaansaatiin. Jos ajatellaan, mitä tämä ajattelutapa ja toimintatapa tulevaisuudessa merkitsisi, niin sillä pystyttäisiin kohtuullisesti ehkä noin 250 miljoonan markan uusi hanke vuosittain käynnistämään. Tältä osin odotuksia on, että Tielaitoksen organisaatiouudistus etenee ja tätä kautta budjetin menoluokan sisältä löytyy tehokkuussäästöjä.

Muutama sana sitten Suomen logistisen aseman hyödyntämisestä. Siihenhän viitataan hallitusohjelmassa ja edelleen todetaan, että asia tut-

kitaan ja selvitetään. Nythän tämä tutkimus on valmistunut. Silloin, kun puhutaan Suomen logistisen aseman hyödyntämisestä, taustalla on ajatus siitä, että pohjoinen Eurooppa, Skandinavian maat, osa Venäjää ja Baltian maat, on yksi Euroopan nopeimmin kasvavia talousalueita. Voi olla, että tässä poliittisessa ja taloudellisessa tilanteessa voi olla vaikeuksia nähdä Venäjän tulevaisuutta, ainakaan lähitulevaisuutta, kovin optimistisesti.

Mutta jos nyt otetaan näkökulmaksi pohjoisen ulottuvuus, niin pohjoisen ulottuvuuden kokonaisbudjetiksi on arvioitu noin 500 miljardia markkaa liikennehankkeisiin, mutta ennen kaikkea Venäjän energia- ja raaka-ainevarojen hyödyntämiseen. Venäjä on tänä päivänä vielä varsin suljettu kansantalous. Jos tässä asiassa edetään, ensi vaiheessa näiden investointien kuljetukset ovat erinomaisen potentiaalisia Suomen kautta, ja toisaalta, jos sitä kautta Venäjän talous elpyy ja kysyntä ennen kaikkea venäläisen keskiluokan keskuudessa nousee, niin uskon, että pitkällä aikajänteellä, 10—20 vuoden aikajänteellä, Venäjä edelleenkin on erittäin potentiaalinen markkina-alue. Tähän pohjaa tietysti Suomen logistisen aseman hyödyntäminen.

Tässä selvitystyössä, jonka liikenneministeriö muun muassa on teettänyt, on analysoitu Suomen kilpailuasettelmaa eri reittien osalta, eli Puolan-reittiä, Venäjää, Baltian maita ja Suomea. Esimerkiksi Baltian maiden kustannusero Suomeen nähden on vielä kohtuullisen merkittävä. Uskon, että näiden maiden EU-jäsenehdokkuus lisää investointeja ja ehkä vähän EU:n tukeakin niihin maihin. Rahalla on yleensä samanlainen käyttäytyminen joka maassa eli se siirtyy hintoihin. Tässä suhteessa uskon, että Baltian maat tulevat menettämään hintaetua.

Mutta ennen kaikkea varmasti nyt on kysymys siitä, minkälaisia johtopäätöksiä pystytään tekemään, mikä on yhteiskunnan rooli, mikä on yritysten rooli. On aika selvää, että Suomi ei varmasti halvimpien kuljetusten, niin sanottujen bulkki kuljetusten varaan koskaan tulevaisuutta voi tällä palkkatasolla rakentaa, koska meillä on monia kustannustekijöitä. Työn tehokkuus satamissa on kovin vähäinen. Jos Vuosaaren hanketta tarkastellaan, meillä satamien kapasiteetista on asiantuntijoiden arvion mukaan käytössä tänä päivänä noin 50 prosenttia. Meillä on aivan liikaa satamia maassa. Tämä on sitten osaltaan yksi esimerkki siitä kustannustehokkuudesta, jota

meillä on. Mutta tämä on toinen asia, jossa uskon ja toivon, että liikenneministeriössä tullaan analysoimaan yhteiskunnan ja yritysten roolia ja siltä osin tekemään ennen kaikkea tahtopäätös siitä, onko tämä suunta realistinen. Mikäli näin on, siihen tarvittavia päätöksiä lähinnä väylämaksujen ja infran rakentamisen osalta kyllä tehdään.

¹⁶⁵ **Erkki Pulliainen /vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pari näkökohtaa vastauspuheenvuorona ed. Jyri Häkämiehelle.

Ensinnäkin, mikä koskee Porvoo—Koskenkylä-tiehanketta, siinähan oli kokonaisurakasta kysymys. Se edullisuus saavutettiin nykyisellä Tielaitoksen organisaatiolla. Ei se organisaatio mitään tähän vaikuta silloin, kun näitä töitä tehdään. Kun siirrytään kokonaishankkeisiin oikealla tavalla, silloin voidaan saavuttaa tällainen kustannushyöty. Se on erinomaisen hieno asia, olen samaa mieltä, mutta syy ei ole se, minkä sanoitte.

Toisekseen, mikä koskee Lahden moottoritietä, niin mikäli eräältä tiealan superekspertiltä saamani tieto pitää paikkansa, siinä jälkirahoitusmallissa taas ei ole paljon hurraamista. Hänen mukaansa tien tekeminen maksoi 600 miljoonaa, ja 1 500 miljoonaa se on Suomen valtiolle. Ei kyllä kuulosta kovin filmaattiselta.

¹⁶⁶ **Jyri Häkämies /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muutama kommentti ed. Pulliaisen toteamukseen.

Ensinnäkään en todellakaan viitannutkaan Tielaitokseen siltä osin, eli kilpailuttaminen toki mahdollistui jo nykymallilla, mutta toki Tielaitoksen organisaatiosta aiheutuu sitten puolestaan kustannuksia. Uskon, että siltä osin pitkässä juoksussa on tätäkin virtaviivaistettava.

Mitä tulee jälkirahoitusmalliin, en muistaakseni myöskään siitä puhunut. Tämän osalta on erilaisia laskelmia tehty, mutta lopulliset kustannusvaikutuksethan sitten selviävät vasta myöhemmin. Ymmärrän kyllä, että jälkirahoitusmalliin liittyy tiettyjä pulmia. Mutta ennen kaikkea perusajattelu, kokonaisrahoitusmalli, joka mahdollistaa kilpailuttamisen, on oikea.

¹⁶⁷ **Seppo Lahtela /kesk** : Arvoisa herra puhemies! On todella tärkeästä asiasta kysymys. Näen suurta vastuuntuntoa siinä, että asianomainen ministeri on paikan päällä kuulemassa ja näkemässä palautteen, mitä tässä keskustelussa syn-

tyy. Se on, kuten aikaisemmin todettiin, merkki siitä, että nämä liikenneasiat ovat kuitenkin oikeissa käsissä ja oikeassa tavassa ja hoidossa.

Siihen, mitä aikaisemmin edustajat Häkämies ja Tiusanen puhuivat, varsin pitkälti on helppo yhtyä näihin ajatuksiin ja päätelmiin, mitä niissä puheenvuoroissa ilmi tuli. Olen aina ollut sitä mieltä, että kummankaan edustajan esittämässä asioissa yleensä ei huomautettavaa ole, niin kuin ei tässäkään tällä kertaa ole nähtävissä tällaista asiaa.

Hallitusohjelman mukaan liikenneväylien kunto ja arvo säilytetään nykytasolla. Siinä on mielestäni aika perusteellinen haaste ja hyvä tavoite. Mutta selvästi kuitenkin valiokunnan kannanotossa todetaan, että nyt esitetyillä rahoilla tätä tavoitetta ei ole kuitenkaan mahdollista saavuttaa. Se on mielestäni oikea johtopäätelmä siitä asiasta, mihin ollaan menossa ja mitä tämä tulee aiheuttamaan. Kyllä liikennemäärien kehitys nimenomaan on tuonut sellaiset tarpeet, että asiaan on pidemmällä aikavälillä löydettävä suuremmat kehykset ja enemmän rahaa niin, että liikennesuoritteista pystytään selviytymään. Erityisesti tämä tulee maantieliikenteen kohdalla esiin.

Mielestäni ed. Bremer käytti erinomaisen havainnollisen puheenvuoron alkuun todetessaan, mistä onnettomuudet ja riskit aiheutuvat. Tältä osin pidän sitä koko syysistuntokauden ehkä havainnollisimpana puheenvuorona kerrottaessa siitä, kuinka ja mistä asia johtuu ja kuinka valvonta pitäisi kohdistua ja hoitua niin, että näistä ongelmista välttyttäisiin. Siitä vain puuttui ainoastaan se kommentti periaatteessa, että meidän pitäisi pystyä hoitamaan vielä sää ja ilmatkin sillä lailla, että ennakkoön nämä tietäisimme ja olisi tavallaan autoilijoiden käsissä tämä asia.

Jos perustieverkon samoin kuin alemman tieverkonkin kunto rappeutuu ja laskee, ollaan todella kalliissa asioissa niiden uudelleenrakentamisessa ja pystyynsaattamisessa. Siltä osin viitaten siihen, mitä jo aikaisemmin sanoin, rahaa tulisi olla sen verran käytettävissä, että se vuotuisen ylläpitohoito olisi sen muotoinen, että kunto ei laske ja kohentamista pystyttäisiin kohtuudella tekemään jatkuvasti ja vuosittain. Muuten ollaan pääsemättömissä ongelmissa.

Perimmiltään liikennevaliokunnan mietinnössä on nähtävissä erittäin hyvin sellainen asia, mikä minua erityisesti lämmittää, että on kannettu huolta ja otettu kantaa yksityistieverkon merkitykseen yhteiskunnan pienempänä liikenne-

väylänä. Niitten rahojen riittävyys ja oikea kohdentaminen on yksi niitä tärkeitä asioita. Valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on varsin hyvin todettu, että nämä rahat, mitä ohjattiin yksityisteitten ylläpitoon, rakentamiseen ja kohentamiseen, olivat parhaimmillaan vuonna 94 ja summa oli 115 miljoonaa markkaa. Käsittääkseni se olisi nykyiselläänkin se taso, missä pärjättäisiin todella hyvin. Viime vuonna summa oli 41 miljoonaa ja nyt alkuperäisessä hallituksen esityksessä se on näkynyt 36 miljoonana, jolloin selvä laskusuunta on ollut asiassa nähtävissä.

Liikennevaliokunta on hyvin kiinnittänyt huomiota esittäessään tähän 30 miljoonan markan lisäystä hallinnonalan sisältä, olisiko se sitten ollut oikein tai väärin kohdennettu. Ne perusteet, mitä on nähty esitettäessä 30 miljoonaa markkaa, ovat todella hyvät ja tärkeät. Mutta perusteista puuttuu se, että yksityistiet ovat sen lisäksi, että ne ovat tavattoman tärkeitä, niin kuin aikaisemmin puhuttiin, puutavarakuljetusten sujumisessa ja toteutumisessa, kuitenkin puolen miljoonan ihmisen kulkureitti sivistyneeseen maailmaan, jos näin voidaan ajatella, vaikkapa tänne pääkaupunkiseudulle. Ne ovat erittäin tärkeä kulkukanava sellaiseen tapaan ja muotoon, missä ihmiset matkustavat vapaa-ajan asunnoilleen, vapaa-ajan viettoon, kuten myös luontaistalouden, marjastuksen ja sienestyksen kulkureittinä ja holina.

Se, että valtiovarainvaliokunta on nyt löytänyt sinne 5 miljoonaa markkaa lisää, jolloin kokonaissumma on 41 miljoonaa, on hyvä piirre ja oikea suunta asiaan, niin että ehkä on tieto ja tietoisuus siitä, mikä huoli on yksityisteitten merkitykselle ja mikä niitten kunto on. Se raha, mitä sanoisin tämänkin 41 miljoonan markan olevan, on periaatteessa porkkanarahan suuruinen, millä ehkä tiekuntia kannustetaan itsenäisesti käynnistämään omia hankkeita ja parempaa kuntoa ylläpitämään. Oikein kohdennettuna sillä saadaan todella hyvää asiaa aikaiseksi. Tätä tervehdin todella myönteisenä asiana.

Se, mitä asiassa on aikaisemmin todettu ja nähty, on vesiliikenne ja siihen liittyvät satamakeskustelut. Näen, että vettä pitkin tavaravirrat tietysti kulkevat kaikkein edullisimmin, yksinkertaisimmin ja luonnonmukaisesti saasteettomimmin tavoin. Tätä pitäisi edistää ja mahdollisuutta tutkia, olkoit reitit sitten mitä tahansa. Oma näkemykseni on varsin yksiselitteisesti saman suuntainen ja saman näköinen kuin edusta-

jien Tiusasen ja Häkämiehen, että tuskin Vuosaaren satamahanketta tarvitaan, vaan pitäisi kokonaisuutena selvittää se, mikä on satamaliikenteen kehittämisen tarve. Nykyisten satamien käyttöaste huomioon ottaen ja se mihin suuntaan liikenne painottuu, uskon että kyllä Suomessa satamaan päästään, vaikka pääkaupunkiseudulle ei lisää rakennettaisikaan.

Raideliikenteen osalta on mielestäni aika hyvän tyyppisiä kannanottoja siihen, että nopeitten ratojen rakentaminen olisi paikallaan ja raideliikenteen kehittäminen yleensäkin olisi tervettä ja tärkeää. Se aloitteissa on selkeästi nähtävissä, että ed. Tiusasen talousarvioaloite, joka koskettelee Kaakkois-Suomen liikenneturvallisuuden kehittämistä rataliikenteen osalta, on mielestäni todella hyvin kannatettava ja tärkeänä nähtävä. Löytyykö siihen rajaa ja tahtoa eduskunnasta, on asia erikseen.

Jos ajatellaan vielä asiaa raideliikenteen osalta, niin ed. Tiusanen kuin ed. Vähänäkkikin ovat nähneet tärkeänä, niin kuin itsekkin näen tärkeänä hahmotella ja kehittää rantarataa, Helsinki—Vaalimaa—väliä. Se kulkisi selkeästi rantakaupunkien kautta, Porvoo — Loviisa — Kotka — Hamina, ja toisi sellaiset lähtökohdat ja näköalat niitten seutukuntien elämän kehittämiseksi ja yhteydenpidolle pääkaupunkiseudulle, että nämä olisivat mielestäni todella tärkeitä asioita nähdä ja nostaa siihen ne kehittämISRahat, millä suunnittelua voitaisiin tehdä ja asiaa ideoida paremmalle tolalle kuin se nyt nähdään.

Vähäisiä eivät ole myöskään niin ed. Tiusasen kuin Vähänäkkinkään aloitteet, mitkä koskevat Summa—Taavetti-tietä. Summat ovat vähän eri suuruiset, toisessa 4 miljoonaa, toisessa 32 miljoonaa. Mielellään näen ed. Tiusasen 32 miljoonaa parempana summana kuin ed. Vähänäkin 4 miljoonaa, koska sen suhteen ja siinä asiassa tehden ja toteuttaen se tie on todella uudelleen rakentamisen ja kehittämisen tarpeessa.

Jos ajattelen omaa seutukuntaani Haminan—Vehkalahden aluetta, vähäinen ei ole myöskään ed. Vähänäkin aloite 12 miljoonasta markasta Haminan kohdalla Valtatie 7:n eli Eurooppa 18-tien toteuttamiselle ja rakentamiselle, korjaamiselle niin, että tulevaisuuden moottoritieinjaukelle löytyy paikka ja aika ja asiassa päästään eteneeseen sellaisessa muodossa, että se ei aiheuta sitä tulppaa kuin tällä kertaa se on idän liikenteelle.

Tässä olisi sellaisia periaatteissa todella hyviä, tärkeitä asioita, mihin toivoisi löytyvän rahat ja menisivät eteenpäin paremmin.

Herra puhemies! Toivon, että näillä muutamilta ajatuksilla syntyisi sellainen mieliala ja keskusteluyhteys, että liikenneasioissa päästäisiin pidemmälle eteenpäin.

168 Tero Rönni /sd: Arvoisa puhemies! Ensiksi vastaus ed. Bremerille: Minulle sattui 2.1.80 semmoinen tilanne, että olin baarissa kahvilla ja 40 tonnin täyspuutavarayhdistelmä lähti siitä pihasta itsekseen menemään pyörät nahkanaan. Silloin minä ajattelin, että oli liukkaasta kelistä myös kiinni. En saanut sitä yhdistelmää kiinni, vaikka jätin sämpylän syömättä. Sinne se kellahiti ojan pohjalle nuriskuikkeli.

Aion puuttua liikenneministeriön hallinnonalan asioissa lähinnä maanpäällisiin ja merenpäällisiin asioihin. Jätän edustajille Pulliaiselle ja Bremerille nämä ilma-asiat. Ne ovat vähän korkeamman luokan asioita eivätkä näin maarakvulle sovi.

Merenkulussahan meillä on tilanne, että varustamot pyytävät lisää tukia jatkuvasti uhkaamalla liputtaa alukset mukavuuslippulaivoiksi. Omistajinahan näissä varustamoissa on paperiteollisuuden yrityksiä, myös Fortum, ynnä muita isoja metalliteollisuus- ja metsäteollisuusyrityksiä, jotka kalastelevat lisää tukia tätä kautta. Kohta varmasti on veromarkoilla maksettava palkat, jotta alukset pysyvät Suomen lipun alla. En vastusta kokonaan näitä tukia, mutta ei tämä tukien jakaminenkaan mikään kestävä asia ole eikä sillä loppuun asti päästä, vaan joku muu keino tähän kokonaisuuteen pitäisi löytyä, enkä tällä kyllä tarkoita mitään halpatyövoimaa.

Minä olen kuunnellut tässä syksyn ja kevään aikana asuntokaverin kanssa ollessani Itf-tarkastaja kertomuksia mukavuuslippulaivoilta. Laivassa on oltu jopa ilman ruokailuvälineitä. Merimiehet ovat syöneet sormin ruokaa, orjapalkalla tämmöiset kiripatilaiset tummat miehet. Tätä ei kyllä hyvinvointivaltion ideologia kestä. Kyllä jotain muuta pitää olla.

Rataverkko meillä on päästetty rappeutumaan vuosikymmenen alkupuoliskolla. Nyt sitä on korjattu kohtalaisen hyvin pääratojen osalta. Toki siinä on paljon tehtävää, eikä niitä pieniä, mutta tärkeitä yksityiskohtia pitäisi myöskään muualla unohtaa. Meillä on esimerkiksi Vilppulan saha, joka on Euroopan suurin sirkkeli ja tai-

taa olla VR-yhtymän suurin yksityinen ajattaja. Pari pitkää junaa päivässä lähtee. Ne ovat niin pitkiä junia, että niitä ei paikallisella asemalla pystytä kokoamaan, vaan ne täytyy vetää kuuden seitsemän kilometrin päähän Mänttään, jossa niistä saadaan muodostettua juna, joka vieään joko Raumalle tai Mäntyluotoon. Sinne pitäisi vähän ratapihaa jatkaa ja vähän peruskorjata, mutta jostain syystä Ratahallintokeskus ei tätä halua tehdä. Jostain se kiikastaa.

Myöskään en ole valmis kilpailun ottamiseen kiskoliikenteeseen, kuten ovat edustajat Tiusanen ja Juurola huolestuneesti kertoneet. Tässä ei ole hyviä kokemuksia kilpailusta saatu, ei myöskään Englannissa eikä muualla. Tässä varmasti tullaan siihen, että kerma kuoritaan päältä ja loppu pitää miettiä, kuka ajaa Kuhmot ja Kajaanit ja Rovaniemet ja muut, joissa ei ole isompaa liikennettä, eikä sinne Haapamäkeenkään mitään kauheata tunkua ole varmaan kellään mennä.

Tieliikenteen osalta lähinnä Tielaitoksen puolella on käyty melkoista vääntöä. Eräät keskustalon työnjohtajat ovat syksyn aikana jo jakaneet irtisanomislistoja, ja syyksi on kerrottu, että liikelaitostetaan kohta, joten täytyy olla valmiina. Näitä hätäisiä päätöksiä on joidenkin tarkoituksien ohella ja joistain syistä tehty. Tämä on tietenkin halvaannuttanut koko toiminnan osaltaan. Monessa paikassa ei ole muuta tehty kuin päivitelty, miten tässä näin tulee käymään.

Toki tiemäärärahojen kokonaisuus on aika pieni. Voisi mainita vaikka Valtatie 9:n Orivedeltä Jämsään, joka on kuin kärrypolku. Vaikka sen pitäisi olla maan valtaväyliä ylöspäin mennessä, se on luvattoman huonossa kunnossa ja koskaan siihen ei tunnu rahaa löytyvän. Onnettomuuksia sattuu kyseessä olevalla tiellä kyllä riittävän taajaan ja riittävän pahoja, että pitäisi kellojen olla soineet.

Arvoisa puhemies! Puuttuisin vielä pariin seikkaan mietinnössä eli Ajoneuvohallintokeskuksen toimintoihin sekä niiden liittymiseen yleiseen tienhoitoon. Meillä tulee vuodenvaihteessa voimaan asetus, jossa sanotaan kiinteän ajoneuvokatsastuspaikan sekä tilapäisen katsastuspaikan välimatkaksi 40—50 kilometriä. Nyt tällainen tilapäinen katsastuspaikka on toiminut Orivedellä, missä on noin 4 000 auton autokantaa, ja lähin kiinteä paikka on Kangasalla 38 kilometrin päässä. Pari kilometriä jää vajaaksi. Tilapäisestä paikasta voisi kiinteän tehdä, mutta sinne pitäisi rakentaa noin 1,5 miljoonaa maksava

raskaan kaluston linja, jota nyt ei varmasti kannata tehdä tämmöiselle pienelle paikkakunnalle, koska lähellä on kuitenkin mahdollisuuksia katsastaa raskasta kalustoa.

Kävin Oriveden suurimman työnantajan paikkeilla kuukausi pari sitten, ja siellä oltiin erittäin huolestuneita, näinkö käy, että heidän työläisensä alkavat kulkea Kangasalla katsastamassa. Menne kolme tuntia päivässä, kun käydään auto siellä käyttämässä. Tässä hommassa ei minun mielestäni ole mitään järkeä, että pitää näin tiukasti katsoa ja asiaa hoitaa. Nyt se on hoitunut hyvin Oriveden ammattioppilaitoksen kanssa. Ammattioppilaitos on saanut vähän tuloja ja oppilaat myös kokemusta ja näkemyksiä siitä, miten hoidetaan katsastustoimintaa Suomessa. Kyllä tässäkin hyvin toimiva järjestelmä tuhoetaan johonkin pikkujuttuun.

Toinen Hallintokeskukselle kuuluva asia on kuljettajatutkinto. Mielestäni suomalaisen kulttuuriin on kuulunut jo pitkän aikaa, oikeastaan 80-luvulla se tuli hyvin näkyvästi, hyvä talviajotaito. Nyt se on mielestäni 90-luvulla romuttunut lähes täydellisesti. Minä laskisin tähän osasylliseksi myös Tielaitoksen ja sen toimenpiteet. Suolaa kylvetään meidän maanteihimme niin mahdoton määrä, että valtateitten varsissa, kun otetaan vettä kaivoista, ei tarvitse perunankeitinvee-teen suolaa lisätä. Siellä on sitä ihan riittämiin.

Talvella koetetaan pitää teitä sulana ja saada kesäkeli aikaan. Kun sitten tulee lunta vähän enemmän taivaalta taikka pakkasta on enemmän kuin miinus 5, jolloin tie ei sula, niin kaikki on täysin seis. Ihmiset, jotka ovat autolla liikkeellä, erityisesti henkilöautolla, pyörivät kuin pässit narussa. Siellä mennään kolmea-neljäkymmentä, jos mennään, ja vähän päästä ollaan ojassa. On mahdoton ruuhka, jopa moottoriteillä puske- taan nokat ojaan. Kyllä minun mielestäni meidän pitäisi kiinnittää huomio siihen, että ihmiset osaisivat ajaa autoillaan — taikka pysyisivät sitten kotona ja käyttäisivät joukkoliikennettä, kuten ed. Pulliainen varmaan mielellään toteaisi, että siirrytään entistä enemmän joukkoliikenteeseen.

Tänä syksynä erityisesti kuolonkolarit ovat lisääntyneet räjähdysmäisesti, eikä tähän tarvitse hakea muita syitä, kuten ed. Bremerkin sanoi, kuin että ratin ja selkänöjan välistä löytyy syyllinen suurimmalta osalta. Olenkin sitä mieltä, että kuljettajakoulutukseen pitäisi paneutua myöskin niin, että se olisi jatkuvaa, ylläpitävää, käytäisiin

säännöllisesti testaamassa ja ihmisiä pakotettaisiin ajamaan myös huonoissa keleissä.

Myöskään ammattilaiset, oman ammattikuntani ihmiset, eivät selviä kritiikiltä läheskään puhtain silmin. Liian paljon nähdään sekä televisiossa että lehdissä kuvia siitä, miten yhdistelmä on kaatunut taikka mennyt sinne sun tänne. Tässä on ollut valitettavasti väsymys aika usein syynä. Myöskin on eläkeläisiä, jotka ovat aiheuttaneet joitakin pahojakin kolareita. Tästä halpatyövoimasta meidän pitäisi päästä aika äkkiä pois, että poistettaisiin eläkeläisiltä linja-auton ja yhdistelmän kuljettamisoikeus. Annettaisiin heidän olla eläkkeellä — hoidetaan vaikka sitä sava- maksua ihan kaikessa rauhassa — ja tehdä muita töitä. Pitkien välimatkojen maassa ei logistiikkaketjussa voi olla aukkoja tai haavoittuvia osia.

Vuosaaresta vielä muutama sana. Olen myöskin sitä mieltä, että Vuosaareen ei pidä rakentaa satamaa, tai tehkööt helsinkiläiset omilla rahoillaan sen kuin haluavat. Minusta valtion ei siihen pidä laittaa platiakaan, ei teitten rakentamiseen eikä sataman rakentamiseen. Se on sitten muiten asia.

¹⁶⁹ **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Ihan vielä tuohon samaan asiaan, Vuosaareen, muutama sana. Tekemääni arviota siitä, että on ollut politisoitu päätöksenteko tuolloin 2.12., tukee se, että Suomen ympäristökeskus, Uudenmaan ympäristökeskus ja asiantuntijalausunnossaan tohtori Heikki Hirvonen Helsingin yliopiston ekologian laitokselta ovat lausuneet Vuosaaren satamahankkeesta olevan merkittävää haittaa mainitulle Natura-alueelle eli Mustavuoren—Östersundomin Natura-alueelle. Tämän halusin vielä, puhemies, lisätä.

Aika hyvin kymenlaaksolaiset kansanedustajat ovat täällä olleet. Kello kahden maissa meitä on ollut edustajat Häkämies ja Seppo Lahtela sekä allekirjoittanut. Toteaisin vielä tuohon ed. Häkämiehen Heli-rata-kantaan sen, että kun helmikuussa 1995 päätettiin niin sanotusta itärataratkaisusta ja ministeri Norrback silloisena liikenneministerinä allekirjoitti sen kannan, se oli Savon-radan oikaisu eikä varsinaisesti, arvoisa liikenneministeri, mikään oikea itäratalinjaus. Se, että me saisimme Kymenlaakson, ed. Häkämies, nimenomaan osaksi pääkaupunkiseudun työssäkäyntialuetta, tämä on se clue, mitä minä haen, ja nimenomaan ympäristöllisesti kestävä-

lä tavalla, mitä merkitsevät kiskot eivätkä kumipyörät.

Lopuksi, puhemies, on todella hienoa, että ministeri Heinonen on täällä, ja totean, että hän oli myös edellisellä vaalikaudella näissä keskusteluissa, tosin eri ministerinpostilla, mutta arvostamme kovasti.

¹⁷⁰ **Klaus Bremer /r:** Arvoisa puhemies! Ed. Rönni toi esille Ajoneuvohallintokeskuksen. Se on laitos ja jälleen esimerkki liikelaitushuomassa tehdyistä idiotismeista. Se ei varmaan parane muuta kuin panemalla pommi alle. Ed. Rönni kiinnitti huomiota katsastusongelmaan. Onhan aikoihin eletty, että kun muualla maailmassa katsastustoimi kehittyi sillä tavalla, että katsastus viedään asiakkaan luo, Suomessa vaaditaan kiinteitä katsastuspaikkoja.

Esimerkiksi Dekra Saksassa, joka on Tüvin kova kilpailija, on tullut ja alkanut valloittaa. Saksalainen Dekra on suurin katsastaja Hollannissa, Belgiassa, Ranskassa, Sveitsissä. Se toimii sillä tavalla, että siellä tuodaan suurin piirtein sirkusvaunuilla, perävaunuilla, kylään kaikki tarvittava aparatuuri, katsastetaan laakista koko kylän autot, ajetaan seuraavaan paikkaan, siis liikkuva katsastusasema. Tämä toimii kaikkialla. Suomessa on katsastus vangittu kiinteisiin katsastuspaikkoihin, joissa vaaditaan miljoonainvestointeja, kun joka hiivatin kylässä on kylmennyt polttoaineasema, bensa-asema, jossa on monttu, jossa voidaan katsastaa. Joka toisessa kylässä on joku liikennöitsijä, jolla on monttu, jolla voidaan katsastaa. Suomessakin tämä voitaisiin toteuttaa aivan hyvin. Nyt me olemme tilanteessa, että pohjoisessa joudutaan ajamaan 57 kilometriä per siivu katsastuspaikalle. Niin kuin jokainen tietää, juuri silloin auto valitsee keksiä jonkin virheen, valoja menee rikki tai jotain, ja ajetaan taas takaisin, koko päivä on mennyt hukkaan ja joudutaan uusintakatsastukseen. Tämä on täysin mieletön järjestelmä, mikä meillä on Suomessa. Kun silmien alla on esimerkki, millä tavalla katsastus kehittyi maailmalla, niin on käsitämätöntä, että tällaista vielä tehdään Suomessa.

Mutta ei minun tästä pitänyt tulla puhumaan, vaan siitä, että kolme kymenlaaksolaista täällä haukkuu Vuosaaren sataman. Minut on Helsingistä valittu ja tulin puhumaan Helsingin satamasta, ja, arvoisa puhemies, minun pitäisi puolustaa tietysti Vuosaaren satamaa, mutta olen yrittänyt kasvatella taloudellisista syistä en voi.

Vuosaaren satama on suurin taloudellinen puhallus, mitä Suomessa on tehty tähän asti.

Helsingin kappalevarasatamaa lähdettiin siirtämään, koska toivottiin Jätkäsaareen rikkaita veronmaksajia, niitä veronmaksajia, jotka Tuomioja ollessaan kaupunginjohtajana sai tavallaan pakkosiirrettyä Espooseen Westendiin, pakenemaan Helsingistä. Nyt halutaan takaisin nämä rikkaat, varakkaat veronmaksajat ja on päätetty, että tällainen merenläheinen kaupunginosa voitaisiin nostaa ja panna sinne kalliit neulohinnat.

Se oli ensimmäinen perustelu, miksi haluttiin päästä eroon tästä satamasta täällä kantakaupungissa. Siirtoa pakotettiin kuin käärmettä pyssyyn sillä, että ei korjattu liikenteellisiä ongelmia. Siellä on rata, joka pysäyttää tuhansia ja tuhansia autoja monta kertaa päivässä, eikä sitä korjata pois sieltä, koska halutaan, että voidaan vedota liikenteellisiin ongelmiin. Finnlines-Finnsteve, sataman suurin asiakas, ehdotti vuosia vuosia sitten, että 400 miljoonalla se rakentaa tunnelin Jätkäsaaresta Länsiväylälle, ja liikenneongelmat poistuvat sillä. Ei kelpannut, vaan satama piti väkisin siirtää jonnekin, ja se piti siirtää Helsingin alueelle.

Silloin, kun olin kaupunkisuunnitteluvirastossa ja tätä alettiin tehdä, sen piti maksaa 800 miljoonaa. Sitten todettiin — Kantvik oli kilpailijana — että sieltähän on jätetty niitä ja näitä posteja pois. Minä ilmoitin valtuustossa, että tämä tulee maksamaan 1,2 miljardia, ja minut haukuttiin lyttyyn, että valehtelet ja sitä ja tätä. Vähitellen jouduttiin myöntämään, että Helsingin satama tulee maksamaan 1,2 miljardia, jolloin minulle kerrottiin, että hei, sillä rahallahan ei rakenneta vielä infrastruktuuria ollenkaan. Junarata ja tiet joudutaan rakentamaan. Pelkkä junaradan rakentaminen on 800 miljoonaa. Minä ilmoitin, että tämä tulee maksamaan 2 000 miljoonaa eikä 800, niin kuin aloitettiin, ja taas minut haukuttiin lyttyyn. Nyt myönnetään, että se on 2 miljardia, mitä se tulee maksamaan.

Mutta nyt minä sanon, että se tulee maksamaan 3 miljardia. Mistä syystä? Mont Blancin tunnelipalo, jossa 49 kuoli ja 156 loukkaantui, ja heti perään sattunut Tauernin tunnelipalo ovat johtaneet EU-työryhmän asettamiseen, jonka tehtävänä on laatia sellaiset tunneliturvallisuusdirektiivit, että tällainen ei pääse toistumaan. Kun ne tunneliturvallisuusdirektiivit on toteutettu nykyrakenteisiin, niin Vuosaaren satama tulee

maksamaan 3 miljardia. Siitä valtio maksaa infrastruktuurin, ja se on ainakin 2 miljardia, mitä se tulee maksamaan.

Tila on niin pieni, että siellä ei voida koskaan käsitellä kunnolla sitä 12:ta miljoonaa tonnia kappaletavaraa, mitä varten sitä lähdettiin rakentamaan. Sitä vastoin se 12 miljoonaa tonnia voidaan käsitellä Helsingin nykyisissä kappaletavarasatamissa, jos niitä ei haluta ajaa väkisin pois. Nyt Helsingin satamissa on Euroopan halvimpiin kuuluva konttien säilytysmahdollisuus. Menkää katsomaan, miltä näyttää Jätkäsaaren satama. Kontteja ladotaan seitsemän päällekkäin, ja puolet sataman pinta-alasta on tyhjiä konttien säilytystilaa. Niitä kontteja voitaisiin säilyttää jossain Kehäkolmosen tasalla, koska nykyainen satamahantteeraus on läpikulkuliikennettä: läpikulku sisämaahan, läpikulku ulos. Nyt siellä säilytetään kontteja ja valitetaan, että kun ei mahdu, kun ei mahdu. Se lisäksi Helsingin kaupunginvaltuusto teki päätöksen, että kun satama sijoittuu Vuosaareen, niin Jätkäsaaresta tehdäänkin autoton kaupunginosa. Sen tietää sitten, kuinka rikkaita veronmaksajia sinne tulee silloin.

Tällainen on tilanne Vuosaaren kohdalla. Minulla ei ole paperia, en ole valmistautunut tähän keskusteluun. Toteanpahan vaan vielä mereltä katsottuna, että täällä oli viime kaudella kaksi kommodoria, jotka sanoivat, että he eivät kovinkaan paljon ymmärrä siitä maanpäällisestä hantteerauksesta, mutta jos hullumpi paikka voidaan valita sataman rakentamiselle kuin Vuosaari, niin näyttäkää meille! Siellä on niin matala merenlahti, että se koko talven vaatii jäänsärkijän, kun vaihtoehtona on Helsingin jo omistama Kantvik, jossa on luonnonväylä perille saakka, eikä vaadita jäänmurtajaa. Vuosaareissa joudutaan ruoppaamaan väylä, jossa yksi laiva kerrallaan pääsee satamaan sisään ja satamasta ulos, väylä, joka tekee pökkauksen keskellä, niin että aina alus joutuu sivutuulen vaikutuksen alaiseksi. Kerta kaikkiaan mahdoton tilanne, plus mikä se liikenne on, mikä menee lännestä sitten Vuosaaren satamaan, kun Helsingistä koko ajan lisääntyy suora yhteys Tallinnaan. Siinäkin tulee jonkinlaista risteävää liikennettä, joka nyt kaiken järjen mukaan ei ole ihan turvallisinta noin alkurakenteeltaan.

Arvoisa puhemies! Muutama sana oli tässä Vuosaaren hulluudesta. Jos olisin osannut valmistautua, niin olisi tullut tuplasti vielä lisää.

¹⁷¹ **Seppo Lahtela /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Bremerin puheenvuoron innoittamana totean, että tämä Suomen autokatsastustoiminta voi olla semmoista kuin tässä on vähän kuvattu, mutta täytyy sanoa, että millään virkamieskunnan tasolla, niin kuin voisi luonnehtia tätä katsastusväkeä, ei ole tapahtunut niin suurta kehitystä ja sivistyksen tason nousua kuin katsastusmiesten kohdalla. Tämä todettakoon, että se on kuitenkin tällä kertaa mielestäni esimerkillisellä tasolla. Siellä on todella herrasmiehiä ja - naisia.

¹⁷² **Lauri Oinonen /kesk**: Arvoisa herra puhemies! Liikenneministeriön hallinnon sektori on varsin laaja-alainen. Olen myös erittäin kiitollinen, kuten täällä me kaikki olemme, että arvoisa liikenneministeri on hallinnonalan käsittelyn aikana läsnä vuorokauden ajankohdasta huolimatta.

Ed. Bremer käytti hyvin ansiokkaan ja pitkäaikaisesti valmistellun puheenvuoron liittyen Vuosaaren satamaan ja kauppamerenkulkuun.

Eräs sektori, jota vielä ei ole, en ainakaan ole huomannut, käsitelty, liittyy liikenneministeriön kysymykseen Postista. Postinkululla on hyvin vanhat vuosisataiset perinteet. Nyt suuri huolenaiheeni on, että nämä hyvät perinteet palvelujen osalta edelleen kaikkialle säilyvät luotettavana, nopeana Postina. Tästä asiasta on taannoin keskusteltu hyvin paljon, mutta haluan edelleen tuoda tämän huolenaiheen esille. Postitoimipaikat ovat olleet myös ennakoöänestyspaikkoja. Näillä on myös tämän kaltainen yhteiskunnallinen merkitys.

Kun runsas kaksi vuosikymmentä sitten virisi kylätoiminta-aate Suomen maaseudulla, miksei myös kaupunkiseudullakin hieman eri muodossa, taajamatoimikuntina, niin silloin puhuttiin, että toimivalle ja elävälle kylälle kuuluu koulu, kauppa ja posti. Valitettavasti Pekka Vennamon aikana postit saatiin häviämään. Kauppojen osalta on tapahtunut myös häviämistä ja koulujen osalta yhä edelleen johtuen kuntien valtionosuuksien rajusta vähenemisestä. Tämä kaikki tietää sitä, että elämän edellytykset laajalla maaseudulla, kylissä, ovat vähentyneet. Kun koulu sulkee ovensa, posti lopettaa ja kauppa lopettaa, niin se on valtava henkinen tappio kylälle käytännön menetysten lisäksi. Siksi toivon, että Posti voisi säilyttää verkostonsa mahdollisimman laajalti ja erinomaisen hyvän asiakaspalvelun.

Tässä yhteydessä täytyy antaa tunnustusta Postin palveluksessa oleville henkilöille. He ovat mielestäni hoitaneet hyvin tehtävänsä.

Yhdyn siihen, mitä kansanedustaja S. Lahtela toi esille katsastusmiesten tehtävistä viranhaltijoina. He ovat nyt täysin toisenlaisia kuin vaikkapa neljännesvuosisata sitten, jolloin oli hyvin työkestä virkavaltaisesta toiminnasta kysymys. Nyt hoidetaan tehtävä asiallisesti. Ainakin henkilökunnan asenteissa olen saanut tämän kokea ja annan kiitoksen ja tunnustuksen, eikä liikenneturvallisuudesta ole tingitty millään tavalla vaan päinvastoin on haluttu sitä kaikin tavoin parantaa.

Ed. Lahtela ansiokkaasti puhui myös yksityisteistä. Nyt, kun ovat tällaiset lumipöpperöajat tulleet, lunta sataa maaseudulla niin kuin kaupungeissakin, niin silloin tietysti aina valitetaan teiden ja katujen hoidosta. On siinä osaltaan peräkin, jos joudutaan kovin paljon supistamaan menoja, se näkyy myös hoidon tasossa ja ikävä kyllä ajan oloon myös tien kunnossa. Lisäksi tulee sellaisia vaurioita, että aikaa myöten niitten kunnostaminen maksaa kohtuuttoman paljon, kun aikanaan ei ole voitu hoitaa pieniä epäkohtia kuntoon.

Jos täällä on Kymenlaakso vahvasti edustettuna, vielä hetki sitten oli Haapamäen rautatieliikennealue hyvin edustettuna. Mutta nyt ed. Rönni näkyy salista kadonneen. Haapamäen rautatieliikennealue ei ole enää rautatiehallinnon yksikkö, aikanaan se oli. Aikanaan Haapamäki oli hyvin merkittävä keskuspaikka. Siellä oli liki 800 Valtionrautateitten työpaikkaa. Tällä hetkellä ei ole kymmenettäosaakaan, josta huomattavin osa on VR:n kyllästämö. Tärkeintä olisi, että Haapamäen kautta kulkevat radat saataisiin kuntoon. Tässä on hyvä ohjelma, jota viisivuotissuunnitelmana on toteutettu. Sopii toivoa, että tämä saataan suunnitelmien mukaan kuntoon.

Aivan erityinen huolenaiheeni on Haapamäki—Pori-rautatie. Kun arvoisa liikenneministeri on paikalla, haluaisin tuoda tämän radan sellaisena ratana esille, joka pitäisi noin pitkässä juoksussa palauttaa liikenteelle. Siinähan on jo Parkanon—Aitonevan välillä edelleen turve-puutavaraliikennettä, Parkanon—Kankaanpään välillä samoin puutavaraliikennettä ja varuskunnan kuljetuksia. Noin 40 prosentilta tuo rataosuus on jonkinlaisessa liikenteessä, mutta loppu on sitten osaltansa päässyt vähän pensastumaan, ja Haapamäen päässä sitä Virroille asti on käytetty elä-

mysratamatkailun resiinaliikenteelle tällä hetkellä.

Toivottavaa olisi, että tämä ratalinja, jossa vielä ratapölliön päällä on kiskot, saataisiin palautettua liikenteelle. En tarkoita, että siitä mitään su-perrataa tarvitsisi tehdä, mutta rata, joka voisi olla tuomassa aikanaan transitoliikennettäkin mutta myös muuta liikennettä Rauman ja Porin satamiin, jolloin paine osaltaan mainittua Vuosaaren satamaa kohtaan vähenisi. Minulle on kerrottu Porin ja Rauman suunnalta, että siellä sata-makapasiteetista käytetään vain noin puolet. Siellä on valmista olemassa olevaa kapasiteettia hyvissä satamissa. Osaltaan, jos sinne rakennettaisiin aiemmin toiminut ja kunnossa ollut rata liikennöitävään kuntoon, tämä voisi palvella asiaa. (Eduskunnasta: Laitetaanko sille paikalle hyppyrimäki vai mikä, kun siitä on siltä otettu pois?) — Arvoisalle kansanedustajalle voin kertoa, että siitä tosiaan on pari siltää nostettu si-vuun, mutta ne ovat ylikulkusiltoja ja ne ovat siinä vieressä, että kun on pätevä nosturi, ei mene kauan, kun ne ovat takaisin. Ne on nostettu sen takia, kun puutavaraliikkeet sanoivat, että heidän rekkojaan haittaa, kun sillat ovat niin matalalla. Siinä on pikkuisen ehkä kuljetusmuotojen välistä kilpailuakin saattanut olla.

Puutavararekka on tietysti hyvä ja tärkeä kuljetusväline. Molempia tarvitaan. Tarvitaan rekka-autoja, mutta näkisin, ed. Pulliainen on varmasti samaa mieltä ja monet muutkin, että kun kuljetetaan pidemmälle matkalle, tavara kannattaa lastata kansantaloudellisesti junaan ja silloin sillä on myöskin energian säästön ja luonnonsuojelun kannalta oma merkityksensä. Mutta tarvitaan toki hyviä teitä metsäautoteitä myöten, että päästään rekalla metsään ja sieltä tuomaan puutavaraa.

Edelleen puhun henkilöliikenteen puolesta. Meillä pitäisi säilyttää toimiva rataverkko henkilöliikenteen palvelujen osalta. Siksi toivon, että rautateiden kevytliikennekiskobussikalusto aikanaan saataisiin hankittua. Mutta kannattaa tietysti odottaa niin kauan, että on Suomen oloihin sopiva kalusto, ei tänne soveltumatonta pidä tuoda. Siinä VR on tehnyt ihan oikein, että se ei ole huo-noja vaihtoehtoja tänne tuonut.

Linja-autoliikenne on meillä upeasti hoidettu yksityisten yrittäjien toimesta. Valitettavasti postilinjat meiltä ovat hyvin paljon kadonneet, niillä oli oma tärkeä paikkansa. Valitettavasti ne on menetetty, mutta linja-autoliikenne on tärkeässä

asemassa. Toivon, että sille luotaisiin edellytyksiä palvella asiakkaitaan ja saada käyttäjiään takaisin. Eräs kysymys olisi silloin, että siinä voitaisiin päästä verovapaaseen polttoaineeseen, jolloin voitaisiin kulurakennetta vähentää.

Suomessa on varsin kallis yksityisautoilu, bensiinin hinta on varsin korkealla tasolla. Pitkien etäisyyksien maassa tämä lisää ihmisten elinkustannuksia. Toivottavasti voitaisiin tehdä laskelmat, mikä on kokonaiskansantaloudelliselta kannalta mielekkäintä.

Arvoisa herra puhemies! Toivon, että liikenne-sektorilla voitaisiin nähdä ihminen, joka käyttää liikenteen palveluja, olipa kyse tietoliikenteestä, liikenteen eri muodoista mistä tahansa, maa-, vesi- tai ilmaliikenteestä, raideliikenteestä, bussiliikenteestä, autoilusta, kevytliikenteestä, että liikennemuodot olisivat toimivia ja sujuva kokonaisuus.

¹⁷³ **Veijo Puhjo /vas:** Herra puhemies! Ed. Bremerin tapa käsitellä liikenneasioita hänen ensimmäisessä puheenvuorossaan liikenneministeriön kohdalla oli aika erikoinen. Hän on niin kovin ehdoton kannanotoissaan. Jos oikein tulkitsem, tai oikeastaan, jos oikein kovin härskisti tulkitsem hänen ajattelutapaansa, liikenneturmat johtuvat liikennehurjastelijoiden kohdalla lähinnä paikallaan olevista kulkuneuvoista. Hänellä oli siitä yksi esimerkki historiassa Suomesta ja se oli Huittisissa. Edustajat Pulliainen ja Rönni löysivät jo omat esimerkinsä. Minullakin on esimerkki, kun naapurin rouva kuoli tapauksessa, kun paikallaan oleva kuorma-auto alkoi yhtäkkiä liukua ojaan päin, jolloin autosta poistunut rouva jäi kuorma-auton alle ojaan.

Toisena asiana puuttuisin ed. Jurolan mainitsemaan asiaan, kun hän toivoi, että Keravan oikorata alkaisi toimia. Tällä on tietysti omat perusteensa, mutta porilaisena ja satakuntalaisena mietin lähinnä sitä, mitkä ovat itä-länsi-liikenteen suhteet. Kun Tampereelta tullaan etelään ja sitten junalla siitä itään, pitääkö tehdä eräänlainen koukkaus Keravan kautta, kun nyt on kätevästi yhteydet Riihimäen kautta? Itse olen tehnyt aloitteen Pori-Tampere-rautatien korjaamisesta. Jos se tulisi hyvään kuntoon, matka-aika Porista Helsinkiin olisi 2,5 tuntia, jolloin liikenne siirtyisi lentoliikenteestä, linja-autoliikenteestä ja henkilöautoliikenteestä raiteille, ja se olisi ympäristöteko.

¹⁷⁴ **Liikenneministeri Olli-Pekka Heinonen:** Arvoisa puhemies! On ensinnäkin hieno havaita, että tähän kellonaikaan näin moni edustaja on keskustelemassa ja antamassa panosta liikenneministeriön hallinnonalan budjetin käsittelyyn. On tullut esille monia arvokkaita ja hyviä näkökulmia ensi vuoden budjettiin liittyen. Joihinkin niistä haluaisin nyt puheenvuorossani myös kiinnittää huomiota.

Ensinnäkin ed. Bremerin ensimmäiseen puheenvuoroon liittyen liikennevalvontaan. Sinänsä on varmasti hyvin perusteltu ehdotus, että viranomaisvalvontaa voitaisiin mahdollisimman oikealla tavalla kohdentaa. Hän sanoi, että se on lausuma, joka ei sinänsä vaadi resursseja. Näinkin varmasti voidaan sanoa, mutta toisaalta tietysti, kun kysymys on viranomaisvalvonnasta ja hyvin paljon poliisitoimen kohdentamisesta, siitä mihin viranomaisvalvontaa kohdennetaan, aika helposti tietysti ollaan tilanteessa, jossa puhutaan samalla sitten poliisien resursseista. Tässä suhteessa tietysti on äärimmäisen tärkeää se, että sisäasiainministeriön ja liikenneministeriön välinen yhteistyö liikenneturvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä ja myös siinä, miten valvontaa kohdennetaan, on mahdollisimman hyvä.

Ed. Jurola puhui Lahti-Heinola-tiehaankeesta ja siihen liittyvästä rahoitusmallista ja myös siihen liittyvästä ponnesta, joka valtiovarainvaliokunnan mietinnössä on olemassa. Siinä hän edellytetään sitä, että liikenneministeriö tekisi selvityksen erilaisista rahoitusmalleista. Voin kertoa, että tuon kaltainen selvitys on ollut jo itse asiassa koko tämän syksyn ajan teossa ja se tulee sitten hyvissä ajoin valmistumaan. Siinä selvityksessä on tarkoitus tietysti ottaa myös nämä kysymykset, joihin eduskunta nyt kiinnittää huomiota, erikseen katsottaviksi. Rahoitusmallien osalta tietysti haaste on se, että jostakin pitäisi löytyä todellista uutta rahoitusta, koska sinänsä, vaikka voidaan puhua esimerkiksi erilaisista jälkirahoitusmalleista, niissäkin kuitenkin loppujen lopuksi aina vekselit tulevat lunastettavaksi. Ei saa kuvitella sitä, että sen kaltaiset rahoitusmallit olisivat malleja, jotka toisivat sinällään joltain uutta rahoitusta mukaan.

Samaan kokonaisuuteen liittyä myöskin se kysymys, jonka edustajat Häkämies ja Pulliainen nostivat esille liittyen kokonaisrahoitusmalliin, sen hyödyntämiseen. Tarkoitus on, että jatkossa siirryttäisiin entistä selvemmin kokonaisrahoitusmalliin, koska on selvästi nähtävissä se,

että kokonaistaloudellisesti sitä kautta on saavutettavissa säästöjä. Ehdottomasti silloin sen kaltaista menettelyä kannattaa hyödyntää.

Kysymys siitä, mitä niin sanotulla yksityisrahoitusmallilla toteutettu Lahden moottoritieratkaisu on maksanut, on hyvin mielenkiintoinen. Hankala arvioitava kysymys siinä suhteessa on nimenomaan se, mikä on rahan hinta, koska yksityisrahoitusmallissa toteuttajatahon tehtävänä on hankkia myöskin rahoitus hankkeelle. Silloin kun tehdään taas budjetin kautta rahoituksia ja myöskin siihen liittyvää rahoituksen hankintaa, rahoituksen hinta ei tavallaan samalla tavalla tule koskaan näkyviin. Olen juuri antamassa ed. Pulliaisen asiasta tekemään kirjalliseen kysymykseen vastausta, jossa pyritään mahdollisimman tarkkaan vertaamaan tavallaan budjettirahoituksen ja yksityisrahoitusmallin tilannetta keskenään.

Ed. Karttunen-Raiskio puolestaan kysyi E18-linjauksesta ja siitä, että ensi vuoden budjetissa niiltä osin on maininta, että ei kyetä optimaika-taulussa sitä toteuttamaan. Se on kuitenkin selvästi priorisoitu hanke tiehankkeiden joukossa johtuen siitä, että sillä on myöskin kansainvälisen tieverkkoyhteyden luonne. Se on Pohjolan kolmioon liittyvä tiehanke, jota priorisoidaan, mistä syystä muun muassa tämän vuoden lisäbudjetissa hankkeeseen lisärahoitusta kohdennettiin. Se on tietysti markkamääräisesti kokonaisuudessaan äärimmäisen iso hanke, hyvin kallis hanke. Siinä mielessä tietysti sen loppuun saattaminen on hyvin haasteellinen tehtävä.

Myöskin puhuttiin useassa puheenvuorossa siitä, mikä kaiken kaikkiaan on tienpidon rahoituksen taso, ja viitattiin siihen, että nykyrahoituksen tasolla arvoa ja kuntoa ei kyetä säilyttämään, kuten muun muassa ed. Seppo Lahtela totesi. Näin on, ja se on tosiasia, joka myöskin budjettiesityksessä jo todettiin, että alemman asteisen tieverkon osalta nykyinen budjetoimistaso tarkoittaa hidasta rapautumista. Tarkoitus on, että hallitus ensi vuoden alkupuolella käsittelee kokonaisuudessaan tienpidon määrärahasoa ja sitä, miten hallitusohjelman kirjaus arvon ja kunnan säilyttämisestä kyettäisiin saavuttamaan.

Myös rautateitä, raideliikennettä, on käsitelty useassa puheenvuorossa. Ehkä rautatieliikenteen ja rataverkon osalta on ensinnä todettava se fakta, että 90-luvulla rataverkon kunnossapitoon ja kehittämiseen on osoitettu selvästi enemmän voimavaroja kuin 80-luvulla, itse asiassa noin puo-

let enemmän kuin 80-luvulla, elikkä se on selvästi ollut sen kaltainen osa infrastruktuuria, johon on lisätty panoksia 90-luvulla. Kuitenkin rataverkon osalta on edelleenkin kehittämistarpeita niin paljon, että tällaisella lisätylläkään rahoituksella läheskään niitä kaikkia ei kyetä hoitamaan. Sen takia täytyy tehdä valintoja sen suhteen, mikä on painopiste. Isoja hankkeita ovat nimenomaan liikenneturvallisuuteen raideliikenteessä liittyvät hankkeet, kysymykset sähköistuksen eteenpäinviemisestä, kysymykset tasoristeysjärjestelmien tekemisestä, kysymykset radiopuhelinjärjestelmän kuntoonsaattamisesta. Nämä ovat isoja asioita. Sen lisäksi täällä, kuten myös valtiovarainvaliokunnan mietinnössä, on nostettu esille kokonaan uusien ratalinjausten tekeminen, muun muassa Kerava—Lahti-yhteyden osalta. Aina-kin itse olen nähnyt tärkeäksi sen, että kun resurssit ovat rajallisia, me pyrkisimme mahdollisimman hyvin pitämään huolen olemassa olevan rataverkon kunnosta ja siitä, että rataverkolla päästäisiin myöskin nykyistä nopeampiin yhteyksiin ja kyettäisiin pitämään huoli turvallisuudesta mahdollisimman hyvin.

Muutamassa puheenvuorossa on viitattu kysymykseen rautateillä tapahtuvan kilpailun avaamisesta. Haluaisin sen yhden väärinymmärryksen oikaista, joka näihin puheenvuoroihin sisältyi, väärinymmärryksen siitä, mikä on kansainväliseksi Ten-rautatieverkostoksi määriteltävän kotimaisen verkoston suhde kilpailun avaamiseen. Nämä ovat kaksi eri asiaa. EU:n puitteissa olemme määrittelemässä eurooppalaista rataverkostoa, johon itse asiassa lähestulkoon kaikki maat ovat tuomassa oman Ten-verkkonsa tarkastelun pohjaksi, elikkä varsin laajaa rataverkostoa. Sen sijaan se, mistä olemme tehneet päätöksen EU:n puitteissa kilpailun avaamisesta, on kansainvälinen tavaraliikenne EU-alueella, elikkä silloin puhutaan sen kaltaisesta tavaraliikenteestä, joka kulkee EU-maasta toiseen. Taas tämän kaltaista tavaraliikennettä meillä Suomessa käytännössä ei ole lainkaan.

Eli EU:n puitteissa tehty ratkaisu kilpailun avaamisesta ei vaikuta kotimaiseen tilanteeseemme oikeastaan millään tavalla. Sitä asiaa ei saa sotkea siihen kysymykseen, miten määrittelemme eurooppalaisen rataverkkomme, mikä osa kotimaista rautatieverkostoa kuuluu eurooppalaiseen rataverkkoon.

Samassa yhteydessä, kun päätös kansainvälisen tavaraliikenteen kilpailun avaamisesta teh-

tiin, tehtiin myös ratkaisu siitä, että rautatieverkkoon tullaan kohdistamaan myös Ten-rahoitusta pullonkaulojen poistamiseen. Tuo rahoitus taas voidaan kohdistaa ainoastaan sen kaltaisille rata-verkon osille, jotka on määritelty eurooppalaiseen rataverkkoon. Siinä mielessä on tietysti ymmärrettävää, että aika monet maat ovat tuoneet hyvin laajan näkemyksen rataverkosta käsitteilyyn, koska se tietysti avaa mahdollisuuksia rahoituksen osalta.

Kysymys merenkulusta on sen kaltainen asia, joka tosiaankin on ollut eduskunnan valiokuntakäsittelyissä vahvasti esillä, ja 20 miljoonan markan ratkaisu on täällä syntynyt. Uskon, että meille on kansallisesti todellakin hyvin tärkeää, että varsin tarkasti seuraamme sitä, mitä merenkulun kentässä tapahtuu. Meillä on selvästi näkyvissä se, että nykyisillä ratkaisulla merenkulun kustannustasomme on selvästi kilpailijamaitamme korkeampi. Siihen on olemassa oikeastaan kaksi syytä, jotka nostavat sen korkeammaksi. Toinen on se, että meillä ei ole käytössä sen kaltaisia merenkulun tukimuotoja kuin monilla kilpailijamailla, itse asiassa jo lähestulkoon kaikilla muilla kilpailijamailla, on käytössä. Toinen tekijä on se, että meillä henkilöstökustannusten taso on korkeampi kuin kilpailijamaissa. Meidän on tietysti syytä molempien asioiden osalta katsoa, miten kotimainen tilanne kehittyy, ja tarpeen vaatiessa ensi vuoden aikana palata asiaan, jos syntyy tilanteita, jotka merkittävästi nykyisestä tilanteesta muuttavat asetelmaa.

Ed. Rönnille haluaisin todeta oikeastaan kahdesta hänen esittämästään huolesta, että niihin ollaan vastaamassa. Toinen koskee Tielaitoksen suolankäyttöä, jota pyritään minimoimaan ehkä niistä kokemuksista jotain oppineena, joita siinä asiassa on menneinä vuosina saatu, ja toinen kuljettajakoulutusta, johon liittyvä uudistus on myös pohdittavana ja varmasti suhteellisen nopealla aikavälillä tulee myös päätöksentekoon pohdittavaksi.

Lopuksi, arvoisa puhemies, en keskustelua heittäneestä Vuosaari-kysymyksestä ajatellut sanoa tässä yhteydessä mitään, koska ensi vuoden budjetti ei vielä siihen asiaan liity. Luulen, että budjettimielessä saamme varmasti siitä asiasta keskustella tässä salissa vielä useaan otteeseen.

¹⁷⁵ **Pentti Tiisanen /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kaksi asiaa, ministeri Heinonen. Ensiksi tuo viimeinen, Vuosaari-asia. Sen

kuitenkin valiokunta mainitsee mietinnössään. Aivan oikein, siitä varmasti joudumme laajasti keskustelemaan — toivottavasti emme joudu, mutta ehkä joudumme seuraavan budjetin yhteydessä.

Toinen asia, Trans European Network. On selvä asia, että Ten-verkko on oma asiansa. Tosi-asia on kuitenkin, että VR:n johdon suunnalta muun muassa hallintoneuvostoa on informoitu juuri kilpailun avaamisen paineesta. On ollut kahdenlainen mielipide. Toisaalta tosiasiaa on olemassa lähinnä fyysinen yhteys pääkaupunkiseudulta Tornion kautta Haaparantaan, ja se olisi juuri EU:n jäsenmaiden välistä rautatieliikennettä, mutta toisaalta on ollut paineita, että olisi pitänyt lisätä pääkaupunkiseudulta itään suuntautuvaa Ten-verkkoa Vainikkalaan jne. Tästä on ollut epäselvyyttä. Uskon, että ed. Juurola viittasi myös tähän asiaan. Toisaalta on tietysti olemassa Saksaan suuntautuva junalauttayhteys Turusta. Mutta nämä ovat asioita, jotka ehkä on sovitettu tyydyttävällä tavalla, mihin ministeri viittasi.

¹⁷⁶ **Lauri Oinonen /kesk**: Arvoisa herra puhemies! Äänestukseen menevissä asioissa on nimissani oleva, mutta Keski-Suomen kaikkien kansanedustajien yhteisesti allekirjoittama maakunnallinen yhteisaloite, joka koskee Jyväskylän—Vaasa-valtatien 18 rakennustöiden jatkamista välillä Multia—Ähtäri. Tämähän lienee tällä hetkellä ainut valtatietasoinen tieosuus, joka osaltansa tuolla välillä pätkii. Muutama viikko sitten valmistui Multian kirkonkylän ohitus, mutta Multian kirkonkylältä Ähtärin Myllymäelle tieosuus on hamassa tulevaisuudessa. Haluaisin alleviivata ja korostaa, että tämä on osaltaan myös Pietari—Vaasa-yhteyttä oleva valtatietosuus. Toivon, että tätä tietä päästäisiin aikanaan jatkamaan, koska se on varsin hyväkuntoinen Multian—Petäjäveden välillä, kun Multian ohitus on jo saatu aikaiseksi, ja on maakuntien välinen yhteys. Tätä ei kuitenkaan Ten-tieksi ole luokiteltu, mutta näkisin, että tällä olisi sitäkin merkitystä aina Pietarista Merenkurkun yli, poikki Ruotsin ja Norjan, Atlantille asti.

¹⁷⁷ **Veijo Puhjo /vas**: Herra puhemies! Ensiksi haluaisin antaa ministeri Raskin ohella ministeri Heinoselle erityisen kiitoksen siitä, että hän on seurannut edustajien puheenvuoroja, ja näin puoli kolmen aikaan yöllä ministeri Heinonen vielä

on antanut erittäin asianmukaisia vastauksia edustajien puheenvuoroihin.

Toiseksi toivon, että eduskunnassa syntyy todellinen suuri liike Vuosaaren satamahankkeen vastustamiseksi.

¹⁷⁸ **Klaus Bremer /r:** Arvoisa puhemies! Ministeri Heinosen: valtiovarainvaliokunnan mietinnössä todetaan kyllä, että hankkeita, joista normaalimenettelyllä aloitettavat kohteet valitaan, ovat muun muassa "Kehä III/Vuosaaren satamatie, Kehä I". Siinä on kyllä ihan selvästi valittu jo infrastruktuurirakentamisen aloittaminen, jota tuskin tehdään, jollei ole tarkoitus viedä tätä loppuun.

Vuosaaren satamaa perusteltiin aikanaan valtavalla transitoliikennevaltauksella. Nyt kuitenkin Tallinnan, Ventspilsin ja Klaipedan satamat ovat moninkertaistaneet kapasiteettinsa ja menneet huomattavasti ohi kaiken sen, mitä Vuosaarissa voidaan tehdä. 2 prosenttia enää Helsingin satamien liikenteestä on transitoliikennettä.

Kappaletavarasataman tarpeella on myös perusteltu sitä. Suur-Tukholma on puolitoista kertaa, kaksi kertaa suurempi kuin Helsinki, mutta se pystyi jo 15 vuotta sitten luopumaan kokonaan kappaletavarasatamastaan, ja kappaletavarasatamat Tukholmassa ovat Kapelskär, Oxelöhamn ja Södertälje. Näin voitaisiin menetellä täälläkin. Työpaikoilla perustellaan satamahanketta. Työpaikkoja syntyy, kun satama rakennetaan, mutta kun se samalla automatisoidaan, niin siellä ei ole senkään vertaa työpaikkoja kuin nykyisissä satamissa.

Yhä edelleen tunneliyhteys Jätkäsaaren satamasta jo päätettyyn keskustatunneliin Helsingissä on huomattavasti halvempi ratkaisu kuin se, että rakennetaan kokonaan uusi satama, mutta tietysti tähän on pääministeri Lipposen ehdoton vakaumus, että se satama pitää rakentaa, ja tämä on tietysti se kynnys, jonka yli, näyttää siltä, kukaan ei kulje.

¹⁷⁹ **Erkki Pulliainen /vihr:** Arvoisa puhemies! On erittäin hieno asia, että ministeri tuo vastauksensa Lahden moottoritien rahoitusmalliin. Nimitään toivoisin, että se vastaus nyt, kun se varmaan on vielä työn alla, se olisi niin hyvä siinä analyttisessä tasossaan, että se olisi käytettävissä täällä edustajilla kaikissa mahdollisissa yhteyksissä mallina siitä, onko tämä jälkirahoitusmalli niin kauhean hyvä ja edullinen, että siihen täällä vähän jokaikisessä hankkeessa nykyisin vedotaan. Se on niin kuin avain kaikkeen mahdolliseen. Silloin tietysti tämä analyttisyystaso on ihan ratkaisevasta arvosta. Siihen liittyy myös se, arvoisa ministeri, että ei nyt yritettäisi selittämällä selittää, että tämä Lahden moottoritien tapaus oli nappiin mennyt juttu, vaan että selvitys olisi älyllisesti mahdollisimman rehellinen, koska silloin se palvelisi suomalaista yhteiskuntaa kaikkein parhaimmalla mahdollisella tavalla.

Yleiskeskustelu pääluokasta 31 julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Pääluokan ja asian käsittely keskeytetään.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään perjantaina kello 12.

Täysistunto lopetetaan perjantaina 17 päivänä joulukuuta kello 2.45.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

